

PATVIRTINTA
Birštono lopšelio-darželio „Giliukas“
direktoriaus 2018 m. spalio 29 d.
įsakymu Nr. V-35

BIRŠTONO LOPŠELIO-DARŽELIO „GILIUKAS“ IKIMOKYKLINIO UGDYMO PROGRAMA

Birštonas
2018 m.

PROGRAMA SUDARĖ:

Darbo grupės vadovė

Regina Gustaitienė, direktorė

Narės:

Gitana Marčiukaitienė, auklėtoja metodininkė, metodinės grupės pirmininkė

Kristina Gaubienė, vyresnioji logopedė

Dalia Garmuvienė, vyresnioji ikimokyklinio ugdymo auklėtoja

Reda Černiauskienė, meninio ugdymo mokytoja metodininkė

TURINYS

1. BENDROSIOS NUOSTATOS	4
1.1. Formalieji duomenys apie ugdymo įstaigą	4
1.2. Filosofinis-psichologinis požiūris į vaiką ir ugdymą vaikystėje	4
1.3. Lopšelio-darželio „Giliukas“ savitumas	4
1.4. Vaikai ir jų poreikiai	5
1.5. Pedagogai ir jų pasirengimas	6
1.6. Tėvų (globėjų) ir vietos bendruomenės poreikiai	6
1.7. Ikimokyklinio ugdymo programos atnaujinimas	6
2. IKIMOKYKLINIO UGDYMO PRINCIPAI	6
3. IKIMOKYKLINIO UGDYMO TIKSLAS IR UŽDAVINIAI	7
4. IKIMOKYKLINIO UGDYMO TURINYS, METODAI IR PRIEMONĖS	7
4.1. Ikimokyklinio ugdymo programos struktūra	7
4.2. Ikimokyklinio ugdymo programos turinys	10
4.2.1. Ikimokyklinio ugdymosi lūkestis – auga SVEIKAS vaikas	10
4.2.2. Ikimokyklinio ugdymosi lūkestis – auga ORUS vaikas	18
4.2.3. Ikimokyklinio ugdymosi lūkestis – auga BENDRAUJANTIS vaikas	35
4.2.4. Ikimokyklinio ugdymosi lūkestis – auga SMALSUS vaikas	46
4.2.5. Ikimokyklinio ugdymosi lūkestis – auga KURIANTIS vaikas	57
4.2.6. Ikimokyklinio ugdymosi lūkestis – auga SĖKMINGAI BESIUGDANTIS vaikas	82
4.3. Ugdymo metodai	99
4.4. Ugdymo priemonės	99
4.5. Ugdymo formos	100
5. VAIKŲ UGDYMO PASIEKIMAI IR JŲ VERTINIMAS	100
5.1. Vertinimo situacijos, vertintojai, informacijos pateikimas	100
5.2. Vaiko pasiekimų vertinimo dažnumas	100
5.3. Vaiko pasiekimų vertinimo metodai ir būdai	101
5.4. Vaiko pasiekimų dokumentavimas	101
5.5. Vaiko pasiekimų vertinimo rezultatų panaudojimas	101

1. BENDROSIOS NUOSTATOS

1.1. Formalieji duomenys apie ugdymo įstaigą

Švietimo teikėjo pavadinimas	– Birštono lopšelis-darželis „Giliukas“.
Tipas	– lopšelis-darželis.
Teisinė forma	– savivaldybės biudžetinė įstaiga.
Adresas	– Pušų g. 2, LT-59-219 Birštonas.
Elektroninis paštas	– birstonogiliukas@gmail.com
Telefonai	– (8 319) 45287

Lopšelis-darželis „Giliukas“ – tai savivaldybės ikimokyklinio ugdymo mokykla, vykdanči ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikų ugdymo funkcijas. Įstaigoje, veikia 4 grupės: 2 ankstyvojo amžiaus, 1 ikimokyklinio ir 1 priešmokyklinio ugdymo.

Lopšelio-darželio veiklos tikslas – teikti kokybišką, vaikų poreikius atitinkantį ikimokyklinį ir priešmokyklinį ugdymą, pritaikyti jį specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems vaikams, ugdyti aktyvų, savimi ir savo gebėjimais pasitikintį, stiprią motyvaciją turintį vaiką, sudaryti prielaidas tolimesniai sėkmingam mokymui(-si) mokykloje.

1.2. Filosofinis-psichologinis požiūris į vaiką ir ugdymą vaikystėje

Pagrindinė švietimo kryptis, nurodyta švietimo reformos dokumentuose, orientuota į žmogaus prigimtinių galių atskleidimą, dorą, laisvą, atsakingą ir kompetentingą žmogaus ugdymą. Vienas iš švietimo sistemos principų – humanizmo principas – teigia kiekvieno asmens vertės pripažinimą ir pagarbą jam, asmens pasirinkimo laisvę ir atsakomybę.

Vaiko unikalumą, poreikius, sėkmės garantijas, savigarbos puoselėjimą ir saugojimą gina psichologai-humanistai K. Rodžersas, A. Maslou. Lietuvos filosofiniuose, psichologiniuose, pedagoginiuose šaltiniuose žmogiškumo ugdymo būtinumą pabrėžia Vydūnas, A. Maceina, S. Šalkauskis, J. Laužikas, V. Lepeškieienė. Šie autoriai pažymi, kad šeima ir ugdymo įstaiga turėtų rūpintis ne tik humaniškumo, bet ir tautiškumo ugdymu. Anot Antano Maceinos „Žmogus nėra pilnutinis, jei nėra išplėtota jo tautinė individualybė, ir gyvenimas nėra pilnutinis, jei jame nedalyvauja tauta. Dėl to ir ugdymas nėra pilnutinis, jei jis neišvysto žmogaus kaip tautinio individo ir neįveda jo į tautos gyvenimą“.

Programoje siejamos kelios filosofinės ugdymo kryptys:

- *Humanistinė – pabrėžiama vaiko saviraiškos ir savirealizacijos galimybių svarba ugdymo procese.
- **Egzistencialistinė ir fenomenologinė* – ugdytojas ir ugdytinis mokosi vienas iš kito draugiškai bendradarbiaudami. Ugdytiniam suteikiama veiklos pasirinkimo laisvė pagal individualias galimybes.
- *Progresyvistinė – ugdymo turinyje akcentuojamos ne žinios ir žinojimas, o ugdytinio gebėjimas spręsti problemas, vertinti sukaupitą informaciją, veikti pačiam.

1.3. Lopšelio-darželio „Giliukas“ savitumas

Lopšelis-darželis „Giliukas“ pagal ugdymo turinį yra bendros paskirties ikimokyklinio ugdymo įstaiga, kurią lanko 2-6 m. ikimokyklinio amžiaus vaikai.

Savo veikloje įstaiga vadovaujasi Lietuvos Respublikos Konstitucija, Lietuvos Respublikos įstatymais, kitais Lietuvos Respublikos Seimo priimtais teisės aktais, Lietuvos Respublikos

Vyriausybės nutarimais, švietimo ir mokslo ministro įsakymais, Vaiko teisių konvencija, Birštono savivaldybės plėtros strateginiu planu, savivaldybės tarybos sprendimais, mero potvarkiais, administracijos direktoriaus įsakymais, miesto savivaldybės švietimo veiklos programa ir Birštono lopšelio-darželio „Giliukas“ nuostatais.

Ikimokyklinio ugdymo grupės formuojamos iš to paties arba įvairaus amžiaus vaikų.

Lopšelio-darželio pedagogai didelį dėmesį skiria vaikų emocinio intelekto ugdymui. Emocinis intelektas – mūsų elgesio pagrindas, tai visi mūsų išgyvenimai ir prisiminimai, nuostatos ir įsitikinimai, vertybės ir jausmai. Pastebėta, kad ugdytinių tėvai daug dėmesio skiria vaiko protą lavinančioms užduotėlėms, pratyboms, pasaulio pažinimo aspektams, skaičiavimui, net mokymui skaityti ir rašyti jau ikimokykliniame amžiuje. Tėvai rūpinasi mažylio tobulėjimu ir nori jam paties geriausio. Tačiau šito per mažai, kad vaikas užaugtų laimingu, savimi pasitikinčiu, stipriu, laisvai komunikuojančiu žmogumi. Pedagoگو pareiga padėti vaikui išmokti gebėti bendrauti, laisvai reikšti mintis, suprasti savo ir kitų jausmus, kontroliuoti pyktį bei agresiją, atsiprašyti, pagelbėti ir užjausti, ugdyti empatiją, išsakyti, kas liūdina, erzina, kas supykde, kas kelia baimę, dėl ko nusiminė ar pravirko, suvokti, kas vyksta su jo jausmais ir tuo pačiu paspartinti vaiko emocinio intelekto vystymąsi.

Ugdymo procese didelis dėmesys skiriamas vaiko individualumui, jo saviraiškai ir kūrybai puoselėti. Yra geros sąlygos būti kuo daugiau gamtoje, ją stebėti, organizuoti veiklas, dirbti bandymų sklype ir šiltnamyje, eksperimentuoti. Lopšelio-darželio teritorija yra gausu medžių, kuriuos galima stebėti visais metų laikais, didelė žalia erdvė, tinkama įvairioms judrioms, sportinėms veikloms.

Pasaulio pažinimas prasideda nuo vaiko artimiausios aplinkos – šeimos, savęs suvokimo, savo gimtojo miesto, gyvosios ir negyvosios gamtos stebėjimo. Darželio darbuotojai per vaikui labai artimą ir suprantamą pasaulį, jį supančią aplinką ir gamtą, ugdo pilietiško užuomazgą. Tautinis, patriotinis ir pilietinis ugdymas vyksta per žaidimus, tyrinėjimus, stebėjimą, kūrybinę raišką, bendravimą su tėvais, žymiais žmonėmis, dalyvaujant išvykose, šventėse, projektuose, pilietinėse iniciatyvose.

Siekiant kuo gyviau ir įdomiau vaikams perteikti liaudies papročius, tradicijas, lopšelyje-darželyje organizuojame šventes ir pramogas:

*Kalendorines – Advento vakarones, Kalėdų, Užgavėnių, Velykų šventes.

**Tautines (valstybines)* – Vasario 16-osios ir Kovo 11-osios šventinius rytmečius.

*Tradicines – Rugsėjo pirmosios, Rudenėlio, Šeimos, Atsisveikinimo su darželiu šventes ir sportines pramogas.

1.4. Vaikai ir jų poreikiai

Lopšelyje-darželyje tenkinami prigimtiniai, kultūros, taip pat ir etninės, socialiniai, pažintiniai vaikų poreikiai. Ugdomos individualios vaiko galios, lemiančias harmoningos asmenybės raidą ir jos integracijos į visuomenę sėkmę.

Per vaikams priimtinausias veiklas – žaidimus, kūrybą, meninę raišką, bendravimą – tenkinami svarbiausi ikimokyklinio amžiaus vaikų poreikiai:

**Savarankiškumo, aktyvumo ir judėjimo.*

**Saugumo ir pripažinimo.*

**Bendravimo ir pažinimo.*

Specialiųjų poreikių (kalbos ir kiti komunikacijos sutrikimai) vaikai integruojami į bendrojo ugdymo grupes, jiems specialiąją pagalbą teikia logopedas.

Lopšelyje-darželyje teikiama pagalba vaikams, gyvenantiems socialinės atskirties ir skurdo sąlygomis.

1.5. Pedagogai ir jų pasirengimas

Lopšelyje-darželyje „Giliukas“ dirba ikimokyklinio ugdymo pedagogai, meninio ugdymo pedagogas, logopedas, turintys aukštąjį arba aukštesnįjį išsilavinimą, įgiję ikimokyklinio ugdymo auklėtojo metodininko, vyresniojo ikimokyklinio ugdymo auklėtojo, vyresniojo logopedo, muzikos mokytojo metodininko kvalifikacines kategorijas. Lopšelio-darželio pedagogai plėtoja savo pedagogines, profesines, bendrakultūrinės ir specialiąsias kompetencijas dalyvaudami kvalifikacijos tobulinimo renginiuose, studijuoja edukologijos universitete.

Pedagogai organizuoja ir vykdo ugdomąjį procesą, atsižvelgdami į individualius vaikų ugdymosi poreikius ir amžių, lopšelio-darželio ikimokyklinio ugdymo programos tikslus; saugo ir stiprina vaikų sveikatą, garantuoja vaikų fizinę ir psichologinę saugumą grupėse, salėje, žaidimų aikštelėse, kitose įstaigos erdvėse.

Lopšelio-darželio pedagogai, panaudodami lietuvių tautos žmonių dvasinę kūrybą, sukauptą ir kaupiamą darbo patirtį, perimtą iš liaudies pedagogikos, perduoda vaikams mūsų tradicijas, papročius, meilę gamtai, darbui, formuoja kultūros vertybes.

1.6. Tėvų (globėjų) ir vietos bendruomenės poreikiai

Lopšelis-darželis „Giliukas“ įsikūręs erdvoje Birštono miesto teritorijoje, nutolusioje nuo miesto centro. Įstaigą lankančių vaikų tėveliai – jaunos šeimos, turinčios gana ribotas galimybes vaikams perteikti krašto etnokultūros tradicijas, papročius ir kitą paveldą.

Lopšelio-darželio paskirtis – kartu su įstaigos bendruomene padėti šeimai ugdyti vaiką. Tenkindama tėvų lūkesčius ir poreikius, lopšelio-darželio bendruomenė siekia:

*Pažinti įstaigą lankančių vaikų šeimas: organizuoti susirinkimus, bendrus renginius, individualius pokalbius, rinkti formalius duomenis apie šeimą.

*Rinkti informaciją apie vaiką supančią emocinę, socialinę ir kultūrinę aplinką, atlikti anketines tėvų apklausas.

*Numatyti vaiko ugdymo darną garantuojančias sąlygas: išsiaiškinti, analizuoti, įvertinti ir tenkinti individualius, šiuolaikines vaiko ugdymo tendencijas atitinkančius tėvų poreikius.

1.7. Ikimokyklinio ugdymo programos atnaujinimas

Lopšelio-darželio „Giliukas“ ikimokyklinio ugdymo programa bus peržiūrima kas 2-3 metai ir atnaujinama esant poreikiui.

2. IKIMOKYKLINIO UGDYMO PRINCIPAI

Humaniškumo – Vaikas gerbiamas kaip asmenybė, garantuojama vaiko teisė gyventi ir elgtis pagal prigimtį ir asmeninę patirtį taip pat pripažįstama vaiko teisė būti skirtingam, pripažįstama vaiko vidinio pasaulio nepriklausomybė ir savarankiškumas.

Tautiškumo – Tradicijų, papročių, meno integracija į vaiko kasdieninį gyvenimą, ugdymą(si). Vaiko etninio ugdymo poreikių tenkinimas, gaivinant etnokultūrą, žadinant meilę gimtojo krašto gamtai, Tėvynei.

Prieinamumo ir diferencijavimo – Ugdymo turinys pritaikomas kiekvienam vaikui pagal jo socialinę ir kultūrinę patirtį, lytį, mokymosi stilių, kitus individualius poreikius, užtikrinant kiekvieno individualių galių plėtotę. Ugdymo turinys sudaromas taip, kad vaikas nuosekliai ugdytųsi visus gebėjimus.

Visuminio ugdymo – Ikimokykliniame amžiuje sudaromos sąlygos skleisti visoms vaiko prigimtiniems galioms: fizinėms, psichinėms ir dvasinėms, neteikiant pirmenybės kuriai nors vienai iš jų. Ugdymo turinys yra vientisas ir neskaidomas, vienodai integruojamos visos ugdymo sritys.

Ugdymosi per žaidimą – Žaidimas – pagrindinė, kasdienė vaiko veikla, kurios metu jis pažįsta save ir jį supantį pasaulį, mokosi bendrauti. Spontaniško žaidimo metu vaikas tyrinėja, manipuliuoja, eksperimentuoja, sprendžia problemas ir tai sudaro esminį pagrindą asmeninės patirties kaupimui.

Individualizavimo – Pripažįstama, kad kiekvienas vaikas auga ir tobulėja savo tempu ir ritmu. Remiamasi gerai susiformavusiais vaiko gebėjimais ir skatinamas naujų gebėjimų ugdymasis, pritaikant ugdymo procesą vaiko individualumui.

Tęstinumo – Siekiama darnaus vaiko perėjimo nuo ankstyvojo ugdymo šeimoje prie ikimokyklinio ugdymo grupėje ir užtikrinamas nuoseklus ugdymo tęstinumas priešmokyklinėje grupėje.

Partnerystės su šeima – Lygiavertė, tvirta ir nuosekli vaiko ir pedagogo, pedagogo ir šeimos ugdymo(si) proceso sąveika.

3. IKIMOKYKLINIO UGDYMO TIKSLAS IR UŽDAVINIAI

3.1. Tikslas

Atsižvelgiant į vaiko prigimtines galias, jo individualią patirtį, vadovaujantis raidos dėsniniais, padėti vaikui išsiugdyti savarankiškumo, sveikos gyvensenos, pozityvaus bendravimo su suaugusiais ir vaikais, kūrybiškumo, aplinkos ir savo šalies pažinimo, mokėjimo mokyti pradmenis.

3.2. Uždaviniai

Atsižvelgiant į kiekvieno vaiko unikalumą bei poreikius, užtikrinant saugią, ugdymąsi skatinančią aplinką, dialogišką sąveiką grindžiamą tikslingą ugdymą ir spontanišką vaiko ugdymąsi, pasiekti, kad vaikas:

*Plėtotų individualias fizines, socialines, pažinimo, kalbos ir bendravimo, kūrybines galias, pažintų ir išreikštų save.

*Pozityviai bendrautų ir bendradarbiautų su suaugusiais ir vaikais, mokytųsi spręsti kasdienes problemas, atsižvelgti į savo ir kitų ketinimus, veiksmų pasekmes.

*Aktyviai dalyvautų ir kūrybiškai išreikštų save šeimos, ugdymo įstaigos ir vietos bendruomenės gyvenime.

*Mokytųsi pažinti ir veikti: žaistų, keltų klausimus, tyrinėtų, rinktųsi veiklos būdus ir priemones, samprotautų apie tai, ko išmoko, numatytų tolesnės veiklos žingsnius.

4. IKIMOKYKLINIO UGDYMO TURINYS, METODAI IR PRIEMONĖS

4.1. Ikimokyklinio ugdymo programos struktūra

Ikimokyklinio ugdymo programoje ugdymo turinys modeliuojamas pagal šešis svarbiausius ikimokyklinio ugdymosi lūkesčius – (ugdydami vaiką, siekiame, kad jis augtų „orus“, „sveikas“,

„smalsus“, „bendraujantis“, „kuriantis“, „sėkmingai besiuogdantis“), kurie atitinka vieną iš šešių kompetencijų (socialinė, sveikatos, pažinimo, komunikavimo, meninė, mokėjimo mokytis) ir apima aštuoniolika vaiko ugdymosi pasiekimų sričių:

*Vaiko **ORUMAS** siejamas su SOCIALINE kompetencija, apimančia esmines nuostatas ir gebėjimus, pateiktus ugdymosi pasiekimų srityse: „*emocijų suvokimas ir raiška*“, „*savireguliacija ir savikontrolė*“, „*savivoka ir savigarba*“, „*santykiai su suaugusiais*“ ir „*santykiai su bendraamžiais*“;

***SVEIKO** vaiko ugdymas siejamas su SVEIKATOS kompetencija, apimančia esmines nuostatas ir gebėjimus, pateiktus ugdymosi pasiekimų srityse: „*kasdieniniai gyvenimo įgūdžiai*“, „*fizinis aktyvumas*“;

*Vaiko **SMALSUMAS** siejamas su PAŽINIMO kompetencija, apimančia esmines nuostatas ir gebėjimus, pateiktus ugdymosi pasiekimų srityse: „*aplinkos pažinimas*“, „*skaičiavimas ir matavimas*“;

*Vaiko **BENDRAVIMAS** siejamas su KOMUNIKAVIMO kompetencija, apimančia esmines nuostatas ir gebėjimus, pateiktus ugdymosi pasiekimų srityse: „*sakytinė kalba*“ ir „*rašytinė kalba*“;

***KURIANČIO** vaiko ugdymas siejamas su MENINE kompetencija, apimančia esmines nuostatas ir gebėjimus, pateiktus ugdymosi pasiekimų srityse: „*meninė raiška*“ ir „*estetinis suvokimas*“;

***SĖKMINGAI BESIUGDANTIS** vaikas – tai turintis esmines nuostatas ir gebėjimus, siejamus su MOKĖJIMO MOKYTIS kompetencija ir pateiktus ugdymosi pasiekimų srityse: „*iniciatyvumas ir atkaklumas*“, „*tyrinėjimas*“, „*problemų sprendimas*“, „*kūrybiškumas*“ ir „*mokėjimas mokytis*“. Šis lūkestis jungia esmines nuostatas ir gebėjimus, kuriuos santykinai galime pavadinti integraliaisiais, tai yra susijusiais su visais kitais ikimokyklinio ugdymo(si) lūkesčiais.

1 pav. Ikimokyklinio ugdymosi lūkesčiai

Ikimokyklinio ugdymo programos turinį sudaro 18 vaiko ugdymosi pasiekimų sričių, išskirtų siekiant visuminio vaiko asmenybės ugdymosi ir atsižvelgiant į vaiko raidos bei ugdymosi ypatumus. Pasiekimų sritys yra lygiavertės. Jos apima visus svarbiausius vaiko nuo gimimo iki šešerių metų pasiekimus, kurie sudaro pamatą sėkmingai kompetencijų – socialinės, sveikatos, pažinimo, komunikavimo, meninės – plėtotei priešmokykliniame ugdyme.

Kadangi vaiko ugdymasis yra visuminis, jo gebėjimai ir pasiekimai reiškiasi kompleksiskai ir labai individualiai.

Vaiko ugdymosi pasiekimų sritis – tai vaiko ugdymuisi svarbi sritis, kurioje išskirta esminė nuostata ir esminis gebėjimas.

Esminė nuostata – tai ugdymosi procese įgytas nusiteikimas, polinkis, požiūris, išreiškiantis vaiko santykį su savimi, su kitais ir su aplinka.

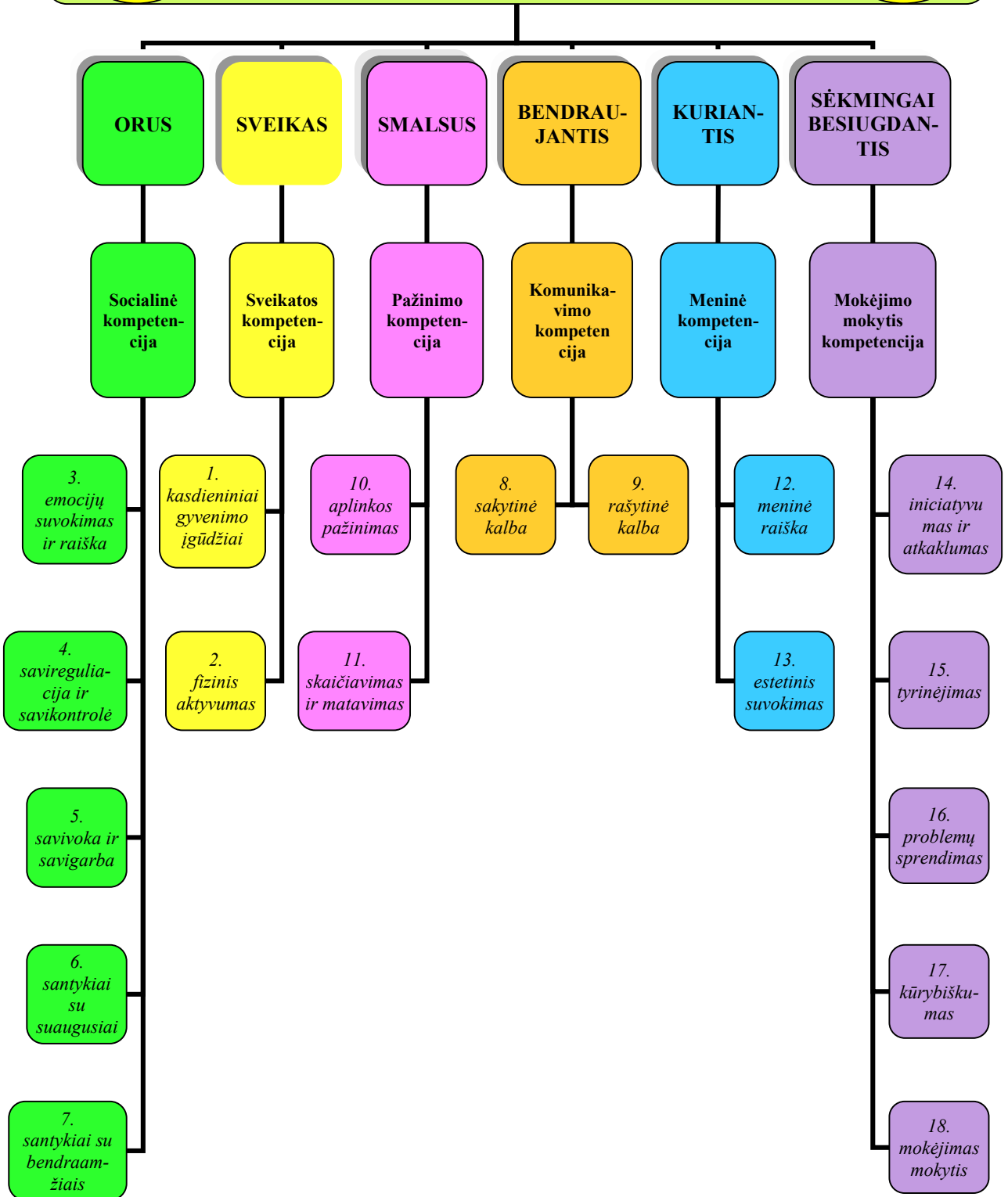
Esminis gebėjimas – tai nuo gimimo iki šešerių metų kiekvienoje iš ugdymosi pasiekimų sričių įgytas svarbiausias vaiko gebėjimas ką nors daryti, veikti, elgtis, kurti.

Ikimokyklinio ugdymo programoje siūlomos vaiko ugdymo gairės yra orientyras pedagogui, kaip galima siekti aprašytų vaiko žinių, supratimo, gebėjimų ir nuostatų.

Vaikų ugdymosi pasiekimų žingsnių siejimas su amžiumi yra sąlyginis:

- *1–3 žingsniai – 1-3 metai.
- *4 žingsnis – 3-4 metai.
- *5 žingsnis – 4-5 metai.
- *6 žingsnis – 5-6 metai.

VAIKAS

2. pav. Ikimokyklinio ugdymosi lūkesčių, vaiko kompetencijų bei ugdymosi pasiekimų dermė

4.2. Ikimokyklinio ugdymo programos turinys

4.3.1. Ikimokyklinio ugdymosi lūkestis – auga SVEIKAS vaikas

Ugdymosi pasiekimų sritys:

1. Kasdieniniai gyvenimo įgūdžiai.
2. Fizinis aktyvumas.

1. KASDIENIO GYVENIMO ĮGŪDŽIAI		
Vertybinė nuostata. Noriai ugdomi sveikam kasdieniam gyvenimui reikalingus įgūdžius.		
Esminis gebėjimas. Tvarkingai valgo, savarankiškai atlieka savitvarkos veiksmus: apsirengia ir nusirengia, naudojami tualetu, prausiasi, šukuojasi. Saugo savo sveikatą ir saugiai elgiasi aplinkoje.		
Pasiekimai	Vaikų veiklos pavyzdžiai	Ugdymo gairės
1-asis žingsnis		
•Bando savarankiškai valgyti ir gerti iš puodelio.	•Pats laiko šaukštelį, bando juo valgyti. Mažais gabalėliais supjaustytą maistą ima dviem pirštais ar sauja.	•Skatinti valgyti pirštais. Tirštą maistą duoti tik šaukšteliu, skystą iš puoduko, kad jaustų skirtumą tarp to, ką valgo ir ką geria. Žaidžiant mokyti laikyti šaukštelį, puodelį, semti šaukšteliu ir pan. Žaisti žaidimą „Pamaitinkime lėlytę, meškutį“, pratinti būti savarankiškam.
2-asis žingsnis		
•Valgo ir geria padedamas arba savarankiškai.	•Valgo sriubą, košę šaukštu, geria iš vaikams pritaikyto puoduko.	•Skatinti vaiką valgyti savarankiškai, pasakant ar parodant, kaip valgo grupės vaikai. Žaisti žaidimus „Su kuo lėlytė valgo?“, „Meškiukas nori valgyti“.
•Kartais parodo mimika, ženklais arba pasako, kada nori tuštintis ar šlapintis. Suaugusiojo rengiamas vaikas „jam padeda“. Suaugusiojo padedamas plaunasi, šluostosi rankas, išpučia nosį. Paprašytas padeda žaislą į nurodytą vietą.	•Norėdamas tuštintis ar šlapintis rodo į tualetu duris, atsineša puoduką ar savais ženklais pasako. •Rengiamas kiša koją į batuką, ranką į rankovę, deda kepurę ant galvos. •Tiesia nešvarias rankas tikėdamasis, kad suaugusysis jas nuplaus ar nušluostys. Padedamas pučia nosį į nosinę. •Nuneša žaislą (lėlę, meškiuką, kiškutį, mašinytę, kamuoliuką) į jam skirtą vietą.	•Atsižvelgiant į vaiko tuštinimosi ir šlapinimosi įgūdžius sodinti ant puoduko ar klozeto. •Grupėje turėti didelę lėlę su drabužių rinkiniu, siūlyti vaikui ją rengti žaidžiant žaidimą „Lėlytė eina į lauką“. Žaisti žaidimus imituojant rengimosi veiksmus (pvz., pritaikyti tam žaidimą „Jurgelis meistrelis“). Rengiant vaiką, pratinti apsirengti ir nusirengti drabužėlius tam tikra tvarka, rengti žaidinant „Šmurkšt kojytę į kojinytę (batuką)“ ir t. t. •Kurti žaidybines situacijas, skatinančias vaiką panaudoti savo mokėjimus ir įgūdžius: „Parodykime meškučiui, kaip plauname rankes, išpučiame nosį.“ •Kurti siužetines situacijas, skatinančias vaiką padėti žaislą į jam skirtą vietą. „Mašinytė grįžta į garažą“, „Lėlytė sėdasi prie stalo, gulasi į lovytę (vežimėlį)“, „Kamuoliukai pavargo ir nori pailsėti“.

3-iasis žingsnis		
<ul style="list-style-type: none"> •Savarankiškai valgo ir geria. Pradeda naudoti stalo įrankius. Pasako, ko nori ir ko nenori valgyti. 	<ul style="list-style-type: none"> •Valgo šaukštu, šaukšteliu, šakute. Pasako, kokius patiekalus mėgsta. 	<ul style="list-style-type: none"> •Skatinti ragauti ir valgyti įvairų maistą. Pratinti gerai sukramtyti maistą, neskubinti valgančio vaiko, mokyti valgyti ramiai. Pratinti keltis nuo stalo tik baigus valgyti. Siūlyti žaisti žaidimus, mokant naudotis stalo įrankiais (pvz., „Gimtadienis“, „Kavinėje“ ir kt.). Prižiūrėti, kad vaikas valgytų su įrankiais taip, kaip jis gali, pagirti vaiką už pastangas. Turėti grupėje indelių, skatinti vaiką jais žaisti.
<ul style="list-style-type: none"> •Pats eina į tualetą, suaugusiojo padedamas susitvarko. Suaugusiojo padedamas nusirengia ir apsirengia, bando praustis, nusišluostyti veidą, rankas. Padeda į vietą vieną kitą daiktą. 	<ul style="list-style-type: none"> •Priminus arba pats savarankiškai eina į tualetą. •Mėgina apsiauti batukus, apsivilkti, bando sagstyti sagas, varstyti batų raištelius. •Prieš valgi, pasinaudojęs, tualetu susitepęs pats plaunasi rankas. Susitepęs prausiasi ir šluostosi veidą. •Sudėlioja žaislus į jiems skirtas vietas. 	<ul style="list-style-type: none"> •Mokyti taisyklingai naudotis tualetu. •Žaisti žaidimus „Kuo aš apsirengsiu, eidamas į lauką ar iš darželio namo?“, „Aprenk draugą“. Skatinti klausytis ir (ar) imituoti eilėraštkus: R. Kašausko „Batukai pyksta“, R. Skučaitės „Močiutės spinta“. •Naudoti įvairias spalvotas, kvepiančias vaikiškas higienos priemones. Kalbėtis su vaikais apie švarą. Skaityti kūrinėlius (pvz., K. Binkio „Jonas pas čigonus“). Sistemingai skatinti pažaidus sudėti žaislus ir kitas priemones į vietą. •Tvarkyti žaislus, dainuojant dainelę: „Visi žaisliukai turi savo vietą, turi savo vietą, vietą numylėtą.“
4-asis žingsnis		
<ul style="list-style-type: none"> •Valgo gana tvarkingai. Primenamas po valgio skalauja burną. Pasako, kodėl reikia plauti vaisius, uogas, daržoves. Padeda suaugusiajam serviruoti ir po valgio sutvarkyti stalą. 	<ul style="list-style-type: none"> •Valgo nedideliais gabaliukais, gerai sukramto, valgydamas nekalba, neužsiima pašaliniais darbais, nežaidžia; taisyklingai naudojasi šaukštu, šakute, pradeda naudotis peiliu, pavalgęs nusivalo servetėle. Pavalgęs padėkoja. Žino, kad galima apsinaudyti valgant nepažįstamas uogas, vaisius. 	<ul style="list-style-type: none"> •Priminti, kad vaikai valgytų neskubėdami. Su vaikais kalbėti apie tai, kad labai svarbu pusryčius, pietus, vakarienę valgyti tuo pačiu metu. Žaisti žaidimus, kuriuose formuojasi maitinimosi ritmo suvokimas (šeima, restoranas ir kt.). Žaidžiant vaikai mokomi atskirti pagrindines produktų grupes – pieną, mėsą, vaisius, daržoves. Kiekvieną kartą prieš valgant įtraukti vaikus į stalo padengimo veiklą, siekti, kad stalai būtų serviruojami pagal taisykles, patiekalus atitinkančiais indais. Kalbėtis su vaikais, kodėl reikia plauti vaisius, daržoves, uogas, sudaryti sąlygas mokytis praktiškai juos nuplauti.
<ul style="list-style-type: none"> •Dažniausiai savarankiškai naudojasi tualetu ir 	<ul style="list-style-type: none"> •Maunasi (nusimauna) kelnes, aunasi (nusiauna) batus, šlepetes, velkasi (nusivelka) 	<ul style="list-style-type: none"> •Rekomenduoti tėvams apmokyti vaikus patogiais ir lengvai apmėginamais drabužiais. Primenant eiliškumą, skatinti

<p>susitvarko juo pasinaudojęs. Šiek tiek padedamas apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Šiek tiek padedamas plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą. Priminus čiaudėdamas ar kosėdamas prisidengia burną ir nosį. Gali sutvarkyti dalį žaislų, su kuriais žaidė.</p>	<p>megztinį, užsideda (nusiima) kepurę.</p> <ul style="list-style-type: none"> •Pastebi, kada yra nešvarus, ir savarankiškai prausiasi, šluostosi rankšluosčiu. •Priminus šukuojasi plaukus šukomis. •Čiaudėdamas ar kosėdamas prisidengia burną ir nosį, pasitraukia nuo kitų vaikų. •Sudėlioja žaislus į jiems skirtas vietas. 	<p>vaikus savarankiškai apsirengti ir nusirengti, tvarkingai susidėti drabužius.</p> <ul style="list-style-type: none"> •Mokyti vaikus taisyklingai plautis ir šluostytis rankas, praustis ir šluostytis veidą. •Priminti, kad čiaudint ar kosint būtina prisidengti burną ir nosį. Priminti, kad naudotųsi nosinaite. •Skatinti susitvarkyti žaislus, su kuriais žaidė, įvairiai motyvuojant, padedant.
<ul style="list-style-type: none"> •Pasako, kad negalima imti degtukų, vaistų, aštrių ir kitų pavojingų daiktų. 	<ul style="list-style-type: none"> •Pats neragauja jokių vaistų, neima degtukų. 	<ul style="list-style-type: none"> •Pasiruošti ir naudoti vaizdines priemones apie saugų elgesį. Rodyti mokomuosius filmus. Žiūrinėjant paveikslėlius, vartant vaikiškus žurnalus, pastebėti ir parodyti dvejopas situacijas, pvz.: tas, kuriose saugu vaikui, ir tas, kuriose gali įvykti nelaimė. Skaityti, kurti kūrinėlius apie saugų elgesį. •Organizuoti saugaus elgesio savaites (viktorinas), kviesti medicinos darbuotojus, gaisrininkus.
<p>5-asis žingsnis</p>		
<ul style="list-style-type: none"> •Valgo tvarkingai, dažniausiai taisyklingai naudojasi stalo įrankiais. Domisi, koks maistas sveikas ir naudingas. Serviruoja ir tvarko stalą, vadovaujamas suaugusiojo. 	<ul style="list-style-type: none"> •Išmano, kuriems patiekalams valgyti skirti įvairūs stalo įrankiai. Valgo įvairų maistą (penkių pagrindinių maisto produktų grupių). Įvardija kelis sveikus maisto produktus (morką, obuolį, pieną ir t. t.) bei kelis nenaudingus sveikatai (traškučius, kokakolą, guminukus). Pasako, kad pieną, mėsą, vaisius, daržoves valgyti naudingiau nei saldumynus. Pasako, kad saldžiuosius gėrimus gerti nesveika. •Pratinasi pasiteirauti suaugusiųjų apie neįprasto skonio ar nemalonaus kvapo maistą. 	<ul style="list-style-type: none"> •Savo pavyzdžiu rodyti, kaip taisyklingai naudotis stalo įrankiais. Patraukliomis formomis paaiškinti pieno, mėsos, vaisių ir daržovių naudą. Papasakoti apie per didelio saldumynų kiekio žalą organizmui. •Kviesti vaikus į talką dengiant stalą gimtadieniui, šventei.
<ul style="list-style-type: none"> •Savarankiškai apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir 	<ul style="list-style-type: none"> •Pasako, kaip reikia apsirengti šiltu ir šaltu oru. Stengiasi būti tvarkingas, nesutepti drabužių, 	<ul style="list-style-type: none"> •Priminti, kad sudėtų ne tik gerai matomus žaislus, bet ir tuos, kurie yra po stalu, lova, spintele ir kt.

<p>nusiauna batus. Priminus plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą. Priminus tvarkosi žaislus ir veiklos vietą.</p>	<p>tvarkingai juos padėti, sulankstyti. Priminus savarankiškai pasikeičia savo sušlapusius rūbus, avalynę. Suaugusiojo padedamas kloja lovą.</p> <ul style="list-style-type: none"> •Sudeda žaislus, šluosto dulkes, valo stalą, surenka šiukšles aikštelėje. 	<ul style="list-style-type: none"> •Skatinti vaikų savarankiškumą. •Pasiūlyti vaikams tvarkantis apsirengti specialiais vaikiškais darbo drabužiais – prijuostėlėmis, kepurėlėmis.
<ul style="list-style-type: none"> •Žaisdamas, ką nors veikdamas stengiasi saugoti save ir kitus. 	<ul style="list-style-type: none"> •Saugiai elgiasi grupėje, lauko aikštelėje (stengiasi bėgti nekliudydamas kitų, nelipti ant tvoros). 	<ul style="list-style-type: none"> •Kartu su vaikais organizuoti viktorinas, projektus apie saugų vaikų elgesį. •Diskutuoti su vaikais, kaip konfliktus spręsti taikiai. •Žaidimas „Saugių žodžių piramidė“: kiekvienas vaikas „stato“ saugių žodžių piramidę, aukščiausia piramidė tampa saugaus elgesio nuostatomis.
<ul style="list-style-type: none"> •Priminus stengiasi sėdėti, stovėti, vaikščioti taisyklingai. 	<ul style="list-style-type: none"> •Taisyklingai sėdi (nesikūprina) ant kilimo, prie stalo. Atlieka pratimus, stiprinančius nugaros ir pilvo raumenis. 	<ul style="list-style-type: none"> •Savo pavyzdžiu rodyti, kaip taisyklingai sėdėti, stovėti, vaikščioti. Stebėti ir priminti, kad taisyklingai sėdėtų.
<p>6-asis žingsnis</p>		
<ul style="list-style-type: none"> •Valgo tvarkingai. Pasako, jog maistas reikalingas, kad augtume, būtume sveiki. Įvardija vieną kitą maisto produktą, kurį valgyti sveika, vieną kitą – kurio vartojimą reikėtų riboti. Savarankiškai serviuoja ir tvarko stalą. 	<ul style="list-style-type: none"> •Taisyklingai naudojami peiliu. Valgydamas laiko šakutę kairiąja, peilį – dešiniąja ranka, šaukštą ir šaukštelį – tarp pirštų. 	<ul style="list-style-type: none"> •Kartu su vaikais aptarti, kodėl žmogus valgo. Paprašyti vaikų pasakoti, ką jie dažniausiai valgo pusryčiams, pietums ir vakarienei, diskutuoti, kurie iš jų vartojamų produktų, patiekalų yra naudingiausi jų augimui ir gerai savijautai. Vaikams pateikti paveikslėlius su įvairiais maisto produktais ir patiekalais, jais žaidžiant mokytis atskirti naudingą ir bevertį maistą. Organizuoti įvairių kūrybinių darbų (piešinių, inscenizacijų ir t. t.) kūrimą, jais skatinti pasirinkti sveikus produktus ir patiekalus. Klausyti skaitomų knygelių, vaidinti, žaisti lotą, žiūrėti filmukus apie žmogui naudingus maisto produktus (duoną, obuolius, pieną, vandenį ir kt.). Žaidžiant su lėlėmis ar kitus žaidimus rūšiuoti maisto produktus (jų paveikslėlius) į naudingus ir vengtinius.
<ul style="list-style-type: none"> •Savarankiškai apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Suaugusiųjų padedamas pasirenka 	<ul style="list-style-type: none"> •Jaučia, kada sušilo arba sušalo, ir savarankiškai apsirengia arba nusirengia megztinį, striukę, pasikeičia savo sušlapusius rūbus, avalynę. •Plaunasi rankas, prausiasi, 	<ul style="list-style-type: none"> •Pasiūlyti vaikams apsirengti lengvesniais ar šiltesniais drabužėliais. Sušlapusius rūbus, avalynę pasidžiauti. •Parūpinti skysto muilo su dozatoriumi, parodyti, kaip ir kiek dozuoti, kad rankos būtų švarios. Priminti, kad reikia taupyti

<p>drabužius ir avalynę pagal orus. Priminus ar savarankiškai plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą. Dažniausiai savarankiškai tvarkosi žaislus ir veiklos vietą.</p>	<p>tvarkosi.</p>	<p>vandenį, paaiškinti, kodėl, pasiūlyti vandens čiaupą atsukti tiek, kiek reikia, kad muilas nusiplautų. •Pasiūlyti „Rankų plovimo dienoraštį“ 5–8 metų vaikams: http://www.hi.lt/content/5_1_naud_inf.html •Žaidimas „Išmanieji pirštukai“. Auklėtojas kartu su vaikais piešia didelę plaštaką ir ant kiekvieno pirštuko užrašo vaikų mintis, kodėl reikia plautis rankas.</p>
<p>•Savarankiškai ar priminus laikosi susitartų saugaus elgesio taisyklių. Stebint suaugusiajam saugiai naudojasi veiklai skirtais aštriais įrankiais. Žino, kaip saugiai elgtis gatvėje, kur kreiptis iškilus pavojui, pasiklydus. •Priminus stengiasi vaikščioti, stovėti, sėdėti taisyklingai.</p>	<p>•Pjausto daržoves, vaisius. •Kala vinis į lentą. •Siuva, siuvinėja.</p>	<p>•Parūpinti priemonių kalimo, siuvimo, dygsniavimo žaidimams. •Apsilankyti su vaikais gaisrinėje, policijoje, ligoninėje, autoservise ir t. t. •Auklėtojas kartu su vaikais „Minčių lietuje“ diskutuoja, aptaria, vertina. •Auklėtojas pasiūlo, kad vaikai pasakytų, kai pastebės jį (ją) vaikštantį ar sėdintį susikūpinus.</p>
<p>7-asis žingsnis</p>		
<p>•Tvarkingai valgo, jaučia, kada alkanas, kada pasisotino, geria pakankamai vandens. Stengiasi valgyti įvairų maistą. Įvardija kelis maisto produktus, kuriuos valgyti sveika, ir kelis, kuriuos reikėtų riboti. Savarankiškai serviuoja ir tvarko stalą. •Dažniausiai savarankiškai ar priminus plaunasi rankas, prausiasi, šukuojasi. Savarankiškai tvarkingai apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna. Suaugusiųjų padedamas arba savarankiškai pasirenka drabužius ir avalynę pagal orus. Savarankiškai tvarkosi žaislus ir veiklos vietą. •Savarankiškai laikosi sutartų saugaus elgesio taisyklių. Žino, kaip saugiai elgtis gatvėje, kelyje, prie vandens telkinių, ant ledo, gaisro metu, su elektros prietaisais, vaistais. Žino, kaip saugiai elgtis su nepažįstamais žmonėmis ir gyvūnais. •Kad būtų sveikas, stengiasi vaikščioti, stovėti, sėdėti taisyklingai.</p>		

2. FIZINIS AKTYVUMAS

Vertybinė nuostata. Noriai, džiaugsmingai juda, mėgsta judrią veiklą ir žaidimus.

Esminis gebėjimas. Eina, bėga, šliaužia, ropoja, lipa, šokinėja koordinuotai, išlaikydamas pusiausvyrą, spontaniškai ir tikslingai atlieka veiksmus, kuriems būtina akių-rankos koordinacija bei išlavėjusi smulkioji motorika.

Pasiekimai	Vaikų veiklos pavyzdžiai	Ugdymo gairės
<p>1-asis žingsnis</p>		
<p>•Sėdi, šliaužia, ropoja pirmyn ir atgal, įkalnėn ir nuokalnėn, laiptais aukštyn, ko nors įsitvėręs atsistoja, stovi</p>	<p>•Vaikas atsispiria kojomis nuo suaugusiojo delnų. Vaikas ropoja per pagalvėles, per į ritinį susuktą takelį ar laiptais aukštyn. Vaikšto laikydamasis</p>	<p>Vaiko regėjimo lauke padėti žaislų ir skatinti ropoti iki jų; pasiūlyti ropoti peršviečiamu tuneliu, po stalu. Svarbu nepalikti vaiko vieno. Žaisti žaidimą „Eikš pas mane“. Atsistokite arba</p>

<p>laikydamsis ar savarankiškai, žingsniuoja laikydamsis, vedamas arba savarankiškai, išlaiko pusiausvyrą.</p>	<p>įvairiu atstumu sustatytų baldų.</p>	<p>atsiklaupkite prieš vaiką, ištieskite rankas ir kvieskite į savo glėbį. Kviesti susipažinti su nauju žaislu: apžiūrėti, liesti, purtyti, gniaužyti ir kt</p>
<p>•Tikslingai siekia daikto, rankos judėjimą seka akimis, pačiumpa ir laiko daiktą saujoje, paglosto žaislą jo nečiupdamas, kiša jį į burną, purto, mojuoja, stuksena, gniaužo, dviem pirštais – nykščiu ir smiliumi – suima smulkų daiktą, perima daiktus iš vienos rankos į kitą.</p>	<p>•Vaikas laiko rankoje žaisliuką, juo suduoda per matomus daiktus, siekia ir čiumpa žaislus, perima juos iš vienos rankos į kitą.</p>	<p>•Siūlyti dėlioti žaislą ar kokį nors daiktą iš vienos rankos į kitą. Lengvais sukamaisiais judesiais masažuoti vaiko delniukus. Žaisti su įvairaus dydžio kamuoliukais, balionais.</p>
<p>2-asis žingsnis</p>		
<p>•Savarankiškai atsistoja, stovi, atsitupia, pasilenkia, eina į priekį, šoną ir atgal, eina stumdamas ar tempdamas daiktą, bėga tiesiomis kojomis, atsisėdęs ant riedančio žaislo stumiasi kojomis, pralenda per kliūtis keturpėsčia, padedamas lipa laiptais aukštyn pristatomuoju žingsniu, spiria kamuolį išlaikydamas pusiausvyrą.</p>	<p>•Vaikas vaikšto pasiėmęs žaislą, eidamas sustoja, vėl pradeda eiti ir keičia ėjimo kryptį. Žaidžia su judėjimą skatinančiais žaislais. Vaikas užlipa kelių pakopų laipteliais, laikydamsis laiptų turėklų. Užlipa ir nulipa nuo kėdės.</p>	<p>•Siūlyti žaidimus, lavinančius ir įtvirtinančius vaiko judėjimą (pvz., „Atnešk žaisliuką takeliu“, „Ištaškyk balutę“, „Skrenda paukšteliai“ ir kt.). Sudaryti vaikui galimybę nešioti žaislus „takeliu“ tarp dviejų virvių, stumdyti žaislinį vežimėlį, prikrautą kubelių, vaikytis ir ridenti kamuolį, joti ant linguojančių žaislų, važiuoti pasispiriant kojomis, pakviesti eiti „tilteliu“ paskui save. Turėti grupėje žaislų, kuriuos galima stumdyti, sėdėti ar jais važinėti.</p>
<p>•Pasuka riešą, apverčia plaštaką delnu žemyn, pasuka delnu aukštyn, mosteli plaštaka, paima daiktą iš viršaus apimdamas jį pirštais, išmeta daiktus iš rankos atleisdamas pirštus, ploja rankomis. Rideną, meta, gauda kamuolį.</p>	<p>•Vaikas sudeda 4–6 kaladėles vieną ant kitos, varto knygelę po vieną puslapį, atsuka, užsuka dangtelius.</p>	<p>•Siūlyti statyti bokštelį, užsukti ir atsukti dangtelius. Pasiūlyti padaryti kamuoliuką: paimti popieriaus lapą ir suglamžyti taip, kad būtų panašus į kamuoliuką. Žaisti žaidimą „Takelis“. Iš popieriaus juostelių padaryti apie 3–5 cm takelį. Duoti vaikui kruopų, tegu beria ant takelio ir kviečia paukštelius lesti. Duoti lipdyti iš minkšto plastilino ir kt.</p>
<p>3-iasis žingsnis</p>		

<p>•Pastovi ant vienos kojos (3–4 sekundes). Tikslingai, skirtingu ritmu eina ten, kur nori, vaikščiodamas apeina arba peržengia kliūtis, eina plačia (25–30 cm) linija. Bėga keisdamas kryptį, greitį. Lipa ir nulipa laiptais pakaitiniu žingsniu, laikydamasis suaugusiojo rankos ar turėklų. Atsispirdamas abiem kojomis pašoka nuo žemės, nušoka nuo laiptelio, peršoka liniją, spiria kamuolį.</p>	<p>•Vaikas stovi ant vienos kojos (apie 3–4 sekundes), po to pakeičia koją. Vaikas vaikšto, bėgioja aplink pagalvėlę, gulinčią ant grindų, jos neužkliudydamas. Vaikas vaikšto keturiomis, kaip šuniukas, nerangiai kaip dramblys, tyliai kaip pelė, ištiesęs kaklą kuo aukščiau kaip žirafa. Ant grindų išdėstytos pėdos – vaikas jomis eina paprastai, po to ant pirštų galų. Vaikas laikomas už rankos šokinėja abiem kojomis, ant vienos kojos, paskui ant kitos.</p>	<p>•Naudoti priemonę „Kempinėlių takelis“ (tai nebereikalinga parketo lenta, ant kurios užklijuota minkšta kempinė). Sudaryti sąlygas vaikui vaikščioti įvairiu atstumu, neužkliudant padėtų daiktų (žaidimas Neužkliudyk“). Organizuoti siužetinių pratimų, kurie skatintų vaiką peržengti kliūtis, eiti plačia linija. Sudaryti sąlygas vaikams laiptoti kopėtėlėmis siekiant tikslo – pauostyti, pasiekti, nukabinti. Žaisti žaidimą „Pašto dėžutė“. Kartu su vaikais imituoti šuoliuojančius gyvūnus. Žaisti žaidimą „Viens, du, trys – pasiruošęs – šok!“</p>
<p>•Geriau derina akies-rankos, abiejų rankų, rankų ir kojų judesius, todėl tiksliau konstruoja, veria ant virvutės sagas, ridena, mėto, gauda, spiria kamuolį, įkerpa popieriaus kraštą.</p>	<p>•Vaikas įmeta sagą, kaštoną, gilę į dėžutę, kurioje padaryta tinkamo dydžio anga. Į išvirkščią pusę išverčia savo kojines. Ridendamas ar mesdamas kamuolį vaikas taiko į kėglius, išdėliotus ant žemės, vartelius. Atsuka ir užsuka įvairaus dydžio dangtelius; sudeda daiktus vieną ant kito (pastato 5–6 kubų bokštą); ant siūlo suveria sagas. Vaikas gauda suaugusiojo metamą kamuolį, kai tik pagauna, kamuolys metamas iš naujo, vis labiau nuo jo tolstant. Įkerpa žirklemis popieriaus kraštą.</p>	<p>•Pasiūlyti vedžioti labirintą (galite rasti internete arba patys nubraižyti). Tegu vaikas veda pieštuku arba piršteliu. Kad būtų įdomiau, sugalvokite pasakojimų, pasakų: kur veda šis kelias, pas ką ir t. t. Sudaryti galimybes vaikui ridenti, gaudyti, mėtyti, spardyti kamuolius. Kartu su vaikais pasidarykite vėrinį, verkite makaronus, sagas, karoliukus ir t. t. Pradėti nuo didesnių skylių, taip mažyliui bus įdomiau, po to verti vis smulkesnius daiktus. Siūlyti žaidimus ir žaislus, kuriuose atliekami sukamieji plaštakos judesiai (pvz., žaidimas kėgliais ir kt.). Mokyti žirklemis įkirpti popierinės saulutės spindulėlį.</p>
<p>4-asis žingsnis</p>		
<p>•Stovėdamas pasistiebia, atsistoja ant kulnų, stovėdamas ir sėdėdamas atlieka įvairius judesius kojomis bei rankomis. Eina ant pirštų galų, eina siaura (5 cm) linija, gimnastikos suoleliu, lipa laiptais aukštyr ir žemyn nesilaikydamas už</p>	<p>•Vaikas eina lyg čiuoždamas, o kai suplojama rankomis, jis eina aukštai keldamas kelius. Žaisdamas juda įvairiais būdais (pvz., vaikšto kaip gandrai, šokinėja kaip varlytė ir kt.). Atsigula ant nugaros ir „mina dviratį“. Iš pradžių lėtai, paskui vis greičiau ir greičiau. Vaikas suglaustomis kojomis šoka į apskritimo vidų, paskui į išorę, po to šokinėja viena koja.</p>	<p>•Siūlyti vaikui įvairių žaidybinių situacijų, skatinančių vaikščioti ant pirštų, kulnų (pvz., įsidūriau į pirštelį – einu ant kulno ir kt.). Iš laikraščio ant grindų suformuoti tiesią, maždaug trijų metrų ilgio ir penkių centimetrų pločio liniją. Vaikas eina šia linija, nenukrypdamas nuo jos, paskui grįžta atbulas. Sudaryti sąlygas vaikui važinėti triratukais, paspirtukais.</p>

<p>turėklų, šokinėja abiem ir ant vienos kojos, nušoka nuo paaukštinimo. Mina ir vairuoja triratuką.</p>		
<p>•Pieštuką laiko tarp nykščio ir kitų pirštų, tiksliau atlieka judesius plaštaka ir pirštais (ima, atgnybia, suspaudžia dviem pirštais, kočioja tarp delnų) bei ranka (mojuoja, plasnoja). Ištiestomis rankomis pagauna didelį kamuolį. Judesius tiksliau atlieka kaire arba dešine ranka, koja.</p>	<p>•Pieštuku, teptuku piešia, braižo nesudėtingas geometrines figūras. Iš plastilino lipdo įvairius daiktus, kerpa tiesiai, taisyklingai laikydamas žirkles ir klijuoja paveikslėlius. Vieną ant kito dėlioja daiktus (pastato 8–10 kubų bokštą); glamžo popierių ir formuoja įvairaus dydžio gumuliukus; išvarsto batų raištelius ir iš naujo suveria; atsega ir užsega sagas. Vaikas ranka, paskui visais pirštais liečia stalą.</p>	<p>•Paprasyti mažylio surinkti pagaliukus po vieną ir dėti į dėžutę, kai juos netyčia išberiate. Parūpinti pagaliukų kaišiojimui. Sudaryti vaikui sąlygas minkyti tešlą, lipdyti iš modelino, plastilino. Leisti kirpti nesudėtingas formas, po to priklijuoti jas ant popieriaus. Žaisti su vaiku pirštukų žaidimus „Pirštukai miega“: „Šitas pirštukas nori miegelio. Šitas – atsigulė jau į lovelę. Šiam pirštukui akys merkias. Šis pirštukas miega, knarkia. Ššš... Tu, mažyli, būk tylus, nes gali pažadint broliukus.“ Sudaryti sąlygas vaikui žaisti „vonelėse“ su pupomis, grikiais ar šiaip įvairiomis kruopomis. Į didelį dubenį galima įberti gilių, kaštonų ir paslėpti ten kokį nors smulkų daiktą. (mažą žaisliuką, kamuoliuką), vaikas jų ieško. Pasiūlyti vaikui. pabūti vaistininku – įvairius daiktus imti žnyplėmis, pincetu, perdėti iš vieno indo į kitą įvairaus dydžio karoliukus.</p>
<p>5-asis žingsnis</p>		
<p>•Eina pristatydamas pėdą prie pėdos, pakaitiniu ir pristatomuoju žingsniu, aukštai keldamas kelius, atlikdamas judesius rankomis, judėdamas vingiais. Greitas, vikrus, bėgioja vingiais, greitėdamas ir lėtėdamas, išsisukinėdamas, bėga ant pirštų galų. Šokinėja abiem kojomis vietoje ir judėdamas pirmyn, ant vienos kojos, šokinėja per virvutę, peršoka žemas kliūtis, pašoka siekdamas daikto.</p>	<p>•Vaikas eina „tip-top“ žingsneliais. Šoka į šoną, greitai laksto, sustoja ir pajuda iš vietos. Vaikas užlipa ant bet kokio paaukštinimo ir nušoka ant žemės. Meta kamuolį, sniego gniūžtę į taikinį. Mėto kamuolį vienas kitam ir gauda, meta į žemę viena ranka, o kita ranka jį pagauna. Laipioja kopėtėlėmis, bokšteliais.</p>	<p>•Organizuoti veiklą, kad vaikas eidamas atliktų ritminius judesius pečiais, galva, muštų kamuolį, mestų į viršų, ėjimą keistų bėgimu. Žaisti žaidimą „Raganėle pamotėle“. Sugalvoti maršrutą, kad vaikas turėtų eiti, bėgti, perlipti suolą, pralįsti po kėde ir t. t. Organizuoti bėgimo estafetes, įvairių šuolių žaidimus, panaudojant įvairias priemones: kaspinus, kamuolius, lankus, lazdas. Žaisti žaidimus su išsisukinėjimais, kurių tikslas – ilgiau likti nepagautam. Siūlyti vaikams šokinėti per šokdynę, lanką.</p>

<p>Laipioja lauko įrenginiais. Spiria kamuolį į taikinį iš įvairių padėčių.</p>		
<p>•Pieštuką ir žirkles laiko beveik taisyklingai. Tiksliai atlieka sudėtingesnius judesius pirštais ir ranka (veria ant virvelės smulkius daiktus, užsega ir atsega sagas). Iš įvairių padėčių meta kamuolį į taikinį, tiksliau gauda, mušinėja. Įsisupa ir supasi sūpynėmis.</p>	<p>•Vaikas piešia ar rašo pieštuku, bando piešti statinius, gyvūnėlius, pieštuką laiko taisyklingai, veria ant virvelės smulkius daiktus, apsirengia ir nusirengia, (už)riša kilpas. Sprigtu svaido rutuliukus. Iš storų siūlų pina kasą, veja virveles. Batų dėžės šonus apsaugo skalbinių segtukais. Meta kamuolį į žemę viena ranka, o kita ranka jį pagauna.</p>	<p>•Pasiūlyti piešti įvairių linijų, pieštuku apvesti daiktus: stiklinę, apverstą lėkštutę, puoduką; po truputį duoti sudėtingesnes užduotis. Sudaryti sąlygas vaikui žaisti su pipete. Parinkti įvairių priemonių (sagų, rutuliukų, karolių), kad vaikas galėtų verti ant siūlo. Duoti vaikui krepšį su skalbinių segtukais, paimti segtuką trimis pirštais, prisegti, paprašyti, kad ir jis taip pat padarytų.</p>
<p>6-asis žingsnis</p>		
<p>•Eina ratu, poroje, prasilenkdamas, gyvatėle, atbulomis, šonu. Išvermingas, bėga ilgesnius atstumus. Bėga pristatomuoju ar pakaitiniu žingsniu, aukštai keldamas kelius, bėga suoleliu, įkalnėn, nuokalnėn. Šokinėja ant vienos kojos judėdamas pirmyn, šoka į tolį, į aukštį. Važiuoja dviračiu.</p>	<p>•Juda greta kito vaiko poroje, ratu, rikiuotėje, sutartinai su kitais vaikais. Važiuoja dviračiu plačiu ir siauru takeliu, ratu.</p>	<p>•Organizuoti vaikams įvairias estafetes, kurių metu vaikai galėtų judėti poroje, ratu, sutartinai su kitais vaikais. Sudaryti sąlygas žaisti žaidimą „Klasės“, šokinėti per gumytę.</p>
<p>•Rankos ir pirštų judesius atlieka vikriau, greičiau, tiksliau, kruopščiau. Tiksliau valdo pieštuką bei žirkles ką nors piešdamas, kirpdamas. Su kamuoliu atlieka sportinių žaidimų elementus, žaidžia komandomis, derindamas veiksmus.</p>	<p>•Savarankiškai įveria siūlą, dygsniuoja, neria vąšeliu. Kerpa įvairias formas taisyklingai naudodamasis žirkėmis. Žaidžia komandinius žaidimus.</p>	<p>•Pasiūlyti vaikams įverti siūlą į adatą, siuvinėti pagal trafaretą; ant kartono išdurti skylutes ir duoti vaikui didelę adatą su ryškios spalvos siūlu, tegu lopo, kuria įvairius ornamentus, siuvinėja, sudygsniuoja nesudėtingus rūbelius lėlėms, maišelius ir kt., neria vąšeliu, daro kutus. Parūpinti priemonių, tinkančių konkreitiems sportiniams žaidimams (krepšinio, futbolo kamuolius, badmintono rakečių, kėglių, lazdų, salės riedulio vartų). Organizuoti sportinius žaidimus, kad vaikai galėtų varžytis tarpusavyje.</p>

7-asis žingsnis	
<ul style="list-style-type: none"> •Eina keisdamas greitį, staigiai sustoja, greitai pajuda iš vietos. Išlaiko saugų atstumą eidamas, bėgdamas šalia draugo, būryje. Bėga derindamas du ar daugiau judesių (bėga ir varosi, spiria kamuolį, bėga ir mojuoja rankomis, kaspinais). Šokinėja derindami du skirtingus rankų ir (ar) kojų judesius (šoka per virvutę, žaidžia „Klases“). •Pieštuką ir žirkles laiko taisyklingai, kerpa gana tiksliai, sulenkia popieriaus lapą per pusę, į keturias dalis. Tiksliai kopijuoja formas, raides. Meta ir kartais pataiko kamuolį į krepšį, vartus, taikinį. 	

4.3.2. Ikimokyklinio ugdymosi lūkestis – auga ORUS vaikas

Ugdymosi pasiekimų sritys:

3. Emocijų suvokimas ir raiška.
4. Savireguliacija ir savikontrolė.
5. Savivoka ir savigarba.
6. Santykiai su suaugusiais.
7. Santykiai su bendraamžiais.

3. EMOCIJŲ SUVOKIMAS IR RAIŠKA

Vertybinė nuostata. Domisi savo ir kitų emocijomis bei jausmais.

Esminis gebėjimas. Atpažįsta bei įvardina savo ir kitų emocijas ar jausmus, jų priežastis, įprastose situacijose emocijas ir jausmus išreiškia tinkamais, kitiems priimtinais būdais, žodžiais ir elgesiu atsiliepia į kito jausmus (užjaučia, padeda).

Pasiekimai	Vaikų veiklos pavyzdžiai	Ugdymo gairės
1-asis žingsnis		
<ul style="list-style-type: none"> •Mimika, kūno judesiais ir garsais išreiškia džiaugsmą, liūdesį, baimę, pyktį. Patiria išsiskyrimo su tėvais nerimą ir džiaugsmą jiems sugrįžus. Išreiškia nerimą, pamatęs nepažįstamą žmogų. 	<ul style="list-style-type: none"> •Verkia, kai yra alkanas, šlapias ar ilgesniam laikui paliktas vienas. •Kai vaiku besirūpinantis suaugusysis greta, vaikas nuo jo atsiskiria ir drąsiai tyrinėja aplinką, rizikuoja. Ko nors išsigandęs, bėga pas suaugusįjį ir jo ramintas greitai nurimsta. Atsiskyres liūdi, verkia, vėl susitikęs – džiaugiasi, leidžiasi, nori būti jo ramintas. 	<ul style="list-style-type: none"> •Stengtis suprasti kūdikio emocijų reiškinio ženklus ir pasirūpinti juo, kai mažylis yra liūdnas, piktas. •Pasirūpinti, kad kūdikis matytų save veidrodyje, kai yra linksmas, liūdnas, piktas. Kalbinti kūdikį ir įvardyti jo emocijas. •Paimti, priglausti, pamyluoti kūdikį, kai jis atsiskiria nuo tėvų, užimti jį įdomia veikla, suteikti džiugių, malonių potyrių, nukreipti dėmesį nuo liūdesį keliančių situacijų. Užtikrinti vaiko saugumą.
<ul style="list-style-type: none"> •Atspindi kitų vaikų emocijų raišką (kartu juokiasi, jei juokiasi kitas, nusimena, jei kitas verkia). 	<ul style="list-style-type: none"> • Kai grupėje verkia kitas vaikas, kūdikis irgi gali pravirkti. 	<ul style="list-style-type: none"> •Paguldyti, pasodinti kūdikį šalia kitų vaikų, duoti žaisliukų, skatinti pabendrauti.
2-asis žingsnis		
<ul style="list-style-type: none"> •Džiaugsmą, liūdesį, baimę, pyktį reiškia skirtingu intensyvumu (nuo silpno 	<ul style="list-style-type: none"> •Vaikas džiaugsmą išreiškia ir ramiai šypsodamasis, ir kvatodamas balsu. Ilgesnį laiką pabūna linksmas arba ramus, 	<ul style="list-style-type: none"> •Grupėje įtaisyti vaikų ūgio veidrodinę sieną, kad vaikai matytų save ir savo veido išraišką. Kalbinti vaiką ir pavadinti jo reiškiamas emocijas. Visada pasirūpinti

<p>nepatenkinto niurzgėjimo iki garsaus rėkimo). Emocijos pastovesnės, tačiau dar būdinga greita nuotaikų kaita.</p>	<p>lengviau išvelgiamos pasikeitusių nuotaikų priežastys – pavargo, kitas vaikas atėmė žaislą ir pan.</p> <ul style="list-style-type: none"> •Meta žaislą ant grindų ir, jeigu auklėtojas šypsodamasis jį paduoda, šis juokdamasis jį vėl meta ant grindų. 	<p>vaiku, kai jis jaučiasi blogai.</p> <ul style="list-style-type: none"> •Kartu su vaiku vartyti knygeles, kuriose veikėjai yra skirtingos nuotaikos. Dainuoti skirtingų nuotaikų daineles.
<ul style="list-style-type: none"> •Atpažįsta kito vaiko ar suaugusiojo džiaugsmo, liūdesio, pykčio emocijų išraiškas. 	<ul style="list-style-type: none"> •Paklaustas „Kuris verkia?“, vaikas parodo paveikslėlį su verkiančiu kiškiuku, paklaustas „Kuris juokiasi?“, rodo paveikslėlį su besijuokiančiu vaiku. Žiūri į verkiantį vaiką ir užjausdamas jam duoda savo žaislą, paglosto. 	<ul style="list-style-type: none"> •Įvardyti vaikų bei savo emocijas. Pasakyti, kad vaikas liūdnas, pačiam jį paglostyti ir paskatinti kitą vaiką jį paglostyti. •Su lėlėmis, kitais žaislais žaisti žaidimus, kuriuose jie skirtingai jaučiasi ir elgiasi.
3-iasis žingsnis		
<ul style="list-style-type: none"> •Pradedama atpažinti, ką jaučia, turi savus emocijų raiškos būdus. Pradedama vartoti emocijų raiškos žodelius ir emocijų pavadinimus. 	<ul style="list-style-type: none"> •Ant suaugusiojo supykęs vaikas atpažįsta šį jausmą ir gali pareikšti: „Aš piktas!“ 	<ul style="list-style-type: none"> •Jautriai reaguoti į vaiko rodomus emocijų ženklus – veido mimika susitapatinti su jo nuotaika, komentuoti emocijas ar jausmus, juos pavadinti. Pastebėti, kai vaiko emocijų ir jausmų raiška išsiplečia ir skirtingai į ją reaguoti, padėti atrasti naujų emocijų raiškos būdų.
<ul style="list-style-type: none"> •Pastebi kitų žmonių emocijų išraišką, atpažįsta aiškiausiai reiškiamas emocijas ir į jas skirtingai reaguoja (pasitraukia šalin, jei kitas piktas; glosto, jei kitas nuliūdęs). 	<ul style="list-style-type: none"> •Jei kitas vaikas šypsodamasis jam tiesia žaislą – pats nusišypso ir pradeda su juo žaisti. Kai kitas vaikas atima žaislą, verkia ir laukia auklėtojo pagalbos. Nuščiūva, jei auklėtoja išsigąsta paliejusi vandenį. 	<ul style="list-style-type: none"> •Vartyti ir skaityti vaikui „nuotaikų knygeles“. Būti vaikui pavyzdžiu, kaip reikia reaguoti į kito vaiko emocijas: jei jis džiaugiasi, pasijuokti kartu su juo, jei liūdi, verkia – paglostyti, duoti žaislą. Mokyti atsiprašymo ir susitaikymo ritualų. Žaisti žaidimą „Veidelis“. Užsidengti veidą ir atsidenyti, demonstruojant vis kitą emocinę išraišką.
4-asis žingsnis		
<ul style="list-style-type: none"> •Pradedama suprasti, kad skirtingose situacijose (per gimimo dieną, susipykus su draugu) jaučia skirtingas emocijas, kad jas išreiškia mimika, balsu, veiksmais, poza. Pavadinama pagrindines emocijas. 	<ul style="list-style-type: none"> •Pasako, kad švenčiant gimimo dieną buvo linksma, kad supyko, kai draugas su juo nežaidė. Stovėdamas prieš veidrodį paprašytas gali nutaisyti linksmą, liūdną, pikta veido išraišką. Nuotaikų veideliais pažymi savo nuotaiką. 	<ul style="list-style-type: none"> •Paskatinti kasdien po kelis kartus žymėti savo nuotaiką, parenkant ją atitinkanti nuotaikų veidelį. Skatinti reikšti visus jausmus, kad būtų galima pastebėti, kada vaikui reikia pagalbos, ir jam padėti. Pasiūlyti idėjų nuotaikoms ir jausmams tyrinėti. Skaityti knygeles apie jausmus ir jų išraišką.
<ul style="list-style-type: none"> •Atpažįsta kitų emocijas pagal veido išraišką, elgesį, veiksmus. Geriau 	<ul style="list-style-type: none"> •Pažiūrėjęs į bendraamžį pasako, ar jis linksmas, ar rimtas, ar liūdnas. •Jei pastebi supykusį 	<ul style="list-style-type: none"> •Pasiūlyti žaidimų, skatinančių tyrinėti ar imituoti kitų žmonių nuotaiką. Skatinti pastebėti bendraamžių savijautą.

supranta kitų emocijas ir jausmus, dažnai tinkamai į juos reaguoja (pvz., stengiasi paguosti, padėti).	bendraamžį, pasitraukia nuo jo, gali prieiti prie auklėtojos.	
•Pradedą suprasti, kad jo ir kitų emocijos gali skirtis (jam linksma, o kitam tuo pat metu liūdna).	•Pasako, kad jam linksma, o draugui nelinksma.	•Skatinti pasakyti, kaip jaučiasi jis ir kiti.
5-asis žingsnis		
•Atpažįsta bei pavadina savo jausmus ir įvardija situacijas, kuriose jie kilo.	•Rodo piešinį ir sako: „Čia aš. O čia mano šuniukas. Man linksma su juo žaisti.“	•Pasiūlyti žaidimų, kuriuose vaikas būtų skatinamas išreikšti savo jausmus: emocijas reikšti dainuojant, piešiant, šokant, komentuoti jausmų paveikslėlius, siųsti atvirukus draugams ir kt.
•Vis geriau supranta ne tik kitų jausmus, bet ir situacijas, kuriose jie kyla (pakviečia žaisti nuliūdusį vaiką, kurio į žaidimą nepriėmė kiti).	•Pastebi, kad draugė taip pat nori būti mama vaidmenų žaidime ir dėl to yra nuliūdusi. Tada sugalvoja: „Aš būsiu mama. Ir tu būk mama. Mes eisim pasivaikščioti.“	•Kalbėtis apie savijautą „Ryto rate“, skaityti „Jausmų knygeles“, žaisti vaidmenų žaidimus, įsijaučiant į kito savijautą.
•Pradedą kalbėtis apie jausmus su kitais – pasako ar paklausia, kodėl pyksta, kodėl verkia.	•Susipeša su draugu dėl žaislo. Auklėtojo sustabdytas pasako, kad nori to paties žaislo, kaip ir draugas. Auklėtojo padedamas susitaria su draugu žaisti žaislu paeiliui.	•Paskatinti vaikus žodžiais išreikšti įvairius jausmus, kilusius skirtingose situacijose. Tarpininkauti, kai vaikai išreiškia sunkius jausmus. Skaitant įvairius tekstus kuo ryškiau intonuoti, išryškinant veikėjų veiksmus, poelgius, jų nuotaikas.
6-asis žingsnis		
•Apibūdina savo jausmus, pakomentuoja juos sukėlusias situacijas bei priežastis.	•Vaikas sako: „Aš myliu savo broliuką. Bet truputį pykau, kai jis suplėšė mano knygą.“ •Tėvams pasakoja apie dienos nuotaikų kaitą.	•Kalbėtis apie tai, kada buvo linksmas, kada – liūdnas ar piktas. Paskatinti samprotauti, kas pradžiugino, kas nuliūdino ar papiktino, kodėl?
•Beveik neklysdamas iš veido mimikos, balso, kūno pozos nustato, kaip jaučiasi kitas, pastebi nuskriaustą, nusiminusį ir dažniausiai geranoriškai stengiasi jam padėti.	•Draugiškai pakviečia kitą žaisti kartu, jei šis atrodo draugiškai nusiteikęs. •Auklėtojai praneša, jei kitas vaikas liūdi ar reikia pagalbos.	•Kalbėtis su vaikais, kaip jaučiasi jų draugai, artimieji, kas gali juos pradžiuginti, kaip galima juos paguosti. Paskatinti bendrus žaidimus, kuriuose reikia suprasti kitą ir geranoriškai bendradarbiauti.
•Pradedą kalbėtis apie tai, kas gali padėti	•Žino keletą išeičių, ką galima daryti, kai kas nors erzina, atima	•Skatinti vaikus nesivelti į muštynes, pranešti auklėtojui apie konfliktą. Aptarti

pasijusti geriau, jei esi nusiminęs, piktas.	žaislus, suduoda. Erzinamas nepuola muštis, bet ateina ir pasako auklėtojai.	su vaikais, ką galima daryti, kai kas nors erzina kitą, atima žaislus, suduoda.
--	--	---

7-asis žingsnis

- Domisi savo ir kitų emocijomis, jausmais bei jų raiška.
- Atpažįsta ir įvardija ne tik savo jausmus, bet ir nuotaikas bei jų priežastis.
- Atpažįsta kitų emocijas ar jausmus, bando į juos atsiliiepti (paguosti, užjausti), keisti savo elgesį (susilaikyti, neskaudinti, atsižvelgti į kito norus).

4. SAVIREGULIACIJA IR SAVIKONTROLĖ

Vertybinė nuostata. Nusiteikęs valdyti emocijų raišką ir elgesį.

Esminis gebėjimas. Laikosi susitarimų, elgiasi mandagiai, taikiai, bendraudamas su kitais bando kontroliuoti savo žodžius ir veiksmus (suvaldo pyktį, neskaudina kito), įsiaudrinęs geba nusiraminti.

Pasiekimai	Vaikų veiklos pavyzdžiai	Ugdymo gairės
1-asis žingsnis		
<ul style="list-style-type: none"> •Gerai jaučiasi įprastoje aplinkoje. Nusiramina kalbinamas, nešiojamas, supamas. 	<ul style="list-style-type: none"> •Sutelkia žvilgsnį į žaislus, seka juos akimis, pats ieško žaislo akimis. •Įprastoje aplinkoje užmiega vienas. Nustoja verkti, kai mama arba tėtis paima ant rankų ir priglaudžia. 	<ul style="list-style-type: none"> •Žaisti su vaiku, parūpinti spalvingų, skambančių, judančių žaislų, nedūžtančių veidrodėlių. •Sukurti mažai kintančią, saugią aplinką. •Kiekvieną kartą vaikui sunerimus reaguoti švelniai ir suteikti fizinį komfortą. Mokyti atpažinti vaikų poreikių raiškos ženklus (kai skauda, kai nori valgyti, nori bendrauti...).
<ul style="list-style-type: none"> •Tapatinasi su suaugusiojo, prie kurio yra prisirišęs, emocijomis. 	<ul style="list-style-type: none"> •Kai suaugusysis kalba linksmai, gyvai, kūdikis pradeda šypsotis. 	<ul style="list-style-type: none"> •Kalbinti kūdikį, dainuoti jam įvairia intonacija – linksmai, ramiai, liūdnai. Juokinti, džiuginti kūdikį, kad kuo daugiau laiko būtų linksmas, smagus.
2-asis žingsnis		
<ul style="list-style-type: none"> •Išsigandęs, užsigavęs, išalkęs nusiramina suaugusiojo kalbinamas, glaudžiamas, maitinamas. Pats ieško nusiramimo: apsikabina minkštą žaislą arba čiulpia čiulptuką, šaukia suaugusįjį, ropščiasi ant kelių. 	<ul style="list-style-type: none"> •Pargriuvęs bėga pas juo besirūpinantį suaugusįjį ir rodo, kur skauda. Raminamas nustoja verkti. •Pavargęs migdosi apkabinęs savo mėgstamą minkštą žaislą. 	<ul style="list-style-type: none"> •Į vaiko išreikštus poreikius reaguoti nuosekliais, pastoviais veiksmais, intonacijomis, žodžiais. Nustatyti vaikui ir jo veiklai būtinus apribojimus ir nuosekliai jų laikytis. Suteikti vaikui galimybę išreikšti savo emocijas (pvz., nespėjus pravirkti neskubėti raminti). •Padėti vaikams nusiraminti, pasiūlant minkštus, švelnius daiktus, leisti miegoti, apsikabinus iš namų atsineštą mėgstamą žaislą.
<ul style="list-style-type: none"> •Pradeda valdyti savo emocijų raišką ir veiksmus, reaguodamas į juo besirūpinančio suaugusiojo veido 	<ul style="list-style-type: none"> •Pakelia ranką suduoti kitam vaikui, bet išgirdęs auklėtojo „Ne!“ ir pamatęs griežtą veido išraišką, susilaiko. 	<ul style="list-style-type: none"> •Vaiko elgesiui reguliuoti taikyti veido mimiką ir balso intonacijas. Vaikams parodyti, kaip reikėtų elgtis vienoje ar kitoje situacijoje.

išraišką, balso intonaciją, žodžius		
3-iasis žingsnis		
<ul style="list-style-type: none"> •Yra ramus ir rodo pasitenkinimą kasdiene tvarka bei ritualais. Jeigu kas nepatinka, nueina šalin, atsisako bendros veiklos. 	<ul style="list-style-type: none"> •Pats pasirenka žaislus, susiranda žaidimo draugų ir žaidžia. Noriai sėdasi prie stalo atėjus pietų metui. Ramiai sutinka eiti miegoti. •Prašo maisto arba norimo žaislo, o ne atima jį iš kito vaiko. Sutinka su suaugusiojo nuomone, kad nuskriaudė kitą vaiką. •Pasitraukia iš žaidimo, kai negauna norimo žaislo. Atsisako dalytis žaislu, laikosi jo įsitvėręs, jeigu su juo dar nori žaisti. Sako „aš pats“, kai suaugusysis nori jam padėti. 	<ul style="list-style-type: none"> •Žinoti ir taikyti kiekvienam vaikui priimtina dienos ritmą, priimtinus nusiramino būdus. •Pasiūlyti vaikams žaislų ar priemonių, padedančių išreikšti jausmus. Žaidimui pasiūlyti lėles su emocija veide. •Skatinti vaikus vartoti žodžius, pasakant, ko jie nori, o ne fizinę jėgą. Paaikinti ar suvaidinti, kaip vaiko elgesys įskaudino kitus. Dažnai klausti vaikų, ar jiems nereikia pagalbos. •Pasiūlyti vaikams būdų, kaip spręsti kylančius konfliktus. Įrengti grupėje nusiramino, gerų emocijų kampelį. Leisti vaikui pačiam pasirinkti, nuspręsti, ką darys, kaip pasielgs toje veikloje, kurioje jis jau sugeba priimti sprendimą.
<ul style="list-style-type: none"> •Geriau valdo savo emocijų raišką ir veiksmus, reaguodamas į juo besirūpinančio suaugusiojo veido išraišką, balso intonaciją, žodžius. Žaisdamas kalba su savimi, nes kalba padeda sutelkti dėmesį, kontroliuoti savo elgesį. Išbando įvairius konfliktų sprendimo ar savo interesų gynimo būdus (rėkia, neduoda žaislo, pasako suaugusiajam ir kt.). 	<ul style="list-style-type: none"> •Neskaudžiai užsigavęs bando sulaikyti ašaras, jei auklėtoja šypsosi ir ramina šneka. •Pats susiranda žaislų, žaidžia greta kitų ir su kitais. Vaikas sako: „Mašinytė važiuoja. Brrbr!“ 	<ul style="list-style-type: none"> •Savo veido išraiška ir kalbos intonacijomis padėti vaikui valdyti savo emocijas ir spontaniškus impulsus. Padrąsinti vaikus reikšti visas emocijas. Vaikui žaidžiant su lėlėmis, parodyti daugiau, nei vaikas vartoja, emocijų ir jausmų raiškos būdų.
<ul style="list-style-type: none"> •Bando laikytis suaugusiojo prašymų ir susitarimų. 	<ul style="list-style-type: none"> •Suaugusiojo paprašytas priima atstumtą vaiką į žaidimą. •Suaugusiajam pasakius „Žaislas ne tavo, jis Gabrielės“, atiduoda jai žaislą. 	<ul style="list-style-type: none"> •Pagirti vaiką, kai jis atsižvelgia į suaugusiojo prašymą ir nepažeidžia susitarimų. Pakomentuoti, kodėl buvo svarbu atsižvelgti į prašymą, kodėl svarbi viena ar kita elgesio taisyklė.
4-asis žingsnis		
<ul style="list-style-type: none"> •Nusiramina, kalbėdamas apie tai, kas jį įskaudino, ir 	<ul style="list-style-type: none"> •Vaikas sako: „Aš pykstu. Dovilė su manim nežaidė.“ Ir laukia auklėtojo komentarų. 	<ul style="list-style-type: none"> •Susitarti su vaikais, kad atbėgtų pasitarti su auklėtoju, kai jaučiasi įskaudinti ar nežino išeities sudėtingoje situacijoje.

girdėdamas suaugusiojo komentarus.		
<ul style="list-style-type: none"> •Pradedama valdyti savo emocijų raiškos intensyvumą priklausomai nuo situacijos (pvz., ramioje aplinkoje džiaugsmą reiškia santūriau). Paklaustas ramioje situacijoje pasako galimas savo ar kito asmens netinkamo elgesio pasekmes. 	<ul style="list-style-type: none"> •Bando tartis dėl norimo žaislo: „Dabar aš pažaisiu, po to duosiu tau, gerai?“ •Paprąšytas netrukdyti kitiems, audringas džiaugsmo emocijas gali reikšti santūriau. 	<ul style="list-style-type: none"> •Paskatinti vaikų vaidmenų žaidimus, kuriuose jie prisiima bendraamžio vaidmenį įvykusioje konfliktoje situacijoje ir kartu ieško išeities. Siūlyti žaidimus, padedančius mokytis spręsti konflikto situacijas ir rasti tinkamą išeitį. •Taikyti paskatinimo, pagyrimo, loginių pasekmių metodus, padedant mokytis kontroliuoti emocijų raišką. Kalbėtis apie tinkamus emocijų raiškos būdus.
<ul style="list-style-type: none"> •Nuolat primenant ir sekdamas suaugusiojo bei kitų vaikų pavyzdžiu laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių. Žaisdamas stengiasi laikytis žaidimo taisyklių. 	<ul style="list-style-type: none"> •Priminus ir padedant sutvarko žaislus, su kuriais žaidė. Paragintas iššluosto vandenį, kurį pats išpylė. •Kreipiasi į suaugusįjį, norėdamas pasitikslinti taisyklių pažeidimo pasekmes: „Ar galime išeiti į lauką dabar? O kas bus, jei išeisime?“ 	<ul style="list-style-type: none"> •Kartu su vaikais nustatyti paprastas kasdienės elgesio grupėje taisykles, kuriose matytusi ir vaikų atsakomybė. Paskatinti, pagirti vaikus už taisyklių ir tvarkos laikymąsi, pagalbą auklėtoji.
5-asis žingsnis		
<ul style="list-style-type: none"> •Nusiramina, atsipalaiduoja, klausydamasis ramios muzikos, pabuvęs vienas, kalbėdamasis su kitais. 	<ul style="list-style-type: none"> •Pavargęs ar nusiminęs nueina pažaisiti „Ramybės kampelyje“, nusiramina kalbėdamasis su auklėtoja. 	<ul style="list-style-type: none"> •Įkurti grupėje ramybės erdves, judančių švieselių įrenginius, muzikos klausymosi per ausines vietas su minkštais žaislais. •Pasirūpinti, kad būtų žaislų, kurie padeda vaikui suvaldyti emocijas: muzikinių dėžučių, grojančių, švilpiančių vilkelių ir pan.
<ul style="list-style-type: none"> •Vis dažniau jausmus išreiškia mimika ir žodžiais, o ne veiksmais. Ramioje situacijoje sugalvoja kelis konflikto sprendimo būdus, numato jų taikymo pasekmes. 	<ul style="list-style-type: none"> •Siekia norimo žaislo, siūlydamas savo žaislą kitam: „Gal nori mano mašinytės? Aš pažaisiu su tavo lėktuvėliu.“ 	<ul style="list-style-type: none"> •Skatinti vaiko pastangas pačiam spręsti problemas ir nesutarimus, ieškoti taikių išeičių, keliant problemų sprendimą skatinančius klausimus: „Kaip galima išspręsti šią problemą? Kas atsitiks, jeigu padarysime taip?“ Leisti vaikui pačiam spręsti problemas, neskubėti patarinėti, nurodinėti. Pasakoti istorijas arba žaisti žaidimus, kurių veikėjai pozityviai sprendžia konfliktus. Būtinai padėti vaikui, kuriam reikalinga pagalba derybose (pvz., vaikams su kalbos sutrikimais), konkrečiose konflikto situacijose.
<ul style="list-style-type: none"> •Retkarčiais primenamas laikosi 	<ul style="list-style-type: none"> •Pats sutvarko žaidimų vietą po žaidimų. 	<ul style="list-style-type: none"> •Pastebėti vaiko pastangas laikytis tvarkos ir susitarimų, pagirti vaiką, padrąsinti.

<p>grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių. Pats primena kitiems tinkamo elgesio taisyklės ir bando jų laikytis be suaugusiųjų priežiūros.</p>	<ul style="list-style-type: none"> •Pasakęs auklėtojai, ką ne taip daro kitas vaikas, stebi auklėtojo reakciją ir iš jos nusprendžia, koks elgesys priimtinas grupėje. •Pats bando sudrausminti išdykaujančius bendraamžius. 	
6-asis žingsnis		
<ul style="list-style-type: none"> •Pats taiko įvairesnius nusiramino, atsipalaidavimo būdus (pastovi prie akvariumo su žuvytėmis, klauso pasakos, naudodamasis ausinėmis ir kt.). 	<ul style="list-style-type: none"> •Supykęs ant draugo, nueina prie akvariumo pažiūrėti žuvyčių, bibliotekėlėje varto spalvingas knygeles, piešia. 	<ul style="list-style-type: none"> •Padėti vaikui išreikšti savo jausmus bei nusiraminti, jį išklausant, su juo žaidžiant.
<ul style="list-style-type: none"> •Bando susilaikyti nuo netinkamo elgesio jį provokuojančiose situacijose, ieško taikių išeičių, kad neskaudintų kitų. Stengiasi suvaldyti savo pyktį, įniršį. 	<ul style="list-style-type: none"> •Bendraamžio erzinas nusiuka ir nueina šalin, susilaikydamas nuo konflikto. Žaisdamas agresyvius kovos žaidimus, susivaldo ir neužgauna kitų. •Nepasidalinus vaidmenimis žaidime, bando tartis ir rasti sprendimą be auklėtojo pagalbos. •Paprąšytas tvarko kitų išmėtytus žaislus, nors ir pyksta bei mano, jog tai neteisinga. 	<ul style="list-style-type: none"> •Skaityti M. Molickos „Terapines pasakas“ ir kalbėtis apie tinkamas išėitis konfliktinėse situacijose. •Padėti įvardyti sudėtingus jausmus: nusivylimą, nerimą, pavydą.
<ul style="list-style-type: none"> •Supranta susitarimų, taisyklių prasmę bei naudingumą ir dažniausiai savarankiškai jų laikosi. Lengvai priima dienos ritmo pasikeitimus. 	<ul style="list-style-type: none"> •Laikosi susitarimo paprašyti draugo, jei nori pažaisti su jo žaislu, ir paaiškina, kodėl svarbu paprašyti: „Nes žaislas Motiejaus, ir jis išsigąs, jei neras savo mašinytės.“ •Džiaugsmingai ruošiasi šventei. 	<ul style="list-style-type: none"> •Leisti vaikams žaisti kovos žaidimus, bet stebėti, ar nėra ribų peržengimo ženklų. •Nustatyti ribas, kurias peržengus žaidimai gali tapti pavojingi, aiškintis su vaikais skirtumus tarp kovinių žaidimų ir peštynių tikrovėje.
7-ASIS ŽINGSNIS		
<ul style="list-style-type: none"> •Susijaudinęs, išsigandęs, sutrikęs bando nusiraminti ir ieškoti pagalbos. •Taiko kelis skirtingus kitiems priimtinius emocijų ir jausmų reiškinio būdus. Numato, kaip jaustųsi pats ar kitas asmuo įvairiose situacijose. •Supranta, kad skirtingose vietose (darželyje, mokykloje ir kt.) yra kitokia tvarka, kitos taisyklės, linkęs jas suprasti ir jų laikytis. 		

5. SAVIVOKA IR SAVIGARBA

Vertybė nuostata. Save vertina teigiamai.

Esmis gebėjimas. Supranta savo asmens tapatumą („aš esu, buvau, būsiu“), pasako, kad yra berniukas / mergaitė, priskiria save savo šeimai, grupei, bendruomenei, pasitiki savimi ir savo

gebėjimais, palankiai kalba apie save, tikisi, kad kitiems jis patinka, supranta ir gina savo teises būti ir žaisti kartu su kitais.

Pasiekimai	Vaikų veiklos pavyzdžiai	Ugdymo gairės
1-asis žingsnis		
<ul style="list-style-type: none"> •Reaguoja į pasakytą savo vardą. Pradeda jausti savo kūno buvimą – apžiūrinėja, tyrinėja savo rankas, kojas, stebi jų judėjimą. Apžiūrinėja, liečia kitą vaiką, tyrinėja jo kūną. 	<ul style="list-style-type: none"> •Pamatęs žaislą, su kuriuo žaidė vakar, prisimena save su žaislu ir kartoja veiksmus su juo, kitą dieną pamatęs tą žaislą vėl prisimins save žaidžiantį su tuo žaislu ir kartos veiksmus. •Pašauktas vardu, pasuka galvą, žiūri į akis. •Žaidžia savo rankytėmis (suneria, viena liečia kitą), susitelkdamas patiriamiems pojūčiams. Liečia kitų plaukus, ausis, nosį, akis. Bando suduoti per barškutį. 	<ul style="list-style-type: none"> •Laikytis pastovaus dienos ritmo ir ritualų, su tais pačiais žaislais žaisti tuos pačius žaidimus. •Dažnai kreiptis į vaiką vardu, įvardijant jo jausmus ir veiksmus. •Žaisti lietuvių liaudies žaidimus. Žaisti žaidimus su vaiko kūno dalimis, jas įvardijant. Ploti katučių vaiko rankomis. Žaisti darant pauzes, kad vaikas pakartotų judesius, garsus.
<ul style="list-style-type: none"> •Jaučiasi svarbus kitiems – šypsosi, krykštuoja, kai aplinkiniai maloniai bendrauja su juo. 	<ul style="list-style-type: none"> •Pamatęs ateinančią mamą, šypsosi, tiesia rankas. 	<ul style="list-style-type: none"> •Pasitikti ir išlydėti vaiką šiltai, su šypsena, panešioti, pagirti.
2-asis žingsnis		
<ul style="list-style-type: none"> •Turi savo kūno išorės vaizdinius – atpažįsta save neseniai darytose nuotraukose, savo atvaizdą veidrodyje, pavadina kelias kūno dalis. Supranta, ką ir kaip gali padaryti pats, išreiškia savo norus, pyksta, kai suaugusysis neleidžia to daryti. 	<ul style="list-style-type: none"> •Parodo save neseniai darytose šeimos, vaikų grupės nuotraukose ir pasako savo vardą. •Žiūrėdamas į savo atvaizdą veidrodyje pastebi dažus ant kaktos ir valo savo kaktą, o ne atvaizdą veidrodyje. 	<ul style="list-style-type: none"> •Žaisti su vaiku žaidimus, judinant rankes, kojeles, liečiant nugarytę, pilvuką. Parūpinti dėžę su kamuoliukais, kad vaikas galėtų joje vartytis. Vartoti kūno dalių pavadinimus. Pasiūlyti žaislų su veidrodėliais, žaidimų su drabužių detalėmis (kepurėmis, kaspinais) stebint save nedūžtančiame veidrodyje. Supranta, ką ir kaip gali padaryti pats, išreiškia savo norus, pyksta, kai suaugusysis prašo to nedaryti.
	<ul style="list-style-type: none"> •Sulaikius bėgantį, veržiasi iš rankų, įnirtingai reiškia protestą. 	<ul style="list-style-type: none"> •Vaiko protestą suprasti kaip jo poreikių ir norų išraišką, o ne kaprizus. Sudaryti vaikui pasirinkimo situacijas, naudoti tik būtinus draudimus (kad nenukristų, nenusidegintų). Demonstruojant ir aiškinant įtraukti vaiką į diskusiją, kas jam patinka ir kas nepatinka.
<ul style="list-style-type: none"> •Džiaugiasi didėjančiomis savo galimybėmis judėti, atlikti veiksmus, kalbėti, tikisi juo besirūpinančio 	<ul style="list-style-type: none"> •Prieina prie suaugusiojo, kad parodytų, ko išmoko. Krykštuoja, kai jam paplojama, jis pagiriamas. 	<ul style="list-style-type: none"> •Vaikui skirti pakankamai individualaus dėmesio – domėtis, ką jis veikia, pritarti žvilgsniu, šypsena, pagirti, pasidžiaugti pasiekimais.

suaugusiojo pritarimo, palaikymo, pagyrimo.		
3-iasis žingsnis		
<ul style="list-style-type: none"> •Kalba pirmuoju asmeniu: „aš noriu“, „mano“. Savo „aš“ sieja su savo veikla ir daiktų turėjimu – pasako, ką daro, ką turi. Pasako, kas jis yra – berniukas ar mergaitė, atskiria berniukus nuo mergaičių, pavadina 5–6 kūno dalis. 	<ul style="list-style-type: none"> •Pasako savo vardą. Nebesako „Gustė eina“, sako „Aš einu.“ Tarp kitų daiktų atpažįsta savo atsineštą žaislą ir jį parodo. Atpažįsta savo pėdkelnes, megztinį, suknelę. Jei mano, kad kitas ketina atimti jo žaislą, sako „Čia mano“ ir eina prie suaugusiojo pagalbos. •Paklaustas, „Kas tu esi – berniukas ar mergaitė?“, teisingai atsako: „Berniukas“ arba „Mergaitė“. „Kodėl taip manai?“ – „Mamytė sakė“, „Nes aš esu mergaitė“. 	<ul style="list-style-type: none"> •Bendrauti su vaiku taip, kad šiam reikėtų sakyti: „aš dedu, tu dedi, jis deda“ ir pan. Dažnai įvardyti daiktus, kurie priklauso vaikui, paminint jo vardą. Komentuojant vaiko veiklą, būtinai paminėti vaiko vardą. Pasiūlyti žaidimų „mano – tavo“, „Mano kūnas“, „Mano žaidimai“ ir kt. •Bendraudant su vaikais tinkamose situacijose paminėti vaiko vardą ir lytį. Kalbėtis su vaikais, ką mėgsta žaisti berniukai ir mergaitės.
<ul style="list-style-type: none"> •Didžiuojasi tuo, ką turi ir ką gali daryti, tikisi, kad juo besirūpinantys suaugusieji ir kiti vaikai jį mėgsta ir priima. 	<ul style="list-style-type: none"> •Prašo, kad suaugusysis stebėtų tai, ką jis daro ir kaip daro, rodo suaugusiajam savo žaislą, reikalauja, kad jo darbelis būtų matomas. 	<ul style="list-style-type: none"> •Pasidžiaugti, paploti, jei vaikas padeklamuoja, padainuoja. Pakomentuoti ir pagirti vaiko pasiekimus atėjusiems jo pasiimti tėvams, kad vaikas tai girdėtų. Pakabinti vaiko darbelius taip, kad jis galėtų juos matyti.
4-asis žingsnis		
<ul style="list-style-type: none"> •Supranta, kad turi nuo kitų atskirą savo norų, ketinimų, jausmų pasaulį. Pasako, kaip jaučiasi, ko nori jis pats ir kaip jaučiasi, ko nori kitas asmuo. Supranta, kad suaugęs matyti to, ką jis matė, ką darė arba kas atsitiko, jeigu nebuvo kartu (tėvams pasakoja, ką veikė darželyje ir kt.). 	<ul style="list-style-type: none"> •Supranta, kad jam neskani sriuba gali būti skani kitam vaikui. Pats būdamas linksmas arba ramus, gali suprasti ir paaiškinti, ką jaučia nuskriaustas bendraamžis. •Pasakoja auklėtojui, ką veikė per išėigines dienas, o šeimos nariams – ką veikė darželyje. Bando nutylėti savo prasižengimus. 	<ul style="list-style-type: none"> •Pasiūlyti veiklos tyrinėjimams: „Kas aš esu?“, „Mano kūnas“, „Žmonių panašumai ir skirtumai“, „Mano ir kitų pomėgiai“, „Mano ir kitų jausmai“. •Paskatinti vaikus kalbėti apie tai, ko auklėtojas nematė, nuoširdžiai domėtis ir klausinėti apie jų įspūdžius, jausmus. Papasakoti vaikams apie save tai, ko jie nematė.
<ul style="list-style-type: none"> •Mano, kad yra geras, todėl kiti jį mėgsta, palankiai vertina. 	<ul style="list-style-type: none"> •Giriasi, kad turi daug draugų, kad auklėtoja yra jo draugė. 	<ul style="list-style-type: none"> •Stebėti, ar neatsiranda nepakankamo savęs vertinimo ženklų (nuleista galva ar pečiai), ir pasidomėti, kas atsitiko? Kodėl? Dažnai kartoti, kad vaikas yra ypatingas ir svarbus kitiems grupėje.
5-asis žingsnis		
<ul style="list-style-type: none"> •Supranta, kad jis 	<ul style="list-style-type: none"> •Parodo save kūdikį iš namų 	<ul style="list-style-type: none"> •Kalbėti su vaiku apie jo praeitį, dabartį,

<p>buvo, yra ir visada bus tas pats asmuo: atpažįsta save kūdikystės nuotraukose, apibūdina savo išvaizdą, teisingai pasako, kad suaugęs bus vyras (moteris), tėvelis (mamytė).</p>	<p>atsineštose nuotraukose. Pasako, kad jo vardas, akių spalva, mama ir tėtis niekada nepasikeis.</p>	<p>ateitį. Pasiūlyti veiklos tyrinėjimams: „Mano kūnas, pomėgiai, norai, gebėjimai praeityje, dabar, ateityje“. Žaisti žaidimus, kuriuose vaikas vaizduoja tai save, tai ką nors kitą, save praeityje arba ateityje.</p>
<p>•Jaučiasi esąs šeimos, vaikų grupės narys, kalba apie šeimą, draugus.</p>	<p>•Dažnai pasakoja, ką veikė namuose su mama, tėčiu ar kitais šeimos nariais. Į grupę atėjusiems tėvams noriai aprodo grupę, pasakoja apie tai, ką joje veikė, apie draugus, auklėtoją.</p>	<p>•Dažnai kalbėtis su vaikais apie jų šeimas, tėvelių darbus, šventes, organizuoti šeimos dienas darželyje, išvykas į darbovietes. Turėti vaiko šeimos, grupės nuotraukų albumėlius. Rengti grupės šventes, prisistatymus tėvams, kitoms darželio grupėms.</p>
<p>•Savęs vertinimas nepastovus, priklauso nuo tuo metu išsakyto suaugusiojo vertinimo, siekia kitų dėmesio, palankių vertinimų.</p>	<p>•Vaikas sako, kad jis yra blogas, nes auklėtoja ant jo supyko. Kitą dieną jis sako, kad yra geras, nes auklėtoja jį pagyrė. Vaikas nenori eiti į darželį, nes kiti su juo nežaidžia (nors iš tiesų su juo nežaidžia tik vienas vaikas, su kuriuo jis nori žaisti).</p>	<p>•Kalbėtis su vaikais apie tai, kas yra gerai, o kas blogai. Skatinti ir girti vaiką, tai siejant su jo asmeniu, išsakyti pastabas konkrečiam jo poelgiui ar veiksmui, nesiejant su jo asmenybe. Paskatinti vaikus dažniau keisti žaidimo partnerius, įtraukti į savo žaidimus mažiau populiarius vaikus, paskatinti sakyti komplimentus vienas kitam, žaisti žaidimą „Kas mane pagirs?“ Išėjus, nuskriaudus draugą paskatinti atsiprašyti ir jam pasakyti 3–5 malonius dalykus. Dažniau kreiptis į vaiką vardu, pagiriant ir jį, ir jo gebėjimus.</p>
<p>6-asis žingsnis</p>		
<p>•Vis geriau suvokia savo norus, jausmus, savybes, gebėjimus, šeimą, bendruomenę, Tėvynę. Ima suvokti save, kaip galintį daryti įtaką kitam (pralinksminėti, padėti ir kt.) ir atsakingai pasirinkti (ką veikti, kaip elgtis, aktyviai dalyvauti priimant su jo gyvenimu ir veikla susijusius sprendimus ar kt.). Juokiasi iš savo klaidų ar mažų nelaimių, jeigu jos</p>	<p>•Nupiešia save ir pakomentuoja, kaip atrodo, ką turi, ką veikia, pasako ką nors apie šeimą, bendruomenę, Tėvynę. •Vaikas atsisako suduoti kitam, suprasdamas, kad jam skaudės. Vaikas sako, kad prieš pietus nevalgys atsineštų sausainių, juos suvalgys po pietų. •Juokiasi pamatęs, kad supainiojo batus. Juokiasi netyčia auklėtoją pavadinęs mama.</p>	<p>•Paskatinti samprotauti apie save, savo pomėgius, veiklą: „Kas? Kada? Ką? Kur? Kaip? Su kuo?“ („Kur buvai? Su kuo buvai? Ką mėgsti veikti?“). Pasiūlyti idėjų savęs, šeimos, kitų žmonių, jų grupių, Tėvynės tyrinėjimams. Pristatyti vaiko ir tėvų pomėgius vakaronėse, parodose ir kt. •Leisti vaikui vis daugiau rinktis pačiam, nepažeidžiant savo ir kitų saugumo bei nustatytų elgesio taisyklių. •Paskatinti pastebėti juokingą pusę savo klaidose. Skatinti juos pozityviai reaguoti į savo klaidas. Sąmoningai suklysti, pademonstruojant, kaip galima juoktis iš savo apsirikimų.</p>

<p>besirūpinantį suaugusįjį, džiaugiasi jį pamatęs, atsako jam kalbinamas, žaidinamas, siekia būti greta.</p>	<p>džiaugsmingai juda, kai jį kalbina juo besirūpinantis auklėtojas. Šliaužia, ropoja, eina prie juo besirūpinančio auklėtojo, tiesia rankas, kad šis jį paimtų, kai į grupę įeina nepažįstamas žmogus.</p>	<p>pažiūrėti į akis, nusišypsoti, pakalbinti, panešioti, pažaisti su juo. Bendraujant prisitaikyti prie vaiko bendravimo ritmo – atsakyti šypsena į vaiko šypseną, pakartoti vaiko sakomus žodžius ir, atvirksčiai, nusišypsoti ir palaukti, kol vaikas atsakys šypsena, kalbėti ir palaukti vaiko atsako. Stebėti ir reaguoti į vaiko rodomus ženklus apie norą būti paimtam ant rankų, pažaisti ir kt.</p>
2-asis žingsnis		
<p>•Sunkiai atsiskiria nuo mamos, tėčio ar globėjo.</p>	<p>•Verkia ar sunerimsta, atsiskirdamas nuo tėvų, tačiau raminamas glaudžiasi prie auklėtojo, susidomi kitais vaikais ir žaidimais.</p>	<p>•Sukurti ir laikytis atsisveikinimo su tėvais ritualų: apsikabinti, palinkėti smagių žaidimų, pasakyti, kada ateis pasiimti, susitarti, kad dar galės pamojuoti per langą, palikti savo nuotraukėlę, žaislą iš namų ir kt. Grupėje turėti įdomių žaislų, žaidimų ir kurį laiką pažaisti su vaiku, kol nusiramins ir įsitrauks į grupės veiklą.</p>
<p>•Akivaizdžiai parodo prierašumą prie juo besirūpinančio suaugusiojo. Mėgsta žaisti kartu su juo, stebi ir mėgdžioja jo žodžius, veiksmus. Prieš ką nors darydamas pažiūri į suaugusiojo veidą, laukdamas pritarimo ar nepritarimo ženklų, atpažįsta suaugusiojo emocijas, jausmus. Dažniausiai vykdo jam suprantamus suaugusiojo prašymus, kreipiasi į jį pagalbos.</p>	<p>•Vaikas rodo suaugusiajam stiprius jausmus: apkabina arba nusisuka, myluoja arba atstumia. Išprašo iš suaugusiojo to, ko nori – panešioti, padainuoti, paskaityti. Mėgsta, kai jo žaidimą stebi, juo žavisi, jam pritaria juo besirūpinantis suaugęs žmogus. Nori lipti laiptais, palipa ant pirmos pakopos ir pažiūri į suaugusiojo veidą. Pamatęs šypseną, lipa toliau, o griežtą veido išraišką – sustoja ir laukia. Pargriuvęs žvilgteri į suaugusiojo veidą, pamatęs išgąščio išraišką, pravirksta, pamatęs šypseną – atsistoja.</p>	<p>•Pastebėti, kada vaikui reikia auklėtojo dėmesio, ir padrašinti, paskatinti jį. Stengtis, kad auklėtojo bendravimas su vaiku būtų pozityvus. Vaikui supykus, užsispyrus, reaguoti pozityviai – jautriai aiškintis pykčio priežastis, padėti vaikui taikyti vis daugiau būdų išreikšti savo poreikiams ir nuotaikai. Žaisti su vaiku taip, kad šis lyderiautų, tampant trūkstamos informacijos teikėju, elgesio modeliu, pagalbininku. Raiškia pritariančia ar nepritariančia veido mimika reaguoti į tinkamus ar netinkamus vaiko veiksmus, poelgius.</p>
<p>•Bijo nepažįstamų žmonių, nežinomos aplinkos, neįprastų žaislų.</p>	<p>•Vaikas bijo eiti iš grupės į salę, bet vedamas už rankos ten eiti sutinka. Vaikas traukiasi nuo naujo, didelio, tamsaus, gauruoto meškino; šalinasi judančių ir neįprastai skambančių žaislų. Stebėdamas spektaklį darželyje, išsigąsta scenoje pamatęs nepatrauklų personažą.</p>	<p>•Pirmiausia parodyti vaikams naują aplinką, joje pažaisti. Pristatyti vaikams naujus žaislus, supažindinant, kaip jie atrodo, juda, kokius garsus skleidžia, kelis kartus pakartoti veiksmus su žaislais, pakviesti vaikus pažaisti kartu su auklėtoju. Tik po to skatinti vaikus su nauju žaislu žaisti savarankiškai. Prieš einant į salę stebėti spektaklio, nuteikti vaiką teigiamai, kalbėti apie personažus.</p>

3-iasis žingsnis		
<ul style="list-style-type: none"> • Lengviau nei antraisiais metais atsiskiria nuo tėvų. 	<ul style="list-style-type: none"> • Dažniau išlieka ramus, kai artimieji atsisveikina ir išeina. 	<ul style="list-style-type: none"> • Bendradarbiauti su vaiko tėvais, sužinant naujus jo pasiekimus, įpročius, interesus bei informuojant tėvus apie įstaigoje praleistą dieną.
<ul style="list-style-type: none"> • Drąsiai veikia, rizikuoja, išbando ką nors nauja, kai šalia yra juo besirūpinantis suaugusysis. Mėgdžioja, tačiau žaidime savaip pertvarko suaugusiųjų veiksmus, žodžius, intonacijas. Nori veikti savarankiškai ir tikisi suaugusiojo palaikymo, pagyrimo. Ne visada priima suaugusiojo pagalbą, kartais užsispiria. 	<ul style="list-style-type: none"> • Bėgiodamas kieme nutolsta nuo auklėtojo, apžiūrinėja aplinką, kitus vaikus, tačiau stengiasi auklėtojo neišleisti iš akių. Jei užėjęs už čiuožyklos auklėtojo nemato, tuoj pat grįžta atgal. • Siužetiniame žaidime mėgdžioja mamos, auklėtojo padėjėjos ir auklėtojos buitinius veiksmus, savaip juos sudėliodamas į siužetą ir palydėdamas girdėtais žodžiais bei intonacijomis: maitina lėlę, valo stalą, šluoja grindis, tvarko žaislus. Pats susiranda žaislus, naudoja žaislus pakaitalus, nemėgsta, kad suaugusysis siūlytų žaidimo veiksmų seką, bet džiaugiasi pagyrimu. • Dažnai kartoja „Aš pats“, nesileidžia nurengiamas, aprengiamas, bando tai padaryti pats. Gali atkakliai reikalauti, kad suaugusysis paduotų aukštai padėtą greit dūžtantį ar žaidimui nesaugų daiktą. Iš draugo atima žaislą, jei tokį turi namie, ir sako „Mano“, prašo suaugusiojo jam žaislą grąžinti. 	<ul style="list-style-type: none"> • Pritarti vaiko iniciatyvai, tačiau visuomet atskubėti į pagalbą, kai jam reikia suaugusiojo, būti vaiko saugumo garantu. • Žaidžiant su vaiku skatinti jo savarankiškumą, veikimą tarsi, tariamai, daiktų pakaitalų naudojimą, persikūnijimą, tapimą kuo nors: klausti, ko reikės žaidimui; paduotą kubelį „suvalgyti“ lyg bandelę; vadinti vaiką prisiimto vaidmens vardu – mama, tėveliu, pardavėju; parūpinti vaidmens atributų, žaislų komplektų (pvz., lėlė, indai, vonelė, sunkvežimis, kubeliai); įsitraukus į žaidimą ką nors pirkti, ko nors pageidauti, kad vaikas galėtų praturtinti žaidimą; kalbėtis su vaiku apie tai, kas žaidžiama. • Kai vaikas sako „Ne“, priešgyniauja arba užsispiria, parinkti tinkamus bendravimo su juo būdus – pasiūlyti jam rinktis vieną iš dviejų: „Ką pirmiau valgysi – sriubą ar mėsytę?“; pasiūlyti išspręsti problemą: „Dabar aš dėsiu žaislus į dėžutę. O kas man juos padavinės?“; paskirstyti vaidmenis ir veiklą: „Aš nuplausiu stalą, o tu gali jį nušluostyti.“ Jei vaikas užsispyrė to, kas jam pavojinga, tikslinga nukreipti jo dėmesį į kitą įdomią veiklą.
<ul style="list-style-type: none"> • Ramiai stebi nepažįstamus žmones, kai auklėtojas yra šalia jo arba matomas netoliese. 	<ul style="list-style-type: none"> • Smalsiai apžiūrinėja į grupę atėjusius svečius, paima jų duodamą žaislą, jeigu šalia yra auklėtojas. 	<ul style="list-style-type: none"> • Į grupę retsykiais pasikviesti svečių, kviesti tėvus ar senelius, dalyvauti vaikų ugdymo procese, kad vaikai pratintųsi bendrauti su nepažįstamais žmonėmis.
4-asis žingsnis		
<ul style="list-style-type: none"> • Lengvai atsiskiria nuo tėvų ar globėjų. Grupėje jaučiasi saugus, rodo pasitikėjimą grupės auklėtojais, supranta jų jausmus, bendradarbiauja su 	<ul style="list-style-type: none"> • Vaikas atsisveikina su tėvais ir pats bėga į grupę, dairosi, ką ir su kuo žaisti. 	<ul style="list-style-type: none"> • Pasiūlyti vaikams veiklos, per kurią reikia kalbėti apie šeimą. Pakabinti vaiko ir šeimos fotografijas vaiko akių lygyje. Organizuoti šeimos dienas grupėje. Kviesti tėvus dalyvauti grupės veikloje. Dėl vaikų ugdymo, išvykų, švenčių ir kt. tartis su vaikais bei jų tėvais. • Organizuoti stalo žaidimų vakarus su

mažiau pažįstamais ar nepažįstamais žmonėmis grupėje, salėje ar įstaigos kieme.	aprodo savo žaislus, darbelius, atsako į jų klausimus.	svečiais, papasakoti apie juos daugiau, kad vaikai turėtų apie ką kalbėtis, kartu su vaikais sugalvoti jiems klausimų.
6-asis žingsnis		
<ul style="list-style-type: none"> Nusiteikęs geranoriškai, pagarbiai, mandagiai bendrauti su suaugusiais. Tariasi, diskutuoja su jais dėl dienotvarkės ir elgesio taisyklių, teikia pasiūlymus, stengiasi laikytis susitarimų, nors kartais su suaugusiuoju bendrauja priešiška. Kasdienėse situacijose bando tinkamu būdu išsakyti priešingą nei suaugusiojo nuomonę. 	<ul style="list-style-type: none"> Atėjęs iš namų auklėtoji pasipasakoja savo rūpesčius ir džiaugsmus. Vaikas pasako, kokio elgesio norėtų grupėje ir kartu su auklėtoju suformuluoja taisyklę. Vaikas paaiškina auklėtoji, kad dabar nenori piešti piešinio, pasako, kad nori žaisti statybų kampelyje. 	<ul style="list-style-type: none"> Padėti vaikams keisti netinkamus bendravimo su suaugusiais būdus, siekiant geranoriškai bendrauti. Kartu su vaikais sudaryti dienotvarkę, tartis dėl jos pakeitimų. Kartu kurti elgesio grupėje taisykles. Sudaryti galimybes vaikams išsakyti savo nuomonę visais aktualiais gyvenimo grupėje klausimais. Padėti vaikams išmokti būdų, kaip pasakyti savo nuomonę, neįžeidžiant kitų (tėvų, senelių, draugų).
<ul style="list-style-type: none"> Paprašytas paaiškina, kodėl negalima bendrauti su nepažįstamais žmonėmis, kai šalia nėra juo besirūpinančio suaugusiojo. Žino, į ką galima kreiptis pagalbos pasimetus, nutikus nelaimei. 	<ul style="list-style-type: none"> Vaikas pasako, kad nepažįstamas suaugęs žmogus gali būti negeras: gali ką nors pavogti, kur nors nusivežti vaiką, ką nors blogo jam padaryti. Pamokytas vaikas pasako, kad pasiklydęs pagalbos kreiptųsi į policininką, pardavėją ar kitą žmogų. 	<ul style="list-style-type: none"> Aiškintis bendravimo su nepažįstamais žmonėmis taisykles ir galimus pavojus. Išklausti vaikų pasakojamus atsitikimus su suaugusiais ir pasvarstyti, kaip kitą kartą panašiose situacijose jie galėtų elgtis.
7-asis žingsnis		
<ul style="list-style-type: none"> Geranoriškai ir pagarbiai bendrauja ir bendradarbiauja su suaugusiais. Pasitiki pedagogais, artimaisiais, juos gerbia, ramiai jaučiasi su jais neįprastoje aplinkoje, iš jų mokosi. Patys pasiūlo suaugusiesiems įdomią bendrą veiklą, išsako savo nuomonę, siekia susitarimų, prašo pagalbos. Domisi suaugusiojo jausmais ir savijauta, užjaučia, pagaili, siūlo savo pagalbą. Žino, kaip reikia elgtis su nepažįstamais suaugusiais. 		

7. SANTYKIAI SU BENDRAAMŽIAIS

Vertybinė nuostata. Nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais.

Esminis gebėjimas. Supranta, kas yra gerai, kas blogai, draugauja bent su vienu vaiku, palankiai bendrauja su visais (supranta kitų norus, dalijasi žaislais, tariasi, užjaučia, padeda), suaugusiojo padedamas supranta savo žodžių ir veiksmų pasekmes sau ir kitiems.

Pasiekimai	Vaikų veiklos pavyzdžiai	Ugdymo gairės
1-asis žingsnis		
<ul style="list-style-type: none"> •Patinka žiūrėti į kitus kūdikius, būti šalia kitų vaikų, juos liesti, mėgdžioti jų veido išraišką, veiksmus. 	<ul style="list-style-type: none"> •Pamatęs kitą kūdikį, žiūri jam į veidą, bando paliesti akį, nosį, tempia už plaukų. Pravirksta, jeigu verkia kitas kūdikis, nusišypso, jei kitas kūdikis juokiasi. 	<ul style="list-style-type: none"> •Pasodinti kūdikius vieną šalia kito, duoti tokių pačių žaislų, skatinti bendrauti, tačiau stebėti, kad jie neužgautų vienas kito.
2-asis žingsnis		
<ul style="list-style-type: none"> •Mėgsta žaisti greta kitų vaikų, stebėti jų veiklą. Jiems šypsosi, mėgdžioja jų judesius, veiksmus, ką nors pasako. Gali duoti žaislą kitam, jį imti iš kito, tačiau supykęs gali atimti žaislą iš kito, jam suduoti. 	<ul style="list-style-type: none"> •Atsistoja prieš kitą vaiką veidas į veidą, žiūri į akis, nusišypso. Paima žaislą ir meta, jeigu kitas jį paėmė ir metė. Būtinai nori raudonos mašinytės, jei kitas su tokia žaidžia. • Ramiai žaidžia greta nepažįstamo vaiko, tačiau pastebėjęs, kad auklėjojo nėra šalia, sunerimsta ir bėga jo ieškoti. Bando atimti žaislą iš kito vaiko, kai šis jo neatiduoda, suduoda jam kastuvėliu. 	<ul style="list-style-type: none"> •Paskatinti vaikus žaisti greta. Komentuoti vieno ir kito norus, emocijas, veiksmus. Pagal galimybes parūpinti pageidaujama žaislų. Paskatinti būti geranoriškiems vienas kitam. • Padėti vaikams pažinti grupės naujoką. Pristatyti jį kitiems. Skatinti pažaisti greta, kol auklėtojas yra šalia ir vaikai jaučiasi saugūs. Stebėti vaikus, stabdyti netinkamus veiksmus ir paaiškinti, kodėl negalima taip elgtis.
3-iasis žingsnis		
<ul style="list-style-type: none"> •Ieško bendraamžių draugijos. Žaidžia greta, trumpai pažaidžia su kitu vaiku, trumpam išitraukia į kito vaiko žaidimą. 	<ul style="list-style-type: none"> •Vaikas stebi, ką daro kitas, pakartoja jo veiksmus. 	<ul style="list-style-type: none"> •Organizuoti žaidimus, kuriuose vaikams ką nors reikėtų daryti pačiam arba keliems vienu metu.
<ul style="list-style-type: none"> •Bendrauja mimika, judesiais, veiksmais, dažniau kalbasi su kitu vaiku, pakaitomis atlieka veiksmus su tuo pačiu žaislu. Audringai reiškia teises į savo daiktus, žaislus, nori kito vaiko jam patinkančio žaislo. 	<ul style="list-style-type: none"> •Vaikas ima tą patį arba tokį patį žaislą ir mėgdžioja kito veiksmus; tiesia žaislą kitam, nors ne visada jį atiduoda; rodo žaislą kitam; ima žaislą, su kuriuo žaidė ir jį paliko kitas, pakaitomis atlieka veiksmus su tuo pačiu žaislu. •Jei kitas nori atimti žaislą, jo nepaleidžia, bėga šalin, rėkia. Išmoksta pasakyti: „Nesimušk, man skauda.“ Graso piršteliu jeigu mato kurį nors vaiką atimant kito žaislą. 	<ul style="list-style-type: none"> •Grupėje turėti po kelis tokius pačius žaislus. Pakomentuoti draugiškus vaikų veiksmus ir jausmus, pritarti ketinimui žaisti kartu, padėti išitraukti į bendro žaidimo epizodus. •Užtikrinti vaiko saugumą. Paskatinti vaiką išreikšti nepasitenkinimą, kai kiti vaikai daro ką nors ne taip. Atsiliepti į vaikų pagalbos prašymus. Padėti vaikui įgyvendinti ketinimus, atsižvelgiant į kitų vaikų norus.
<ul style="list-style-type: none"> •Gali simpatizuoti kuriam nors vaikui. 	<ul style="list-style-type: none"> •Dažniau nei su kitais žaidžia su vienu vaiku. 	<ul style="list-style-type: none"> •Skatinti vaikus žaisti kartu, greta. Sukurti žaidimo vietas, kuriose vaikai žaistų kartu
4-asis žingsnis		
<ul style="list-style-type: none"> •Kartu su 	<ul style="list-style-type: none"> •Vaikai supranta kito norą žaisti 	<ul style="list-style-type: none"> •Skirti pakankamai laiko ir vietos vaikų

<p>bendraamžiais žaidžia bendrus žaidimus (kviečia žaisti, priima, prašosi priimamas į žaidimą).</p>	<p>kartu. Žaidžia Giedrė su Akvile: –Ar nori būti mano vaikelis? – klausia Giedrė Akvilės. Ši linkteli galva. Prie jų prieina Matas. Stebi. –Matai, būk mano vyras. – siūlo Giedrė. –Gerai, – sutinka Matas.</p>	<p>bendriems žaidimams. Naudoti smėlio laikrodį, susitarimus ir kitus būdus, padedančius vaikams palaukti savo eilės. Paskatinti paprašyti žaislo, tartis dėl žaislo, žaisti juo kartu.</p>
<p>•Žaisdamas mėgdžioja kitus vaikus, supranta jų norus, stengiasi suprasti kita kalba nei jis kalbančio vaiko sumanymus. Tariasi dėl vaidmenų, siužeto, žaislų. Padedamas suaugusiojo, palaukia savo eilės, dalijasi žaislais, priima kompromisinį pasiūlymą.</p>	<p>•Vaikas duoda žaislą kitam, jei šis labai jo nori. Sako: –Gerai, jei taip nori, imk raudoną mašinėlę. Aš paimsiu mėlyną. • Vaikas palaukia savo eilės. Mergaitė supyksta: –Aš norėju būti mama. Jos žaidimo draugė sutinka: –Gerai, tu dabar pabūk mama. Po to aš būsiu mama.</p>	<p>•Komentuoti priimtinius ir nepriimtinius vaiko veiksmus, primenant elgesio taisykles. Mokyti pasakyti sau „ne“, kai norisi pasielgti netinkamai. •Atkreipti dėmesį ir pagirti vaiko norą pasidalyti, ypač tose situacijose, kai tenka trumpam atidėti savo norų patenkinimą. •Įvairiose situacijose atkreipti vaiko dėmesį į jo veiksmų pasekmes kitam. •Vengti lyginti vaikus, vartojant žodžius „geresnis“, „blogesnis“.</p>
<p>•Gali turėti vieną ar kelis nenuolatinius žaidimų partnerius. Su jais lengvai susipyksta ir susitaiko.</p>	<p>•Akvilė kasdien laukia savo draugės, kol ši ateis į darželį, ir žaidžia su ja lėlių kampelyje.</p>	<p>•Skatinti ir palaikyti vaikų draugystes.</p>
<p>5-asis žingsnis</p>		
<p>•Sėkmingai ištraukia į vaikų grupę ir nuolat kartu žaidžia.</p>	<p>•Pamatęs žaidžiančius vaikus, pasiprašo į žaidimą. •Pats sugalvoja žaidimą ir pakviečia kitus žaisti.</p>	<p>•Jei grupėje yra vaikų, kurių kiti nepriima į žaidimus, išsiaiškinti to priežastis ir padėti atstumtiesiems ištraukti į žaidimus.</p>
<p>•Geranoriškai veikia kartu su kitais, siūlydamas sumanymą ar priimdamas kitų sumanymą, fantazuodamas. Tikslingai atsineša žaislą iš namų bendram žaidimui su žaidimo draugu. Paprašius kitam vaikui, duoda pažaisti savo žaislu arba žaidžia juo paeiliui. Noriai žaidžia su vaikais iš kitos kultūrinės ar socialinės aplinkos, natūraliai</p>	<p>•Vaikai palaiko vienas kito fantazavimą: –Pyp pyp, kur tu eini? Tuoj suvažinėsiu! – šaukia Motiejus. –Nesuvažinėsi, aš nematomas! – atšauna Matas. •Vaikai stengiasi užjausti, suprasti kitą. Pamatęs, kad Saulius sudavė Motiejui, Tomas susirūpinęs stebi, kaip šis jaučiasi. •Modestas dėmesingai klausosi, ką sako kitakalbis vaikas, norėdamas su juo pažaisti.</p>	<p>•Siūlyti įvairios veiklos, turtinančių vaiko patirtį apie bendruomenę, žmones, jų veiklą, panašumus ir skirtumus. Pagiriant pastiprinti tinkamą, draugišką vaikų elgesį. •Tarpininkauti vaikams ieškant išeičių konfliktinėje situacijoje.</p>

priima vaikų skirtumus. Gali padėti kitam vaikui. Pats randa nesutarimo, konflikto sprendimo būdą arba prašo suaugusiojo pagalbos.		
•Gali turėti draugą arba kelis kurį laiką nesikeičiančius žaidimų partnerius.	•Vaikai nuolat grupėje žaidžia po du ar kelis.	•Pasiūlyti veiklos, kurioje keliems vaikams reikia siekti vieno tikslo, skatinti bendradarbiavimą.
6-asis žingsnis		
•Rodo iniciatyvą bendrauti ir bendradarbiauti su kitais vaikais, palaikyti su jais gerus santykius, domisi skirtumais tarp vaikų ir juos toleruoja.	•Į grupę kasdien atsineša vis kitą žaislą, kad galėtų su juo žaisti kartu su kitais. Leidžia kitiems pažaisiti su savo žaislu. •Po trumpo filmo, kuriame mama maudė kūdikį, vaikai tariasi dėl žaidimo veiksmų.	•Sudaryti galimybes vaikams gauti naujų įspūdžių, galinčių praturtinti jų žaidimus.
•Taikiai diskutuoja, tariasi, derasi su kitais vaikais dėl žaidimų sumanymų ir veiklos. Dalijasi žaislais ir kovoja už kitų teisę žaisti paeiliui. Siekdamas rasti kompromisą, įsitraukia į derybų procesą. Supranta, kad grupė vaikų, norėdama veikti sutartinai, turi susitarti dėl visiems priimtino elgesio. Supranta, koks elgesys yra geras ar blogas ir kodėl. Suvokia savo veiksmų pasekmes sau ir kitiems.	•Vaikai derasi. Liana žaidžia su lėlyte. Prie jos prieina Eglė ir sako: –Liana, gal nori apsikeisti lėlių drabužiais? Aš tau duosiu savo, o tu man – savo. –Nežinau, mano gražesni. –Ir mano gražūs! –Nu, gerai, aš dar pažaisiu su savo drabužiais biškį. –Bet vėliau jau apsikeisim, gerai? –Gerai, bet labai vėliau. –Nu, nelabai, tik biškį. –Gerai. •Pasako, koks elgesys yra tinkamas, o koks – ne.	•Atkreipti vaikų dėmesį į tinkamus jų poelgius bei santykius su kitais, pabrėžiant, kad tai padeda visiems pasijusti laimingesniems. Paskatinti vaikus aiškintis, kas yra gerai, o kas blogai. Kartu su vaikais kurti taisykles, susitarimus, pasiryžtant jų laikytis.
•Turi draugą arba kelis nuolatinius žaidimų partnerius. Palaiko ilgalaikę draugystę mažiausiai su vienu vaiku.	•Pasako, kuris vaikas yra jo draugas.	•Pasiūlyti veiklą, kuriose reikėtų ką nors daryti drauge. •Kalbėtis apie draugus ir draugystę.
7-asis žingsnis		
•Nusiteikęs susipažinti, susidraugauti, geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais. •Supranta, kas yra gerai, kas blogai, stengiasi elgtis pagal savą gero elgesio supratimą.		

- Draugauja bent su vienu vaiku, palankiai, mandagiai, tolerantiškai bendrauja ir bendradarbiauja su visais (dalijasi žaislais, tariasi, supranta kitų norus, derina veiksmus).
- Supranta savo žodžių ir veiksmų pasekmes sau ir kitiems.
- Pastebi ir priima kitų draugiškumo, palankumo ženklus, gerbia kitus vaikus, išklauso jų nuomonę, iš jų mokosi.

4.3.3. Ikimokyklinio ugdymosi lūkestis – auga BENDRAUJANTIS vaikas

Ugdymosi pasiekimų sritys:

8. Sakytinė kalba.

9. Rašytinė kalba.

8. SAKY TINĖ KALBA

Vertybinė nuostata. Nusiteikęs išklaudyti kitą ir išreikšti save bei savo patirtį kalba.

Esminis gebėjimas. Klausosi ir supranta kitų kalbėjimą, kalba su suaugusiais ir vaikais, natūraliai, laisvai išreiškdamas savo išgyvenimus, patirtį, mintis, intuityviai junta kalbos grožį.

Pasiekimai	Vaikų veiklos pavyzdžiai	Ugdymo gairės
1-asis žingsnis		
<p>Klausymas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Įdėmiai klausosi suaugusiojo. Skiria griežtą ir malonų kalbinančio suaugusiojo toną. 	<ul style="list-style-type: none"> • Gestais parodo, kad klausosi ir supranta (purto galvą, linksi, ploja delniukais, pradeda verkšlenti), parodo mimika (nukreipia akis, sukiojasi, ieškodamas pavadinto daikto), visu kūnu (prieina, nueina, atsisėda, gulasi). 	<ul style="list-style-type: none"> • Tiesiog kalbėti su vaiku. Kalbėti apie tai, ką tuomet darote ir matote, kai keičiate sauskelnes, maudote, maitinate ar rengiate, guldote miegoti.
<ul style="list-style-type: none"> • Supranta elementarius kalbinančiojo klausimus ir prašymus. Atpažįsta artimiausios aplinkos garsus. Džiaugiasi įvairiais garsais ir ritmais. Supranta savo ir artimųjų vardus, artimiausios aplinkos daiktų ir reiškinių pavadinimus. Supranta veiksmų pavadinimus, geba veiksmams atsakyti į klausimus. 	<ul style="list-style-type: none"> • Pašaukus vardu, atsisuka. Pavadinus daiktą ar reiškinį, jų ieško, kartoja siūlomus judesius. • Auklėtojai pasiūlius paploti katutes, mergaitė ištiesia prieš save rankutes ir delniukais kelis kartus suploja. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kasdien grupės aplinką papildyti naujais daiktais, žaislais, juos vaikui nuolat įvardijant. Žaidinti, juokinti, kykuoti vaiką, sakant trumpus eilėraštukus, pvz., „Virė košę“. Žaisti žaidimus: „Kas pasislėpė?“, „Ko neliko?“, „Kur pasislėpė?“ ir kt.
<p>Kalbėjimas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Komunikavimui vartoja įvairius garsus ir judesius: daug čiauška, kartoja, mėgdžioja jam tariamus garsus ir skiemenis. 	<ul style="list-style-type: none"> • Čiauška garsų junginius, savo kalba kartoja paprastus jam sakomus žodžius: „ačiū“, „nėra“, „noriu“, „duok“ ir kt. 	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti vaiką tarti jo čiauškejimo garsus, garsų junginius, jo netariamus garsus ir garsų junginius. • Skatinti vaiką mėgdžioti trumpus žodelius.

<ul style="list-style-type: none"> •Vartoja kelis trumpus žodelius objektams, veiksams įvardyti, norams išsakyti, palydėti juos judesiu. 	<ul style="list-style-type: none"> •Vaikas kelia rankas į viršų ir sako: „Nio apa!“ Vaikas atsisveikina: „Ate ate!“ Nukritus žaislui sako: „Ba!“ 	<ul style="list-style-type: none"> •Kalbėtis su vaiku taisyklingai tariant garsus ir žodžius. Kad susidarytų ryšys tarp daikto ir žodžio, veiksmo, judesio ir žodžio, intonacija pabrėžto žodžio ir daikto ar veiksmo, rodymas turi sutapti labai daug sykių.
2-asis žingsnis		
<p>Klausymas</p> <ul style="list-style-type: none"> •Klausosi ir kalba, mimika, gestais reaguoja į suaugusiųjų ir vaikų kalbėjimą. 	<ul style="list-style-type: none"> •Mimika, gestais, trumpais žodeliais atsako į suaugusiojo klausimus, prašymus. Mimika, gestais, kalba reaguoja į vaikų kalbą. 	<ul style="list-style-type: none"> •Nuolat kalbėti apie artimiausios aplinkos daiktus, reiškinius, santykius, tą patį dalyką nusakyti kuo įvairesniais žodžiais.
<ul style="list-style-type: none"> •Supranta vaikų ir suaugusiųjų kalbą apie artimiausios aplinkos objektus, reiškinius, santykius, nesudėtingus trumpus tekstus: žaidinimus, eilėraštkus, pasakas, pasakojimus, su dienvartarke susijusius paaiškinimus, prašymus, paprastus klausimus. •Supranta ir greitai mokosi paprastų naujų žodžių. Išklauso ir supranta du vienas po kito išsakomus prašymus, kvietimus. 	<ul style="list-style-type: none"> •Kūno judesiais, garsais, trumpais žodeliais atliepia jam skaitomą trumpą tekstuką. Teigiamai arba neigiamai reaguoja į prašymus, siūlymus. Auklėtojai pasiteiravus, kur jo šuniukas, paskatinus surasti šuniuką, mažylis ieško šuniuko pats sau sakydamas: „Kū au au? Nė au au.“ 	<ul style="list-style-type: none"> •Taisyklingai vadinti su juo bendraujančius suaugusiuosius, įvardyti kūno dalis, aplinkoje esančius daiktus ir žaislus. Skatinti vaiko klausinėjimą. Kalbant su vaiku sudaryti ryšį tarp daikto ir žodžio, veiksmo, judesio ir žodžio. Sutapatinti žodžio tarimą su daikto ar veiksmo rodymu. Kasdien raiškiai deklamuoti, pasakoti trumpus tekstus.
<p>Kalbėjimas</p> <ul style="list-style-type: none"> •Norai dalyvauja pokalbiuose. Mėgdžiojimu, žodelių pakartojimais, veiksmais, mimika ir pantomimika dalyvauja paprastuose žodiniuose žaidimuose. 	<ul style="list-style-type: none"> •Auklėtoja myluodama vaiką sako: –Mylu mylu, spust spust. Prie širdelės glust glust. Vaikas atkartoja atskirus žodelius: –Mylu mylu. 	<ul style="list-style-type: none"> •Palaikyti vaiko norą tarti, kartoti žodžius.
<ul style="list-style-type: none"> •Dviejų trijų žodžių sakiniams kalba apie tai, ką mato ir girdi, kas atsitiko, ko nori. 	<ul style="list-style-type: none"> •Vaikas, matydamas, kaip ploja rankomis mergaitė, sako: „Mergaitė va teip dajo.“ 	<ul style="list-style-type: none"> •Pastebėti, kuo vaikas domisi, į ką žiūri, ką rodo, ko klausia, ką bando pasakyti, išreikšti. Paskatinti vaiką kalbėti jam padedant pasakyti žodžius.
<ul style="list-style-type: none"> •Suaugusiojo padedamas kartoja girdėtus trumpus 	<ul style="list-style-type: none"> •Išgirdęs deklamuojamą eilėraštką: „Ci ku ca ku, tu ku tu ku, Daug lietučio sviedinukų“, 	<ul style="list-style-type: none"> •Skatinti vaiką kartoti dainelių, eilėraštkų, žaidinimų, pasakėlių tekstų garsus, žodžius, frazes, juos papildant

kūrinėlius.	kartoja: „Ti ku te ku, tiu ku tiu ku, Deuk letutio pedinukų“.	kūno kalba. Žaisti su vaiku žaidimus, kurių metu vaikui reikėtų šokinėti, pliaukšėti delnais, šokti.
3-iasis žingsnis		
Klausymas <ul style="list-style-type: none"> •Klausosi skaitomų ir pasakojamų kūrinėlių, naujų žodžių. •Išklausyti, supranta ir reaguoja į kelis vienas paskui kitą sekančius prašymus, siūlymus, patarimus. 	<ul style="list-style-type: none"> •Mėgsta klausytis jau žinomų kūrinėlių, suklūsta išgirdęs jau girdėtą pasakojimą, aiškinasi nesuprastą žodį. Auklėtoja: –Sauliuk, tavo batų raišteliai atsirišę. –Mano bata dizūkai? – pasitikslina vaikas. Auklėtoja: –Lukai, dabar čiuoši tu. Po tavęs čiuoš Simas. Simas teiraujas: –Dabal Lukas cios? As paskui? As dabal noliu ciosti. 	<ul style="list-style-type: none"> •Skaityti ir pasakoti vaikams apie kitus vaikus, artimiausios aplinkos gyvūnėlius, vaikams skirtų televizijos laidų veikėjus, siejant tai su jo gyvenimiška patirtimi. Skaityti atsižvelgiant į kūrinį – garsiai arba tyliai, greitai arba lėtai, perteikiant teksto emocijas. Kalbėjimą su vaiku nuolat įvairinti naujais žodžiais, nusakančiais artimiausią aplinką. •Mokyti suprasti suaugusiojo prašymus.
Kalbėjimas <ul style="list-style-type: none"> •3–4 žodžių sakiniiais kalba ir klausinėja apie save, savo norus, poreikius, išgyvenimus. Pradedama mėgdžioti suaugusiųjų kalbėseną. Sako „ačiū“, „prašau“. 	<ul style="list-style-type: none"> •Vaikas sako: „Žiūrėk, kaip aš vairuoju. Aš geras vairuotojas. Kai užaugsiu, pirsniu mašiną. Bus didelė ir graži.“ 	<ul style="list-style-type: none"> •Skatinti vaiką nuolat pasakoti apie save, savo norus, rūpesčius, šeimos narius. •Kalbinėmis užduotimis keliant klausimus: „Koks?“ „Kodėl?“ „Kur?“ „Kaip?“ skatinti vaiką nusakyti aplinkos reiškinių savybes, ieškoti įvykių priežasčių ir pasekmių, pasakoti apie tai, kas vyksta ar vyko aplink vaiką. Kalbant skatinti vaiką vartoti mandagumo žodelius.
<ul style="list-style-type: none"> •Kalba ir klausinėja apie tai, ką matė ir girdėjo, apie aplinkos objektus, jų savybes, įvykius, net jei jų dabar ir nemato. Domisi laidomis, animaciniais filmais vaikams, kalba apie juos. Vienu ar keliais žodžiais atsako į elementarius klausimus. 	<ul style="list-style-type: none"> •Vaikas kalba: –Nu, parduotuvėj didelėj tai yra įėjimas toks... Va čia... Kur sukasi durys... Gestikuliuoja rankomis, rodydamas, kaip sukasi. 	<ul style="list-style-type: none"> •Įvairiose bendravimo situacijose nuolat klausinėti vaiko apie jį patį, apie tai, ką jis veikia, ko nori, ką mėgsta, skatinti apie tai pasakoti.
<ul style="list-style-type: none"> •Kalba kelių žodžių sakiniiais, žodžius derina pagal giminę, skaičių, linksnį. 	<ul style="list-style-type: none"> •Vaikas komentuoja filmuką „Traukinukas iš ramunių pievos“: –Traukinukas labai linksmas, jam patinka gėlės. Jo dainelė graži. 	<ul style="list-style-type: none"> •Skatinti vaiko kalbėjimą, pateikiant taisyklingo kalbėjimo modelius.
<ul style="list-style-type: none"> •Kartu su suaugusiuoju deklamuoja eilėraštnukus, užbaigia žinomas pasakas, eilėraštnus. 	<ul style="list-style-type: none"> •Auklėtoja: –Gale lauko kamarėlė, Ita itata, Stovi pieno puodynėlė Ita ita itata. Vaikas: –Ma itata, ma citata. 	<ul style="list-style-type: none"> •Deklamuoti eilėraštnukus, užbaigti žinomų pasakų, eilėraštnukų frazes. Kartu su vaiku žiūrinti vaikiškus filmukus, skatinti jį pasakoti apie tai, ką matė ir girdėjo žodžiais ir gestais. Kartoti girdėtus

		eilėraštukus, dainuoti daineles, žaisti žaidimus.
4-asis žingsnis		
Klausymas •Klausosi aplinkinių pokalbių, sekamų, pasakojamų, skaitomų, deklamuojamų kūrinių literatūrine kalba, tarmiškai.	•Domisi aplinkinių pokalbiais, pasakojimais – „viską girdi“.	•Skaityti vaikui tekstus ne tik literatūrine kalba, bet ir tarmiškai.
•Pradeda išklausti, suprasti ir reaguoti į tai, ką jam sako, aiškina suaugusysis ar vaikas. Stengiasi suprasti kita kalba kalbančių vaikų norus, pasiūlymus.	•Vaikas išklauso draugą ir reaguoja į jo kalbą. Andrius kalba Samantai: –Mano tai didžiulis paukštis bus. Iš to kartono padarysiu. Juo net žmogus galės skraidyti. Prie uodegos priklijuosiu daug siūlų. Kad gražu būtų. Samanta: – Nesąmonė. Nepakels jis to žmogaus!	•Atkreipti vaiko dėmesį į kita kalba kalbančius aplinkinius.
Kalbėjimas •Kalba pats sau, kalba kitam, klausinėja, užkalbina, prašo, pašaukia, kartais laikydamasis elementarių kalbinio etiketo normų. Kalba, pasakoja apie tai, ką jaučia ir jautė, veikia ir veikė. Žaidžia garsais ir žodžiais, kuria naujus žodžius.	•Gabija aiškina vaikams: –Aš tai žinau, kad negalima iš dėdžių svetimų imti saldinių, nes jie apnuodyti. Aaa, aš tai žinau, kad nepažįstamas dėdė net pavogti vaiką gali, jei eisi su juo.	•Skatinti vaiką įvairiose bendravimo situacijose gyvai kalbėtis su draugais. Bendraujant su suaugusiais, vartoti elementarius mandagumo žodžius.
•Kalba, pasakoja apie tai, ką mato ir matė, girdi ir girdėjo, ką sužinojo, suprato, vartodamas elementarius terminus, girdėtus naujus žodžius.	•Vaikas pasakoja, ką girdėjęs: – Paskui nuvažiavo į ligoninę, nes skaudėjo pilvuką. Sirgo ir gėrė arbatą. Brolis nustebo, kas čia yra. Tėtis atnešė gėlių. Padarė arbatą su medum, kad pasveiktų. Davė biotikų.	•Skatinti vaiką kalbėti apie dabartinę ir buvusią veiklą, esamus ir buvusius išgyvenimus, vartojant girdėtus naujus žodžius.
•Kalbėdamas vartoja paprastos konstrukcijos gramatiškai taisyklingus sakinius. Taisyklingai taria daugumą gimtosios	•Urtė klausia: –Auklėtoja, prašom pasakyti, kaip užrašyti „Colgate“? Nes aš tai valau dantis tokia pasta, tik užrašyti nemoku.	•Su vaiku kalbėti taisyklingų konstrukcijų sakiniiais, taisyklingai tariant gimtosios kalbos garsus, skatinant įvairiuose žodžiuose juos atpažinti.

kalbos žodžių garsų. Padedant atpažįsta žodyje kelis atskirus garsus.		
•Deklamuoja trumpus eilėraščius, atkartoja trumpas pasakas ar apsakymus, pridėdamas savo žodžių, pasakojimą palydėdamas gestais ir mimika.	•Deklamuoja savo kūrybos eilėraštuką: –Lapė gaidelį pagriebs, Batelis išsigąs. Ir vilkas ateis, Lapė uodegą sudraskė, Ir bėgo kraujas.	•Džiaugtis kiekvienu vaiko žodinės kūrybos bandymu, neprieštarauti, nesišaipyti iš jo. •Vaiko kalbos jausmą žadinti emociinga, ekspresyvia ir vaizdinga kalba.
5-asis žingsnis		
Klausymas •Klausosi įvairaus turinio tekstų (grožinių, publicistinių, enciklopedinių, informacinių), apie aplinką, įvairius įvykius, reiškinius klausosi gyvai, įrašų.	•Supranta, kad skirtingo turinio tekstai suteikia specifinę informaciją, kad juos galima skaityti, galima klausyti įrašų. Vaikas, paklausęs auklėtojos skaitomo lakštingalos pamėgdžiojimo, sako: –Auklėtoja, įsijunkim paukščių garsų pamėgdžiojimo kompaktą ir kitų paukščių paklausysim.	•Sudaryti galimybes vaikui susipažinti su įvairių žanrų tekstais. Padėti vaikui pajauti tekstų stilistinę įvairovę.
•Supranta sudėtingesnio turinio tekstus. Supranta, kad į jį kreipiamasi ar kalbama ne gimtąja kalba.	•Jonukas, išeidamas iš grupės atsisveikina: –Bai bai! Vilius atsako: –Bai bai, viso gero, laukim karo!	•Skaityti įvairių žanrų tekstus (pvz., skelbimus, reklamines skrajutes, įvairių enciklopedijų tekstus, autorines pasakas ir pan.).
Kalbėjimas •Natūraliai kitiems kalba apie tai, ką žino, veikia, ko nori, tikisi, nesupratus paaiškina, pakartoja. Kalbėdamas žiūri į akis.	•Vaikas vartydamas nuotraukų albumą sako: –Čia gi Obeliai. Čia Obelių bažnyčia. O čia kunigas gyvena. Čia kur seniūnas dirba. Ar nematai?	•Palaikyti kiekvieno vaiko kalbėjimą, rodant susidomėjimą tuo, ką jis kalba, užduodant vaikui atvirus klausimus. Skatinti vaiką kalbėti apie savo norus, išgyventus išpūdžius, vidinį pasaulį. Plečiant jo žodyną, turtinti jį įvairiais techniniais terminais.
•Kalba, pasakoja apie tai, kas buvo nutikę, įvykę, tai siedami su žmonėmis, tautos gyvenimu, gamtos reiškiniais. Vartoja įvairių techniką, transporto priemones bei prietaisus įvardijančius žodžius. Pasakoja, kalbasi apie matytus animacinius	•Vaikas pasakoja apie tai, kas buvo: –Mano brolių, kai parvežė mama iš ligoninės, tai jis buvo užsimerkęs ir toks raudonas. Paskui gėrė pieną ir pabalo. O paskui valgė košę ir užaugo dabar. Jau jis vaikšto. •Vaikas kalba apie matytą filmuką: –Filmukas „Kempiniukas“ man patinka, jis labai juokingas. Jis linksmas ir gamina mėšainius.	•Skatinti vaiką kalbėti apie nutikimą, patirtį prisimenant kuo daugiau įvykio aplinkybių, detalių, pateikiant vaikui įvairių klausimų, padedančių įvairinti kalbėjimą: kur tai nutiko, ką ten girdėjai, ką tada jautei ir kt. Būti dėmesingu pasakojimo klausytoju.

<p>filmus, televizijos laidas, žaistus kompiuterinius žaidimus. Bando susikalbėti su kitakalbiu vaiku, pakartodamas jo kalbos vieną kitą žodį.</p>	<p>•Marius: –Mindaugai, ateik, žaisim karą. Va, aš jau pūškas pastačiau. Kai klius, tai tu nugriūsi. Mindaugas: –Nebojse, aš už tvoros pasislėpsiu.</p>	
<p>•Laisvai kalba sudėtiniais sakiniais, žodžius į sakinius jungia laikydamasis perprastų kalbos taisyklių. Vartoja daugumą kalbos dalių (daiktavardžius, veiksmažodžius, būdvardžius, priešveiksnius, prielinksnius ir kt.). Išgirsta pirmą ir paskutinį garsą jo paties, tėvų, draugų vardažodžiuose, trumpuose žodžiuose.</p>	<p>•Vaikas pasakoja: –Lietuva – tai vėliava. Ir žmonės. Ir cepelinai. Cepelinai – tai bulvės, grietinė, skanumėlis. O bulvės – tai močiutės daržas. •Vaikas piešia Lietuvos žemėlapi: –Hmm... Lietuvos žemėlapis... A a a, žinau. Mums reikės gaublio. Ką? Tokia maža? Betgi visur daug žmonių. Auklėtoja, ar čia tikrai Lietuva? •Robertas įvardija savo vardo bei kito žodžio pirmus garsus: –Mano pirma raidelė r. Dar r yra raktas, orkestras. Oi ne, čia iš o prasideda. Kaip sudėlioti žodį Klaipėda, ten kur jūra yra. Žinau, kad pirma raidė k.</p>	<p>• Kalbant su vaiku vartoti įvairias kalbos dalis (dalyvius, veiksmažodžių laikų įvairovę, įvairius būdvardžių laipsnius, išiktukus, jaustukus ir pan.). •Skatinti vaiką išgirsti pirmą ir paskutinį garsą jo paties, tėvų, draugų vardažodžiuose, trumpuose žodžiuose. Su atpažintu garsu sugalvoti naujų žodžių. Žaisti žodžiais juos trumpinant, įvairiai jungiant.</p>
<p>•Seka girdėtas ir savo sukurtas pasakas, kuria įvairias istorijas, eilėraštkus, inscenizuoja. Deklamuoja skaitomų pasakų eiliuotus intarpus.</p>	<p>•Vaikai sukūrė eilėraštkus: Tindi rindi riuška, Kas ten miške triuška? Ar ne dindiliantė Ruda bimbiliantė? Vilkas mieną pjauna, Meška kuzdiniana. O kiškelis bekepuris Ant kelmelio šoka. Jei nešviestų saulė, Būtų liūdna pasauly, Būtų baisu man, Būtų baisu tėvam. Verktų vaikai, Kaip blogai. Verktų visi, Dideli ir maži.</p>	<p>•Žaisti klausimų-atsakymų rimavimo reikalaujančius žaidimus (pvz., „Kas ten triuška? Tindiriuška.“) Skaitant kūrinėlius, nutylėti frazę ar žodį, skatinant vaiką juos pasakyti. Įvairiai inicijuoti eilėraščių, istorijų, pasakų kūrimą, pvz., kitaip sugalvoti pasakos pradžią ar pabaigą, atvirkštinę pasaką.</p>
<p>6-asis žingsnis</p>		
<p>Klausymas •Klausosi draugų ir savo kalbos įrašų, įvairių stilių tekstų,</p>	<p>•Mėgdžioja įrašytos pasakos personažų kalbėjimą, rodo įvairias grimasas.</p>	<p>•Ugdymo veikloje klausytis įvairios stilstikos tekstų.</p>

<p>mįslių, erzinimų, pajuokavimų bendrine kalba ir tarme.</p>		
<p>•Supranta knygelės, pasakojimo, pokalbio turinį, įvykių eigą. Supranta pajuokavimus, dviprasmybes, frazeologizmus, perkeltinę žodžių prasmę. Supranta artimiausioje aplinkoje vartojamus kitos kalbos žodžius.</p>	<p>•Perskaičius pasaką „Brėmeno muzikantai“, vaikai samprotauja. Rugilė: –Man tai patiko, kai plėšikai pabėgo iš namų. Labiausiai katinas patiko, kai jo akys sublizgėjo. Lukas: –Man tai gaila tų gyvūnų. Jų niekas nemylė. Aš tai savo katiną myliu ir jo neišmesiu. Gerai, kad išgąsdino plėšikus. Jie tai negerai. Vaikas, išgirdęs sakant „hello!“, atsako „labas!“.</p>	<p>•Padedant vaikui suvokti pasakojimo turinį, išskirti ir aptarti su vaiku pasakojimo eigą. Žaisti žaidimus, susijusius su pasakojimo tekstu, jį iliustruoti, inscenizuoti.</p>
<p>Kalbėjimas •Kalba natūraliai, atsižvelgdamas į bendravimo situaciją, išsakydamas savo patirtį, norus, svajones, svarstymus, kalba apie problemų sprendimą, vartoja mandagumo bei vaizdingus žodžius (sinonimus, antonimus ir kt.), technologinius terminus (mikrofonas, pelė, klaviatūra ir kt.). Bando susikalbėti su kitakalbiu vaiku, suaugusiuoju. Garsiai svarsto savo planuojamos veiklos eigą, praneša apie tai draugui, grupei draugų, visai grupei. Klausinėja apie tai, kas išgirsta, matyta, sugalvota, pajausta.</p>	<p>•Goda: –Man patinka tyloje būti. O grupėje vaikai šaukia visada. •Galva tada skauda visada. Norėčiau, kad būtų tylu. Vaikas žaidimo metu sako kitam: –Netrukdyk tu mums. Ir iš viso eik iš čia. Čia ne tavo žaidimas, ir mes tavęs nenorim. Tu ne daktaras... •Auklėtoja klausia vaiko: –Ką reikia nulipdyti, kad paukštelis matytų? Artūras: –Glazki. Auklėtoja: –Taip, akutes. •Vaikas garsiai svarsto: –O aš darau knygutę apie Vilnių. Jei mano draugė iš Amerikos atvažiuos, aš jai parodysiu. Štai prezidentūra, o čia dar Gedimino bokštą nupiešiu.</p>	<p>•Sudaryti kuo daugiau ir įvairesnių bendravimo situacijų, kurios inicijuotų turiningus vaikų pokalbius apie jiems įdomius daiktus, poelgius, reiškinius, nutikimus, vartojant jiems mažiau girdimus, sudėtingesnės sandaros žodžius. Skatinti vaikus klausinėti apie tai, kas jiems įdomu, negirdėta, diskutuoti apie tai tarpusavyje ir su auklėtoja. Pratinti vaiką reikiamą informaciją perduoti kitiems.</p>
<p>•Pasakoja, kalba apie aplinką, gamtos reiškinius, techniką, įvardydamas įvairias detales, savybes, būsenas, vartodamas naujai išgirstus sudėtingesnės sandaros</p>	<p>•Kalba vaikai. Vanesa: –Aš tai va liūdną žmogų nupiešiau. Jam liūdna, nes jam nedavė su žaislais pažaišt arba nes mama išėjo. Deividas: –O mano linksmas žmogeliukas, nes jam nupirko ledų, transformerį ir todėl, kad jis turi draugų ir dar</p>	<p>•Pasakoti vaikams apie jiems nepažįstamą patirtį, skatinant juos kurti pasakojimus apie nekasdienius, fantastinius nuotykius, personažus, vartojant išgalvotus žodžius, kalbą.</p>

žodžius.	važiuos žaisti dažasvydį.	
<ul style="list-style-type: none"> •Kalba taisyklingais sudėtingais sakiniais, vartoja pagrindines kalbos dalis. Išgirsta žodžius, kurie panašiai skamba, bet turi skirtingą reikšmę. Išgirsta pirmą, paskutinį ir žodžio viduryje esančius garsus. Skiria gimtosios kalbos žodžius nuo išgirstų kitos kalbos žodžių. 	<ul style="list-style-type: none"> •Andrius: –O kam čia tos raidelės kabo? Galiu paskaityti: MKO. Ai, supratau. Reikia surasti žodžius su tom raidelėm. O! Mikas, kaka, namo. •Ryte Janui atėjus į grupę auklėtoja sveikinasi: –<i>Dzien dobry!</i> Berniukas atsako: –Tu nekalbėk lenkiškai, nes tu kalbi lietuviškai. 	<ul style="list-style-type: none"> •Žaisti įvairius garsų keitimo žodžiuose žaidimus (pvz., „kur – mur, mė – bė, zė – žė“ ir kt.), dainuoti ritmines daineles, ieškoti aplinkoje daiktų, kurių pavadinimai prasideda arba baigiasi nurodytu garsu. •Išmėginti kalbinės raiškos priemones kuriant dialogus, inscenizuojant, vaidinant.
<ul style="list-style-type: none"> •Komentuoja meno kūrinius, atpasakoja pasakas, padavimus, apsakymus, matytus ir girdėtus per įvairias skaitmenines laikmenas (TV, DVD, CD). Kuria ir pasakoja įvairius tekstus, mįsles, humoristines istorijas, deklamuoja savo sukurtus kūrinius, žaidžia prasmingais ir beprasmybiškais žodžiais, bando juokauti, kalba „ateivių“ kalbomis, „užsienio“ kalbomis. Keičia balso stiprumą, kalbėjimo tempą, intonacijas ir kt. 	<ul style="list-style-type: none"> •Vaikas komentuoja matomą paveikslą: –Čia nupieštas rutulys su daug spalvotų spalvų. Va, čia žalias rutulys, o aplinkui geltonas, o aplinkui dar žalias. •Vaiko sukurta pasaka be galo: „Gyveno kartą senelė ir senelis. Jie turėjo anūkėlę. Anūkėlė išėjo į mišką grybų parauti. Beeidama pasiklydo ir pamatė dar vieną trobelę. Ten gyveno senelis ir senelė. Ir jie turėjo anūkėlę. Anūkėlė išėjo į mišką grybų parauti...“ •Vaiko sukurtos pasakos pradžia: „Gyveno kartą senelis ir senelė. Ir jie turėjo du žiogus ir tarakoną.“ •Vaikai užmena mįsles: „Daktarė žolė, kuri stabdo kraują. Kas?“ (Trauklapis) „Be kojų, be sparnų įskrido į medį.“ (Sniegas) Vaikai juokauja: –Paduok man knygą, – prašo auklėtoja. –Aš pats esu knyga,– sako vaikas. • Vaikas sako: –Ei, tu būsi mano sesuo. O tu būsi sena bobutė be septyniolikos dantų. • Vaikai kalba „angliškai“. Aistė: –Dabar aš būsiu pakviesta ant scenos. Šokam – hans ap, beibi, 	<ul style="list-style-type: none"> •Inicijuoti įvairius vaikų žodžių žaidimus, pasakojimų būdus: spontaniškus, atkuriamuosius, kūrybinius, fantastinius, ir kt. •Išmėginti kalbinės raiškos priemones, kuriant dialogus, inscenizuojant, vaidinant.

	hand ap. Šokam, šokam, valio! O, jes, okei, o mai got.	
7-asis žingsnis		
<p>Klausymas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nepertraukdamas klausosi draugų ir suaugusiųjų kalbos, pasakojimų, samprotavimų, komentarų, instrukcijų bendraujant, planuojant veiklą, veikiant. Klausosi TV ir radijo laidų vaikams. • Klausosi ir supranta perkeltines kalbėjimo prasmes: dviprasmybes, absurdus, humorą, fantazijas, palyginimus, žodžių daugiareikšmiškumą. • Išklauso ir supranta 3–4 dalių verbalinę instrukciją. • Supranta, kad kūrinys turi pradžia, pabaigą, vidurį, kad jame veikia skirtingi veikėjai, kad yra tam tikra veiksmo vieta. • Suvokia pokalbio, pasakojimo, skaitomo kūrinio eigą. <p>Kalbėjimas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kalba, pasakoja apie tai, kas patirta (nutikimus, susitikimus, įspūdžius, veiklą) įvykių eilės seka. Kalbasi apie tai, ką norėtų patirti, išgirsti, pamatyti, veikti. Paaškina konflikto, nesutarimo esmę, svarsto, tariasi. Nusako žaidimo, veiklos taisykles. • Pasakoja kelių įvykių istorijas, pasakojimą palydi pantomima. • Kalbasi apie spaudinių iliustracijas, fotoalbumų nuotraukas, skelbimus, simbolius gatvėse, parduotuvėse ir kt., apibūdina, aiškina. • Pagal taisykles kalbasi telefonu. • Taisyklingai vartoja įvairias konstatuojamųjų ir klausiamųjų sakinių formas (kada, kur, kaip ir kt.). Kuria naujus žodžius pagal perprastas žodžių darybos taisykles. Išgirsta visus garsus žodyje ir pasako juos eilės tvarka. • Girdėtų kūrinių kalbinės raiškos elementus vartoja pokalbiuose, svarstymuose, erzinimuose ir kt. Atpasakodamas kūrinį, vartoja įprastus kūrinio pradžiai ar pabaigai posakius. Deklamuoja modernius eilėraščius. • Žaidžia kalba – rimais, ritmais, kuria naujus žodžius. 		

9. RAŠYTINĖ KALBA

Vertybinė nuostata. Domisi rašytiniais ženklais, simboliais, skaitomu tekstu.		
Esminis gebėjimas. Atpažįsta ir rašinėja raides, žodžius bei kitokius simbolius, pradeda skaitinėti.		
Pasiekimai	Vaikų veiklos pavyzdžiai	Ugdymo gairės
1-asis žingsnis		
<p>Skaitymas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vartinėja, žiūrinėja paveikslėlių knygeles, žiūrinėja paveikslėlius. Palankiai reaguoja į knygelių skaitymą (vartymą) kartu su suaugusiais. 	<ul style="list-style-type: none"> • Manipuliuoja su įvairaus formato, įvairios medžiagos žaislinėmis paveikslėlių knygelėmis. Manipuliuodamas su žaislinėmis knygelėmis, rodo teigiamas emocijas. 	<ul style="list-style-type: none"> • Sukurti vaikui knygų aplinką, kad jis galėtų pačiais įvairiausiais būdais pažinti knygutes: vartinėti, čiupinėti, plėšyti, kramtyti, žaisti. • Pasisodinus kūdikį ant kelių, kartu vartyti, žiūrinėti paveikslėlius. Kalbėti vaikui apie tai, ką mato kiekviename puslapyje.
<p>Rašymas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Stebi rašančiuosius, domisi įvairiomis rašymo priemonėmis, brauko jomis įvairias linijas. 	<ul style="list-style-type: none"> • Domisi įvairiais rašikliais kaip ir kitais jam naujais daiktai. 	<ul style="list-style-type: none"> • Sudaryti situacijas, kuriose mažylis galėtų matyti, kaip rašote.
2-asis žingsnis		

<p>•Varto knygeles, žiūrinėja paveikslėlius, piršteliu juos rodo. Pradeda atpažinti jo mėgstamas knygeles, nori, kad jas jam paskaitytų. Kartais knygelę laiko taisyklingai. Reaguoja į skaitomą tekstą. Kreipia dėmesį į aplinkoje esančias raides, žodžius, simbolius.</p>	<p>•Vaikas atsivertė knygą, palietė pirštais paveikslėlį, pasilenkė arčiau knygos, pastukseno pirštu į lapą su šuniuku, nusišypsojo: „Au, au, au au“. Atsivertė kitą lapą su katyte: „Mau, mau, mau“. Pastukseno pirštu paveikslą, pasilenkęs jį pabučiavo. •Pamatęs aplinkoje parašytas raides, nupieštus simbolius, klausia: „Kas čia?“</p>	<p>•Laikant vaiką ant kelių, skaityti knygutę. Leisti vaikui pačiam laikyti knygutę, versti lapus. Rodyti vaikui knygelių paveikslėlius, kalbėti apie juos. Vartant ir skaitant knygeles skatinti vaikų žodinę ir kūno kalbą. Skaitomų kūrinių tekstą sieti su jo gyvenimu.</p>
<p>Rašymas •Įvairiomis rašymo priemonėmis spontaniškai brauko popieriaus lape.</p>	<p>•Vaiko spontaniški braukymai popieriaus lape.</p>	<p>•Papildyti vaiko rašytinę aplinką. •Parūpinti vaiko rašinėjimams popieriaus ir jo amžiui tinkančių įvairių rašiklių.</p>
<p>3-iasis žingsnis</p>		
<p>Skaitymas •Varto knygeles, dėmesį skirdamas ne tik paveikslėliams, bet ir tekstui, prašydamas paskaityti. Geba sieti paveikslėlius su juose vaizduojamais konkrečiais daiktais, juos pavadina. Pradeda pažinti aplinkoje esančius simbolius</p>	<p>•Reikalauja, kad knygelė būtų skaitoma po kelis kartus, nekeičiant teksto. •Martynas, žiūrėdamas į paveikslėlį, aiškina: –Mergaitė turi burnytę ir suknelę. Berniukai neturi. •Kotryna pasakoja: –Berniukas rengiasi. Va kojinės, batai. Kur sudėti? Kur kėdutė? •Skiria grupėje esančius simbolinius ženklus: įvairius žaidimų kampelius, patalpas žyminčius ženklus ir kt.</p>	<p>•Skaityti vaikui kelis kartus per dieną, parinkus trumpus tekstus, kuriuose kartojasi tie patys žodžiai. Skaityti normaliai, vengti vaikiškų intonacijų, teatrališkumo. Skirtingai perteikti atskirų personažų kalbą. •Skatinti vaiką pavadinti kiekvieną paveikslėlį. Kalbėti su vaiku apie iliustraciją, kad jis susietų vaizdą su konkrečiu daiktu. Skaitymo metu leisti vaikui liesti ar laikyti su tekstu susietus daiktus. •Nuolat atkreipti vaikų dėmesį į jų artimoje aplinkoje esančius simbolius, aiškinti jų reikšmę.</p>
<p>Rašymas •Įvairiomis rašymo priemonėmis kraigalioja vertikalias ir horizontalias linijas.</p>	<p>•Vaiko keverzonės lape.</p>	<p>•Pozityviai vertinti vaiko keverzones. Džiaugtis jo pasiekimais. Nuolat skatinti keverzonėmis reikšti savo mintis.</p>
<p>4-asis žingsnis</p>		
<p>Skaitymas •Domisi skaitymu. Vaizduoja, kad skaito knygą, kuri jam buvo skaityta. „Skaito“</p>	<p>•Vaikas pasiėmė knygą „Grybų karas“, pradėjo vartyti: –Dabar skaitysiu grybus. Labas, grybai, – juokiasi. – Grybas, baravykas, buvo baravykų mūšis ir visi</p>	<p>•Įvairioje bendravimo aplinkoje vartyti žurnalą, knygą, bukletą ar skrajutę. Skatinti vaiką domėtis suaugusiojo skaitomu tekstu suteikiant jam informacijos apie skaitymą.</p>

<p>knygelių paveikslėlius, įvardija įvairių objektų ir veikėjų bruožus, veiksmus. Atkreipia dėmesį į raides, simbolius (grafinius vaizdus) aplinkoje, pradeda jais manipuliuoti įvairioje veikloje.</p>	<p>žuvo. Liko tik musmirė. Grybus renka negeri vaikučiai, oi nu nu. Atia, atia, pasaka, – užverčia ir nubėga.</p>	<ul style="list-style-type: none"> •Vaikui užduoti klausimus apie tai, ką „perskaitė.“ Atsakymus užrašyti ir jam paskaityti. Vaiko „perskaitytą“ tekstą pasiūlyti iliustruoti. •Žiūrint paveikslėlį skatinti apie jį pasakoti, kas ką daro, ką kalba ir pan.
<p>Rašymas <ul style="list-style-type: none"> •Domisi ne tik įvairiomis rašymo priemonėmis, bet ir galimybe rašyti (planšetiniu kompiuteriu ir kt.). Kraigalionėse ir piešiniuose pasirodo realių raidžių elementai ir raidės. Raidėmis ir simboliais (grafiniais vaizdais) pradeda manipuliuoti įvairioje veikloje. </p>	<ul style="list-style-type: none"> •Vaiko kraigalionėse matomos raidės „o“, „i“ ir raidės „a“ elementai. •Vitalijus surado šaką ir sako: –Žiūrėkit, ši šaka panaši į mano raidę V. •Vaikas paveikslėlyje įrašo savo vardą. 	<ul style="list-style-type: none"> •Turtinti vaiko aplinką įvairiais rašikliais, sudaryti galimybę pažinti kompiuterį. •Skatinti keverzonėmis užrašyti savo vardą, pavardę, norus, pasirašinėti po dailės darbais, grupės ar viešoje bibliotekoje atsiimant knygas ir kt. •Verti vardo, pavardės raidžių karolius. Ieškoti aplinkoje žodžių, kuriuose yra vaiko vardo raidės.
<p>5-asis žingsnis</p>		
<p>Skaitymas <ul style="list-style-type: none"> •Domisi abėcėlės raidėmis. Pastebi žodžius, prasidedančius ta pačia raide. Supranta, kad kai kurios raidės turi savo pavadinimą ir specifinę grafinę raišką. Supranta aplinkoje matomų kai kurių spausdintų žodžių prasmę. </p>	<ul style="list-style-type: none"> •Vaikas sako: –Pažiūrėkit, kai Vanesa ir Mija susikibo rankomis, turime M raidę. Robertai, pabandom ir mes kokią raidę padaryti. 	<ul style="list-style-type: none"> •Grupėje kurti kuo įvairesnę raidžių aplinką. Skaityti tekstukus, kuriuose žaidžiama su kalbos garsais, kurie atspindi vaiko pažįstamas raides. Raidėms sugalvoti smagius pavadinimus: A – stogelis, H – kopėtėlės, sudarant žodinius vaizdinius. Skatinti vaiką apie raides, jų charakterį kurti istorijas, pasakas. •Nuolat kreipti vaiko dėmesį į aplinkoje esančius užrašus, simbolius, reklaminius užrašus ir pan.
<ul style="list-style-type: none"> •Sugalvoja pavadinimus paveikslėliams, knygelėms. Įvardija specifinius skaitomo teksto veikėjų bruožus. 	<ul style="list-style-type: none"> •„Ropė“ – vaiko sugalvotas knygelės pavadinimas. •Vartydami knygutę, Mija kalbasi su Robertu: –Žiūrėk, čia berniukas šypsosi, nes valgo sveiką maistą. O čia liūdnas, nes jam skauda pilvą. –Ne, jis liūdnas, nes storas. Pažiūrėk koks. 	<ul style="list-style-type: none"> •Skatinti vaiką pavadinti savo sukurtas knygeles, nupieštus piešinius, atliktus darbelius. •Skatinti nusakyti veikėjų, daiktų, veiksmų savybes būdvardžiais, veiksmažodžiais, jaustukais, ištiktukais, dalyviais,rieveiksmiais. •Skatinti vaikus kurti rankų darbo knygeles su paslaptinomis durelėmis,

	–Nestoras, jo pilvas išsipūtęs. Nes privalgė ko nors negero.	langeliais, uždengtais paveikslėliais ir kt. Padėti pajusti vaikams ryšį tarp vaizdo ir žodžio „skaitant“ iliustracijas. Skatinti vaiką sugalvoti rankų darbo knygelėms pavadinimus, tekstukus.
Rašymas •Domisi ir supranta skirtingų spaudinių funkcijas (kalendorius, valgiaraštis, reklama, bukletas ir pan.).	•Vaiko sukurta reklama. •Vaiko kuriama informacinė laikraščio skiltis.	•Praturtinant vaiko aplinką skirtingo turinio spaudiniais, skatinti savarankiškai kurti reklamas, skelbimus, sveikinimus, kvietimus, dienotvarkę, orų prognozes suvestines ir kt.
•Kopijuoja raides, paprastus žodžius. „Iliustruoja“ pasakas, pasakojimus, istorijas, filmukus, iliustracijose parašydamas nukopijuotas raides, žodžius. Kuria ir gamina rankų darbo knygeles su elementariais nukopijuotais sakiniiais, žodžiais, raidėmis. Braižo ir aiškina planus, schemas, grafikus. Bando rašyti raides, pradėdamas savo vardo raidėmis. (Planšetiniame kompiuteryje rašo savo vardą, trumpus žodelius).	•Vaiko iliustruota pasaka „Pagrandukas“. •Vaiko rankų darbo knygelė „Triakis“. •Vaiko nubraižyto transporto maršruto, važiuojant per Lietuvą, planas. •Vaiko parašytas vardas.	•Skatinti vaiką įvairioje veikloje kopijuoti atskiras raides, žodžius. Skatinti rašyti savo vardą įvairiais rašikliais, kompiuteriu. •Skatinti vaiką savo veikloje skaitytas pasakas atvaizduoti įvairiomis schemomis, grafikais, juos komentuoti. •Skatinti vaiką pasirašyti savo piešinius, darbelius pirmąja vardo raide, visu vardu.
6-asis žingsnis		
Skaitymas •Domisi knygomis, įvairiais rašytiniais tekstais, supranta nesudėtingą jų siužetą, klausinėja. Pradedą suprasti ryšį tarp knygos teksto, iliustracijų ir asmeninės patirties. Žino keliolika abėcėlės raidžių. Supranta, kad garsas siejamas su	•Knygų kampelyje kalba vaikai. Justas: –Atėjau, kad išsirinkčiau knygelę. Eglė: –Man tai patinka knygos apie gyvūnus, drugelius. Jorė: –Aš noriu surasti įdomesnių knygelių. Greta: –Aš tai noriu tik pavartyti knygelių. Tadas: –Aš tai pažįstu jau keturias raides: T, A, D ir S. Tai mano vardo raidės. •Suplosiu savo vardą: Mi-ja.	•Grupės knygų kampelį nuolat papildyti įvairių žanrų knygomis, rašytiniais tekstais. •Kartu su vaiku kasdien skaityti knygas. •Pakalbėti apie skaitomo teksto veiksmą, kokie įvykiai aprašyti. Susieti perskaitytą tekstą su vaiko patirtimi. •Organizuoti vaiko vardo raidžių dieną. Skaitant knygeles, atkreipti vaiko dėmesį į atskiras raides, žodžius, teksto dėstymą įvairaus žanro knygose. •Sudaryti vaiko vardo, jo artimųjų vardų raidžių abėcėlės (t. y., asmeninį vaiko

<p>raide, o raidės sudaro žodį. Pradedą skirti žodžius sudarančius garsus, skiemenis. Pažįsta parašytą žodį kaip atskirų raidžių junginį.</p>	<p>–Suploja du kartus. –Suplojiu tavo vardą Vita-li-jus. –Suploja keturis kartus. –Oho, koks tavo ilgas vardas, net keturis kartus ploti reikia. Suplokim Dovydo vardą.</p>	<p>raidžių žodynėlį).</p>
<p>•Gali perskaityti užrašus, kuriuos mato gatvėse, pavyzdžiui, parduotuvių, kirpyklų, kavinių pavadinimus.</p>	<p>•Vaikas eidamas gatve skaito gatvės pavadinimą: „Gabijos“.</p>	<p>•Skatinti vaiką atpažinti artimiausioje aplinkoje esančius įvairius simbolinius ženklus, skaitinėti įvairias trumpas iškasas.</p>
<p>Rašymas •Spausdintomis raidėmis rašo savo vardą, kopijuoja aplinkoje matomus žodžius. Piešiniuose užrašo atskirų objektų pavadinimus. Įvairiais simboliais bando perteikti informaciją. Planšetiniu kompiuteriu rašo raides, žodžius. Supranta rašymo tikslus.</p>	<p>•Vaiko užrašytas vardas. •Vaiko nukopijuoti aplinkos daiktų pavadinimai. •Vaiko piešinio veikėjo užrašytas pavadinimas •Vaikas rodyklėmis informuoja, kad tai Mykolo portretas. •Vaiko nupieštas ženklas „Bangų nėra“. •Vaiko kompiuteriu užrašytos raidės, žodis.</p>	<p>•Skatinti vaiką kuo dažniau kurti žodinius laiškus, telegramas, pranešimus, žinutes. Sukurtą tekstą pasiūlyti perteikti įvairiais simboliais. •Skatinti vaiką kopijuoti reikiamus žodžius, raides, simbolius nuo pavyzdžių įvairiuose raidynuose, knygose, bukletuose, skrajutėse, žurnaluose, laikraščiuose, iškasose. •Skatinti vaiką įvairiais simboliais perteikti informaciją apie save, kitus, aplinką. Pasiūlyti veiklos, kurioje vaikui kiltų poreikis užrašyti įvairių objektų pavadinimus, simbolius.</p>
<p>7-asis žingsnis</p>		
<p>Skaitymas •Gerbia ir tausoja knygas, kitus spaudinius (kalendorius, žurnalus ir kt.). Supranta knygos ar kito informacijos šaltinio dalių pavadinimus, jų funkcijas (viršelis, titulinis lapas, autorius, pavadinimas ir kt.). Atpažįsta ir pavadina keletą įvairių šriftų parašytų raidžių (didžiųjų ir mažųjų, spausdintų ir rašytinių). Atpažįsta ir pavadina kelis skiriamuosius ženklus (klaustuką, šauktuką, tašką). •Imituodamas skaitymą, pagal knygos iliustracijas kuria pasakojimą, panašų į girdėtą skaitant. Imituodamas skaitymą, kuria savo pasakojimą, susijusį su patirtimi, fantazuoja. Teisingai įvardija puslapį, sakinį, žodį, raidę. Bando perskaityti trumpus, jam reikšmingus žodžius (savo vardą, artimųjų vardus, adresą ir kt.).</p> <p>Rašymas •Piešiniu, rašinėjimais, raidėmis atvaizduoja savo patirtį, išgyvenimus, norus. Piešiniuose, po darbais, įvairiuose laiškeliuose, pranešimuose ar kvietimuose rašo atskiras raides, savo vardą, elementarius žodelius. Rašo nepaisydamas žodžių darybos ir jų dėstymo eilutėje ar puslapyje taisyklių.</p>		

4.3.4. Ikimokyklinio ugdymosi lūkestis –auga SMALSUS vaikas

Ugdymosi pasiekimų sritys:

10. Aplinkos pažinimas“.

11. Skaičiavimas ir matavimas.

10. APLINKOS PAŽINIMAS		
Vertybinė nuostata. Nori pažinti bei suprasti save ir aplinkinį pasaulį, džiaugiasi sužinojęs ką nors nauja.		
Esminis gebėjimas. Įvardija ir bando paaiškinti socialinius bei gamtos reiškinius, apibūdinti save, savo gyvenamąją vietą, šeimą, kaimynus, gyvosios ir negyvosios gamtos objektus, domisi technika ir noriai mokosi ja naudotis.		
Pasiekimai	Vaikų veiklos pavyzdžiai	Ugdymo gairės
1-asis žingsnis		
<ul style="list-style-type: none"> •Domisi aplinka, sutelkia dėmesį į arti esančius veidus, daiktus. 	<ul style="list-style-type: none"> •Apžiūrinėja naują aplinką, savo rankas, paduotus daiktus, trumpam atkreipia dėmesį į save veidrodyje. 	<ul style="list-style-type: none"> •Aplinkoje turėti žaislų, spalvotų, kontrastingo dizaino daiktų, su kuriais kūdikiai gali pradėti susipažinti, atpažinti, išbandyti. •Vaikui rodyti jo atvaizdą veidrodyje.
<ul style="list-style-type: none"> •Reaguoja į skirtingus vaizdus, paviršius, kvapus, garsus, skonius. 	<ul style="list-style-type: none"> •Liečia, ragauja, uodžia, krato, daužo daiktus, žaislus. 	<ul style="list-style-type: none"> •Vaikui padėti pamatyti daiktus iš skirtingų perspektyvų, pvz., iš arti ar toli, iš priekio, iš šono, tyrinėti juos visais pojūčiais (matyti spalvas, liesti skirtingus paviršius, girdėti skleidžiamą garsą).
<ul style="list-style-type: none"> •Atpažįsta artimus žmones, žaislus, daiktus. 	<ul style="list-style-type: none"> •Bando pasiekti, paimti, paliesti, paragauti, pauostyti, pajudinti, sudėti vienas prie (ant) kito žaislus ar kitus daiktus. 	<ul style="list-style-type: none"> •Liesti vaiką, švelniai, saugiai imti ant rankų. Parodyti, kad dalijatės su kūdikiu malonumu ir atradimais.
2-asis žingsnis		
<ul style="list-style-type: none"> •Stebi ir atpažįsta artimiausią savo aplinką, orientuojasi joje. •Pažįsta ir pavadina kai kuriuos gyvūnus, žmones, daiktus, jų atvaizdus. •Žino kai kurių daiktų paskirtį ir jais naudojami (šukos, šaukštas, nosinaitė). 	<ul style="list-style-type: none"> •Pamėgdžiodami suaugusiuosius bando šukuotis, valgyti su įrankiais, valyti dantis, šluostyti stalą, pašerti naminių gyvūną, palaistyti augalą ir pan. 	<ul style="list-style-type: none"> •Skatinti vaikus išbandyti daiktus kaip įrankius, juos pavadinti. Parodyti, kaip tai daryti, įvardyti, kas daroma, taip mokant pavadinti veiksmą. •Skatinti vaikus ir jiems padėti pavadinti įvairius daiktus, galvoti ir kalbėti apie tai, ką jie daro su žaislais ar daiktais. •Inicijuoti klausimus apie tai, kodėl kas nors vyksta, atsitinka, ir atsakyti į juos. •Sudaryti galimybę tyrinėti, kaip dviejų ir trijų dimensijų daiktai tinka vienas prie kito, pvz., dėlionės, kaladėlės. •Suteikti progą dalyvauti prižiūrint tam tinkamus augalus, gyvūnėlius. Pratinami plautis rankas, naudotis dantų šepetuku.
3-iasis žingsnis		
<ul style="list-style-type: none"> •Atpažįsta ir pavadina vis daugiau artimiausioje aplinkoje esančių augalų (sodo, daržo, lauko), gyvūnų, daiktų, domisi jais. •Skiria atskirus gamtos reiškinius. 	<ul style="list-style-type: none"> •Kalbėdami taisyklingai pavadina kai kuriuos dažniau sutinkamus augalus ar gyvūnus, savo kūno dalis. Atkreipia dėmesį į nematytus daiktus, klausinėja, kaip vadinasi, kas tai yra, ar galima pasiimti ir pan. •Pasako, kai šalta ar šilta. 	<ul style="list-style-type: none"> •Skatinti vaikus stebėti ir pavadinti augalus ir gyvūnus, esančius artimiausioje aplinkoje, patalpose ir išėjus į lauką, rodyti paveikslėlius skatinant apie juos kalbėti. Sudaryti galimybę prisidėti prižiūrint kambarinį augalą, naminių gyvūnėlių. Skatinti kalbėti apie tai, ką gyvūnėlis ēda, kokius vaikus veda, ko

<ul style="list-style-type: none"> •Orientuojasi savo grupės, darželio, namų aplinkoje. •Pasako savo ir savo šeimos narių vardus. •Dalyvauja prižiūrint augalus ar gyvūnus. 	<ul style="list-style-type: none"> •Padeda prižiūrėti naminius augalus ar gyvūnus, klausia, ką jie mėgsta. •Džiaugiasi pamatę savo pažįstamą aplinką (darželį, namą, kuriame gyvena), orientuojasi darželyje. Vardija šeimos narius, pasako savo vardą ir pavardę, parodo ir pasako, kiek turi metų. 	<p>reikia augalui, kad jis augtų ir pan. Padėti vaikams, tačiau netrukdyti išsakyti savo supratimą.</p> <ul style="list-style-type: none"> •Mokyti savo kūno dalių pavadinimų, aptarti jų paskirtį ir priežiūrą. •Rodyti kiekvienam vaikui, kad juo rūpinamasi, bendrauti su kiekvieno vaiko artimaisiais.
4-asis žingsnis		
<ul style="list-style-type: none"> •Pažįsta gyvenamosios vietovės objektus (namai, automobiliai, keliai, parduotuvės ir pan.). •Pasako miesto, gatvės, kurioje gyvena, pavadinimus, savo vardą ir pavardę. •Pastebi pasikeitimus savo aplinkoje. •Pastebi ir nusako aiškiausiai pastebimus gyvūnų ir augalų požymius. •Atpažįsta gamtoje ar paveiksluose dažniausiai sutinkamus gyvūnus, medžius, gėles, daržoves, grybus, pasako jų pavadinimus. •Pasako metų laikų pavadinimus ir būdingus jiems požymius, skiria daugiau gamtos reiškinių (rūkas, pūga, šlapdriba). 	<ul style="list-style-type: none"> •Pastebi gyvūnus, jų išskirtinius bruožus (kailis, uodega, nagai, spalva ir pan.), klausia vardo, ką valgo ir pan. Bando paliesti augalo lapus, medžio žievę, pauostyti žiedą, paragauti. •Stebi, kas atsitiks judinant daiktus (pučiant, traukiant, stumiant, sukant, supant, skandinant). Tyrinėja medžiagų savybes: sušlapina, plėšia, minko ir pan. •Žiūri filmus apie gamtą, gyvūnus, paveikslėlius knygoje, nuotraukas, patys aiškina, ką mato, klausia. 	<ul style="list-style-type: none"> •Sudaryti galimybę stebėti augalus ir gyvūnus gamtoje ir namų (ūkio) aplinkoje, žiūrėti paveikslėlius ir klausyti skaitymo apie naminius ir laukinius gyvūnus, patiems dalyvauti juos prižiūrint. Skatinti vaikus kalbėti apie stebimų gyvūnų ar augalų kūno dalis, išvaizdą, apie tai, ko jiems reikia, kad augtų, kaip juos saugoti, prižiūrėti. Paaiškinti, kad ne visus augalus galima ragauti, yra nuodingų arba dilginančių. •Skatinti stebėti dienos orus, metų laiką ir gamtos pokyčius, kurie tuo metu vyksta. Sudaryti galimybę ne tik apie tai kalbėti, bet ir pavaizduoti piešiniu, vaidinimu, dainele, surasti paveikslus knygoje ir kt. •Sudaryti galimybę tyrinėti, kaip daiktai juda ir kaip juos pajudinti, pvz., pučiant, traukiant, stumiant, sukant, supant, skandinant.
5-asis žingsnis		
<ul style="list-style-type: none"> •Atpažįsta ir įvardija ne tik naminius, bet ir kai kuriuos laukinius gyvūnus. Samprotauja apie naminių ir laukinių gyvūnų gyvenimo skirtumus. 	<ul style="list-style-type: none"> •Tyrinėdami gamtoje stengiasi elgtis atsargiai. Domisi gyvūnų jaunikliais, jų panašumu į tėvus, elgsena. Sako, kad nori turėti globotinį. •Mėgsta išvykas į gamtą, muziejų, ūkį ar į tėvų 	<ul style="list-style-type: none"> •Organizuoti vaikų išvykas į gamtą (gyvūnai, augalai, grybai, jų požymiai, poreikiai), muziejus (daiktai ir jų istorija), ūkius (naminių gyvūnų priežiūra, kultūrinių augalų auginimas), tėvų darbovietes (profesijos), skiriant jiems nedideles užduotis, ką turėtų pastebėti, ko

<ul style="list-style-type: none"> •Skiria daržoves, vaisius, uogas, nusako, kaip naudoti maistui. •Domisi dangaus kūnais, gamtos reiškiniais, kurių negali pamatyti (pvz., ugnikalnių išsiveržimas, žemės drebėjimas, smėlio audra). •Pasakoja apie savo šeimą, jos buitį, tradicijas. •Moka papasakoti apie savo gimtąjį miestą ar gyvenvietę. Pasako savo gatvės pavadinimą. Įvardija kelis žinomus gimtojo miesto objektus. •Gali savarankiškai nueiti į darželio salę, biblioteką, valgyklą ar, pvz., dailės studiją. •Atranda buities prietaisų, skaitmeninių technologijų panaudojimo galimybes, noriai mokosi jais naudotis. 	<p>darbovietes. Išvykose rodo susidomėjimą, stengiasi nepamiršti atlikti mažas užduotis, aktyviai dalyvauja aptariant, ką patyrė, išsiaiškino.</p> <ul style="list-style-type: none"> •Ne tik dalyvauja pokalbiuose apie orą, stebi metų laikų kaitos požymius, bet klausia apie mums neįprastus gamtos reiškinius, katastrofas, kurios vyksta pasaulyje. •Dalyvauja mažos grupelės veikloje, dalijasi žaislais, pareigomis, idėjomis, tariasi dėl jų įgyvendinimo. •Naudojasi skaitmeninėmis priemonėmis, susiranda norimus žaidimus, muziką, nesudėtingą vaizdinę informaciją. •Kalba apie tai, kuo bus suaugę. •Stebėdami fotografijas, aiškinasi, kuo panašūs į savo artimuosius. 	<p>paklausti. Grįžus padėti vaikams sudėlioti parodėlę grupėje iš rastų įdomių daiktų, gamtinės medžiagos (akmenukai, plunksnos, sėklos, lapai ir t. t.), piešinių, paveikslėlių, bukletukų ir pan. Parsineštą gamtinę medžiagą galima mokytis grupuoti pagal požymius.</p> <ul style="list-style-type: none"> •Vaikams sukurti situacijas aiškintis (ragauti), kaip daržovės, vaisiai, uogos vartojami maistui, kuo jie naudingi, diskutuoti apie tai, kuriuos jie mėgsta ir kurių –nelabai. •Vaikams suteikti progą išbandyti techniką, kuri padeda tyrinėti judėjimą, pvz., ratai, skridiniai, magnetai, sūpynės. •Skatinti domėtis šeimos tradicijomis ir apie jas kalbėti. Parodyti, kad ir darželyje laikomasi tradicijų, švenčiamos šventės. Įtraukti į pasiruošimą joms visus vaikus, sudaryti jiems sąlygas dalyvauti, klausytis vaikų idėjų ir padėti jas įgyvendinti, stengtis, kad tai būtų tikra šventė, o ne koncertinis pasirodymas.
<p>6-asis žingsnis</p>		
<ul style="list-style-type: none"> •Pastebi aiškiai matomus skirtumus ir panašumus tarp gyvūnų ir augalų. Samprotauja apie tai, kur gyvena, kuo minta naminiai ir laukiniai gyvūnai. •Moka prižiūrėti kambarinius augalus, daržoves, stebi jų augimą. •Papasakoja apie naminių gyvūnų naudą žmonėms ir augalų naudojimą maistui. 	<ul style="list-style-type: none"> •Skirsto gyvūnus ir augalus pagal aiškiai matomus išorinius požymius (pvz., kūno dangą, galūnių, snapo, lapų, žiedų, kamienų formą, spalvą). Kalba apie tai, kur gyvena laukiniai ir naminiai gyvūnai (tvartas, miškas, zoologijos sodas, vanduo). •Mėgsta ruošti daržovių, vaisių salotas. •Moka nusakyti daikto pagaminimo seką (pvz., iš avių gaunama vilna, verpiami siūlai, mezgamos pirštinės). •Klausinėja apie dangaus kūnus, 	<ul style="list-style-type: none"> •Sudaryti vaikams galimybes pažinti gamtinę ir socialinę aplinką stebint artimiausius objektus, t. y. kraštovaizdžius, augalus, gyvūnus, statinius, paminklus ir kt. •Organizuoti netolimas išvykas. Pagal galimybes keliauti pėsčiomis ir autobusais. •Kartu su vaikais atlikti nesudėtingus bandymus, pvz., tirpinti medžiagas, daiginti sėklas, išardyti nebereikalingus prietaisus ir pan. •Siūlyti vaikams tyrinėti žemėlapius, gaublį. •Supažindinti su giminės medžiu. •Ekskursijos į tėvėlių darbovietes. Kviesti

<ul style="list-style-type: none"> •Pradedama suprasti Žemės, Saulės, Mėnulio ir kitų dangaus kūnų ryšius. •Pasako tėvų profesijas, įvardija savo giminaičius, žino savo namų adresą. •Pasako savo šalies ir sostinės pavadinimą. •Skiria ir pavadina suaugusiųjų profesijas, darbus ir buitį palengvinančią techniką (prietaisai, transportas, įrenginiai). Samprotauja apie tai, kad gamindami daiktus žmonės įdeda daug darbo, kokių savybių žmogui reikia darbe, kokios yra profesijos. •Domisi, kokie daiktai buvo naudojami seniau, kaip jie pasikeitė. •Papasakoja apie tradicines šventes. •Pradedama jausti prierašumą prie artimiausios gamtinės aplinkos, dalyvauja ją prižiūrint ir puošiant, suvokia savo vietą joje, pažįsta ir įvardija gyvenamosios vietovės objektus (upę, kalvą, mišką ir pan.), gyvūnus ir augalus. •Rodo pagarbą gyvajai ir negyvajai aplinkai ir besiformuojančią atsakomybę už jos išsaugojimą. •Mokosi rūšiuoti atliekas. 	<ul style="list-style-type: none"> ieško informacijos apie juos knygoje, internete. •Rūšiuoja atliekas, žino šiukšlių konteinerių spalvas, skiria, kokios atliekos į kurį metamos. •Pasakoja, kur dirba tėveliai, apie giminę, šeimos šventes. Randa žemėlapyje gimtąjį miestą, kur gyvena seneliai, pusseserė ar pusbrolis. •Moka parodyti žemėlapyje Lietuvą, Vilnių, savo miestą ar rajono centrą, pažįsta Lietuvos vėliavą, herbą. •Noriam išbandyti senovinius daiktus (pvz., lygina kočėlu, muša sviestą ir kt.). Moka palyginti ir įvardyti dabartinės buities technikos pranašumus. •Žino tradicines šventes, noriam joms ruošiasi. 	<ul style="list-style-type: none"> tėvelius papasakoti apie savo profesiją. •Turėti grupėje kampelį su Lietuvos atributika. •Pagal galimybes supažindinti vaikus su senoviniais rakandais, leisti juos išbandyti, lyginti juos su dabartine technika. •Švęsti tradicines šventes. •Naudoti vaizdo įrašus apie Respublikoje švenčiamas tradicines šventes (pvz., Užgavėnės Rumšiškėse, žirgų lenktynės Dusetose ir kt.) fotoalbumus apie gamtą, kalbėtis apie tai, ką juose pamatė. •Skirti užduotėles vaikui stebėti žvaigždes žiemą ryte einant į darželį ir pasakoti. •Stebėti su vaikais įvairius gamtos reiškinius. •Supažindinti su atliekų panaudojimo galimybėmis ir siūlyti daryti įvairius darbelius iš jų. •Siūlyti stalo žaidimų, įvairių lotų. •Siūlyti vartyti žurnalus,
<p>7-asis žingsnis</p>		
<p>•Nusako miško, pievos, vandens telkinio augmenijos ir gyvūnijos būdingiausias bruožus (miške</p>		

- vyrauja medžiai ir krūmai, pievose – žolės; vandens telkinių augalai gali augti tik panirę ar pusiau panirę į vandenį ir pan.).
- Suaugusiųjų padedamas pastebi požymius, kurie rodo augalų bei gyvūnų prisitaikymą gyventi sausumoje ar vandenyje.
  - Nurodo kelis gyvūnus, kurie minta tik augalais, ir kelis, kurie minta kitais gyvūnais ir vadinami plėšrūnais.
  - Atpažįsta po kelis miško ir vandens augalus bei gyvūnus, valgomuosius grybus.
  - Paaiškina, kad nežinomų augalų uogų ir grybų negalima ragauti, nes jie gali būti nuodingi.
  - Paaiškina, kaip reikia prižiūrėti kambarinius ar daržo augalus, naminius gyvūnus.
  - Nusako, iš ko ir kaip gaminama duona, pieno produktai.
  - Norai tyrinėja medžiagų savybes, daiktų sandarą ir apie tai samprotauja, aiškinasi kodėl; pateikia (ne)tirpstančių medžiagų, vandenyje (ne)skęstančių daiktų pavyzdžių.
  - Domisi gamtos reiškiniais ir jų aiškinimu (rasa, vaivorykštė, vėjas). Nusako, kaip skiriasi orai kitose pasaulio šalyse.
  - Paaiškina, kad Saulė apšviečia ir šildo Žemę; samprotauja, kuo planetos skiriasi nuo žvaigždžių.
  - Tvarkingai ir saugiai elgiasi gamtoje, išvykose, noriai dalyvauja tvarkant ir puošiant aplinką.
  - Paaiškina, kaip reikia taupyti elektrą, šilumą ir vandenį, kaip rūšiuoti šiukšles, esant galimybėms jas rūšiuoja.
  - Samprotauja apie profesijos pasirinkimą, kokių savybių reikia žmonėms, dirbantiems įvairius darbus.
  - Domisi žmonių gyvenimo būdu, jo kaita mūsų ir kitose šalyse.
  - Domisi savo giminės istorija, savo gimtosios vietovės ir Lietuvos žinomais žmonėmis, kultūros ir gamtos paminklais, gali apie kelis trumpai papasakoti.
  - Domisi aktualiais visuomeninio gyvenimo įvykiais.
  - Bando prisiiinti atsakomybę už bendrą darbą, stengiasi prisidėti, dalyvauti ikimokyklinės įstaigos ir vietos bendruomenės talkose, šventėse ir kituose renginiuose.

11. SKAIČIAVIMAS IR MATAVIMAS

Vertybinių nuostata. Nusiteikęs pažinti pasaulį skaičiuodamas ir matuodamas.

Esminis gebėjimas. Geba skaičiuoti daiktus, palyginti daiktų grupes pagal kiekį, naudoti skaitmenis, apibūdinti daikto vietą eilėje, sudaryti sekas. Geba grupuoti daiktus pagal spalvą, formą, dydį. Jaučia dydžių skirtumus, daikto vietą ir padėtį erdvėje. Supranta ir vartoja žodžius, kuriais apibūdinamas atstumas, ilgis, masė, tūris, laikas. Pradeda suvokti laiko tėkmę ir trukmę.

Pasiekimai	Vaikų veiklos pavyzdžiai	Ugdymo gairės
1-asis žingsnis		
Skaičiavimas •Gestais, mimika parodo, jog suvokia, ką reiškia yra (nėra), dar, taip (ne).	•Norai įsitraukia į žaidimą „Slėpynės“. Žaislui pasislėpus, atidžiai stebi vietą, kur žaislas ką tik buvo. Kalbinamas gestais, mimika parodo, kad žaislo nėra. Žaislui pasirodžius, džiaugiasi, krykštuoja. Norą dar pažaisti išreiškia ir veiksmais (ima suaugusį už rankos ir tempia ar pats šliaužia ten, kur žaislas prieš tai jau buvo pasirodęs).	•Žaisti tą patį žaidimą (pvz., „Slėpynės“) su tuo pačiu žaislu. Žaidimo metu kalbinti vaiką, vartojant žodžius „yra“, „nėra“, „dar“, „taip“, „ne“ bei juos palydint atitinkamais gestais, mimika (pvz., pritariant – palinksėti galva, nusišypsoti, nepritariant – papurtyti galvą, susiraukti).
Matavimas •Susidomi, kai	•Siekia netoliese padėtų žaislų; pirštais ima smulkius daiktus,	•Žaisti tuos pačius žaidimus su skirtingų spalvų, dydžių, formų daiktais: priartinti –

<p>parodomas kitokios formos, dydžio, spalvos daiktas: siekia jį paimti, tyrinėja. Atkreipia dėmesį į judančius, artėjančius daiktus, daug kartų kartoja matytus veiksmus su daiktais.</p>	<p>išskėstom rankom – didelius daiktus; valgo šaukštu; stebi, kas atsitinka, kai ką nors sugriauna, išardo. Paprašytas parodyti, kaip rieda kamuoliukas, bando jį paridenti. Iš dviejų spalvų kamuoliukų atneša prašomos spalvos kamuoliuką.</p>	<p>nutolinti, paslėpti – parodyti, sugretinti. •Įvardijant daikto spalvą, dydį, formą, daryti pauzes, vis pakartoti žodžius, jei norime, kad vaikas juos įsidėmėtų.</p>
2-asis žingsnis		
<p>Skaičiavimas •Supranta, ką reiškia vienas, dar vienas, du, daug (parodo pirštukais, kiek turi metukų).</p>	<p>•Paklaustas, kiek turi metukų, parodo pirštukais. Norėdamas pasakyti ar parodyti, kad ko nors yra daug, ištiesia rankytes į šonus.</p>	<p>•Klausytis ir teatralizuoti žaidimus, daineles, skaičiuotes, pasakėles, eilėraštukus ar žaisti žaidimus, kuriuose kas nors skaičiuojama, kartojama, randama dar ir dar. (pvz., eilėraštukai „Mano batai buvo du“, „Du gaideliai“, kopūsto lapų lupimas po vieną).</p>
<p>Matavimas •Žaisdamas stengiasi rasti reikiamos formos, dydžio ar spalvos daiktą. Nuotraukoje, piešinyje atpažįsta anksčiau matytą daiktą. Supranta vis daugiau žodžių, kuriais nusakoma daikto forma, dydis, spalva, judėjimas erdvėje: paimti didelį, nueiti iki, pažiūrėti į viršų ir pan.</p>	<p>•Žaidžia su vienas į kitą įdedamais indeliais: paima indelį, kelis kartus kantriai bando įdėti jį į pasirinktąjį; nepavykus indelį padeda, paima kitą ir vėl bando įdėti į turimą indelį. Iš kelių dėžutės skylių suranda tą, pro kurią pralįstų paimta kaladėlė. Tokios pat spalvos ar formos daiktus sudeda į atskiras dėžutes. Prisimena, kas paslėpta knygelės puslapio langelyje ir sava kalba tai išreiškia. Atneša prašomo dydžio (didelį arba mažą) kamuolį.</p>	<p>•Sukurti aplinką, kurioje vaikas galėtų vartyti tas pačias knygeles kietais viršeliais, nevaržomai ardyti ir surinkti daiktus, tyrinėti jų dydžių santykius, visaip eksperimentuoti su spalvomis, dydžiais ir formomis, įvairiai judėti. Domėtis, ką veikia vaikas, jį kalbinti. Darant pauzes, pakartojant žodžius, judesius, skatinti vaiką juos įsidėmėti.</p>
3-iasis žingsnis		
<p>Skaičiavimas •Skiria žodžius: mažai (vienas, du) ir daug. Paprašytas duoda kitiems po vieną žaislą, daiktą.</p>	<p>•Pasako, kiek turi metukų. Pastebi, jei kas suklysta, paprašytas paimti vieną daiktą.</p>	<p>•Duoti vienodo dydžio ir formos daiktų ir mokyti paimti vieną (du) daiktus, padalyti daiktus po vieną, sudėlioti juos į dvi, tris krūveles. Klausyti, kurioje iš dviejų grupių yra vienas daiktas ir kur jų yra daug.</p>
<p>•Geba išrikiuoti daiktus į vieną eilę.</p>	<p>•Žaislus, daiktus sudėlioja, surikiuoja į eilę (pvz., iš kėdučių sustato traukinuką). Nudažo juostelę kaitaliodamas dvi spalvas.</p>	<p>•Teatralizuoti daineles, pasakas, žaisti žaidimus, kuriuose kas nors paeiliui daroma, rikiuojama (pvz., pasaka „Ropė“, lietuvių liaudies daina „Išėjo tėvelis į mišką“).</p>
<p>Matavimas •Tapatina daiktus pagal formą, dydį. Suranda tokios pat</p>	<p>•Kaladėlių krūvelėje randa tos pačios spalvos, formos ar dydžio detalę. Parodo, kurie du iš 4–5 paveikslukų yra tokie patys.</p>	<p>•Vartyti knygeles, kuriose pavaizduoti objektai leidžia samprotauti apie dydžius, formas, spalvas. Skatinti vaiką pakartoti paveikslėliuose pavaizduotų objektų dydį,</p>

spalvos (raudonos, mėlynos, geltonos, žalios) daiktus.	Dviejuose paveikslėliuose randa 3–4 slypinčius skirtumus. Visai bandydamas suranda reikiamą dėlionės detalę.	formą, spalvą nusakančius žodžius. Sudaryti galimybes rūšiuoti daiktus.
•Supranta, kad bokštas, kurio viršuje bus didesnės, o apačioje mažesnės kaladėlės, nebus tvirtas. Supranta ir pradeda vartoti daiktų palyginimui skirtus žodžius: didelis – mažas, ilgas – trumpas, sunkus – lengvas, storas – plonas, toks pat, ne toks, kitoks, vienodi – skirtingi ir pan.	•Bando pastatyti bokštą iš skirtingo dydžio kaladėlių: bokštui sugriuvus, daro bokšto pagrindą iš daugiau (didesnių) kaladėlių, viršuje esančias kaladėles dėlioja atsargiau.	•Leisti eksperimentuoti su įvairių formų ir dydžių daiktais, kaladėlėmis, kai iš jų norima pastatyti kuo aukštesnį bokštą, nutiesti ilgesnį kelią ir pan.
4-asis žingsnis		
Skaičiavimas •Pradeda skaičiuoti daiktus, palygina dvi daiktų grupes pagal daiktų kiekį grupėje. Padalina daiktus į grupes po lygiai (po du, po tris). Supranta, kad prie daiktų pridėdant po vieną jų skaičius grupėje didėja, o paimant po vieną – mažėja.	•Atsakydamas į klausimą „Kiek?“, vartoja žodžius „daug“, „vienas“, „nė vieno“. Randa dvi korteles, kuriose pavaizduota po tiek pat daiktų. Paveikslėlyje suranda trims meškiukams po puodynėlę medaus. Dėlioja vis pasižiūri, ar kitas žaidėjas turi tiek pat detalių, kiek ir jis.	•Naudoti paveikslėlius, kuriuose pavaizduoti 1–3 daiktai ar dvi trys 1–3 daiktų grupės. Atkreipti dėmesį, koks daiktų skaičius grupėje, klausti „Kiek?“ „Ar daiktų yra po lygiai?“ ir pan. Žaisti su vaiku domino.
•Pradeda vartoti kelintinius skaitvardžius (pirmas, antras).	•Žaisdami vartoja sąvokas „pirmas“, „antras“ (pvz., sako: „Aš bėgsiu pirmas, tu bėgsi antras. Aš atėjau į darželį pirmas, o tu – po manęs!“).	•Teatralizuoti daineles, pasakas, kuriose veikėjai ką nors dalijasi (pvz., meškučiai iš pasakos „Du godūs meškučiai“ gali dalytis iš popieriaus iškirptą sūrį).
Matavimas •Atpažįsta ir atrenka apskritos (skritulio), keturkampės (keturkampio), kvadratinės (kvadrato) formos daiktus, vienodo dydžio ar spalvos daiktus. Statydamas,	•Paveikslėlyje randa visus vienos formos daiktus. Iš krūvelėje padėtų trijų spalvų kaladėlių pastato tris skirtingų spalvų bokštelių. Iš skritulio, kvadrato, trikampio formos popieriaus gabaliukų sukomponuoja įvairius daiktus (pvz., mašiną, namą ir pan.). Randa reikiamą dėlionės detalę; iš kaladėlių, molio,	•Mokyti apibūdinti erdvės objektus, nurodant į juos panašius iš kasdienės aplinkos ir vartojant tokius palyginimus kaip: „panašus į Rubiko kubą“, „apvalus kaip kamuolys“, „tokios pat formos kaip skardinė“ ir pan. Formuoti supratimą, kad figūros forma nepriklauso nuo jos spalvos ir dydžio (pvz., paprašyti atrinkti vienodos spalvos, bet skirtingos formos ar dydžio daiktus). Leisti vaikui

<p>konstruodamas, komponuodamas, grupuodamas pradeda atsižvelgti į daikto formą, dydį, spalvą.</p>	<p>smėlio ir pan. padaro stebėto daikto modelį.</p>	<p>manipuliuoti daiktais (juos vartyti, padėti šalia, uždėti ant, įdėti į ir pan.), stebėti kitus, kaip jie komponuoja įvairius daiktus, eksperimentuoti. Pasiūlyti žaisti lego.</p>
<p>•Labai skirtingus ir vienodus daiktus palygina pagal ilgį, storį, aukštį, masę ir pan. Dydžių skirtumams apibūdinti pradeda vartoti žodžius: didesnis – mažesnis, ilgesnis – trumpesnis, storesnis – plonesnis, aukštesnis – žemesnis ir pan. Už save didesnius daiktus vadina dideliais, o mažesnius – mažais.</p>	<p>•Pridėdamas vieną šiaudelį prie kito, nustato, kuris šiaudelis iš trijų yra vidutinio dydžio ir jį padeda tarp trumpiausio ir ilgiausio. Paklaustas apie kambario ilgį, išmatuoja jį žingsniais; išrikiuoja kamuolius nuo mažiausio iki didžiausio. Pasako, kad katinėlis yra mažesnis už šuniuką.</p>	<p>•Prašyti palyginti kasdienėje aplinkoje pasitaikančių daiktų ilgį, aukštį, masę, storį, plotį ir t. t., juos dedant vieną prie kito, kilnojant. Formuoti supratimą, kad daikto (pvz., virvutės) ilgis, masė nesikeičia, daiktą (virvutę) suraičius ar sulenkus.</p>
<p>•Pradeda skirti dešinę ir kairę savo kūno puses, kūno priekį, nugarą. Nurodydamas kryptį (savo kūno atžvilgiu) vartoja žodžius: pirmyn – atgal, kairėn – dešinėn, aukštyn – žemyn.</p>	<p>•Parodo, kur jo kūno priekis, nugarą. Paprašytas paeina tris žingsnius į priekį.</p>	<p>•Žaisti judrius žaidimus, kai reikia pasirinkti teisingą kryptį savo kūno atžvilgiu (pvz., žaidimas „Diena – naktis“, „Šilta – šalta“).</p>
<p>•Paros dalis sieja su savo gyvenimo ritmu. Žino metų laikus ir būdingus jiems požymius.</p>	<p>•Žino, kad naktį jis miega, dieną būna darželyje. Pasako, kad žiema ateis po to, kai nuo medžių nukris lapai.</p>	<p>•Kalbėtis apie tai, ką vaikas kasdien daro ryte, dieną, vakare, naktį. Vaikščiojant gamtoje, atkreipti dėmesį į metų laikams būdingus požymius.</p>
<p>5-asis žingsnis</p>		
<p>Skaičiavimas •Supranta, kad daiktų skaičius nepriklauso nuo daiktų formos, dydžio ir kitų savybių bei jų padėties erdvėje. Skaičiuoja bent iki 5. Dėliodamas kelis daiktus, sugeba atsakyti klausimus: „Kiek iš viso?“ „Kiek daugiau?“ „Kiek mažiau?“</p>	<p>•Suskaičiuoja, kurių paukščių paveikslėlyje yra daugiau: skrendančių į kairę ar į dešinę. Paima prašomą (reikiamą) kortelių skaičių. Skaičiuodamas ir vedžiodamas pirštu įsitikina, ar žaidimo pradžioje visi žaidėjai paėmė po tiek pat kortelių. Geba žodžiais paaiškinti, ką reikėtų daryti, kad visi turėtų po lygiai.</p>	<p>•Prieš pradėdamas žaisti stalo žaidimą, paklausti vaikų, ar visi žaidėjai paėmė reikiamą kortelių skaičių. Skatinti vaikus ne veiksmu, o žodžiu pasakyti, kaip turėtų pasielti ne tokį kortelių skaičių paėmęs žaidėjas, vartojant tokius posakius, kaip „atiduok man“, „paimk iš manęs“, „padėk į šoną“, „paimk dar“ ir pan.</p>

<p>•Pastebi, kaip sudaryta daiktų (elementų) seka, geba pratęsti ją 1–2 daiktais (elementais). Pratęsdamas pasikartojančių daiktų (elementų) seką, nebūtinai laikosi tos pačios sudarymo logikos (pvz., iš pradžių gali imti daiktus (elementus) pagal vieną požymį, vėliau – pagal kitą). Skiria kelintinius skaitvardžius.</p>	<p>•Nuspalvina dryžiukais paveikslėlyje pavaizduotą zebra. Serviuoja stalą. Suveria pakaitomis dviejų spalvų karoliukus. Paeiliui dėlioja trikampius ir kvadratus. Išklausęs pasakos, kurioje du–trys veikėjai paeiliui ką nors atlieka, geba atsakyti į tokius klausimus, kaip: „Ką atsakė trečiasis veikėjas?“, „Kas atėjo pirmas?“</p>	<p>•Pasiūlyti vaikui dalyvauti žaidimuose, kuriuose kas nors skaičiuojama, kartojami du trys skirtingi judesių ar garsų elementai, kur vaikas turėtų keisti savo ar daikto padėtį erdvėje ar daryti ką nors tam tikra seka (pvz., žaidimai „Trečias bėga“, „Daryk taip, kaip Jonelis daro“; žaidimas, kai nutilus muzikai ar suplojus kaskart pasakoma, kaip kitaip vaikai turi pasielgti: susigrupuoti – sustoti po du, susėsti į du ratukus, parodyti 4 pirštukus ir pan.). Kalbėtis su vaikais apie tai, kiek veikėjų buvo pasakoje, kokia buvo įvykių pasakoje eilė, ką darė pirmasis, antrasis ir t. t. veikėjai (pvz., pasaka „Trys paršiukai“, „Mergaitė ir lokys“, „Pagrandukas“)</p>
<p>Matavimas •Skiria trikampę, stačiakampę formas. Randa mažai besiskiriančius daiktus. Kalbėdamas apie spalvą, vartoja žodžius „vienos spalvos“, „dvispalvis“. Grupuoja, komponuoja daiktus, atsižvelgdamas į jų spalvą, formą arba dydį.</p>	<p>•Žaisdamas daiktų loto, randa reikiamos spalvos kortelę. Nuspalvina trikampius viena, o stačiakampius – kita spalva. Serviuoja stalą.</p>	<p>•Žaisti stalo žaidimus. Karpyti, paišyti, spalvinti trikampius, stačiakampius. Iš įvairių formų detalių ar piešiant (spalvinant) figūras kurti aplikacijas, ornamentus, šventinę atributiką, įvairius daiktus, kuriais galima papuošti aplinką.</p>
<p>•Palygindamas daiktų dydžius, naudojami sąlyginis matavimas (trečiu daiktu). Kalbėdamas apie atstumą, daiktų ilgį, plotį, aukštį, storį, masę, vartoja žodžius: ilgesnis – trumpesnis, siauresnis – platesnis, aukštesnis – žemesnis, lengvesnis – sunkesnis. Supranta, ką reiškia sudėlioti nuo mažiausio iki didžiausio ir atvirkščiai.</p>	<p>•Surikiuoja vaikus nuo mažiausio iki didžiausio. Balsu samprotauja, kad tėtis yra aukštesnis už vaiką, du obuoliai yra beveik tokios pat masės (tiek pat sveria) ir pan.</p>	<p>•Skatinti vaiką naudoti sąlyginį matavimą (trečią daiktą) daiktų dydžiams palyginti (pvz., matuoti pėdomis, žingsniais). Kaupiti tvėrmės dėsniumi suvokti reikalingą patyrimą (pvz., plastilino gabaliukui suteikti vis kitą formą).</p>
<p>•Supranta, kad knygos</p>	<p>•„Rašo“ laišką Kalėdų seneliui iš</p>	<p>•Kartu skaityti knygeles, „rašyti“ laiškus.</p>

skaitomos iš kairės į dešinę ir iš viršaus į apačią. Juda nurodyta kryptimi. Skiria ir žodžiais išreiškia erdvinius daikto santykius su savimi: priešais mane, už manęs, šalia manęs, mano kairėje ir pan.	kairės į dešinę ir iš viršaus į apačią. Paprašytas paima priešais save esantį daiktą, palenda po stalu, įropoja į kalniuką, užlipa ant suoliuko.	Žaisti judrius žaidimus, kuriuose vaikams tenka vartoti vietą ir padėti nusakančius įvairius žodžius (pvz., žaidimas „Lobio ieškojimas“).
•Pradedama suvokti praeitį, dabartį, ateitį. Skiria sąvokas šiandien, vakar, rytoj.	•Pasakodamas, ką veikė vakar, kalba būtuojų laiku, o ką veiks rytoj – būsimuoju laiku.	•Domėtis, ką vaikai veikė vakar, kalbėtis apie tai, kas bus rytoj. Žaisti žaidimus, padedančius suvokti laiko trukmę (pvz., auklėtojai garsiai skaičiuojant iki 10, vaikai turi sustoti į ratą).
6-asis žingsnis		
•Susieja daiktų (realių ar pavaizduotų) kieki su atitinkamu daiktų skaičių žyminčiu simboliu. Skaičiuoja bent iki 10. Palygina mažai daiktų turinčias grupes pagal kieki. Supranta ir vartoja žodžius: daugiau (mažiau) vienu, dviem, po lygiai, pusiau, į 2 dalis, į 4 dalis.	•Suskaičiuoja, kiek daiktų yra vienoje ir dviejose daiktų grupėse, kiek jų liks, jei kelis paimsime. Pavaizduoja, sukomplektuoja, atrenka prašomą (užrašytą) objektų skaičių. Pasako, kuriame iš dviejų rinkinių yra daugiau (mažiau) elementų. Objektų kieki nuo 0 iki 10 susieja su atitinkamu skaičiaus simboliu. Naudodamasis abiejų rankų pirštais parodo, koks skaičius yra užrašytas.	•Skatinti vaiko norą sužinoti, pažinti, kuo daugiau išmokti. Leisti pasirinkti vaikui įdomius ir suprantamus stalo žaidimus, dalomąją medžiagą, taip pat veiklą, kurioje dalyvaudamas jis galėtų lavinti savo mąstymo ir skaičiavimo įgūdžius, formuotis svarbius tolimesniam matematikos mokymuisi vaizdinius. Skatinti vaiką aiškinti kitiems savo mintis, idėjas apie atliekamus skaičiavimus. Kalbėdamas vaikas geriau pajunta skirtumą tarp to, ką jis mano, ir to, ką jis sako (tai labai svarbu vystantis vaiko mąstymui).
•Atpažįsta, atkuria, pratęsia, sukuria skirtingų garsų, dydžių, formų, spalvų sekas su 2–3 pasikartojančiais elementais.	•Randa garsų, judesių, spalvų ir kt. sekoje pasikartojančius elementus ir pratęsia seką dviem trimis elementais. Piešia smulkius ornamentus iš kairės į dešinę.	•Mokyti vaiką kuo įvairesnėse aplinkose pastebėti įvairius sekų sudarymo būdus ir pasiūlyti kuo įvairesnės veiklos, kuria vaikas galėtų išbandyti matytus ir paties sugalvotus sekų sudarymo būdus.
Matavimas •Skiria plokštumos ir erdvės figūras: skritulį ir rutulį, kvadratą ir kubą. Klasifikuoja daiktus pagal dydį, formą arba spalvą.	•Pasako, kad mamos karoliai suverti iš rutuliukų, langas yra stačiakampio formos, saulė – apvali. Atrenka vienodas lego detales. Randa daiktą, kuris dydžiu, forma arba spalva skiriasi nuo kitų padėtų ar pavaizduotų daiktų.	•Skatinti vaiką aplinkoje ieškoti daiktų ir jų dalių, savo forma primenančių pažįstamas, matytas geometrines figūras.
•Matuodamas atstumą, ilgį, tūrį, masę, naudojami vienu ar	•Norėdamas sužinoti, kuriai lazdelei – ilgai ir plonai ar trumpai ir storai – buvo	•Matuoti pėdomis, sprindžiais, piršto storiu, lazdele ir pan. Pasiūlyti veiklą, formuojančią supratimą apie tvermės

<p>keliais sąlyginiais matais (savo pėda, sprindžiu, trečiu daiktu). Atranda, kad į skirtingos formos daiktus galima sutalpinti tą patį skystų ar birių medžiagų (vandens, smėlio ir kt.) kiekį. Lygindamas dydžius, vartoja jų skirtumo didumą pabrėžiančius žodžius (šiek tiek didesnis, truputį mažesnis, didžiausias, mažiausias ir kt.)</p>	<p>sunaudota daugiau plastilino, abi lazdeles ar vieną jų transformuoja į formą, kuri leistų jas kaip nors palyginti. Pasiūlo būdą atstumui išmatuoti.</p>	<p>dėsnį (pvz., sudaryti sąlygas eksperimentuojant atrasti, kad toks pat medžiagos ar produkto kiekis gali būti supakuotas skirtingų formų pakuotėse). Sudaryti sąlygas atrasti, kad skirtingos formos daiktai gali būti tos pačios talpos ar masės. Siūlyti žaidimus, veiklą, kurioje dalyvaudamas vaikas įgytų supratimą apie ilgio, tūrio, masės matavimo priemones ir būdus. Formuoti ir plėsti vaiko žodyną, reikalingą dalinantis idėjomis apie daiktų dydžių santykius („šiek tiek didesnis“, „truputį mažesnis“, „didžiausias“, „mažiausias“ ir kt.).</p>
<p>•Apibūdina daiktų vietą ir padėtį kitų daiktų ar vienas kito atžvilgiu, sakydamas: į kairę – į dešinę, aukščiau – žemiau, virš – po; šalia, greta, viduryje, tarp, priešais, prie, prieš, paskui, šalia vienas kito, už, prieš, tarp, viduje, išorėje ir kt.</p>	<p>•Keičia judėjimo kryptį pagal žodinį nurodymą arba simbolius (pvz., randa kelią, kai maršrutas žymimas rodyklėmis). Sudaro maršruto planą. Papasakoja, kaip daiktai išsidėstę nuotraukoje.</p>	<p>•Pasiūlyti veiklą, kurioje aktyviai dalyvaudamas vaikas galėtų plėsti žodyną, reikalingą judėjimo kryptį, daiktų vietai nusakyti.</p>
<p>•Žino, jog gamtoje esama įvairios trukmės pasikartojančių ciklų (kartojasi savaitės dienos, metų laikai ir pan.).</p>	<p>•Žino savaitės trukmę, jos dienų seką; apibūdina metų laikus pagal pokyčius gamtoje, atliekamus darbus; pasako, ką galima nuveikti per minutę, 10 minučių, dieną, savaitę, metus.</p>	<p>•Žaisti žaidimus su smėlio laikrodžiu, žadintuvu. Atkreipti vaiko dėmesį į tai, ką galima nuveikti per minutę, 10 minučių, dieną, savaitę. Skatinti dažniau vartoti savaitės dienų pavadinimus. Kalbėtis apie metų laikų kaitą, įvairiu metų laiku atliekamus darbus.</p>
<p>7-asis žingsnis</p>		
<p>Skaičiavimas</p> <ul style="list-style-type: none"> •Pradedama suprasti ryšius tarp skaičių (pvz., kad šeši susideda iš dviejų trejetų arba iš trijų dvejetų porų). Pradedama suprasti ir vartoti žodžius: sudėti, pridėti, atimti, kiek bus, kiek liks ir pan. •Išdėlioja daiktus į eilę pagal tą patį požymį (pvz., pagal spalvos intensyvumą). <p>Matavimas</p> <ul style="list-style-type: none"> •Skiria ir pavadina plokštumos figūras (apskritimą, skritulį, kvadratą, stačiakampį, trikampį) ir erdvės figūras (kubą, rutulį); aplinkoje randa daiktus, savo forma primenančius šias figūras. Dėlioja paveikslėlius iš didesnio kiekio elementų, stato iš smulkesnių detalių. Sugrupuoja daiktus pagal nurodytą požymį (dydį, formą). Pradedama suprasti, kad tas pats daiktas gali priklausyti kitai grupei pagal kitą požymį. •Pradedama suprasti, kada vartojami priešingos reikšmės žodžiai: mažas ir didelis, lengvas ir sunkus, 		

šilta ir šalta ir kt. (pvz., sako: „Aš esu didelis, o kačiukas mažas, bet aš esu mažas, o namas didelis“).

•Moka parodyti, kur yra greta (tačiau tik iš šonų, ne viršuje) esantys, bet nematomi objektai (pvz., laukujos durys, sodas). Žaisdamas naudojami vis didesne erdve.

4.3.5. *Ikimokyklinio ugdymosi lūkestis – auga KURIANTIS vaikas*

Ugdymosi pasiekimų sritys:

12. Meninė raiška.

13. Estetinis suvokimas.

12. MENINĖ RAIŠKA

Vertybinė nuostata. Jaučia meninės raiškos džiaugsmą, rodo norą aktyviai dalyvauti meninėje veikloje.

Esminis gebėjimas. Spontaniškai ir savitai reiškia išpūdžius, išgyvenimus, mintis, patirtas emocijas muzikuodamas, šokdamas, vaidindamas, vizualinėje kūryboje.

Pasiekimai	Vaikų veiklos pavyzdžiai	Ugdymo gairės
1-asis žingsnis		
<p>Muzika, šokis</p> <p>•Reaguoja į muzikos garsus, melodijas, balso intonacijas, judesius, išraiškingą mimiką, suklusdamas, sutelkdamas žvilgsnį, nutildamas, nustodamas arba pradėdamas judėti, krykštaudamas, judėdamas, žaisdamas balso intonacijomis, garsais.</p>	<p>•Girdėdamas garsus, muziką, krykščia, spygauja iš malonumo, šnekasi su savimi, gurgia, ulba, imituoja girdimus garsus guguodamas, veblendamas „ba-ba-ba“, „mama-ma“, „tete-te“, judina rankas (jomis mojuoja, iškelia aukštyn) ir kojas (sėdėdamas tapšnoja pėda į grindis).</p> <p>•Bando eksperimentuoti muzikos garsais (pvz., barškina barškutį, maigo cypiantį žaisliuką, judina varpelį ir pan.), atkartoti suaugusiojo judesius (pvz., atsisėda, supasi, ropoja, kelia ir nuleidžia rankas, sustoja ir nejuda, vėl pradeda judėti, atsistojęs ir įsikibęs į atramą spyruokliuoja kojomis). Džiaugiasi naujais gebėjimais išgauti garsus balsu (čepsi lūpomis, kvykia, tyčia cypauja) bei skleisti garsus, imituojančius gyvūnus („au-au“, „miau-miau“, „i-haha“), mėgina skaityti knygas, padedančias įtvirtinti šiuos kalbinius gebėjimus.</p>	<p>•Dainuoti trumpas, vaiko pasauliui artimas dainas, lopšines vaikui ir su vaiku (pvz., „A-a a-a, pupą“, „Užmik, užmik, mažute“, „Učia lylia tu, mažoji“ ir kt.). Žaidinti, supti, kutenti, myluoti, jodinti, linksminti vaiką specialiai šiems tikslams skirtais žaidinimais ir liaudies dainelėmis (pvz., „Mylu mylu spust“, „Katutės“, „Grūdu grūdu čiulkinėlį“, „Kėkū kėkū“ ir kt.). Išraiškingai ir džiugiai bendrauti su vaiku, siekiant sukelti jam teigiamas emocijas.</p> <p>•Į vaiko skleidžiamus garsus atsakyti balsu, perteikiant įvairias vokales galimybes (pvz., dainuoti, niūniuoti, kalbėti vieno aukščio tonu), o judesius atkartoti, palaukiant kol vaikas atsakys judesiu. Taip skatinamos pirmosios vaiko kūrybinės iniciatyvos. Reikėtų vaiką nešioti, ritmingai sūpuojant, kilnoti, judinti jo rankas ir kojas.</p>
<p>Žaidinimai ir vaidyba</p>	<p>•Vaikui ėmus pliaukšėti delniukais, suaugusysis, paėmęs</p>	<p>•Vaikui pradėjus kaip nors intonuoti, veikti, bandyti jam pritarti, veikti kartu.</p>

<ul style="list-style-type: none"> •Kalbinamas, žaidinamas reiškia emocijas, norus įvairiomis balso intonacijomis, veido mimika, lingavimu, plojimu, mojuodamas žaislu, daiktu. 	<p>jo delniukus, ploja kartu linksmai sakydamas: „Gydu gydu katutes“. Vaikas krykštuoja, juokiasi, pamėgdžiodamas guguoja – intonuoja, pliaukši.</p> <ul style="list-style-type: none"> •Kai suaugusysis pasislepia už pagalvės ir ištaria: „Nėra mamytės, nėra“, o po to vėl pasirodo, vaikas krykščia iš pasitenkinimo, pats slepiasi bei pasirodo panašiu būdu. Laikydamas rankoje žaislą, jį judina, barškina, burzgia. 	<p>Drąsinti vaiką rodyti iniciatyvą, veikti, tyrinėti.</p> <ul style="list-style-type: none"> •Žaidinti su žaislu ir be jo, kalbėtis įvairiomis emocijomis intonacijomis (švelniai, linksmai, meiliai, paguodžiančiai), naudoti įvairių tempą (greitą, lėtą). •Teigiamas emocijas reikšti kiek pabrėžtinai, kad vaikas įsimintų. Tuos pačius žaidinimus, pokštavimus kartoti keletą kartų.
<p>Vizualinė raiška</p> <ul style="list-style-type: none"> •Storu pieštuku, teptuku, kreidele baksnoja, brauko, tepinėja, spaudinėja palikdamas pėdsakus (taškus, įvairių krypčių linijų brėžius, dėmes). Domisi ir džiaugiasi dailės priemonėmis, jas apžiūrinėja, ragauja, varto. 	<ul style="list-style-type: none"> •Kartu su suaugusiuoju maišydami ant kartono dažus žaidžia „Virus, virus košę“. Stebėdamas suaugusiojo judesius tapšnoja delnais dažus, tepinėja, brauko pirštais. Pažiūri į dažuotus pirštus, juos palaižo ir vėl ima tepinėti. •Pamirkytą į dažus teptuką apžiūri, paliečia pirštu dažuotą teptuko galą, bando priliesti prie lūpų, tepa ant popieriaus, paliktą pėdsaką patrina pirštu. 	<ul style="list-style-type: none"> •Sudaryti sąlygas vaikams pamatyti žaismingą, elementarių pasikartojančių veiksmų suaugusiojo piešimą, lipdymą, kad vaikas pats panorėtų išbandyti vienokius ar kitokius veiksmus. •Pasiūlyti vaikui saugią, geros kokybės, minkštą, ryškių dailės priemonių ir medžiagų (vaškinių kreidelių, storų teptukų, ryškių spalvų dažų, lipdymo tešlos ir kt.), kad jomis ką nors veikdamas patirtų džiaugsmą.
<p>2-asis žingsnis</p>		
<p>Muzika, šokis</p> <ul style="list-style-type: none"> •Įdėmiai klausosi muzikos ir aplinkos garsų, spontaniškai žaidžia balso intonacijomis, rankų ir kojų judesiais mėgdžioja žaidinimų judesius, suaugusiųjų balso intonacijas, muzikos garsus, dviejų–trijų garsų melodijas ar daineles. Skambant muzikai ritmiškai ploja, trepsi, tūpčioja, barškina, stuksena koku nors daiktu. 	<ul style="list-style-type: none"> •Suklūsta girdėdamas muziką bei aplinkos garsus. Kartuoja, mėgdžioja suaugusiųjų padainuotas nesudėtingas dainas (pvz., lietuvių liaudies dainos „Virė virė košę“, „Į Šakius“, G. Vanagaitės „Du ožiukai“ ir kt.), judesius ir spontaniškai atlieka natūralius judesius (ploja, eina pirmyn, atgal, trepsi, spyruokliuoja, susikabinęs dviem rankom su suaugusiuoju šokinėja ant dviejų kojų). Spontaniškai taria, intonuoja garsus, atskirus dainelių žodžius (pvz., „Katyte“, „Pelytė“, „Pyragėlis“). •Vaikas balsu imituoja aplinkos garsus (pvz., mašinos, traukinio, durų skambučio, gyvūno ar kt.). 	<ul style="list-style-type: none"> •Su vaikais klausytis įvairių stilių muzikos (etninės, klasikinės, džiaz, roko ir kt.) bei sudaryti muzikinę aplinką, kurioje vaikas galėtų išgirsti įvairius aplinkinio pasaulio garsus. •Dainuoti su vaiku trumpas, nesudėtingas, pasikartojančio teksto daineles, niūniuoti, kalbėti vieno aukščio tonu atskirus garsus ar žodžius. •Parinkti įvairios muzikos ir garsų, skatinant vaikus judėti – klasikinę, gamtos garsus (lietaus, jūros, upelio čiurlenimo, paukščių balsų, ugnies traškėjimo), tylą. Judant su vaikais išgauti kūno perkusijos garsus (plekšnoti per šlaunis, pilvą, skruostus, barbenti pirštais į grindis ar kt.). •Suteikti vaikams pakankamai laiko tyrinėti įvairius judesius, žaidinti juos, naudojant plaštakų, galvos judesius,

	Ploja, trepsi, barškina, ritmiškai stuksena koku nors daiktu (pvz., kaladėle, žaislu ar kuo kitu).	kykavimus. •Sudaryti galimybes kartu su vaiku groti vaikiškais skambančiais žaislais, barškučiais, parūpinti medinių, plastmasinių žaislų, su kuriais vaikas galėtų veikti.
Žaidinimai ir vaidyba •Žaidžiant sūpavimo, kykavimo, jodinimo, kutenimo, pirštukų žaidimus bei žaidimus mėgdžioja įvairias išgirstas intonacijas, parodytus veiksmus. Įvairius jausmus, norus rodo judesiais ir veiksmais (pamojuoja, apkabina).	•Suaugusiajam išeinant, pamojuoja, grįžus – nusišypso, apkabina. Suaugusiajam sekant pasakėlę ir vaiko arba savo delne maišant įsivaizduojamą košę, vaikas taip pat maišo, dalija, jai pasibaigus, vaizduoja, kaip pelytė bėga slėptis. Linksmi juokiasi. •Suaugusiajam sekant pasakėlę, vaikas parodo, kaip šuniukas amsi, kiškutis striksi. •Kalba žaisliniu telefonu arba naudodamas kitą daiktą: pasakoja, paklausia, atsako.	•Žaidžiant su vaikais reikšti savo jausmus, norus, rodyti judesius ir veiksmus („Virus viru košę“, „Eisim eisim į turgelį“). Kalbėti maloniomis, linksmomis intonacijomis, skatinti mėgdžioti veiksmus ir intonacijas. •Vedžiodant žaislą, kartoninę figūrėlę, parodyti, kaip galima veikti, skatinti vaiką pamėgdžioti ir atrasti savų veikimo būdų. •Kartoti tuos pačius veiksmus, žodžius, balso intonacijas: —Kiškis atsikėlė, nusiprausė, sėdo valgyti košės. Ar sotus kiškis? —Sotus. —Tada kiškis apsiavė batus ir išstriksėjo į lauką.
Vizualinė raiška •Spontaniškai keverzoja rankų judesių piešinius, juos apžiūrinėja. Džiaugiasi (šūkčioja, krykštauja, mojuoja rankomis) dailės priemonės (tirštais dažais, minkšta tešla) paliekamu pėdsaku ir patiriamais jutimais, siekia pakartoti ir pratęsti įdomią patirtį.	•Minkštomis kreidelėmis taškuodamas, keverzodamas linijas vieną po kito sparčiai pribrauko popieriaus lapus. Pakalbintas suaugusiojo pasižiūri į linijų raizginius ir sako: „Nė au au, cia py py...“ Pažiūri į piešiantį suaugusįjį ir sako: „Noniu da.“	•Matant, kad vaikas nori tęsti veiklą, pasiūlyti pasirinkti kitą popieriaus lapą, jau pažįstamų arba naujų piešimo priemonių bei medžiagos. Vaiko veiklai skirti daug dėmesio, pritarti žvilgsniu, šypsena, pagirti, pasidžiaugti pasiekimais.
•Tyrinėdamas dailės medžiagas ir priemones, intuityviai atranda skirtingus veikimo su jomis būdus (brauko pirštais, varvina dažus, maigo tešlą).	•Radęs kelių spalvų dažus, tai į vieną, tai į kitą indelį įmerkia teptuką, ištraukęs pasižiūri, kaip jie varva, per nukritusius lašus braukia teptuku, patrina pirštais. •Eksperimentuoja tapymą kempine: pradžioje brauko lyg teptuku, po to nudžiunga, atradęs, kad baksnojančiam pasidaro daug dėmių.	•Sudaryti galimybes žaisti, tepinėti dažais, paišelioti, dėti spaudus kempinėle (pvz., atsėdus prie stalo ar ant grindų, stovint prie mažo molberto ar dažant kartoninio namelio sienas), ant įvairaus dydžio, ilgio, formos ar spalvos, paviršiaus popieriaus, daiktų (pvz., ant slidaus plastiko ir šiurkštaus akmens).
3-iasis žingsnis		
Muzika •Emocingai atliepia	•Klausosi vaikiškų dainelių, trumpų instrumentinių kūrinėlių	•Klausyti su vaikais dainelių apie paukščius, žvėris, gamtos reiškinius ar

<p>klausomus kūrinius (vaikiškas dainas, instrumentinius kūrinius) – šypsosi, džiaugiasi, ploja, trepsi, sėdėdamas sūpuoja kojas ar pan.</p>	<p>ir, jei muzika patinka, ploja, trepsi, šypsosi ir kt.</p>	<p>trumpų instrumentinės muzikos kūrinėlių.</p>
<p>• Vienas ir kartu su kitais dainuoja 2–4 garsų daineles, palydėdamas jas judesiais.</p>	<p>• Dainuoja trumpas, nesudėtingas, siauro diapazono dainas (pvz., lietuvių liaudies dainos „Dvi vištytės“, „Tupi katins ant tvoros“, „Pupa“, autorinės – G. Vanagaitės „Avelė“, „Trejų metų“, A. Katinienės „Gaidelis“ ir kt.) ir kartu su suaugusiuoju jas imituoja rankų ir kūno judesiais (rodo saulutę, lietu, ploja, trepsi).</p>	<p>• Dainuoti su vaikais įvairaus turinio dainas, imituoju jį tekstą judesiais.</p>
<p>• Drauge su pedagogu žaidžia muzikinius žaidimus, jų tekstą imituoja rankų, kūno judesiais (žingsniuojama, bėga, apsisuka).</p>	<p>• Drauge su pedagogu žaidžia muzikinius žaidimus, eina ratelius, jų tekstą imituoja rankų, kūno judesiais (pvz., lietuvių liaudies rateliai „Katinėlis“, „Grybs, grybs, baravyks“, „Raina katytė“ ar pan.).</p>	<p>• Žaisti muzikinius žaidimus, eiti ratelius, tekstą imituoju jį judesiais. Skatinti judėti pagal muziką einant, bėgant, apsisukant.</p>
<p>• Apžiūrinėja, tyrinėja ritminius muzikos instrumentus ir jais ritmiškai groja kartu su pedagogu.</p>	<p>• Apžiūri instrumentus, kuriais groja, klausosi jų skambėjimo, tyrinėja garsus, muša nesudėtingos struktūros ritmą (pvz., „ta-ta“). Pritaria suaugusiojo grojimui vaikiškais ritminiais muzikos instrumentais (barškučiais, pagaliukais, būgneliais).</p>	<p>• Aprūpinti vaikus nesudėtingais vaikiškais muzikos instrumentais (ritminėmis lazdelėmis, būgneliais, barškučiais, varpeliais, mediniais šaukštais ir kt.), daiktais ir kartu su vaikais groti ritminiais muzikos instrumentais, klausytis jų skleidžiamų garsų. Tyrinėti instrumentų ir daiktų garsines galimybes.</p>
<p>• Kuria, dainuoja vieno aukščio tonu savitus žodžius, ritmuoja vaikiškais instrumentais ir daiktais.</p>	<p>• Kuria savo sugalvotus žodžius, garsus, intonacijas, improvizuoja ritminiais muzikos instrumentais ir garsais.</p>	<p>• Sudaryti sąlygas ir skatinti vaikus kurti, dainuojant apie tai, ką jie veikia, žaidžia, mato, girdi.</p>
<p>Šokis • Mėgdžioja žaidinimų, gyvūnų, augalų judesius.</p>	<p>• Šliaužia vaizduodamas gyvatę, ropoja perteikdamas šuniuką, katytę ar kitą keturkojį, šokinėja ant dviejų kojų susiedamas judesį su kiškio judėjimu, mojuoja rankomis perteikdamas paukščio ar drugelio sparnų mostus, stovi ant vienos kojos</p>	<p>• Visas šokio veiklos rūšis stengtis atlikti kartu su vaikais tyrinėju jį įvairius judesius, kartais atiduodant iniciatyvą vaikams ir kartojant jų atliekamus judesius. Vengti prašyti, kad vaikai kartotų jiems rodomus judesius.</p>

	<p>kaip gandras, vaikšto pasistiebęs, pritūpęs pašoka į aukštį kaip varlė. Mojuoja rankomis kaip medžio šakos. Šiuos judesius sujungia į seką. Visa tai daro įsivaizduodamas nupasakotą, piešinyje ar nuotraukoje pavaizduotą objektą.</p>	
<p>•Šoka spontaniškai kurdamas dviejų–trijų natūralių judesių (eina, pritūpia, pasisuka ir kt.) seką.</p>	<p>•Paprašytas greitai eiti, lėtai atsitūpti, aukštai pašokti ir apsidairyti, šiuos judesius atlieka savo pasirinkta tvarka. Įterpia judesių, kurių nebuvo prašomas, pvz., apsisuka, iškelia rankas.</p>	<p>•Skatinti vaikus šokti tyloje, kad atsiskleistų jų ritmo suvokimas. Sudaryti sąlygas judesių sekas atlikti pagal įvairią muziką (greitą, lėtą). •Kviesti vaikus, kurie norėtų parodyti sujungtas judesių sekas grupės draugams, aptarti jų pasirodymą, išryškinant teigiamas puses. Tokios šokėjo-žiūrovo situacijos padeda vaikams vėliau įveikti scenos baimę.</p>
<p>Žaidimai ir vaidyba •Žaisdamas su daiktu ar žaislu atlieka matytus veiksmus, judesius. Įvairiai intonuodamas kalba apie tai, ką daro. Mėgdžioja šeimos narių kalbą, veiksmus. Muzikiniuose rateliuose judesiais, veiksmams vaizduoja siužeto elementus, reiškia savaime kilusias emocijas.</p>	<p>•Pagal savo norą ir pasirinkimą atsineša žaislus ir kitus daiktus. Žaisdamas vaizduoja, kaip mama, tėtis, vaikas važiuoja automobiliu, išlipa, ieško gedimo, remontuoja. Skambindamas menamu telefonu, praneša, kada grįš, nuramina. Vystydamas lėlę, pasakoja, ką daro. •Muzikiniuose rateliuose savaip vaizduoja judesiais, veiksmams: iškeldamas kumštelius ir juos sukinėdamas parodo, kaip žydi aguonėlė, apibėgdamas apie tupintį draugą, pavaizduoja, kad tai – ropė.</p>	<p>•Parūpinti įvairių žaislų, leisti jais naudotis. Gėrėtis vaikų žaidimu. Žaidžiant drauge, reikšti įvairias emocijas, skatinti vaikus pasakoti, ką jie daro: važiuodami mašina linksmi kalba, pasakoja, ką mato, kur važiuoja, kas atsitinka. •Skatinti vaikus įsijausti į veikėjus, siužetą: pabūti kaip aguonėlės, augti drąsiai, linksmi, gražiai. Rodyti vaikams veiksmus ir leisti improvizuoti, reikšti tokias emocijas, kokios tuo metu kyla.</p>
<p>Vizualinė raiška •Spontaniškai reiškia emocijas, išpūdžius dailės priemonėmis ir medžiagomis. Piešia įvairias linijas, jas jungia į formas vis labiau koordinuodamas rankų judesius. Bando ką nors pavaizduoti (mamą, mašiną). Savo abstrakcijose išvelgia</p>	<p>•Tapydamas staiga vienoje vietoje ima tepti įvairių spalvų dažus, šukčioti, trinti, kol pratrina skylę. Kišdamas pirštą į skylutę sako: —Pabėgsiu nuo vilko. •Nupiešęs popieriaus lape ratukų, pribraukęs įvairių linijų, aiškina: —Mamytę nupiešiau, čia sesė, tėtis, o čia katytė bėga. •Žiūrėdamas į teptuku nutapytas spalvines dėmes, suprato, kad jos ką nors pasakoja:</p>	<p>•Skatinti pasakoti apie savo piešinį. Nestabdyti vaiko, jei jis su savo kūrybos darbeliu ima žaisti, bėgioti, vaizduoti tai, ką nupiešė. Tai padės vaikui suprasti, kad savo sumanymą galima įkūnyti piešinyje. •Stebėti vaiko raiškos procesą, paprašyti papasakoti apie savo piešinį ar lipdinį, stengtis suprasti, kaip vaikas reiškia savo potyrius ir emocijas, kokią paramą ir pagalbą reikėtų teikti, kad vaikas pajustų džiaugsmą ir pasitenkinimą. Svarbu, kad jo darbelis būtų matomas, juo pasidžiaugta.</p>

daiktus ar įvykius.	—Čia mamytė žiūri, o čia blynų iškepė.	
•Eksperimentuoja dailės medžiagomis ir priemonėmis, tyrinėja įvairius veikimo jomis būdus. Piešdamas, spauduodamas, tapydamas, lipdydamas, konstruodamas labiau mėgaujasi procesu, o ne rezultatu.	•Spaudinėja, suploja molį, atgnybia gabalėlius ir juos jungia vieną prie kito. Baksnoja lipdiniu į stalą ir sako: –Kirmėlę padariau, ji eina pasivaikščioti. Sulenkia lipdinį sakydama: –Dešrelė sulūžo. Paėmusi kitą rutuliuką, jį suploja ir nustebusi sako: –Kamuoliukas susprogo.	•Pasiūlyti eksperimentuoti įvairesnėmis priemonėmis ir medžiagomis (pvz., su spalvų palete, vilnos kamuoliuku, skirtu spaudams dėti, šlapiu popieriumi ir kt.). Kalbėti apie tai, ką vaikas daro, skatinti išbandyti kitus būdus: –Tu žalios spalvos pieštuku nupiešei daug linijų, pabandyk dar, kaip teptukas moka.
4-asis žingsnis		
Muzika •Klausydamasis ir tyrinėdamas gamtos garsus, trumpus vokalius ir instrumentinius kūrinius, judesiais emociškai atliepia jų nuotaiką, tempą bei keliais žodžiais juos apibūdina.	•Klausosi muzikos ir gamtos garsų (pvz., klausydamas maršo, žygiuoja rateliu, polkos – šoka, ploja, trepsi kojomis, lopšinės – supa lėlytę ir pan.). Klausydamas garsios muzikos garsiai trepsi, tylios – tyliai tipena.	•Klausytis su vaikais muzikos kūrinių, gamtos garsų ir juos tyrinėti pasikalbant, pasakojant, aptariant.
•Kartu su kitais dainuoja trumpas, aiškaus ritmo, siauro diapazono, laipsniškos melodinės slinkties autorines ir liaudies dainas. Dainavimą palydi ritmiškais judesiais. Tyrinėja savo balso galimybes (dainuoja garsiai, tyliai, aukštai, žemai, greičiau, lėčiau).	•Dainuoja lietuvių liaudies (pvz., „Oi tu, kiški žvairy“, „Čip čipo“, „Tas žvirblelis“ ir kt.) ir autorines (pvz., V. Barkausko „Ežys“, A. Katinienės „Gaidys“, V. Bagdono „Mamytei“ ar kt.) dainas bei imituoja jas judesiais. Dainuoja garsiai, tyliai, aukštai, žemai, greičiau, lėčiau ir klausosi savo balso skambėjimo.	•Dainuoti su vaikais trumpas, aiškaus ritmo, siauro diapazono liaudies bei originalios kūrybos dainas, jas imituoti judesiais. (Pvz., padainavus dainą apie kiškį, užduoti vaikams klausimus „Kaip dainuoja kiškis?“, „Koks jo balsas?“ ir kt. Kiekvienas vaikas padainuoja savaip ir visi aptaria kiškio dainas.).
•Žaidžia įvairių tautų muzikinius žaidimus, atlikdamas kelis nesudėtingus judesius: eina, bėga rateliu, trepsi, ploja, mojuoja, sukasi po vieną ir už parankių. Tyrinėja garso išgavimo būdus kūno, gamtos, įvairiais	•Eina ratelius, žaidžia muzikinius žaidimus (pvz., „Kac, kac kačiukai“, „Siūlai, siūlai“, „Bulvienė“ ir kt.), atlikdami imitacinius judesius pagal žaidimo turinį (pvz., kačiuko glostymo, jo kūno dalių rodymo) ar eina rateliu, sukasi vietoje po vieną, už parankių, vejasi į kamuolį ir atlieka kitus	•Sudaryti galimybę vaikams žaisti muzikinius žaidimus, eiti ratelius atliekant nesudėtingus judesius – eiti, bėgti rateliu, suktis po vieną ir už parankių, mojuoti, ploti ir t. t.

muzikos instrumentais, jais ritmiškai pritaria suaugusiojo grojimui.	judesius.	
<ul style="list-style-type: none"> • Improvizuoja skanduodamas, plodamas, trepsėdamas, stuksėdamas, spontaniškai kuria ritminius, melodinius motyvus savo vardui, žodžiams. 	<ul style="list-style-type: none"> • Ritmiškai pritaria suaugusiojo grojimui barškučiais, lazdelėmis, marakais, akmenukais, buitinais rakandais. Tyrinėja, kaip instrumentais groti, klausosi jų skambėjimo. • Skanduoja, ploja, trepsi, kuria melodijas ir ritmus savo vardui (pvz., Ieva, Jonas, Rūta, Eglė), žodžiams (pvz., lėlė, meška, lapė, kiškis ar kt.), judesius muzikai (pvz., svajingai muzikai – sukasi kaip lapai, snaigės, nutupia, pakyla ir vėl sukasi, judesių kūrybai pasirenka atitinkamas priemones: kaspinus, lengvas, spalvotas skareles, medžiagos atraižas, juosteles). 	<ul style="list-style-type: none"> • Pasirūpinti, kad vaikams netrūktų įvairių vaikiškų muzikos instrumentų groti bei jų garsams tyrinėti. Padedant tėvams, atnešti į grupę įvairių medžiagų iš gamtos (pvz. akmenukų, kankorėžių, gilių, šakelių ir kt.) ar buitines atliekų daiktų (pvz., tuščių buteliukų, dėžučių, ričių, tūtelių ir kt.) ir kartu su vaikais pasigaminti namų darbo muzikos instrumentų. • Skatinti vaikus improvizuoti, kurti balsu ir judesiais melodinius motyvus savo vardui, žodžiams. Pastebėti ir įvertinti vaikų bandymus kurti savo dainas, ritmus, melodijas, pasiūlyti spontaniškai kurti patiems.
<p>Šokis</p> <ul style="list-style-type: none"> • Žaidžia vaizduojamuosius (darbo proceso, augalų vegetacijos, gyvūnų) šokamuosius žaidimus, šoka trijų– keturių natūralių judesių (bėga, sukasi, ritasi ir kt.) šokius. 	<ul style="list-style-type: none"> • Žaidžia vaizduojamuosius (darbo proceso, augalų vegetacijos, gyvūnų) šokamuosius žaidimus, pvz., „Ar jūs norite matyti“, „Šiaudų batai“, „Žvirbli“, „Skrido uodas“ ir kt. 	<ul style="list-style-type: none"> • Drauge su vaikais žaisti vaizduojamuosius (darbo proceso, augalų vegetacijos, gyvūnų) šokamuosius žaidimus, skatinti juos interpretuoti, t. y. sugalvoti savo judesių vietoj žinomų.
<ul style="list-style-type: none"> • Šoka spontaniškai kurdamas trijų–keturių natūralių judesių seką. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kartu su auklėtoja veikdamas sugalvoja, improvizuotai sujungia judesius perteikdamas trumpą istoriją, pvz., gėlės gyvenimas nuo sėklos (guli susirietęs, klūpi užsidengęs rankomis galvą), daigo (suglaudęs delnus rankas kelia aukštyn), iki žiedo (atsistoja ir išskleidęs rankas į šonus sukasi) ir nuvytymo (leidžia rankas per šoną, pasilenkia ir vėl atsiklaupia). Arba šokinėja ant dviejų kojų, viena koja perteikdamas lietaus lašelius, ritasi perteikdamas upelio 	<ul style="list-style-type: none"> • Kuriantį vaiką skatinti naudoti natūralius, su jokia šokio žanru nesusijusius judesius. Šokdamas vaikas perteikia istoriją, tačiau iš esmės jis tyrinėja šokio elementus – erdvę (aukštyn, žemyn, pirmyn, atgal), tempą (greitai, lėtai), ritmą, energiją (kampuotai, plaukiančiai, didelis, mažas judesys).

	tekėjimą, sustingsta ledo gabaliuko poza, vėl atsigula ant žemės rodydamas, kad ištirpo.	
<p>Žaidimai ir vaidyba</p> <ul style="list-style-type: none"> •Žaisdamas atkuria matytų situacijų fragmentus, panaudoja tikrus daiktus, reikmenis, drabužius. Kuria dialogą tarp veikėjų, išraiškingai intonuoja. Žaisdamas atsipalaiduoja. Muzikiniuose rateliuose kuria ar savaip perteikia kelis veikėjų vaizduojančius judesius, veiksmus, spontaniškai reiškia emocijas. 	<ul style="list-style-type: none"> •Atsineša ir susideda reikalingus kirpyklai daiktus, žaislus – įsirengia kirpyklą. Kerpa vieną veikėją, po to kitą, išraiškingai, perteikdamas emocija pasakoja apie tai, ar bijo kirptis, ramina, kad neskaudės ir t. t. •Žaisdamas pagal pasaką „Batuotas katinas“, pasakoja, kur keliavo katinas, ką matė, ką sutiko. Pabaigia savaip: „Dabar katinas nebegauda pelių, nes išėjo žaisti.“ Muzikiniuose rateliuose savaip parodo matytus judesius, sukuria naujų: „Žilvitis išdygo“ – atsitupia ir stojasi tiesiai arba krypuodamas į šonus; „užaugo“ – iškelia rankas į viršų arba stiebiasi ant kojų pirštų galų. Spontaniškai reiškia emocijas: susimąsto, šypsosi, džiaugdamasis, kad pavyko. 	<ul style="list-style-type: none"> •Parūpinti žaidimams tikrų daiktų: virtuvės, kirpyklos, statybų reikmenų. Parodyti, kur yra ir kaip galima žaisti su stalo teatro pirštiniųėmis lėlėmis. Paskatinti aprenkti lėles savo sumanytais veikėjais, kurti situacijas pagal girdėtas pasakas, matytus filmukus. Pamačius aktorių parodytą spektaklį darželyje, siūlyti vaikams patiems pažaisti teatrą. •Drauge su vaiku eiti ratelius, parodyti judesių, veiksmų, paaiškinti, kas jais vaizduojama, skatinti juos kartoti laisvai, savaip. Nekoreguoti vaiko emocinės raiškos (nereikalauti iš vaiko tam tikros emocinės išraiškos). Nelyginti vaiko išraiškos su kito vaiko ar vaikų. Džiaugtis kiekvieno vaiko pastangomis, atradimais. Mokyti pabaigus žaisti nusilenkti.
<p>Vizualinė raiška</p> <ul style="list-style-type: none"> •Patirtį išreiškia įvairiomis linijomis, jų deriniais, dėmėmis, geometrinėmis ir laisvomis formomis, spalvomis, išgaudamas šiek tiek atpažįstamus vaizdus, objektus, juos įvardija. Kuria spontaniškai, kartais pagal išankstinį sumanymą, kuris darbo eigoje dažnai kinta, „pasimeta“. Kūrybos procesą palydi pasakojimu, komentavimu, gestikuliacijomis, mimika. 	<ul style="list-style-type: none"> •Komentuoja kylančias asociacijas atradus apskritimo ir iš jo išeinančių linijų piešimo variantus: –Nupiešiu mergaitei plaukus iki saulės. Ne, geriau iki jūros. Tai ne plaukai, tai sparnai. –Aš piešiu galvutę. Akyčių dar trūksta. Pasaka bus apie berniuką. Berniukai susipešė ir pavirto į bobausiuką. Paskui atsipešė. 	<ul style="list-style-type: none"> •Laikytis nuostatos, kad ikimokyklinio amžiaus vaikas ne pirmiau išmoka, o paskui kuria, bet kurdamas mokosi. Vaikas pats atras kūrybos ir vaizdavimo ypatumus veikdamas taip, kaip nori, kaip jam patinka. Pedagogo vaidmuo – turtinti vaiko patirtį, gausinti įspūdžių ir emocijų, stebėti vaiko raišką ir kūrybą, padėti realizuoti idėjas ir sumanymus, aprūpinti priemonėmis ir medžiagomis, stiprinti vaiko pasitikėjimą, palankiai vertinti kūrybos savitumą, išradingumą, įdėtas pastangas ir kt.
<ul style="list-style-type: none"> •Eksperimentuoja dailės medžiagomis ir 	<ul style="list-style-type: none"> •Atranda, kad štrichuojant galima ką nors pavaizduoti, pvz., 	<ul style="list-style-type: none"> •Skatinti žaislingai eksperimentuoti linijomis, spalvomis, formomis (pvz.,

<p>priemonėmis, atrodančias spalvų, linijų, formų, faktūrų įvairovę, turi mėgstamas spalvas. Kuria koliažus, spauduoja įvairiomis priemonėmis, konstruoja, lipdo nesudėtingas formas.</p>	<p>energingai brauko mėlynos spalvos pieštuku ir sako: –Nuvažiavo mažina, o čia dūmai. •Piešia linijas ant smėlio, sniege. •Mėgina piešti flomasteriu abiem rankom. •Kuriam koliažą ant kartono gabalo klijuodamas audinio, tapetų, laikraščio skiauteles. Pasakoja, ką primena darbelis.</p>	<p>klausant išraiškingo auklėtojo pasakojimo ant smėlio ar dažais padengto plastiko bandyti taip, kaip pavyksta, pavaizduoti pikta, šokančią, šokinėjančią liniją; lašinant skirtingų spalvų ir skirtingą kiekį dažų į vandenį, sukurti šviesių ir tamsių, šiltų ir šaltų spalvų labirintą. •Padėti vaikams suprasti, kad iš įvairių medžiagų, buities ir gamybos atliekų galima sukurti originalių, gražių darbelių.</p>
5-asis žingsnis		
<p>Muzika •Balsu, judesiais, pasirinktu muzikos instrumentu spontaniškai improvizuoja, pritaria klausomam vokalinės, instrumentinės muzikos įrašui ar gyvai skambančios muzikos kūriniui. Savais žodžiais išsako kilusius įspūdžius. Atpažįsta kai kurių instrumentų (smuiko, būgno, dūdelės, varpelio) tembrus, girdėtus kūrinius.</p>	<p>•Klausosi vokalinės ir instrumentinės muzikos įrašų, gyvos muzikos, papasakoja kokia ji buvo, kokius instrumentus girdėjo.</p>	<p>•Sudaryti sąlygas vaikams klausytis ne tik vokalinės ir instrumentinės muzikos įrašų, bet ir gyvos muzikos, pakviečiant į darželį profesionalius muzikantus. Skatinti vaikus išsakyti savo nuomonę po matyto koncerto, muzikinio spektaklio, pramogos ar vakaronės.</p>
<p>•Dainuoja vienbalses, dialoginio pobūdžio dainas, jaučia ritmą. Dainuodamas išbando balso skambesį, išmėgina jį įvairioje aplinkoje (grupėje, kieme ir kt.). Stengiasi tiksliau intonuoti, taisyklingiau artikuliuoti (aiškiai tarti balsius, priebalsius, dvibalsius), taisyklingiau stovėti, kvėpuoti.</p>	<p>•Dainuoja išraiškingai, mimika, kūno judesiais imituodamas dainuojamos dainos tekstą (pvz., lietuvių liaudies dainos: „Šokinėjo trepinėjo pempelė“, „Graži ponia pelėda“, „Lietuvos šalelė“, autorinės dainos V. Barkausko „Lietučio pasaka“, A. Kuprio „Godūs meškučiai“ ar kt.). Balsu perteikia kai kurių personažų charakterius (pvz., piktas vilkas, gudri, meili lapė, greitas, bailus kiškis ir t. t.), nuotaikas (džiaugsminga, liūdna, pikta ir kt.). Tyrinėja savo ir draugų balso skambėjimo galimybes (pvz., pasako garsiai ar tyliai dainavo, greitai ar lėtai,</p>	<p>•Dainuoti su vaikais vienbalses ir dialogines dainas. Skatinti dainuoti individualiai išmėginant, kaip skamba balsas grupėje, salėje, lauke ir kitur. Skatinti dainuoti atliekant įvairius darbus (pvz., piešiant, stebint augalus, gyvūnus, einant pasivaikščioti ir t. t.).</p>

	<p>kaip skambėjo balsas – švelniai, ramiai, skubiai ar kt.).</p>	
<p>•Ritminiais, melodiniais, gamtos, savo gamybos vaikiškais muzikos instrumentais pritaria dainoms, šokiams, tyrinėja jų skambėjimo tembrus.</p>	<p>•Įvairiais ritminiais (lazdelėmis, trikampių, šaukštais ir kt.), melodiniais (ksilofonu, triola, molinukais, varpeliais ar kt.) ar savo gamybos vaikiškais muzikos instrumentais pritaria dainoms, šokiams. Tyrinėja jų skambėjimo tembrus.</p>	<p>•Pasirūpinti, kad vaikams netrūktų muzikos instrumentų, žaislų, buities daiktų, savo gamybos instrumentų, su kuriais jie galėtų groti, pritarti dainoms, šokiams, muzikiniams žaidimams. Kartu su vaikais apžiūrėti įvairius instrumentus, juos išmėginti, pasigaminti savo instrumentų ir tyrinėti jų skambėjimo galimybes, tembrus.</p>
<p>•Improvizuodamas balsu, vaikišku muzikos instrumentu kuria ritmus, melodijas ketureiliams, mįslėms, patarlėms.</p>	<p>•Balsu ar vaikiškais muzikos instrumentais kuria ritmus ir melodijas eilėraščių (pvz., Z. Gaižauskaitės „Skėtis“, A. Matučio „Cirkas“, M. Vainilaičio „Cha cha cha“ ir kt.), mįslėms („Akys“, „Agurkas“, „Bitė“, „Šaltis“ ir t. t.), patarlėms („Verkia duona tinginio valgoma“, „Tinginys ir kelią koja rodo“, „Melagis melavo per tiltą važiavo, ratelis užkliuvo, melagis įgriuvo“ ir kt.), judesius rateliui, žaidimui.</p>	<p>•Drauge su vaikais kurti ritmus, melodijas ketureiliams, mįslėms, patarlėms balsu ar muzikos instrumentu. Paskatinti vaikus kurti judesius rateliui, žaidimui. Pasidžiaugti, pagirti vaikus už jų originalumą, drąsą, norą kurti.</p>
<p>Šokis •Šoka sukamuosius (kai sukamasi poroje) ratelius, paprastų žingsnių (paprastasis, aukštas paprastasis, stangrus, pritupiamasis) autorinius ir penkių–šešių natūralių judesių (bėga, sukasi, pašoka ir kt.) šokius.</p>	<p>•Šoka sukamuosius ratelius, pvz., „Pučia vėjas“, „Aviža prašė“, „Ieva“, „Šiaudų kūlis“ ir kt.</p>	<p>•Drauge su vaikais šokti paprastus savo forma, t. y. sukamuosius ratelius. (Dėl klasifikacijos ir ratelių aprašymo žr. L. Kisielinės knygą „Lietuvių etninės choreografijos klasifikacija: rateliai“, 2011).</p>
<p>•Šoka improvizuotai kurdamas penkių–šešių natūralių judesių seką, reaguodamas į muziką, išreiškdamas aplinkos vaizdus (gamtos reiškinius, gyvūnus).</p>	<p>•Su auklėtoja aptarus įvairius galimus judesių jungimo variantus, susietus su, pvz., drugelio gyvenimu, savarankiškai pasirenka lėtus šliaužimo, vertimosi judesius ir greitus skraidymo judesius, bėgiojimą, sukimąsi, kurie perteikia drugelio skrydį, juos sieja tarpusavyje atlikdamas „žemai“ ant grindų arba</p>	<p>•Vaikų sugalvotas judesių sekas rodyti visiems ir klausti vaikų, ką jie matė. Padėti vaikams sieti pamatytą personažą su atliekamais judesiais, vartoti frazes, pvz.: „bėgo greitai kaip vilkas“, „šokinėjo aukštai kaip varlė“, „šliaužė lėtai kaip vėžlys“.</p>

	<p>„aukštai“ atsistojęs. Šias judesius sekas gali šokti pagal muziką arba be muzikos. Parenka judesius šokio pradžiai (susirietęs guli ant žemės) ir pabaigai (stovi nuleidęs rankas ir galvą), aiškiai parodo, kad užbaigė šokį – sustodamas ar nusilenkdamas žiūrovams.</p>	
<p>Vaidyba</p> <ul style="list-style-type: none"> •Vaidindamas stalo, lėlių teatre, vaizduoja realistinį ir fantastinį siužetą, išplėtoja vyksmą dialogu, monologu, keisdamas balso intonacijas. Išreiškia savo norus, jausmus, mintis, baimes. Susikuria ištisą žaidimo aplinką, panaudodamas daiktus, drabužius, reikmenis. Muzikiniuose žaidimuose ir rateliuose kuria ar savaip perteikia 3–4 veiksmų seką, vaizduojančią augimą, darbus, veikėjų judėjimą, stengiasi perteikti veikėjo nuotaiką. 	<ul style="list-style-type: none"> •Vaidindamas vaizduoja, kaip Batuotas katinas žygiuoja ir dainuoja, sustoja, pašoka, sukinėdamasis į visas puses apžiūri karaliaus pievas, kaip iškėlęs kardą kovoja su žmogėdra. Sukuria savo pabaigą – dabar katinas nebegaudo pelių, o valgo kačių maistą. Vaidindamas Batuotą katiną kalba pasitikinčiu balsu, veikia drąsiai, ryžtingai. Stebi, ar kiti vaikai, suaugęs domisi jo vaidinimu. . •Muzikiniame ratelyje „Kaip aguonėlės auga“ atkartoja veiksmų seką ir laisviau, drąsiau sukuria savų: vaizduodamas, kaip aguonėlė išdygo, stojasi rangydamasis į šonus, kaip užaugo – ne tik iškelia rankas į viršų, bet ir jomis pamosuoja, kaip pražydo – sukioja kumštelius, galvą, pajuda visu kūnu. •Pasiūlo dekoracijas, kostiumus. Kartu su suaugusiuoju piešia, spalvina, klijuoja, dekoracijas išdėsto, apsirengia kostiumu. 	<ul style="list-style-type: none"> •Pasekus ar paskaičius pasaką, pažiūrėjus vaidinimą, paskatinti patiems vaidinti. •Parodyti, kaip galima judėti ir kalbėti-intonuoti pagal tipiskus veikėjo bruožus, tempo ritmą: katinas juda ryžtingai, meškinas – lėčiau, nerangiau, zuikis – greičiau, emocionaliau. Klausiti, kaip galėtų judėti ir kalbėti-intonuoti fantastinis veikėjas – ateivis iš kosmoso? •Stebėti vaikų vaidinimus stengiantis suprasti, palankiai vertinti. Jei kas nors neaišku, paklausti, pvz., „Ką atsakė šienpjoviai?“ Parodyti, kaip galima keisti kostiumus, dekoracijas. •Drauge žaisti muzikinius žaidimus ir ratelius, parodyti ir skatinti laisvai, savaip kartoti veiksmus. Aiškinant siužetą, padaryti pauzes, kad vaikas galėtų sutelkti mintis, sumanymus ir pagal juos veikti. •Pasidžiaugti vaiko sukurtais veiksmis, jų emocionalumu, išraiškingumu. Įtraukti vaiką į dekoracijų, kostiumų kūrimą ir išdėstymą. Klausiti jo nuomonės, atsižvelgti į sumanymus.
<p>Vizualinė raiška</p> <ul style="list-style-type: none"> •Savo emocijas, patirtį, įspūdžius išreiškia kitiems atpažįstamais vaizdais. Išryškina vaizduojamų objektų bruožus, reikšmingas detales. Objektus vaizduoja ne tokius, kokius mato, o tokius, 	<ul style="list-style-type: none"> •Piešia išryškindamas reikšmingas detales. Nupiešęs ant kalnelio stovintį berniuką plačiai atverta burna ir ilgomis iškeltomis rankomis, vaikas sako: –Čia berniukas šaukia: „Ei, visi ateikite čia, pas mane, greičiau!“ •Norėdami pasakyti viską, ką žino apie vaizduojamą objektą, 	<ul style="list-style-type: none"> •Svarbu turtinti vaiko patirtį, gausinti įspūdžius, kad vaiko kūrybinė raiška nebūtų skurdi, pvz.: skatinti juos tyrinėti artimiausią aplinką, dalyvauti renginiuose, stebėti meno kūrinius, žmonių ir gyvūnų gyvenimą, klausyti istorijų bei patiems jas pasakoti ir kt. Kuo turtingesnė bus vaiko patirtis, tuo išradingesnė ir įdomesnė bus jo kūryba. •Pradedant vaizduoti žmogaus judesius,

<p>ką apie juos žino. Kuria pagal išankstinį sumanymą, kuris procese gali kisti.</p>	<p>piešia „permatomus“ piešinius (nupiešto daugiaaukščio namo kambariuose detalai vaizduoja tai, ką nori papasakoti).</p> <ul style="list-style-type: none"> •Pavaizdavo, kas vyksta skrendančiame lėktuve: permatomame lėktuvo salone sėdi žmonės su ausinėmis, jie klauso muzikos. •Vaizduoja žmogaus judesį (sulenktas einančio žmogaus kojas, iškeltas rankas). 	<p>svarbu tyrinėti kūno galimybes (gali lankstytis, šokinėti, suktis), stebėti kitų judesius (šokėjų, sportininkų), patiems išbandyti įvairius judesius ir pozas.</p>
<ul style="list-style-type: none"> •Eksperimentuoja tapybos, grafikos, mišriomis dailės priemonėmis ir medžiagomis, kuria sudėtingesnius koliažus, trimates formas iš įvairių medžiagų, asambliažus, fotografuoja, piešia skaitmeninėmis priemonėmis (piešimo programomis telefone, kompiuteryje). 	<ul style="list-style-type: none"> •Eksperimentuoja ir kuria naudodami monotipijos, grotažo technikas, piešinius papildydami gamtine medžiaga, popieriaus lankstinukais. •Kuriam sužetetus, ornamentus iš laisvų bei pagal kontūrą iškirptų, išplėšytų iš popieriaus geometrinių formų, gėlių, lapelių, eglių ir kt. •Karpom, lankstom, pina, audžiam iš popieriaus juostelių, šiaudelių ir kt. •Kuriam asambliažus, erdvinius-plastinius paveikslus iš įvairiausių daiktų, jų dalių (žaisliukų, smulkių buitinių daiktų, kamštelių, vielučių, sulankstytų iš popieriaus figūrėlių ir kt.) ant įrėmintos plokštumos arba kabančioje paverstoje plokščioje dėžutėje, papildom sumanymą tapydamas, nupiešdamas papildomų detalių. •Konstruoja erdvines figūras iš popieriaus, papjė mašė, gamtinių medžiagų, antrinių žaliavų (buteliukų, dėžučių). •Gupelė vaikų interaktyvios lentos kompiuterinės grafikos programomis spontaniškai kuriam netikėtų vaizdų variantus, mėgaujasi, gėrasi savo atradimais. 	<ul style="list-style-type: none"> •Kalbėtis su vaiku apie jo kūrinėlį, diskutuoti, ką, kodėl ir kaip jis pavaizdavo. Ką ir kodėl norėjo išreikšti, kodėl pasirinko tokias priemones ir kt. Aiškintis, ką jis dar norėtų papasakoti, sukurti. Gėrėtis jo sumanymais, pagirti už išradingumą ir kt. •Drąsinti kurti smulkesnių detalių, gamtinių medžiagų, mozaikas, mandalas, juostas, kilimėlius, dėlioti vaisių ir daržovių mozaikas Rudenėlio šventei. •Skirti pakankamai laiko, kad vaikai galėtų pasinerti į sumanymų realizavimo procesą, veikti kūrybingoje aplinkoje. •Numatyti vaikų kūrybingumą skatinančių meno projektų (pvz., muzikos ir dailės projektas „Aš piešiu muziką“). •Sudaryti sąlygas kurti, reikšti savo potyrius, įspūdžius neįprastomis sąlygomis ir priemonėmis, (pvz., piešiant gamtoje, ant asfalto, šaligatvio plytelių, smėlio, šlapio sulamdyto popieriaus, laikraščio, piešti plunksna, kitu teptuko galu, pagaliuku, akmenėliu ir kt.) •Padėti vaikui išsaugoti kompiuterine grafika sukurtus vaizdus, skatinti apie juos pasakoti, sugalvoti pavadinimus.
<p>6-asis žingsnis</p>		
<p>Muzika</p>	<ul style="list-style-type: none"> •Klausosi įvairių stilių muzikos 	<ul style="list-style-type: none"> •Sudaryti vaikams sąlygas klausytis

<p>•Klausosi įvairaus stiliaus, žanrų muzikos kūrinių ir spalvomis ar piešiniu spontaniškai perteikia kilsius išpūdžius. Tyrinėja girdimos muzikos, triukšmo, tylos panašumus ir skirtumus. Įvardija kūrinio nuotaiką, tempą, dinamiką, skiria kai kuriuos instrumentus.</p>	<p>kūrinių. Tyrinėja, kuo jie skiriasi, ar panašūs nuotaikos, tempo, dinamikos atžvilgiu. Muzikos kūrinyje atpažįsta ir skiria kai kuriuos instrumentus (pvz., smuiką, kankles, gitarą ir kt.). Klausosi tylos ir triukšmo bei juos aptaria.</p>	<p>įvairių epochų, kultūrų ir stiliaus muzikos. Klausytis tylos, triukšmo, lyginti jų skirtumus.</p>
<p>•Dainuoja sudėtingesnio ritmo, melodijos, platesnio diapazono vienbalses dainas, jas gana tiksliai intonuoja. Dainuoja trumpas daineles kanonu, įsiklausydamas į savo ir draugų dainavimą.</p>	<p>•Dainuoja sudėtingesnio ritmo, melodijos vienbalses dainas (pvz., V. Juozapaičio „Lietučio pasaka“, lietuvių liaudies daina „Siuntė senis ožką“ ir kt.) bei pakankamai tiksliai jas intonuoja. Dainuoja trumpas liaudies daineles kanonu (pvz., „Saulele motule“, „Tu, saulute, vakaran“ ir pan.), klausydamiesi savo ir draugų dainavimo.</p>	<p>•Dainuoti su vaikais įvairaus turinio dainas ir skatinti juos dainuoti visur, kur įmanoma: grupėje, lauke, dirbant, bendraujant, žaidžiant. Pamokyti vaikus dvibalsio dainavimo, dainuojant trumputes daineles kanonu.</p>
<p>•Melodiniais vaikiškais muzikos instrumentais groja 2–3 garsų melodijas. Pritaria suaugusiojo grojimui, atlikdami muzikines pjeses solo ir orkestre, seka dirigento judesius, stengiasi kartu pradėti ir baigti kūrinėlį.</p>	<p>•Melodiniais vaikiškais muzikos instrumentais groja 2–3 garsų melodijas, lietuvių liaudies dainas (pvz., „Du ožiukai“, „Tu, saulute, vakaran“, „Virė košė“, „Ganau ganau aveles“ ar kt.). Pritaria suaugusiojo grojimui, atlikdami muzikines pjeses (pvz., lietuvių liaudies melodija, harmonizuota V. Žiliaus, „Žvejų polka“, J. Gaižausko „Mažas valsas“, J. Štrauso „Polka“ ar kt.). Grodami solo ir orkestre, stebi dirigentą, seka muzikos tempą, dinamiką, laiku įstoja ir baigia groti.</p>	<p>•Pasirūpinti, kad grupėje vaikai turėtų muzikos instrumentų, spalvotų natų, „dirigento lazdele“, muzikos įrašų, klausymosi aparatūrą, video įrašų apie žymius muzikantus ir jų muzikavimą. Groti kartu ir paskatinti vaikus groti melodiniais vaikiškais muzikos instrumentais muzikines pjeses solo ir orkestre. Išsirinkti dirigentą, kuris diriguotų orkestrui. Pamokyti vaikus sekti dirigento judesius, kad jie kartu galėtų pradėti ir baigti kūrinėlį.</p>
<p>•Improvizuodamas balsu, muzikos instrumentu kuria melodiją trumpam tekstui, paveikslui. Žaidžia muzikinius dialogus, kuria</p>	<p>•Balsu, muzikos instrumentu kuria melodijas trumpam tekstui (pvz., pasakos be galo „Buvo senis ir senutė“, „Į aukštą kalną aš lipu“), paveikslui (pvz., žiemą, pavasarį, rudenį, gėles, medžius, gyvūnus ar kt.</p>	<p>•Žaisti su vaikais kompozitorius, skatinant kurti melodijas tekstams, knygų iliustracijoms, paveikslams, trumpoms pasakėlėms. Mokyti dalį teksto dainuoti, dalį kalbėti, pratinantis dainuoti „kaip operetėje“. Su vaikais žaisti muzikinius dialogus, vietoje kalbos dainuojant.</p>

judesius kontrastingo pobūdžio muzikai.	vaizduojantys paveikslai). Vietoj kalbos vietomis dainuoja (kaip operetėje), kuria muzikinius dialogus. Improvizuoja savo ir kitų kurtas dainas, ritmus, šokio judesius.	Improvizuoti, kurti judesius kontrastingo pobūdžio muzikai, dainoms, šokiams.
Šokis •Šoka sudėtingesnius ratelius (tiltelių, grandinėlių), paprastųjų ir bėgamųjų (paprastasis bėgamasis, aukštasis bėgamasis, liaunas, smulkus bėgamasis) žingsnių autorinius ir natūralių judesių šokius.	•Šoka ratelius, pvz., „Aš dailus bernelis“, „Adatyti pamečiau“, „Kumpu snapu pelėda“, „Kupolio rožė“ ir kt.	•Atlikti parinkti nesudėtingos struktūros folklorinius žaidimus, ratelius. Galima naudoti ir kitų tautų folklorinę medžiagą, ypač jei grupėje yra vaikų iš mišrių šeimų. Jei renkamasi autorinius (profesionalių choreografų ar auklėtojų) sukurtus šokius, atkreipti dėmesį, kad juose nebūtų sudėtinių judesių (pvz., kryžiuoti kojas vieną prieš kitą, peršokti nuo dviejų kojų ant vienos arba nuo vienos ant dviejų), t. y. polkos, valso, ča ča ča ir kitų sudėtinių šokio žingsnių.
•Šoka improvizuotai kurdamas septynių–aštuonių natūralių judesių seką, perteikdamas trumpą siužetą ar pasirinktą nuotaiką, išreikšdamas erdvės (aukštai – žemai) ir laiko (greitai – lėtai) elementus.	•Sujungia judesius atliekamus įvairiame erdvės lygyje (aukštyje), įvairiu tempu, panaudojant įvairius judesius be konkrečios istorijos, pvz., ridentis žemai ir lėtai, bėgti aukštai ir greitai, lėtinti sukimasi ir sustoti. Tą patį padaro, šokio elementų raišką siedamas su norima perteikti mintimi, šokio nuotaika, pvz., greitai sukasi pašokdamas aukštyn ir pakeldamas rankas į viršų, taip perteikdamas džiugesį arba lėtai svyruoja, nuleidęs rankas, pasilenkęs žemyn perteikdamas liūdesį. Priderina šiuos savo judesių derinius prie muzikos, keičia atlikimo greitį atsižvelgdamas į muzikos tempą, nuotaiką.	•Siūlyti vaikams stebėti gamtą (gyvai, pvz., pro langą, arba nuotraukoje ar paveiksle), atkreipti dėmesį, kaip kokie gamtos reiškiniai (lietus, vėjas, ugnis) ir aplinkos objektai (gyvūnai, automobiliai, traukiniai) juda ar nejuda, ir ieškoti idėjų kuriant savo judesių sekas.
Vaidyba •Kurdamas lėlių, dramos vaidinimus pagal girdėtą pasaką ar pasiūlytą situaciją, improvizuoja trumpas žodines veikėjų frazes, fizinius veiksmus, atskleidžia jų norus,	•Vaidindamas pagal girdėtą pasaką ar pasiūlytą situaciją, pavaizduoja daktarę lapę, kuri gydo miško žvėrelius ir paukštelių, girdo vaikus vaistais, atlieka operacijas; žvirblį, kuris atstraksi ir čirškiančiu balsu ima skūstis, jog jam skauda sparnelį, stirną, kuri	•Skatinti vaikus žaisti – vaidinti trumpas improvizacijas pagal literatūrinius, muzikinius, pačių vaikų išgalvotus siužetus („Katinėlis ir gaidelis“, „Žvirblis“, „Kelionė“). Reikalui esant, pasiūlyti savo idėjų, tačiau būti jautriems vaiko iniciatyvai, jos neslopinti. •Pasiūlyti naudoti įvairius suneštus butaforinius daiktus, parodyti, kaip tie

<p>emocines būsenas. Tikslingai naudoja daiktus, teatro reikmenis, drabužius, aplinką. Žaisdamas muzikinius žaidimus ir ratelius, perteikia veikėjo mintis, emocijas.</p>	<p>atsuoliuoja ir švelniai pasakoja apie sergantį savo vaikelį.</p> <ul style="list-style-type: none"> •Palaiko bendravimą su žiūrovais nuolat į juos dirstelėdamas. Kūrybingai naudojasi aplinkoje esančia kėde kaip akmeniu, lapės nameliu. •Keli vaikai, žaisdami teatrą, aptaria, kad bus žaidžiamas drakonas, kas bus drakonas, kas ir kaip jį nugalės, kaip drakonas vėl atgis. Apsirengia kuo panašiau į veikėjus. Po to spontaniškai žaidžia vaidina. •Žaisdamas muzikinį žaidimą „Šiaudų batai“, laisvai, pagal situaciją reiškia veikėjo norus ir emocijas, nuosekliai atlieka veiksmus: linksmi šokinėja ir sukasi aplinkui, po to parodo, kaip skauda galvelę ir t. t. 	<p>patys daiktai gali būti panaudoti įvairiems tikslams, pvz.: žaisti, kurti vaidinimą lėlių teatre arba persirengti dramos, taip pat muzikinio ratelio veikėjais, pasipuošti.</p> <ul style="list-style-type: none"> •Kartais įdomesnę teatrinę rekvizitą (nekasdienišką skrybėlę, didelę dėžę ir pan.) tyčia padėti aiškiai matomoje vietoje, kad vaikai jį patys panaudotų teatrinei kūrybai. •Žaisti muzikinius žaidimus ir eiti ratelius, sudaryti sąlygas vaikams išgyventi pasitenkinimą, reikšti savo norus ir jausmus pagal skirtingas to paties siužeto situacijas.
<p>Vizualinė raiška</p> <ul style="list-style-type: none"> •Detalesniais, itaigiiais dailės darbais pasakoja realias ir fantastines istorijas, įvykius. Vaizdus papildo grafiniais ženklais (raidėmis, skaičiais, žodžiais ir kt.). Kuria pagal išankstinį sumanymą, nuosekliai bando jį įgyvendinti. Kartu su kitais kuria bendrus dailės darbus. 	<ul style="list-style-type: none"> •Keli vaikai sumano vaizduoti kelionę į Afriką. Ilgokai tariasi, kuriame popieriaus krašte kuris vaikas pieš, pasirenka įvairias dailės priemones ir medžiagas. Kūrybos procese bendradarbiauja, vienas kitą taisy, dalijasi idėjomis, ginčijasi: –Taip nebūna! Mašina į Afriką juk nenuvažiuosi, reikia lėktuvu skristi. Ilgokai piešę ima žaisti: dėlioti žaislines drambliukų, tigrų figūreles, „važinėti“ Afrikos keliais ir „medžioti“ tigrus. •Piešdamas kuria fantastines istorijas: –Aš gyvenu Raudonojo kardo planetoje. Aš nuskrisiu į kitą planetą, kur vykdysiu slaptą misiją. •Mergaitė kuria istoriją, žiūrėdama į savo dailės kūrinių: –Gyvybės medis yra labai panašus į tikrą medį. Jis yra pasodintas vazonėlyje. Ant šakų tupi paukšteliai. Jie žiūri vienas į kitą. Man atrodo, kad vienas yra 	<ul style="list-style-type: none"> •Turtinti vaikų patirtį, vaizdinius. Suteikti galimybę pamatyti tautodailės, taikomosios dekoratyvinės ir vaizduojamosios dailės, šiuolaikinio meno (instaliacijų, abstrakčių skulptūrų, fotografijų ir kt.) kūrinius, menininkų kūrybos procesą artimoje aplinkoje, parodose, muziejuose, tradicinėse šventėse. •Ugdyti vaiko vaizduotę, skatinant įsižiūrėti bei apibūdinti, kokia gali būti ir ką gali „kalbėti“ linija (ji gali būti rami, aštri, virpanti, gali šokinėti, suktis, gali tyliai ir garsiai skambėti, gali pasakyti apie skirtingus kvapus – rožės ar česnako), spalva gali skleisti šilumą ar šaltį, ant popieriaus išpūtinėtų į šonus dažų dėmė gali priminti skrendantį paukštį ir pan. •Palaikyti unikalų vaiko gebėjimą vaizdu išreikšti jutiminę patirtį (garsų, kvapų, skonio ir kt.). •Suteikti galimybę vaikams kurti ornamentus, vaizdus, dekoruoti audinius, daiktus grafiniais ženklais ir simboliais (skaičiais, raidėmis). Paskatinti sukurti savo inicialais išgražintą asmeninę

	mergaitė, o kitas berniukas. Jie labai gražiai draugauja. Ant to medžio yra daug uogyčių, vienos žalios, o kitos raudonos. O čia tupi mano šuniukas, jis žiūri į paukščiukus.	kortelę, atviruką, paveikslėlį.
<ul style="list-style-type: none"> •Skirtingiems sumanymams įgyvendinti dažniausiai tikslingai pasirenka dailės priemonės ir technikas. Eksperimentuoja sudėtingesnėmis dailės technikomis, skaitmeninio piešimo ir kitomis kompiuterinėmis technologijomis. 	<ul style="list-style-type: none"> •Stabteli prie tautodailės ornamentikos plakato, ilgokai jį apžiūrinėjusi pasirenka įvairių spalvų flomasterius ir nueina piešti. •Kuria erdvines, mobilias kompozicijas. Įvairių spalvų popierinius skritulius kerpa ratuku, išgaudami spirales. Jas pakabina ant sutvirtintų sukryžiuotų pagaliukų. Ant jų sumano priklijuoti gėlyčių, vienur, kitur paspalvinti. •Kuria „gražius vaizdus“ ant šviesos stalo ar dėliodamas peršviečiamus ir neperšviečiamus daiktus, figūrėles, iškirptas iš popieriaus ar spalvoto skaidraus plastiko lapų. Juos fotografuoja, peržiūri naudodami multimediją. Žaidžia kompiuterinės grafikos programa (<i>Paint, Paintbrush</i> ir kt.), bando piešti įvairių spalvų linijomis, lieti dėmes, keisti spalvas, visiems savo kūrinį rodo ekrane. 	<ul style="list-style-type: none"> •Eksperimentuoti ir atidžiau įsižiūrėti į įvairių medžiagų ir technikų teikiamas galimybes (pvz., priešingose stalo pusėse sėdintys vaikai lėtai rankomis brauko ant jo esančius dažus, stebėti jų maišymąsi, atsiradusius atsitiktinius raštus ir vaizdus. Padaryti vaikams patikusių fragmentų atspaudus. •Sudaryti galimybę netikėčiausiais būdais pažinti dailės medžiagų galimybes: atliekant eksperimentą „Sprogstančios spalvos“ (naudojant maistinius dažus, pieną ir skystą muilą), piešiant stiklo kamuoliukais, bandant spalvų maišymąsi per nutiestus tarp spalvoto vandens indelių popierinio rankšluosčio tiltus, mėgaujantis ebru (tapyba ant vandens) ir t. t. •Jeigu grupė ar darželis turi kompiuterį, šviesos stalą, fotoaparata, grafoprojektorių, multimediją, interaktyvią lentą, tereikia padrąsinti vaikus įvairiapusei kūrybinei raiškai, kūrybai skaitmeninėmis priemonėmis (programomis <i>Paint, Paintbrush, Corel, Photoshop</i> ir kt.). Kaupti elektroninius arba popierinius vaikų kūrybos albumus, nuotraukas ir kt.
7-asis žingsnis		
<p>Muzika</p> <ul style="list-style-type: none"> •Klausosi kompozitorių ir liaudiškos muzikos kūrinių. Įvardija kai kuriuos klausytų kūrinių autorius ir atpažįsta liaudiškos muzikos kūrinius. Tyrinėja melodijos judėjimo kryptį, dermę, atlikimo rūšis. •Išraiškingai, skambiu, natūraliu balsu dainuoja dainas a cappella ar su instrumentiniu pritarimu. Dainuoja oktavos ribose solo, ansamblyje ir su visa grupe. Tyrinėja balso skambėjimo ypatumus dainuodami su žodžiais ir be jų, žaisdami įvairius žaidimus. •Noriai, džiugiai groja ir improvizuoja daiktais iš gamtos (akmenukais, lazdelėmis, kriauklytėmis, kankorėžiais, riešutais ir kt.), savos gamybos vaikiškais muzikos instrumentais. Groja ritmiškai, aiškiai, taisyklingai sėdi, laiko instrumentą (būgnelį, trikampį, molio švilpynę ir kt.) ir pritaria dainoms, šokiams, rateliams, muzikiniams žaidimams. •Kuria ritmus ir melodijas dainoms, improvizuoja muzikos instrumentais pagal savo sugalvotą ar suaugusiojo pasiūlytą temą. <p>Šokis</p>		

•Žaisdamas šokamuosius žaidimus, šokdamas ratelius, natūralių judesių autorinius šokius savitai reiškia nuotaikas.

•Kuria natūralių judesių trumpą šoki, reaguodamas į muziką, perteikdamas trumpą siužetą ar pasirinktą nuotaiką, išreiškdamas šokio elementus (erdvę, laiką ir energiją).

Vaidyba

•Kurdamas lėlių, dramos vaidinimus pagal girdėtą pasaką, pasiūlytą meninę ar ugdomąją situaciją, bendradarbiauja su kitu vaidinimo veikėju. Improvizuoja dialogą, nuoseklią veiksmų seką, laisvai, su pasitikėjimu atskleidžia veikėjų norus, emocines būsenas. Naudoja charakteringas balso intonacijas, judesius, aprangos detales, prireikus – menamus ar tikrus reikmenis, dekoracijas. Žaidžia muzikinius žaidimus ir ratelius, vaizduodamas veikėjų bendravimo sceneles.

Vizualinė raiška

•Drąsiai įgyvendina savo kūrybinius sumanymus. Numato galimą sumanymo realizavimo seką bei rezultatą. Įvairiai varijuodamas spalvų, linijų bei formų junginiais ir deriniais, išryškindamas detales pasakoja apie patirtus išgyvenimus, matytus objektus, įsivaizduojamus įvykius, istorijas. Kurdamas bendrus darbus bando derinti savo sumanymus ir veiksmus su kitais.

•Kūrybiškai panaudoja tradicines ir netradicines medžiagas, priemones, technikas sumanymui įgyvendinti. Bando kurti naudodamasis skaitmeninio piešimo ar kitomis kompiuterinėmis programomis, skaitmeninėmis priemonėmis.

13. ESTETINIS SUVOKIMAS

Vertybinė nuostata. Domisi, gėrissi, grožisi aplinka, meno kūriniais, menine veikla.

Esminis gebėjimas. Pastebi ir žavisi aplinkos grožiu, meno kūriniais, džiaugiasi savo ir kitų kūryba, jaučia, suvokia ir apibūdina kai kuriuos muzikos, šokio, vaidybos, vizualaus meno estetikos ypatumus, reiškia savo estetinius potyrius, dalijasi išgyvenimais, išpūdžiais.

Pasiekimai	Vaikų veiklos pavyzdžiai	Ugdymo gairės
1-asis žingsnis		
<ul style="list-style-type: none"> •Susidomi, trumpam sutelkia dėmesį bei rodo pasitenkinimą (krykštauja, siekia paliesti rankomis), kai yra emociškai kalbinamas suaugusiojo, kai mato ryškius, gražių formų daiktus, spalvingus paveikslėlius, žaislus, girdi ritmiškus muzikos ir kitus garsus, mato šokio judesius. 	<ul style="list-style-type: none"> •Sutelkia dėmesį į klausomą muziką, guguoja ir juokiasi girdėdamas malonius garsus, verkia nuo nemalonių, šiurkščių garsų, ramus, kai dainuojama ar kalbama raminančiu balsu. 	<ul style="list-style-type: none"> •Kurti muzikinę aplinką, kurioje vaikas turėtų galimybę klausytis įvairių garsų ir malonių, švelnių melodijų, atliekamų balsu ar muzikos instrumentais.
	<ul style="list-style-type: none"> •Girdėdamas kalbą, dainavimą, muziką, judina rankas, kojas, linguoja, įsikibęs į atramą, spyruokliuoja kojomis. 	<ul style="list-style-type: none"> •Emocionaliai kalbėtis, žaidinti, bendrauti, kad vaikas girdėtų intonacijomis ir jautų veiksmis reikiamas emocijas.
	<ul style="list-style-type: none"> •Trumpam nutyla ir susidomėjęs seka, kaip suaugusysis tyliai arba linksmi slepiasi ir vėl pasirodo arba kaip ant stalo emociškai vedžioja kiškučio žaislą. 	<ul style="list-style-type: none"> •Suteikti vaikui galimybę sureaguoti savo tempu, t. y. palaukti tiek laiko, kiek reikia vaikui, o ne kiek atrodo tinkama auklėtojiui.
	<ul style="list-style-type: none"> •Tepdamas pirštais dažus stabteli, pasižiūri į savo pirštus, pažvelgia į pėdsakus popieriuje ir, supratęs, kad tai daryti smagu, ima kartoti. 	<ul style="list-style-type: none"> •Būti šalia vaiko, kartu su juo džiūgauti, padrausinti jo bandymus, pamokyti, kaip paimti ir rankoje išlaikyti piešimo priemonę.
	<ul style="list-style-type: none"> •Įdėmiai ir su džiaugsmu 	<ul style="list-style-type: none"> •Kurti jaukią, gražią aplinką, kurioje

	žiūrinėja spalvingų iliustracijų knygelę, liečia rankutėmis, šūkčioja, kalbina spalvingus paveikslėlius.	vaikų akių lygyje būtų išdėstyti gražūs daiktai, vaikams prieinami žaislai, paveikslėliai, nuotraukos.
2-asis žingsnis		
<p>•Skirtingai reaguoja girdėdamas besikeičiančių intonacijų suaugusiojo kalbinimą, muzikos garsus, matydamas gražius gamtos bei aplinkos daiktus ar vaizdus, spalvingas knygelėlių iliustracijas, šokančius ir vaidinančius vaikus ar suaugusiuosius.</p> <p>Intuityviai mėgdžioja tai, kas jam patinka.</p>	<p>•Aktyviai reiškia emocijas klausydamas linksmos muzikos, dainos: džiaugiasi, šypsosi, kai daina ar muzikinė pjesė linksmu, nuliūsta, susimąsto, nusiramina, kartais pravirksta, kai melodija liūdnu.</p>	<p>•Dainuoti vaikui, klausytis įvairios nuotaikos dainų, kontrastingos nuotaikos muzikos kūrinių, skatinti teigiamas, džiugias emocijas ir slopinti neigiamų emocijų proveržius.</p>
	<p>•Stebi šokantį vaiką, pedagogą, profesionalų šokėją, sutelkia žvilgsnį, trumpais skiemenimis išreiškia savo susidomėjimą, ploja, jei patinka, suirzta, jei nuobodu.</p>	<p>•Leisti vaikams stebėti šokį gulint ar sėdint ant grindų, kad jie galėtų keisti pozą ir laisvai kūnu reaguoti į stebimo šokio sukeltus įspūdžius.</p>
	<p>•Ilgiau sutelkdamas dėmesį seka, kaip striksi kiškutis, klausosi, kaip gąsdindamas vilkas sako: „Ū-ū-ū“. Pats mėgdžioja veiksmus, garsus, džiaugiasi laisvu, išraiškingu savo paties intonavimu, veikimu.</p>	<p>•Kartu su vaiku žaisti ir išraiškingai rodyti, kaip galima veikti, tarytum žaislas ar stalo teatro lėlė būtų gyva. Gąsdinimo, pasibaisėjimo emocijas reikšti sąlygiškais mimikomis ir intonacijomis, leidžiant vaikams pajusti ir suprasti, kad taip elgiamasi ne iš tikrųjų, o tyčia.</p>
	<p>•Stebi tapantį suaugusįjį, klausosi jo sakomų žodžių: „tap, tap, tap; bėga, bėga, bėga; strikt, strikt, strikt“. Pats ima mėgdžioti tapymo veiksmus. Sulaukęs pagyrimo ir palaikymo, džiaugiasi bei bando dar.</p>	<p>•Išdėlioti piešinius vaikui matomoje vietoje, kad jis galėtų prieiti ir vėl į juos pasižiūrėti. Pagirti, pasikalbėti apie jo kūrinius. Suteikti vaikui galimybę pažinti ir išbandyti įvairias dailės medžiagas ir priemones.</p>
	<p>•Džiūgauja, krykštauja, matydamas spalvingas gėles pievoje, gėlyne, nori jas pačiupinėti, nuskinti.</p>	<p>•Sudaryti galimybes vaikui matyti gražius gamtos, aplinkos vaizdus, spalvingas knygeles, dailės kūrinius.</p>
3-iasis žingsnis		
<p>•Atpažįsta (suklūsta, rodo) kai kuriuos jau girdėtus muzikos kūrinius, matytus šokius, ratelius, vaidinimo veikėjus, dailės kūrinius.</p>	<p>•Kartais klausydamiesi nuotaikingų vokalinių, instrumentinių muzikos kūrinių šypsosi, mojuoja kojomis į muzikos taktą, kartais susiraukia, nuleidžia galvą, atsistoja ir vaikšto.</p>	<p>•Duoti klausytis įvairios nuotaikos muzikos kūrinių, kad vaikas juos išimintų ir vėliau juos kartu aptarti.</p>
	<p>•Stebėdamas šokį klausia: –Ką jis daro?</p>	<p>•Pažiūrėjus drauge šokį, užduoti mąstymą skatinančius klausimus, pvz., „Ką</p>

	<p>Komentuoja: –Žiūrėk, jis sukasi! Jis pagavo drugelį! Nupiešia labiausiai įsiminusių šokio personažą.</p>	<p>matėte?“ „Kodėl tau atrodo, kad ragana buvo pikta?“</p>
	<ul style="list-style-type: none"> •Suvokia, kad vaizduoja kitą – maitindamas lėlę, paklaustas paaiškina: –Aš esu mama! –Aš esu tėtis! 	<ul style="list-style-type: none"> •Kartu su vaikais žiūrėti lėlių ir dramos vaidinimus, klausytis jų įrašų. Užduodant klausimus (pvz., „Kas čia?“) skatinti atpažinti vaizduojamą pasaką.
	<ul style="list-style-type: none"> •Žiūrėdamas į linijų raizginius ir spalvines dėmes sako: –Čia mamytė žiūri. •Įžiūrėjęs savo piešinyje lėktuvą, ima bėgioti iškėlęs piešinį po grupę, burgzti kaip lėktuvas. 	<ul style="list-style-type: none"> •Skatinti pasakoti apie savo ar kitų piešinį, aplinkoje pamatytus paveikslus ar knygelių iliustracijas. Nestabdyti vaiko, jei jis su savo kūrybos darbeliu ima žaisti, bėgioti, ką nors vaizduoti judesiais, tai padės vaikui turtinti vaizduotę ir skatinti kūrybinės saviraiškos poreikį.
<ul style="list-style-type: none"> •Emocingai reaguoja girdėdamas darnų garsų, intonacijų, žodžių sąskambį, žiūrinėdamas savo ir kitų piešinėlius, spalvingas knygelių iliustracijas, žaislus, džiaugdamasis savo puošnia apranga. 	<ul style="list-style-type: none"> •Džiaugiasi jau girdėtu instrumentinės muzikos įrašu, daina, bando kartu dainuoti. 	<ul style="list-style-type: none"> •Džiuginti vaikus ir padėti jiems kaupiti muzikinius įspūdžius, skatinti atidžiai klausytis muzikos, ja gėrėtis.
	<ul style="list-style-type: none"> •Linksmų vaidinimo epizodų metu juokiasi, nori bėgioti. 	<ul style="list-style-type: none"> •Kadangi vaikai nuo gausių ryškių įspūdžių greit pavargsta, reikėtų stebėti trumpą vaidinimą (daug kartų tą patį).
	<ul style="list-style-type: none"> •Grožisi savo puošniais drabužiais, sako: –Čia mano graži suknelė! 	<ul style="list-style-type: none"> •Stebėti vaiką tomis akimirkomis, kai jis grožisi, džiaugiasi gamtos ir kitos aplinkos daiktais ar reiškiniais, žaislais, savo išvaizda. Tinkamu momentu jį pakalbinti, paklausti, kas jam gražu.
<ul style="list-style-type: none"> •Paklaustas pasako, ar patiko muzikos kūrinėlis, dainelė, šokis, vaidinimas, dailės darbelis. 	<ul style="list-style-type: none"> •Jei šokis patiko, ploja, paklaustas paskirais žodžiais atsako: –Gražiai šoko. Galvos linktelėjimu ar žodžiu „taip“ išreiškia savo nuomonę. 	<ul style="list-style-type: none"> •Pritarti vaiko komentarams, papildyti jo vertinimą kitais žodžiais.
	<ul style="list-style-type: none"> •Parodydamas, kad vaidinimas patinka, ploja, šūkčioja. 	<ul style="list-style-type: none"> •Pasidomėti, ar vaikui patiko vaidinimas. Nuraminti, jei vaikas bijo, jog vilkas gali ateiti ir į jo namus.
	<ul style="list-style-type: none"> •Kiek ilgiau sutelkia dėmesį stebėdamas vaidinimą. Pasirodžius veikėjui, jį įvardija, nusako, komentuoja: –Eina vilkas, jis negeras, sako „Ū-ū-ū!“ 	<ul style="list-style-type: none"> •Akcentuoti, jog teatre viskas vyksta ne iš tikrųjų, o taip yra sugalvota, pramanyta, sužaista.
	<ul style="list-style-type: none"> •Priėjęs prie lentynėlės susidomi šiaudiniu paukšteliu, jį apžiūrinėja, brauko per šiaudinę uodegėlę sakydamas: „Man graži uodegėlė, tokia 	<ul style="list-style-type: none"> •Vaikams prieinamoje vietoje, jų akių lygyje, padėti profesionaliosios dailės, tautodailės kūrinių bei meniškų taikomųjų dailės dirbinių, kad retkarčiais juos būtų galima apžiūrėti,

	susirietusi...“ ir, bėgiodamas po grupę, ima ją skraidinti.	pasikalbėti apie juos.
4-asis žingsnis		
<ul style="list-style-type: none"> •Džiaugiasi menine veikla, nori dainuoti, šokti, vaidinti, pasipuošti, gražiai atrodyti. 	<ul style="list-style-type: none"> •Džiugiai eina į salėje vykstančią muzikinę valandėlę, noriai dainuoja, šoka, žaidžia: –Man labiausiai patinka šokti, noriu būti šokėja kaip televizijoje. –Noriu į muzikos salę, ten bus teatras. 	<ul style="list-style-type: none"> •Sudaryti galimybes vaikams dalyvauti muzikinėje veikloje ir darželyje vykstančiuose renginiuose.
	<ul style="list-style-type: none"> •Išreiškia norą gražiai dainuoti, šokti, vaidinti, gražiai sutvarkyti daiktus, žaislus. 	<ul style="list-style-type: none"> •Atkreipti dėmesį, kai vaikas sako, kad nori gražiai ką nors daryti, palaikyti jo norą, pasidžiaugti, pagirti.
	<ul style="list-style-type: none"> •Pasako, ką pats šoko, pvz.: „Aš buvau gėlė ir sukausi.“ 	<ul style="list-style-type: none"> •Paprašyti vaiko pasakyti ir parodyti, kaip jis būtų ką nors daręs.
	<ul style="list-style-type: none"> •Norėdamas suprasti vaidinimą apie vilką ir ožiukus, klausia („Kas čia?“), spėlioja („Ar vilkas suris ožiukus?“), pats bando paaiškinti („Vilkas ožiukus atris“). 	<ul style="list-style-type: none"> •Įsiklausyti į vaiko klausimus ir, jei vaikas pats nepaaiškina, prieš vaidinimą trumpai papasakoti, apie ką bus vaidinama. Atkreipti vaiko dėmesį į pabaigą, paklausti, kokia ji – laiminga ar liūdna?
	<ul style="list-style-type: none"> •Įsijautęs į piešimo procesą, emociškai komentuoja savo piešinį: –Jūroje audra, va, mėlynos bangos. Iš jūros išplaukia slibinas. Bangos tai su akelėmis – žiūri į slibiną. 	<ul style="list-style-type: none"> •Padėti pajusti vaizdo, nuotaikų pasikeitimus keičiantis linijai, formai bei spalvai. Pasikalbėti, kokius potyrius pavyko papasakoti piešiniu, naudojant vienokias ar kitokias dailės raiškos priemones, paklausti, kaip jam gražiau.
<ul style="list-style-type: none"> •Skirtingai reaguoja (ramiai ar emociškai) klausydamas ir stebėdamas skirtingo pobūdžio, kontrastingus meno kūrinius, aplinką. 	<ul style="list-style-type: none"> •Skirtingai reaguoja matydami šokant polką ir valsą (ima šokinėti arba ramiai linguoja), linksmo siužeto paveikslėlį ir skulptūrėlę (aktyviai komentuoja arba ramiai apžiūrinėja, glosto). 	<ul style="list-style-type: none"> •Sudaryti sąlygas klausyti, stebėti skirtingus meno kūrinius, paskatinti reikšti savo išgyvenimus, paprašyti pasakyti, kaip jaučiasi, ką pajuto.
	<ul style="list-style-type: none"> •Pajunta knygelėje vaizduojamų personažų emocijas būsenas: –O ta mergaitė verkia, nes jai liūdna, jos vardas Ašarėlė. Pastebi formas: –Lapės uodega ilga kaip šluota... 	<ul style="list-style-type: none"> •Būti greta vaikui apžiūrinėjant meno kūrinius, daiktus, žaislus, ugdyti estetinį jautrumą – pritarti, papildyti jo išsakytas mintis („Taip, ir man patinka, ir man gražu.“)
	<ul style="list-style-type: none"> •Sutelkdamas žvilgsnį pastebi ir emociškai reaguoja į kai kurias meno kūrinių, gamtos (ypač augalų, gėlių), buities daiktų, bendraamžių elgesio, šventiškai pasipuošusios grupės, gatvės, 	<ul style="list-style-type: none"> •Kasdienėje veikloje kalbant su vaikais nuolat vartoti žodžius „džiaugiuosi tavo piešinėliu, puikiai atrodai, gražiai pasielgei“, kad vaikai galėtų išgirsti ir pradėti suprasti, kas yra gražu.

	namų estetiškes savybes, sako: „Graži gėlytė. Gražiai šuniukas šokinėja. Duok kitą gražią knygutę, kur groja.“	
<ul style="list-style-type: none"> •Keliais žodžiais ar sakiniiais pasako savo išpūdžius apie klausytą muziką, dainelę, eilėrašį, pasaką, matytą šokį, vaidinimą, dailės kūrinį, knygelę iliustracijas, gamtos ir aplinkos daiktus ir reiškinius, pastebi ir apibūdina kai kurias jų detales. Reaguoja į kitų nuomonę. 	<ul style="list-style-type: none"> •Pasako savo nuomonę, kuris meno kūrinys, kuri jo paties ir kitų grupės draugų meninė veikla, rezultatai patiko labiausiai ir kodėl, pvz., apie piešinį: –Man taip patinka. Man taip gražiau. Apie muzikos kūrinį, koncertą ar muzikinį spektaklį: –Apie mamytę man patiko, gražiai dainavo. 	<ul style="list-style-type: none"> •Skatinti klausant, apžiūrint meno kūrinius kalbėti apie savo ir kitų darbelius: kodėl patinka, kuris gražesnis, kuris linksmiausias, kokių spalvų ar formų, kurį norėtum dar išgirsti, pamatyti, kodėl?
	<ul style="list-style-type: none"> •Pasakodamas apie matytą šokį, judesį susieja su personažu ar nuotaika („Bėgo greitai kaip vilkas. Šokinėjo aukštai kaip varlė“). 	<ul style="list-style-type: none"> •Pažiūrėjus šokį, aptarti, atsakyti į klausimus: „Kaip?“ „Kodėl?“
	<ul style="list-style-type: none"> •Apžiūrinėdami draugų nupieštas saulutes, diskutuoja, kuriuose piešiniuose saulutė linksmia, kuriuose – liūdna. 	<ul style="list-style-type: none"> •Kalbėtis su vaiku apie spalvas paletėje, kurios spalvos jiems atrodo linksmos arba liūdnos, tyrinėti spalvų maišymosi efektus.
	<ul style="list-style-type: none"> •Pasako savo nuomonę apie savo ir kitų išorės grožį, apie gražų ir negražų bendraamžių poelgį, pvz., „Gražiai pasipuošė, padėjo sutvarkyti žaisliukus. Negražiai pasakė.“ 	<ul style="list-style-type: none"> •Stebėti, kad vertindami neįskaudintų vieni kitų. Dažniau atkreipti vaikų dėmesį į tai, kas gražu, gera, nei į tai, kas kelia pasibjaurėjimą, pasipiktinimą.
	<ul style="list-style-type: none"> •Jautriai reaguoja į kitų vertinimus, piešdamas susijaudinęs sako: –Jis man trukdo, sako, kad makaliūzė nupiešiau, bet aš piešiu snaiges, na viską. 	<ul style="list-style-type: none"> •Padėti vaikui ugdytis pasitikėjimą savimi, pritarti, padrąsinti tęsti savo kūrybą.
5-asis žingsnis		
<ul style="list-style-type: none"> •Mėgaujasi muzikavimu, šokiu, vaidyba, dailės veikla. Rodo pasitenkinimą bendra veikla ir kūryba, gėrisi savo ir kitų menine veikla, geru elgesiu, darbais. Grožisi gamtos spalvomis, formomis, garsais. 	<ul style="list-style-type: none"> •Patikusius, sukėlusius daug emocijų kūrinius, daineles, ratelius prašo nuolat kartoti. 	<ul style="list-style-type: none"> •Paprastai ir vaikams suprantamai atskleisti muzikos kūrinių grožį. •Skatinti vaikus savo žaidimuose vaidinti muzikantus, šokėjus, dainininkus, vaizduojant, kad jie yra scenoje, dainuoja su mikrofonu ar groja muzikos instrumentu.
	<ul style="list-style-type: none"> •Nusako pasakų, vaidinimų veikėjų balsų intonacijas (pvz., „Lapė labai plonai kalbėjo, o meška – labai storai.“) ir jas 	<ul style="list-style-type: none"> •Kartu su vaikais žiūrėti lėlių ir dramos vaidinimus, klausytis vaidinimų įrašų, žiūrėti animacinius filmukus. Sudaryti sąlygas vaikams dalyvauti ar stebėti

	<p>pakartoja žaidimuose.</p>	<p>įvairius muzikinius, vaidybinius renginius.</p>
	<ul style="list-style-type: none"> • Su dideliu susidomėjimu dalyvauja kūrybos procese kartu su tautodailininke, paaiškina apie velykinio kiaušinio marginimo procesą: –Ta teta dažė, pasiėmė pieštuką ir smeigtuką ir dažė. Kai nudažė, dėjo tą kiaušinį į dažus. Piešė ant tų kiaušinukų viską: saules, tvoreles. Aš bandžiau tą tvorelę tokią, bet neišėjo. Mamai reikės parodyti, ji nežino, kaip reikia dažyti. 	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti stebėti menininkų kūrybos procesą bei patiems kartu kurti, nes estetinį suvokimą ir jautrumą vaikas geriausiai ugdo veikdamas, kurdamas, apie tai kalbėdamas, aiškindamas.
	<ul style="list-style-type: none"> • Džiaugiasi piešimo procesu: „Piešti malonu todėl, kad išimi iš savo galvos namą, žmones, gėlytes ir uždedi juos ant popieriaus.“ • Kalbėdamas apie draugo piešinį, šokį, pagiria, kad buvo gražu. 	<ul style="list-style-type: none"> • Sudominti vaikus patrauklia ir malonia veikla paties auklėtojo ir kitų kūrybos pavyzdžiais. Iš klausyti vaiką ir pačiam pasakoti apie savo kūrybinius sumanymus. Diskutuoti, ką dailininkas norėjo pasakyti: –Užsimerk ir pasakyk ką, jautei žiūrėdamas į šį paveikslą? –Ką dailininkas galvojo tapydamas šį paveikslą?
	<ul style="list-style-type: none"> • Trumpai grožisi gamta, sutelkia dėmesį ir pastebi spalvų ir formų, garsų darną ir įvairumą, pamatęs spalvingą klevą rudenį sako: –Koks gražus medis, kiek daug spalvų! 	<ul style="list-style-type: none"> • Gamta yra pats stipriausias estetinio ugdymo šaltinis, todėl reikėtų skatinti vaikus įvairiausiais būdais pamatyti, pajusti kasdien atsiveriantį vis naują grožį.
	<ul style="list-style-type: none"> • Džiaugiasi ir gėrisi ornamentais išgražintais drabužiais, aplinkos daiktais. Vaikas sako: „Tokiais ornamentais papuoštas mano tėčio megztinis.“ 	<ul style="list-style-type: none"> • Nuolat ugdyti vaikų estetinį skonį, atkreipiant dėmesį į kasdien vaiko aplinkoje esančius daiktus, drabužių puošybą, kitų bei pačių vaikų sukurtą tvarkingą ir gražią aplinką.
<ul style="list-style-type: none"> • Pastebi kai kuriuos meninės kūrybos proceso ypatumus (siužetą, veikėjų bruožus, nuotaiką, spalvas, veiksmus). Pasako, kaip jautėsi ir ką patyrė dainuodamas, šokdamas, vaidindamas, 	<ul style="list-style-type: none"> • Girdėtus muzikos kūrinėlius elementariai apibūdina (pvz., pelytės muzika – „plona“, tyli, o meškino – „stora“, garsi). Klausomus programinės muzikos kūrinius apibūdina žodžiais: „Polkutė – linksma, lopšinė – švelni, liūliuojanti, maršas – smagus, smagu grojant žygiuoti“ ir pan.). • Savarankiškai pasakoja matyto 	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti vaikus domėtis muzika ir jos išraiškos priemonėmis, aptarti turinį, nuotaiką ir muzikos instrumentų tembras. • Sugalvoti įvairių būdų, kaip padėti

piešdamas.	<p>šokio siužetą: –Iš pradžių buvo tamsu, paskui pasirodė drugelis, buvo šviesu ir jis skrido, po to susitiko gėlę ir šoko su ja, nes jiems kartu buvo linksma.</p>	<p>vaikui suvokti ir papasakoti matyto kūrinio siužetą: žiūrėti pasakojimo videoįrašą, klausyti ausinėmis audioįrašo, pasakoti draugui „telefonu“ ir kt.</p>
	<p>•Žiūrėdamas vaidinimą apie vilką ir ožiukus, atkreipia dėmesį į veikėjų elgesio, judėjimo, intonacijų ypatybes, jas įvardija: vilkas kalba garsiai, jo balsas storas, turi didelę galvą, aštrius dantis. Ožiukai maži, balti, rageliai riesti.</p>	<p>•Kartu su vaikais žiūrėti lėlių ir dramos vaidinimus, klausytis vaidinimų įrašų, žiūrėti animacinius filmukus. Sudaryti sąlygas vaikams dalyvauti ar stebėti įvairius muzikinius, vaidybinius renginius.</p>
	<p>•Kartu su auklėtoju apžiūri dailės reprodukcijas, nuotraukas, pažiūri trumpą filmo fragmentą. Diskutuoja, kas ką yra matę, elementariai aiškinasi, kuo skiriasi dailės kūrinys, fotografija, kinas ir kt.: –Čia tai dailininkas nupiešė. –Mano tėtis yra fotografas, jis gražiai moka fotografuoti. –Filmą juk sugalvoja ir nufilmuoja.</p>	<p>•Sudaryti galimybę vaikams stebėti vaizduojamosios (tapybos, grafikos, skulptūros) ir taikomosios – dekoratyvinės (keramikos, tekstilės, odos, amatų, liaudies meistrų dirbinių ir kt.) dailės kūrinius, reprodukcijas ir kt. ugdymo įstaigoje, parodose, galerijose, mugėse, šventėse, tradiciniuose renginiuose.</p>
<p>•Dalijasi įspūdžiais po koncertų, spektaklių, parodų, renginių lankymo. Pasako savo nuomonę apie muzikos kūrinių, dainelę, šokį, vaidinimą, dailės darbėlį, aplinką, drabužį, tautodailės ornamentais papuoštus daiktus.</p>	<p>•Padainavęs, pažaidęs muzikinį ratelį ar žaidimą, pasako, kuris labiau patinka, o kuris nelabai: –Šita dainelė man labai patinka, ji linksma. –Man nepatinka šokti, geriau dainuoti.</p>	<p>•Sukurti situacijų, kad vaikas galėtų meno kūrinius, savo ir kitų meninę veiklą vertinti savaip lygindamas.</p>
	<p>•Išsako savo nuomonę, kodėl patiko ar nepatiko matytas šokis: –Man patiko, nes labai gražiai šoko saulė. –Man nepatiko, nes jis negražiai šokinėjo. Pasako, kodėl pačiam patiko ar nepatiko šokti: –Man patiko šokti, nes buvo linksmas šokis.</p>	<p>•Paskatinti kiekvieną išsakyti savo nuomonę. Paklausti, kaip dar kitaip galėtų apie muziką, šokį, vaidinimą pasakyti, ką dar tai galėtų reikšti ir pan.</p>
	<p>•Estetinį meno kūrinių ir savo kūrybos vertinimą susieja su doriniais, emociniais išgyvenimais: –Vilkas pilkas negražus, negeras, o ožiukai ir jų mama – gražūs, geri. Draugystės dieną iškerpa iš</p>	<p>•Kasdienėje veikloje suteikti galimybę suprasti ir pajusti, kad tiesa, gėris ir grožis visada teikia džiaugsmą ir pasitenkinimą.</p>

	<p>popieriaus gėlę ir sako, kad nori padovanoti draugei už tai, kad ji gera ir dalijasi žaislais.</p> <ul style="list-style-type: none"> •Veido išraiška, judesiais, žodžiais parodo, kas patinka ar nepatinka – meniniai sprendimai, turinys pačių ir kitų dailės kūriniuose: –Čia kažkoks tamsiom spalvom nupieštas. –Nepatinka, nes liūdnos spalvos. –Patinka, nes mergaitė yra karalaitė. 	<ul style="list-style-type: none"> •Prašyti papasakoti apie savo dailės kūrinius, pateikti į meninius sprendimus orientuotų klausimų, pvz.: „Kuriame piešinyje geriausiai pavyko pavaizduoti išvyką į zoologijos sodą?“ „Kuriame piešinyje pavyko nupiešti tamsiai arba šviesiai žalią eglutę?“ „Kodėl tau taip patinka nupiešta karalaitė?“
6-asis žingsnis		
<ul style="list-style-type: none"> •Stengiasi kuo gražiau šokti, vaidinti, deklamuoti, dainuoti, groti, piešti, konstruoti. Gėrįsi ir grožisi savo menine kūryba. 	<ul style="list-style-type: none"> •Emociškai išgyvena meno kūrinius (pvz., klausydamiesi valso, linguoja į šonus, vaizduoja, kad groja fortepijonu, užsimerkia ir pakelia akis į dangų ir kt.), pasakoja apie šokį: –Snieguolė šoko labai gražiai ir lengvai, ji buvo linksma, nes daug sukosi ir šokinėjo, ir jos suknelė buvo labai graži, ji šoko ant pirštų galų. Aiškina, kad ji pati šoko „kaip Snieguolė, nes aukštai kėlė koją ir moka taip suktis“. Vaidindamas emociškai, išraiškingai pakartoja frazes ir intonacijas: –Lape snape, tu gaidelio nepagausi, niekam durų neatšausiu. Užtrenkia dureles, liūdi ir nuoširdžiai užjaučia herojų, nori jam padėti. •Gana ilgai sutelkia dėmesį ir seka jį sudominusį vaidinimą ar filmuką. Gilindamasis į įvykius, aiškina, kad „Ragana negera, nes pavogė kiškio morkas.“ Pasakodamas parodo, kaip ragana vaidinime skrido, kokiu šiurkščiu balsu ji kalbėjo, pridėdama ir tai, ko nebuvo rodoma, bet gali taip būti (pvz., sako: „Kiškis augina morkas, nes jis ūkininkas“). 	<ul style="list-style-type: none"> •Sudaryti sąlygas vaikams dalyvauti ar stebėti kuo daugiau ir įvairesnių muzikinių, vaidybinių renginių, koncertų, lankytis parodose, muziejuose, teatre, miesto šventėse, mugėse, cirke ir kitur. •Pasikalbėti apie patirtus įspūdžius, pasidalyti savo mintimis, emocijomis, pasidžiaugti pastebėtu grožiu. Užduoti atvirų klausimų: –Ką pajutai? –Kas įsiminė? –Kas patiko? –Ko reikia, kad vaidinimas, šokis ar piešinys būtų gražus, įspūdingas? •Žiūrėti lėlių ir dramos vaidinimų, klausytis jų įrašų, žiūrėti animacinių filmukų. Skatinti pastebėti subtilesnes veikėjų kalbos intonacijų, poelgių, veiksmų, kostiumų, lydinčios muzikos, dekoracijų detales. Vaiko apibūdinimus, pvz., „Kiškis greitai bėgo“, vaizdingai papildyti: „Taip, jis skuodė kaip įkirstas.“ (Pasiaiškinti, ką reiškia „kaip įkirstas“). Paskatinti pavaizduoti, kaip kiškis bėga „kaip įkirstas“.

	<ul style="list-style-type: none"> •Gėrisi ir grožisi savo menine kūryba, pasako, kas pasisekė, užrašo savo vardą, nori juos eksponuoti, rodyti kitiems: <ul style="list-style-type: none"> –Pažiūrėk, kaip aš gražiai šoku. –Matai, kaip aš moku vaidinti lapę gudruolę? Pamatęs auklėtojos padarytus paukščiukus sako: –Kokie gražūs paukščiukai. Jie gražiai atrodo. O ar aš irgi galiu padaryti tokius paukščiukus? Jūs irgi jį pakabinsite, kad visi matytų? 	<ul style="list-style-type: none"> •Sudaryti galimybę vaikui, kitiems girdint ir matant, pasidžiaugti savo ir kitų kūryba bei kasdiene veikla. Demonstruoti jo kūrinėlius, ruošti visų vaikų arba autorines parodėles, sudaryti individualius albumus arba kaupti skenuotų kūrinių elektroninius variantus, juos retkarčiais persiūsti tėveliams, kad vaikas girdėtų ir jų pagyrimą bei atsiliepinimus.
	<ul style="list-style-type: none"> •Siekia meninės kūrybos grožio, noriai ir su džiaugsmu stengiasi viską atlikti kuo gražiau: –Neskubu padaryti darbelio, nes noriu, kad būtų gražu. Mamytė džiaugsis, kai gaus tokį gražų atviruką. –Noriu gražiai šokti, kaip televizijoje. 	<ul style="list-style-type: none"> •Palaikyti ir skatinti vaiko norą siekti grožio, pagirti už jo pastangas, parodyti kitiems, užrašyti vaiko pasakojimą ir prisegti prie demonstruojamo darbelio, kad pamatytų, kad jo noras siekti grožio yra pastebėtas ir vertinamas.
<ul style="list-style-type: none"> •Pastebi papuoštą aplinką, meno kūrinius ir pasako, kas jam gražu. Palankiai vertina savo ir kitų kūrybinę veiklą, pasako vieną kitą argumentą, kodėl gražu. 	<ul style="list-style-type: none"> •Pateikdami keletą motyvų apibūdina, palygina patikusią ar nepatikusią muziką, šoki, dailės darbelį, vaidinimą: –Vaidinimas apie vilką ir ožiukus patiko labiau nei vaidinimas apie raganą. 	<ul style="list-style-type: none"> •Skatinti vaikus aptarti stebėtą ar klausytą meno kūrinį, pagrįsti savo nuomonę, atsakant į klausimą, kodėl patiko ar nepatiko. Jei vienas vaikas sako, kad jam patiko, klausiti, ar yra tokių, kuriems nepatiko, leidžiant suprasti, kad visokios nuomonės yra svarbios. Pratinti pastebėti ir atskirti kičą nuo tikrojo meno.
	<ul style="list-style-type: none"> •Palankiai vertina patinkančią savo ir kitų kūrybinę veiklą ir kūrinėlius: –Koks gražus namas, norėčiau tokiame gyventi! Pastebi neišraiškingą, nepavykusį kūrinių atlikimą: <ul style="list-style-type: none"> –Nepavyko, nupiešiu kitą. –Jis viską sugadino. –Neįdomu žiūrėti, nes jis nemoka vaidinti! –Negražus, mažai spalvų. 	<ul style="list-style-type: none"> •Skatinti geranoriškai vertinti kitų saviraiškos ir kūrybos bandymus, išsakyti savo ir gerbti kitų nuomonę. Paprašyti pakomentuoti, kurie kūriniai kelia estetinį pasigėrėjimą (malonu žiūrėti į gražius, grakščius šokio judesius) ir kurie atgraso (baisu žiūrėti žiaurumu ir agresiją perpildytą animacinį filmuką).
	<ul style="list-style-type: none"> •Reiškia nuomonę apie grupės aplinkos estetiką, pastebi, kada daiktai tvarkingai ar gražiai išdėlioti, aiškina, kad švara ir tvarka – tai gražu. Saugo ir puoselėja gamtos grožį, noriai 	<ul style="list-style-type: none"> •Sudaryti sąlygas suprasti aplinkos grožio svarbą ir jį vertinti. Patiems dalyvauti jį puoselėjant: nelaužyti medelių, neskriausti gyvūnėlių, dalyvauti medelių sodinimo akcijose, atskrendančių paukščių sutiktuvėse. Gėrėtis gerai atliktu

	<p>tvarko, puošia grupės aplinką.</p> <ul style="list-style-type: none"> •Gėrisi ir palankiai vertina tinkamą bendraamžių elgesį, džiaugiasi pats gavęs pagyrimų: –Man patinka, nes ji gražiai elgiasi prie stalo! –Auklėtoja pasakė, kad aš gražiai moku vaikščioti koridoriumi, nebėgioju. Piktinasi netinkamu elgesiu, išsako pastabą valgančiam vaikui: –O jeigu prie svečių taip valgytum, tau būtų negėda? Mėgdžioja gražaus elgesio pavyzdžius. 	<p>darbu, išsakyti nuomonę apie prastą.</p> <ul style="list-style-type: none"> •Pastebėti, pagauti momentą, kada vaikas kuo nors gėrisi, džiaugiasi, pritarti jam, padiskutuoti, kodėl taip reiktų elgtis, kaip kiti jaučiasi, kai mato kitą netinkamai besielgiantį, kokį elgesį pavadintų gražiu ir kt. Pratinti gražiai elgtis viešose vietose (teatre, koncerte, parodoje, prekybos centre).
	<ul style="list-style-type: none"> •Gana kritiškai savo ir kitų išvaizdai, pastebi, kada kiti netvarkingai ar nešvariai apsirengę, pagiria, atvirai išreiškia savo nepasitenkinimą ar susižavėjimą, pasako komplimentus. Pastebi, kada mergaitės pasipuošia gražia suknele, plaukų segtukais, patinka tvarkingai ir gražiai rengtis, būti susišukavusiam, derinti drabužių spalvas. 	<ul style="list-style-type: none"> •Skatinti suprasti ir atskirti, kokia išvaizda gali būti pavadinta gražia, akcentuojant tai, ką patys gali padaryti, kad atrodytų gražiai. Siekiant, jog vaikas ugdytąsi gebėjimą pamatyti bei tinkamai vertinti savo ir kitų išorės grožį, ieškoti tinkamiausių būdų (pvz., kurti projektus, plakatus su šūkais, skaityti istorijas, žiūrėti filmukus ir kt.).
	<ul style="list-style-type: none"> •Grožisi ir išraiškingais žodžiais apibūdina labiausiai į akis krentančias gamtos, aplinkos daiktų ir reiškinių bei kasdienio gyvenimo estetiškes ypatybes (pvz., „ryškios žvaigždės“, „sidabrinis šerkšnas“, „gražiausia lėkštutė su mėlynu paaukuotu krašteliu“, „gražiai apipaišytas troleibusas“). 	<ul style="list-style-type: none"> •Per pasivaikščiavimus lauke ar darželio aplinkoje paskatinti stabtelėti ir įsižiūrėti į detales, atrasti gražius daiktus, gamtos ar miesto vaizdus. Jei grupė turi fotoaparata, fotografuoti ir, jei yra galimybė, kaupti atspausdintus arba elektroninius vaizdus, peržiūrėti naudojant multimediją. Džiaugtis pastabumu, gražiais užfiksuotais vaizdais.
	<ul style="list-style-type: none"> •Pastebi grupės aplinkos estetiką ir ja rūpinasi (tvarkingai išdėsto žaislus, daiktus, gražiai padengia stalą, noriai puošia grupę, pastebi savo ir kitų estetinę išvaizdą, tvarkingus drabužius, švarias rankas. 	<ul style="list-style-type: none"> •Kalbėtis, ką jis pats pakeistų aplinkoje, kad būtų gražiau, kurti ir realizuoti įvairius projektus.
	<ul style="list-style-type: none"> •Grupelė vaikų kartu su auklėtoja samprotuoja apie grožį. Vaikai komentuoja: 	<ul style="list-style-type: none"> •Su grožiu susijusius dalykus įtraukti į kasdienės veiklos pokalbius ir veiklą, atkreipti vaikų dėmesį, diskutuoti, kas

	<p>„Grožis – tai gelės, krūmai, beržai, jūra, piliakalniai, Gedimino pilis, laivai, tiltai, gražūs tautiniai kostiumai, Čiurlionio paveikslai, skrybėlės gražios juodos (jas nešioja visokie ponai), žiedai, auskarai, gumytės su šuniukais, limuzinai, futbolas, krepšinis, nes visai gražiai jį žaidžia.“</p>	<p>gražu ir negražu, išnaudoti visas galimybes vaiko estetinėms vertybėms puoselėti.</p>
<p>•Pasakoja įspūdžius apie muzikos, vaidinimo, šokio siužetą, matytus dailės, tautodailės kūrinius, vaizduojamus įvykius, veikėjus, nuotaiką, kilusius vaizdinius. Plačiau papasakoja, ką sukūrė, kaip pats bei kiti dainavo, grojo, šoko, vaidino, piešė.</p>	<p>•Suvokia ir savais žodžiais apibūdina muzikos kūrinius, apie išklaustą lopšinę sako: —Šita muzika labai pūkinė, linguojanti. O C. Sen-Sanso „Gulbė“ iš „Žverių karnavalo“ apibūdinama taip: –Man gulbė labai graži, jos plunksnos baltos ir ji labai gera, aš norėčiau jos ir kitą kartą paklausti.</p>	<p>•Dažnai klausytis įvairių muzikos kūrinių (dainų, šokių, simfoninės muzikos, operos ar baleto ištraukų), paskatinti vaikus susikaupti, išklausus savo mintimis pasidalyti su pedagogu ir draugais. Užduoti klausimų apie skambėjusią muziką, atlikėjus.</p>
	<p>•Savarankiškai pasakoja stebėto šokio siužetą, nusako veikėjus, jų judesius, apibūdina šokio kostiumus: –Senjoro pomodoro buvo toks raudonas kostiumas, jis buvo išsipūtęs, todėl tik vartėsi ant žemės, jis buvo piktas, nes visą laiką trepsėjo.</p>	<p>•Skatinti aptarti stebėtą šokį, atkreipti dėmesį į šokėjų judesius, kostiumus, šokio muziką ir pan. Skatinti reikšti įvairių nuomonę leidžiant suprasti, kad visokia nuomonė yra priimtina.</p>
	<p>•Supranta, kur sėdi žiūrovai ir savarankiškai užima jų vietą, parodo, kur vaidins aktoriai, žino, kada vaidinimas prasideda, o kada pasibaigia.</p>	<p>•Pasamprotauti, ką teatre veikia aktorius, suteikti galimybę pasikalbėti, užduoti jiems klausimų apie teatrą.</p>
	<p>•Apžiūrinėdamas dailės kūrinius apibūdina spalvas, medžiagas, išraišką: –Iš molio padaryta mergaitė. Jos žandukai labai raudoni ir gražūs, jos plaukučiai spindi. Joje yra molio spalva, yra mėlyna spalva, joje yra net labai šviesiai mėlyna spalva.</p>	<p>•Kalbėtis vaikui suprantama kalba apie vizualaus meno kūrinius ir jų kūrybos raiškos priemones – kompoziciją, spalvą, formą, siluetą, proporcijas, padėtį erdvėje ir plokštumoje.</p>
	<p>•Įvardija skirtingus meno kūrinių sukeltus potyrius ir kilusias idėjas patiems veikti: –Aš irgi noriu taip vaidinti katytę. –Aš taip pat moku nupiešti</p>	<p>•Paskatinti realizuoti kilusius sumanymus čia ir dabar, nes praktinė patirtis teikia daugiausiai peno estetiniam suvokimui ir jausenai.</p>

	<p>tokią mergaitę, tik ji bus princesė.</p> <ul style="list-style-type: none"> •Bando atpažinti ir spėlioti, kokį veikėją vaidina: žaisdamas teatrą persirengia lape arba katinu ir atitinkamai veikia – eina tykodamas kiškio žingsniu arba žygiuoja mojuodamas kardu. •Įžvelgia kai kuriuos raiškos priemonių ryšius su vaizduojamu objektu: –Jo nupieštas šuniukas piktas, nes juodas, o mano linksmas, nes pakėlęs laiko letenėlę. 	<ul style="list-style-type: none"> •Stebėti ir padėti vaikams realizuoti kilusius sumanymus: suteikti pakankamai laiko, parūpinti drabužių ir kitos atributikos, reikalui esant įsilieti į vaidinimą ar žaidimą. •Diskutuoti ieškant vienokių ar kitokių meninių sprendimų, pvz., kuriuose piešiniuose yra tamsiai, kuriuose – šviesiai mėlyna spalva, kas piešiniuose pavaizduota arti, o kas – toli, kodėl taip atrodo ir kt.
7-ASIS ŽINGSNIS		
<ul style="list-style-type: none"> •Nori matyti ir kurti grožį aplinkoje, kūrybinėje ir kasdienėje veikloje. •Atpažįsta ir pasakoja apie muzikoje, šokyje, vaidinime, vizualiajame mene vaizduojamus gamtos, aplinkos, žmonių gyvenimo įvykius, objektus. Išsako samprotavimus apie muzikos, vaidinimo, šokio, dailės, tautodailės kūrinių siužetą, vaizduojamų įvykių kaitą, veikėjams būdingus bruožus, kilusius vaizdinius, potyrius. •Pastebi, kas gražu, ir stengiasi tai panaudoti savo meninėje raiškoje. •Pasakoja, aiškina, ką pats sukūrė, kaip kūrė. Pasako, kurių kūrinių malonu klausyti ir žiūrėti, o kurių nesinori klausyti, nemalonu žiūrėti. Reiškia savo nuomonę, kodėl gražu. Domisi kitų kūrybinėmis idėjomis, sumanymais, geranoriškai juos komentuoja. 		

Ikimokyklinio ugdymosi lūkestis – auga SĖKMINGAI BESIUGDANTIS vaikas

Ugdymosi pasiekimų sritys:

14. Iniciatyvumas ir atkaklumas“.
15. Tyrinėjimas.
16. Problemų sprendimas.
17. Kūrybiškumas.
18. Mokėjimas mokytis.

14. INICIATYVUMAS IR ATKAKLUMAS

Vertybinė nuostata. Didžiuojasi savimi ir didėjančiais savo gebėjimais.

Esminis gebėjimas. Savo iniciatyva pagal pomėgius pasirenka veiklą, ilgam įsitraukia ir ją plėtoja, geba pratęsti veiklą po tam tikro laiko tarpo, kreipiasi į suaugusiųjų pagalbą, kai pats nepajėgia susidoroti su kilusiais sunkumais.

Pasiekimai	Vaikų veiklos pavyzdžiai	Ugdymo gairės
1-asis žingsnis		
<ul style="list-style-type: none"> •Pats juda (šliaužia, ropoja, eina) jį sudominusių žaislų, daiktų link. Trumpam sutelkia žvilgsnį, seka judantį daiktą akimis, 	<ul style="list-style-type: none"> •Turi mėgstamus žaislus. Laikydamasis sienos nueina prie žybsinčių, skambančių, spalvotų kubelių. Po to per pusę grupės nuropoja prie kamuoliuko. 	<ul style="list-style-type: none"> •Pastebėti vaiko rodomą iniciatyvą ir ją palaikyti. Stebėti ir pasidžiaugti vaiko daug kartų kartojamais veiksmis, rodančiais jo atkaklumą.

klausosi, atlieka tikslingus judesius, veiksmus su daiktais.		
•Šypsodamasis, žvelgdamas į akis, čiauškėdamas, duodamas žaislą kitam skatina su juo žaisti; išreikšdamas norus parodo „taip“ arba „ne“.	•Tiesia kamuoliuką auklėtojui, žiūri į akis, šypsosi. Žaidžiant žaidinimus „Bėga bėga pelytė“, plodamas katutes tiesia delniuką suaugusiajam, prašydamas jį pakartoti.	•Priimti vaiko siūlomus žaidimus. Žaisti žaidinimus su vaiku tol, kol jis to nori. •Siūlyti žaisti smulkiajai motorikai skirtus žaidimus, reikalaujančius dėmesio, atkaklumo (pvz., sukaišioti detales į atitinkamas ertmes ir kt.).
2-asis žingsnis		
•Pats pasirenka daiktus, su jais žaidžia, daug kartų atkakliai bando atlikti naują veiksmą, kartoja tai, kas pavyko. Judesį, veiksmą ar garsą gali pakartoti tuoj pat, po kelių valandų, dienų, todėl savarankiškai modeliuoja kelis judesius ar veiksmus į vieną seką. Trumpam atitraukus dėmesį vėl sugrįžta prie ankstesnės veiklos.	•Atkakliai bando užsegti didelę sagą: pabando, nepavyksta, vėl pabando, pagaliau išspraudžia sagą į kilpą ir apsidžiaugia. Kelis kartus užsega ir vėl atsega sagą. •Prieš kelias dienas matė, kaip kirpėja kirpo sesutę, todėl ima šukas ir šukuoja lėlę. •Žaidžia su muzikiniu žaislu, tačiau išgirsta su mašinėle burzgiantį draugą. Kurį laiką stebi, kaip šis žaidžia. Netrukus vėl pradeda spaudyti muzikinio žaislo mygtukus.	•Pabūti greta vaiko, kai jis mokosi naujų veiksmų – tai stiprina jo atkaklumą, skatina tęsti bandymus. Neskubėti padėti vaikui – paties atliktas veiksmas turi didesnę poveikį jo raidai.
•Pats noriai mokosi iš tų, su kuriais jaučiasi saugus.	•Stebi, kaip auklėtojas stato bokštelį ir pats ima kaladėles, stato panašų bokštelį.	•Žaisti, ką nors veikti vaikų akivaizdoje, kad mažyliai galėtų stebėti atskirus veiksmus, procesą.
•Veiksmams ir atskirais žodžiais reiškia norus, veda suaugusįjį prie dominančių daiktų. Protestuoja, reiškia nepasitenkinimą, negalėdamas įveikti kliūties.	•Vaikas veda auklėtoją prie žaisliuko – iššokančios varlytės. Rodo, kad reikia varlytę įdėti į vidų, uždengti dangtelį ir po to jį atidengti, kad varlytė iššoktų. Po daugelio bandymų pats išmoksta įdėti varlytę ir atidaryti dangtelį. •Rodo nepasitenkinimą, kai stumiamos durys neatsidaro, rėkia, reikalaujamas pagalbos.	•Kantriai padėti vaikui mokytis, kai jis rodo iniciatyvą, domisi naujais veiksmams. •Padėti vaikui įveikti kliūtis, jei po daugelio bandymų jam nepavyksta atlikti norimo veiksmo.
3-iasis žingsnis		
•Nuolat energingai žaidžia, ką nors veikia, laisvai juda erdvėje, pats keičia veiklą, pasirenka vieną iš kelių daiktų, sugalvoja	•Sudėlioja visas formules į jų lizdus. Jas išima ir vėl sudėlioja. Pasilipa ant kėdės, kad pasiektų žaislą, padėtą ant palangės. Deda dėlionę nepaisydamas šalia keliamo vaikų triukšmo.	•Pasirūpinti saugia aplinka grupėje, lauke. Auklėtojui pačiam žaisti įvairius sensorinius žaidimus vaikų akivaizdoje, kad jie galėtų jį stebėti ir mėgdžioti, taip mokydami naujų veiksmų. Skatinti vaikus pastatyti bokštelį, baigti sudėti

būdus, kaip pasiekti neprieinamą norimą daiktą.		dėlionę. •Siūlyti vaiko poreikius atitinkančių priemonių veiklai.
•Mėgsta išbandyti suaugusiojo pasiūlytus naujus žaislus, žaidimus, neįprastą veiklą.	•Ilgai tyrinėja naują žaislą. •Ilgam susitelkia bandydamas užsegti sagas, suvarstyti batų raištelius, dėlioja dėliones, konstruoja. •Užsimerkęs sukasi ratu tol, kol nugriūva.	•Nuolat praturtinti grupę kuo nors nauju, pasiūlyti vaikams naujų žaidimų. •Neišleisti vaikų iš akių.
•Ekspresyviai reiškia savo norus, sako „ne“.	•Atkakliai tvirtina, kad nenori miegoti.	•Kai tik įmanoma, palaikyti vaiko norus, patraukliai pasiūlyti jiems pakeisti neigiamą nuomonę.
4-asis žingsnis		
•Dažniausiai pats pasirenka ir kurį laiką kryptingai plėtoja veiklą vienas ir su draugais.	•Rodo iniciatyvą vadovauti sugalvotam žaidimui ir buria kitus vaikus. Mergaitė nueina į lėlių kampelį. Pamato žaidimų draugę ir klausia: „Giedre, ar nori žaisti namus?“	•Palaikyti vaikų veiklos sumanymus, padėti juos išplėtoti, įgyvendinti.
•Kviečiant, sudominant ištraukia į suaugusiojo pasiūlytą veiklą jam, vaikų grupei ar visai vaikų grupei.	•Motiejus noriai dalyvauja suaugusiojo organizuojamoje „Ryto rato“ veikloje.	•Pasiūlyti vaikams veiklos dviese, grupelėje ar su visa grupe.
•Susidūręs su kliūtimi arba nesėkme, bando ką nors daryti kitaip arba laukia suaugusiojo pagalbos. Siekia savarankiškumo, bet vis dar laukia suaugusiųjų paskatinimo, padaršinimo.	•Valerija randa išeitį, susidūrusi su kliūtimi. Mergaitė piešia. Pasiėmusi teptuką merkia į guašą, tepa ant popieriaus. Dažus sunku tepti ant lapo. Vėl merkia teptuką į guašą – vėl tepa, dar kartą tepa. Teptukas vos slysta lapu. Valerija ima spausti teptuką, dažus vis tiek sunku tepti. Besidairydama pamato, kad ant stalo stovi indelis su vandeniu. Indelį prisitraukia prie savęs. Teptuką pašlapina į vandenį, tada merkia į dažus ir vėl piešia ant lapo. Pastebi, kad dabar teptukas slysta lengvai.	•Palaikyti vaikus, kurie bando išsūkį įveikti savarankiškai, neskubėti teikti pagalbos. Vaikams, kurie greit nusimena, meta veiklą, padėti surasti išeitis, sprendimus. Pastebėti ir palaikyti vaiko iniciatyvą atlikti nesudėtingus darbus: išplauti teptukus, plauti žaislus ir pan. Džiaugtis vaiko iniciatyva padėti kitam – ką nors paduoti, paaiškinti ar pagelbėti užsisęgti.
5-asis žingsnis		
•Pats pasirenka ir ilgesnį laiką kryptingai plėtoja veiklą vienas ir su draugais.	•Patys sugalvoja žaidimą ir ilgai jį plėtoja. Daiva, Emilija ir Motiejus pačių sugalvotą žaidimą „Ragana gaudo“ žaidžia 13 minučių. Giedrė ir Matas	•Skatinti vaikus turiningiau išplėtoti jų pačių sumanymą.

	pačių sugalvotą žaidimą „Gaminame maistą“ žaidžia 32 minutes.	
•Lengviau pereina nuo paties pasirinktos veiklos prie suaugusiojo jam, vaikų grupei, visai vaikų grupei pasiūlytos veiklos. Suaugusiojo pasiūlytą veiklą atlieka susitelkęs, išradingai, savaip, savarankiškai.	•Auklėtojui pasiūlius veiklą patys pasirenka, kaip, pvz., pieš mamos portretą: vieni jį piešia spalvotais pieštukais, kiti tapo guašu, tretį – kreidelėmis. Kiekvieno mamytė vis kitokia.	•Veiklą vaikams pasiūlyti tik kaip motyvuojančią idėją, kurią jie galėtų sukonkretinti ir savaip įgyvendinti. Nesiūlyti uždaru užduočių, kuriose auklėtojas nurodo vaikui visus veiklos atlikimo žingsnius.
•Ilgesnį laiką pats bando įveikti kliūtis savo veikloje, nepavykus kreipiasi pagalbos į suaugusįjį.	•Simonas nori pasidaryti robotą, suklijuodamas dvi dėžutes. Patepa klėjais, tačiau jos nesulimpa. Pritepa daugiau klijų – dėžutės nesuklijuoja. Po kurio laiko vaikas kreipiasi pagalbos į suaugusįjį.	•Pagalbą vaikui teikti ne ką nors darant už jį, bet keliant mąstyti skatinančius klausimus, pateikiant keletą alternatyvių pasiūlymų, skatinant bandyti daug kartų.
6-asis žingsnis		
•Turiningai plėtoja paties pasirinktą veiklą, ją tęsia po dienos miego, kitą dieną, kelias dienas.	•Žaidžia ilgą laiką trunkančius kūrybinius žaidimus. Vaikai visą savaitę žaidžia žaidimą apie geručius ir blogiukus.	•Sudaryti sąlygas grupėje vaikų sumanymus ir auklėtojo pasiūlytą veiklą plėtoti po keletą dienų, neardant vaikų susikurtos aplinkos, nebaigtų darbų.
•Susidomėjęs ilgesniam laikui išitraukia į suaugusiojo jam, vaikų grupei, visai vaikų grupei pasiūlytą veiklą, siūlo vaikams ir suaugusiajam išitraukti į jo paties sugalvotą veiklą.	•Auklėtojo pasiūlytą veiklą – pasidaryti draugo siluetą ir jį išgražinti – vaikai pradėjo ryte, tęsė po pietų ir baigė tik kitą dieną. •Prie vaikai įdomios auklėtojo pasiūlytos veiklos grįžta, kol ją baigia (pvz., pasidaro Užgavėnių kaukes).	•Pasiūlyti vaikams įdomios veiklos idėjų, sumanymų vaikų grupelių veiklai. Pastebėti vaiko sumanymus, juos palaikyti, padėti išplėtoti.
•Savarankiškai bando įveikti kliūtis savo veikloje, nepasisekus bando įtraukti bendraamžius ir tik po to kreipiasi į suaugusįjį.	•Tomas nori sukonstruoti raketą. Tačiau jam neišeina. Tada jis kreipiasi į Nerijų, kuris jam padeda.	•Skatinti vaikus pabaigti pradėtus darbus, padėti vienas kitam įveikti problemas. Siūlyti vaikams kruopštumo, susikaupimo reikalaujančių darbų, pvz.: įverti siūlą, įsiūti sagą, prisukti veržlę ir pan.
7-asis žingsnis		
<ul style="list-style-type: none"> •Nusiteikęs pradėti, siūlyti naują veiklą, ją užbaigti, užmegzti naują draugystę, naują kontaktą su suaugusiaisiais. •Savo iniciatyva pagal savo pomėgius, interesus pasirenka veiklą, ilgam išitraukia, ją plėtoja. •Nuo pradžios iki pabaigos gali atlikti ir nepatrauklią veiklą. 		

- Palankiai priima iššūkius, bando pats įveikti kliūtis.
- Kreipiasi į suaugusiųjų pagalbą, kai pats nepajėgia susidoroti su kilusiais sunkumais.

15. TYRINĖJIMAS		
Vertybinė nuostata. Smalsus, domisi viskuo, kas vyksta aplinkui, noriai stebi, bando, samprotauja.		
Esminis gebėjimas. Aktyviai tyrinėja save, socialinę, kultūrinę ir gamtinę aplinką, įvaldo tyrinėjimo būdus (stebėjimą, bandymą, klausinėjimą), mąsto ir samprotauja apie tai, ką pastebėjo, atrado, pajuto, patyrė.		
Pasiekimai	Vaikų veiklos pavyzdžiai	Ugdymo gairės
1-asis žingsnis		
<ul style="list-style-type: none"> •Stengiasi pamatyti, išgirsti, paliesti, paimti, paragauti žaislus ir kitus daiktus. •Reaguoja į tai, kas vyksta aplinkui, bando dalyvauti (mimika, judesiais, garsais). 	<ul style="list-style-type: none"> •Vaikai siekia paimti žaislus ir daiktus, juos liečia, apžiūrinėja, kiša į burną. Tai pirmieji tyrinėjimo žingsniai. •Vaikai juda, kartoja judesius, praktikuojasi. 	<ul style="list-style-type: none"> •Visa, kas yra artimiausioje aplinkoje, laikyti žaidimo priemonėmis. Kūdikui sudaryti galimybes žaisti su žaislais arba tam tinkamais daiktais, judėti, liesti daiktus, išlaikyti pusiausvyrą, stengtis pajudėti daikto link, jį pasiekti, paragauti. •Vaikus paguldyti ar pasodinti taip, kad jie galėtų plačiai matyti aplinkui – stebėti kitus vaikus ir su jais bendrauti. • Sudaryti sąlygas patirti skirtingas žaidimo erdves, tokias, kaip lygios grindys, kilimas, žolė, smėlis, minkšti ir kieti paviršiai, erdvės viduje ir lauke; pajusti įvairius pojūčius – šviežio oro, įvairių paviršių, kvapų, temperatūrų skirtumo, garsų. •Vaikams pajusti ir tyrinėti duoti įvairių medžiagų, formų, skatinti žaisti su savo kojų pirštais, liesti savo ir pažįstamų žmonių veidą, plaukus, rankų pirštus, kartoti tai kelis kartus.
2-asis žingsnis		
<ul style="list-style-type: none"> •Stengiasi išbandyti žaislus ar daiktus, stebi, kas vyksta aplinkui, rodo kitiems, ką pavyko padaryti. •Mėgsta žaisti slėpynių. Patikusį veiksma prašo pakartoti daug kartų. 	<ul style="list-style-type: none"> •Vaikai tyrinėja viską, kas yra aplinkui, jie ima, judina, liečia, stebi, klauso, bando sudėti ar išardyti, didžiuojasi, kai pavyksta, noriai bendrauja su artimais žmonėmis ir vaikais. •Kartoja tą patį žaidimą, prašo dar kartą paskaityti tą pačią knygutę, pažiūrėti filmuką ar paveikslėlį. 	<ul style="list-style-type: none"> •Vaikams sudaryti sąlygas aktyviai tyrinėti aplinką, suaugusieji padeda, bet netrukdo, nepertraukia. •Duoti įvairių tinkamų žaisti daiktų ir žaislų, kurie skatina atlikti tiek stambiuosius, tiek smulkiuosius judesius. •Jiems sudaryti sąlygas naudoti ir vystyti įvairius gebėjimus, pvz., klausyti, stebėti, prisiminti, kalbėti, aptarti, kas vyko (reflektuoti), priimti sprendimus. •Jau nuo mažumės mokyti atpažinti spalvas, simetriją ir formas, atkreipti dėmesį, kurios tinka viena prie kitos, yra giminingos.
3-iasis žingsnis		

<ul style="list-style-type: none"> •Atsargiai elgiasi su nepažįstamais daiktais ir medžiagomis, tačiau rodo susidomėjimą, bando aiškintis, kas tai yra, kaip ir kodėl tai veikia, vyksta. 	<ul style="list-style-type: none"> •Skaičiuoja, dėlioja tam tikra tvarka daiktus, bando padėti į vietą, savaip tvarkyti žaislus, mielai padalija ką nors kitiems po lygiai, pasidalina per pusę. •Bando išardyti žaislus, pažiūrėti, kas yra jų viduje. •Varto knygas, vaizduoja, kad skaito, kalba apie tai, ką mato paveikslėliuose. 	<ul style="list-style-type: none"> •Skatinti manipuliuoti kiekiais, eiti nuo vientiso prie dalių ir atgal, pvz., padalyti plastilino gabalą ir vėl sulipdyti į vieną, išpilstyti vandenį į mažus buteliukus ir vėl supilti į didelį indą. •Sudaryti galimybes surinkti, rūšiuoti ir sudėlioti daiktus kokia nors tvarka, įvairiais būdais žaisti su medžiagomis, stiprinti tvarkos jausmą, t. y. grupuoti paprastus daiktus ar padėti juos į jų vietą. •Pateikti knygų ir paveikslėlių apie įvairius jų kasdienio gyvenimo aspektus. •Skirti laiko mokytis apsirengti ir valgyti, padėti vienas kitam.
4-asis žingsnis		
<ul style="list-style-type: none"> •Pats pasirenka žaidimui ar kitai veiklai reikalingus daiktus ir medžiagas, paaiškina, kodėl pasirinko. •Žaisdamas tyrinėja, išbando daiktus bei medžiagas (pvz., plaukia ar skęsta, rieda ar sukasi ratu, tinka daiktai vienas prie kito ar ne ir pan.). 	<ul style="list-style-type: none"> •Žaidimui bando panaudoti įvairius daiktus, kartais mieliau žaidžia su artimiausios aplinkos daiktais nei žaislais ir išradingai juos panaudoja. •Grupuoja daiktus tam tikra tvarka, gali padėti suaugusiems tvarkyti kambarius ar dirbti kitus darbus. 	<ul style="list-style-type: none"> •Ugdymo programą ir aplinką kurti taip, kad vaikams būtų prieinamos įvairios medžiagos ir priemonės, kuriomis pasinaudodami galėtų inicijuoti kryptingą iškilusios problemos sprendimo veiklą, patys sugalvoti problemų ir su pasitenkinimu ieškoti jų sprendimo būdų. •Skatinti nebijoti bandyti ir klysti ieškant savo iškeltų problemų sprendimų, pasinaudoti ankstesniu patyrimu ir juo remiantis bandyti naujus sprendimo kelius.
5-asis žingsnis		
<ul style="list-style-type: none"> •Geba suvokti ryšį tarp to, kaip daiktas padarytas ir jo paskirties (pvz., ratai yra apvalūs, nes mašinos paskirtis yra judėti). •Domisi medžiagomis, iš kurių padaryti daiktai, ir jų savybėmis. Suvokia medžiagos, iš kurios padarytas daiktas, pasirinkimo tikslingumą (pvz., kodėl mašinos korpusas iš metalo, o padangos iš gumos). •Paaiškina, kad su nežinomais daiktais ir 	<ul style="list-style-type: none"> •Samprotauja apie daiktų naudojimą, bando paaiškinti, kokios jų savybės padaro juos tinkamus. •Dalyvauja, stebi, kai atliekami bandymai, patys bando, pvz., sumaišyti medžiagas, išardyti daiktus. •Pastebi ir pasako, parodo, kaip pasikeitė gamta ir samprotauja su kuo tai susiję, pvz., medžiai pagelto, nes buvo šalna. 	<ul style="list-style-type: none"> •Vaikus skatinti stebėti ir apibūdinti daiktų, medžiagų, gyvosios gamtos objektų savybes ir bruožus, piešti ar konstruoti įsivaizduojamus daiktus. •Sudaryti galimybę suskaičiuoti, prognozuoti, pvz., į kiek dalių reikės padalyti pyragą, po kiek saldainių imti, kad visi gautų po lygiai. •Skatinti pasitelkti simbolius, palyginti, atkartoti, numatyti situacijas, nukreipti savo dėmesį į ką nors kita ar atkreipti dėmesį dabar. Skatinti paaiškinti savo pasirinkimus ir logiškai juos pagrįsti. •Vaikams pateikti tinkamų knygų, paveikslų, plakatų, žemėlapių, kuriais jie galėtų remtis pagrįsdami savo požiūrį.

<p>medžiagomis reikia elgtis atsargiai, stengiasi taip daryti.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Išskiria akivaizdžius daiktų, medžiagų, gyvūnų, augalų bruožus, savybes, kalbėdami apie tai kartais susieja skirtingus pastebėjimus. 		
<p>6-asis žingsnis</p>		
<ul style="list-style-type: none"> • Domisi aplinka, mėgsta stebėti, kaip auga augalai, kaip elgiasi gyvūnai, noriai atlieka paprastus bandymus, tyrinėja, iš kokių medžiagų padaryti daiktai, kur jie naudojami. • Samprotauja apie tai, ką atrado, sužinojo, kelia tolesnius klausimus, siūlo idėjas, ką dar galima būtų tyrinėti. • Domisi, kaip seniau gyveno žmonės, kaip žmonės gyvena kitose šalyse. • Aktyviai tyrinėdami aplinką demonstruoja vis didėjančią kūno kontrolę, tinkamai pasitelkia visus pojūčius, savo galimybėms išplėsti pasitelkia įrankius ir kitas priemones (pvz., lupą, mikroskopą). • Su suaugusiais ar kitais vaikais aptaria nesudėtingų stebėjimų, bandymų ar konstravimo planus, numato rezultata, mokosi pavaizduoti 	<ul style="list-style-type: none"> • Stebi ir komentuoja reiškinius, vykstančius gamtoje ir aplinkoje. • Atlieka nesudėtingus bandymus (pvz., stebi, kaip tirpsta ledas, dega žvakė, plaukia ar skęsta įvairūs daiktai, magnetas traukia metalinius daiktus). • Stebimo objekto pasikeitimus fiksuoja lentelėje. • Domisi gamtos reiškiniais, prietaisų veikimu ir kt., aktyviai klausinėja. • Stebėdamas aplinką, atpažįsta akivaizdžius daiktų, gyvūnų, augalų grupių panašumus ir skirtumus, juos aptaria. 	<ul style="list-style-type: none"> • Sudaryti sąlygas ir skatinti tyrinėti gamtos ir socialinės aplinkos objektus, jų kaitą, savybes. • Siūlyti atlikti nesudėtingus bandymus, stebėti prietaisų veikimą. • Vykdyti projektinę veiklą, skirtą ilgalaikiams stebėjimams (pvz., stebėti augalo augimą). Mokyti vaikus fiksuoti pastebėjimus, pildyti lenteles ir pan. • Grupėje turėti mikroskopą ir kitus galimus prietaisus, skirtus tyrinėti, mokyti ir skatinti vaikus jais savarankiškai naudotis. • Skatinti vaikus, kad jie patys ieškotų atsakymų į iškilusius klausimus knygoje, internete, jeigu mato, kad nepavyksta, pasiklaustų suaugusiųjų, kurie gali padėti.

<p>juos nesudėtingose lentelėse, diagramose, išradingai, kūrybiškai pristato savo tyrinėjimus ir kitus darbus.</p> <ul style="list-style-type: none"> •Stebėdamas fotografijas aiškinasi, kuo yra panašus į savo artimuosius, kuo skiriasi nuo jų. •Palygina daiktus, medžiagas, gyvūnus ir augalus, atsižvelgdamas į savybes, juos tikslingai grupuoja ir klasifikuoja. 		
<p>7-asis žingsnis</p>		
<ul style="list-style-type: none"> •Domisi gamtinės aplinkos tyrinėjimais (stebėjimais, bandymais). Siūlo idėjas, ką norėtų tyrinėti, išbandyti, pasirenka tai, kas labiausiai domina. •Suaugusiojo padedamas numato, ką reikės atlikti, pasiūlo, kokias priemones ir kaip galima panaudoti tyrinėjant, stebi ar bando, aptaria ir daro išvadas. Tai, ką sužinojo tyrinėdamas, susieja su tuo, ką jau žinojo, išsako savo abejones ir ką dar norėtų sužinoti. •Suaugusiojo padedamas atlieka paprastus artimiausios socialinės aplinkos, žmonių gyvenimo, darbo, kūrybos tyrinėjimus (stebi, klausia, nupiešia, nufotografuoja, ieško informacijos įvairiuose šaltiniuose). •Tyrinėjimams naudoja skaitmenines technologijas (kompiuterį, mobilųjį telefoną, fotoaparata ir kt.). •Tyrinėja susidomėjęs, atidžiai, stengiasi viską pastebėti. Samprotauja apie pastebėtas aplinkos objektų savybes, požymius, žmonių gyvenimo būdo bruožus, palygina, kritiškai vertina. •Atskiria dalis nuo visumos, sujungia dalis į visumą, sudaro sekas, grupuoja, klasifikuoja. Projektuoja, modeliuoja. •Tyrinėjimo rezultatus pavaizduoja piešiniu, nuotraukomis, nesudėtinga schema, pristato kitiems. Baigęs tyrinėjimą, aptaria, kaip pavyko viską atlikti, ką galima buvo daryti kitaip. •Stebėdamas ar vykdydamas bandymą stengiasi viską atlikti tvarkingai, laikytis sutartų taisyklių. Paaškina, kad gamtą ar socialinę aplinką tyrinėti reikia atsargiai, nežalojant, neniokojant, nurodo, ko reikia saugotis gamtoje (neragauti nepažįstamų vaisių, uogų, neimti į rankas vabzdžių ir t. t.), buityje, gatvėje. 		

<p>16. PROBLEMŲ SPRENDIMAS</p>		
<p>Vertybinių nuostatų. Nusiteikęs ieškoti išeičių kasdieniams iššūkiams bei sunkumams įveikti.</p>		
<p>Esminis gebėjimas. Atpažįsta ką nors veikiant kilusius iššūkius bei sunkumus, dažniausiai supranta, kodėl jie kilo, suvokia savo ir kitų ketinimus, ieško tinkamų sprendimų ką nors išbandydamas, tyrinėdamas, aiškindamasis, bendradarbiaudamas, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes.</p>		
<p>Pasiekimai</p>	<p>Vaikų veiklos pavyzdžiai</p>	<p>Ugdymo gairės</p>
<p>1-asis žingsnis</p>		

<ul style="list-style-type: none"> • Pakartoja nepasisekusį veiksma, jį keičia, kad pasiektų laukiamą rezultatą. Mimika, gestais ir žodžiais parodo, kad susidūrė su kliūtimi, tikėdamasis suaugusiojo ar vyresnio vaiko pagalbos. 	<ul style="list-style-type: none"> • Žaidžia su vienas į kitą įdedamais indeliais. Paima didesnį indelį ir kelis kartus kantriai bando įdėti jį į mažesnį. Nepavykus didesnį indelį padeda, paima mažesnį ir įdeda jį į kitą. • Vaikas bando užlįsti į tarpą tarp spintelės ir sienos. Spraudžiasi, daug kartų bando, tada pradeda rėkti, į pagalbą kviesdamas suaugusįjį. 	<ul style="list-style-type: none"> • Padrąsinti vaiką savarankiškai bandyti įveikti iššūkį ar problemą. Pagirti, kai jam pasiseka susidoroti su kliūtimi. Parodyti vaikui naujų veikslių sunkumui įveikti. • Kai vaikas bando atlikti tai, ko padaryti dar negali, padėti jam. Jei bando daryti tai, kas pavojinga – aiškinti, kad to daryti negalima, nukreipti dėmesį, nuraminti.
2-asis žingsnis		
<ul style="list-style-type: none"> • Susidūręs su sudėtinga veikla, kliūtimi, išbando jau žinomus veikimo būdus. Stebi, kaip panašioje situacijoje elgiasi kiti ir išbando jų naudojamus būdus. 	<ul style="list-style-type: none"> • Pamatęs užsuktą buteliuką, deda jį į burną, meta, paima, perdeda iš rankos į ranką, paglosto, sugniaužia. • Stebi, kaip auklėtojas atsuka ir užsuka buteliuko kamštelį. Paima buteliuką ir bando kamštelį atsukti pats. Pavykus apsidžiaugia. 	<ul style="list-style-type: none"> • Drąsinti vaiką: „Tau pavyks!“ „Pabandyk kitaip!“ „Na, dar kartą!“ • Rodyti vaikams būtinus veiksmų su daiktais būdus. Patarti, kaip elgtis įvairiose sudėtingose situacijose. • Komentuoti vaiko veiksmų ir auklėtojo demonstruojamų veiksmų pasekmes.
<ul style="list-style-type: none"> • Nepavykus įveikti kliūties, meta veiklą arba laukia pagalbos. 	<ul style="list-style-type: none"> • Bando sudėti korteles į joms skirtą dėžutę. Išima, įdeda, vėl išima, dalį įdeda. Po 5–6 veiksmų nueina šalin taip ir nepabaigęs sudėti kortelių. 	<ul style="list-style-type: none"> • Šiek tiek padėti vaikui įveikti kliūtį ar sunkumą, atlikti sudėtingą veiklą, kad stiprėtų jo pasitikėjimo savimi jausmas.
3-iasis žingsnis		
<ul style="list-style-type: none"> • Drąsiai imasi sudėtingos veiklos, atkakliai, keisdamas veikimo būdus bando ją atlikti pats, stebi savo veiksmų pasekmes. 	<ul style="list-style-type: none"> • Vaikas bando pastatyti aukštą bokštą iš kaladėlių. Dedant kaladėles ant viršaus, bokštas griūva. Vaikas nenusimena ir bando dar kartą. Dabar padaro tvirtą pagrindą iš didesnių kaladėlių. O viršuje kaladėlę ant kaladėlės deda tol, kol bokšto viršūnė vėl griūva. Vaikas bando dar kartą, kaladėles dėdamas atsargiau. 	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti vaikus imtis pagal jų galimybes sudėtingos veiklos. Jei vaikas sako „negaliu“, „nemoku“, jį drąsinti.
<ul style="list-style-type: none"> • Nepavykus įveikti sudėtingos veiklos ar kliūties, prašo pagalbos arba meta veiklą. 	<ul style="list-style-type: none"> • Meda gauda jai metamą kamuolį. Mergaitė kamuolio nepagauna vieną, antrą, trečią kartą. Tada sako: –As nenoliu gaudyt. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kai vaikui kas nors nepasiseka arba jei jis prašo padėti, klausti paties vaiko: –Ką dar galima padaryti? –Kaip kitaip galima padaryti? Arba pateikti kelis sprendimo būdus, padedančius įveikti kliūtis, kad vaikas pasirinktų vieną iš jų.
4-asis žingsnis		
<ul style="list-style-type: none"> • Supranta, kad susidūrė su sudėtinga 	<ul style="list-style-type: none"> • Tomas pažiūri į dėlionę ir sako: –Čia bus sunku. Tokios dar 	<ul style="list-style-type: none"> • Komentuoti vaikų taikytus problemų sprendimo būdus ir jų pasekmes, kad

veikla, kliūtimi, problema.	nedariau.	vaikai geriau suprastų, kodėl pavyko įveikti sunkumus.
•Nori ją įveikti, išbando paties taikytus, stebėtus ar naujai sugalvotus veikimo būdus.	•Vaikas sako: „Aš tai padarysiu“ ir bando tol, kol pavyksta arba sugalvoja kitaip.	•Vaikams susidūrus su problema, skatinti juos prisiminti, kokius panašios problemos sprendimo būdus jie taikė anksčiau.
•Stebi savo veiksmų pasekmes, supranta, kada pavyko įveikti sunkumus. Nepasisekus prašo suaugusiojo pagalbos.	•Mergaitė pripila pilną kibirėlį smėlio ir nori nunešti draugei. Tačiau kibirėlis per sunkus, ji jo nepakelia. Tada mergaitė išpila smėlį ir iš naujo pripila tik trečdalį kibirėlio. Smėlį nuneša draugei. •Vaikams trūksta mašinėlių lenktynėms organizuoti. Jie kreipiasi pagalbos į suaugusįjį.	•Drąsinti vaikus kartu ieškoti išeičių iš susidariusios probleminės situacijos. •Padėti vaikams įveikti sunkumus, tariantis kartu su vaikais, padedant jiems apmąstyti svarbiausius problemų sprendimo etapus.
5-asis žingsnis		
•Retsykliais pats ieško sunkumų, kliūčių, aktyviai bando įveikti sutiktus sunkumus.	•Imasi kurti darbelį iš popieriaus, kurį reikia tiksliai lankstyti ir kirpti, bet nėra tikras, ar jam pavyks. Nepavykus tinkamai perlenkti, ima kitą lapą ir bando dar kartą.	•Siūlyti vaikams sudėtingos veiklos, drąsinti jos imtis, drąsiai bandyti, eksperimentuoti, tartis su kitais.
•Ieško tinkamų sprendimų, tariasi su kitais, mokosi iš nepavykusių veiksmų, poelgių.	•Susipykęs su draugu, po kurio laiko bando išspręsti nesutarimą – pasiūlo savo atsineštą žaislą, pakviečia žaisti, leidžia pasirinkti norimą vaidmenį.	•Skaityti kūrinių apie įvairius žmonių ketinimus, poelgius ir jų pasekmes.
•Nepasisekus samprotauja, ką galima daryti toliau, kitaip arba prašo suaugusiojo pagalbos.	•Bandė nutapyti paveikslą, bet pridėjo per daug juodos spalvos, paveikslas pasidarė murzinas. Vaikas samprotauja: „Nieko, nutapysiu kitą.“	•Kai vaikai susiduria su problema, paprašyti visų pagalvoti, ką galima daryti toje situacijoje. Padėti vaikams geriau suprasti kiekvieno pasiūlyto sprendimo pasekmes.
6-asis žingsnis		
•Atpažįsta, su koku sunkumu ar problema susidūrė.	•Numatydamas pasekmes, į žaidimą nenori priimti vaiko, kuris dažnai sugriauna kitų statinius arba elgiasi ne pagal žaidimo taisykles.	•Užduoti vaikams atvirusius klausimus, padedančius apmąstyti problemą: –Kas atsitiko? –Kaip tu jautiesi? –Kaip jaučiasi kiti?
•Ieško tinkamų sprendimų, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes, tariasi su kitais ir atsižvelgia į jų nuomonę, siūlo ir priima pagalbą,	•Pasako, kaip jausis kitas vaikas, jei kas nors suplėšys jo piešinį. •Žino ir pasako kelis būdus, kaip galima elgtis, kai niekas su tavimi nedraugauja. •Išvardija kelias savo grupei būdingas problemas.	•Vaikui susidūrus su problema, klausti: –Ką tu darei? –Ar tai padėjo įveikti problemą? –Ką dar galima daryti? –Ar tai padės įveikti problemą?

mokosi iš savo ir kitų klaidų.		
•Nepasisėkus bando kelis kartus, ieškodamas vis kitos išeities, arba prašo kito vaiko ar suaugusiojo pagalbos.	•Bando iš popieriaus išlankstyti lėktuvėlį. Iš pradžių lanksto, kiek prisimena. Po to paima draugo padarytą lėktuvėlį, jį apžiūrinėja ir bando išlankstyti. Nepavykus paprašo draugo, kad jam parodytų, kaip lankstyti.	•Bando iš popieriaus išlankstyti lėktuvėlį. Iš pradžių lanksto, kiek prisimena. Po to paima draugo padarytą lėktuvėlį, jį apžiūrinėja ir bando išlankstyti. Nepavykus paprašo draugo, kad jam parodytų, kaip lankstyti.
7-asis žingsnis		
<ul style="list-style-type: none"> •Sudėtingą veiklą, kliūtis, sunkumus ar problemas priima natūraliai, nusiteikęs juos įveikti. •Ieškodamas, kaip susidoroti su sudėtinga veikla, kliūtimi ar problema, samprotauja apie sprendimus, jų pasekmes, pasirenka tinkamiausią sprendimą iš kelių galimų. Tariausi su kitais, drauge ieško išeities, siūlo ir priima pagalbą. •Supranta ir pasako, ar problemą gali įveikti pats kartu su kitais vaikais, ar būtina suaugusiojo pagalba. 		

17. KŪRYBIŠKUMAS		
Vertybinė nuostata. Jaučia kūrybinės laisvės, spontaniškos improvizacijos bei kūrybos džiaugsmą.		
Esminis gebėjimas. Savitai reiškia savo įspūdžius įvairioje veikloje, ieško nežinomos informacijos, siūlo naujas, netikėtas idėjas ir jas savitai įgyvendina.		
Pasiekimai	Vaikų veiklos pavyzdžiai	Ugdymo gairės
1-asis žingsnis		
•Pastebi ir smalsiai, gyvai reaguoja į naujus daiktus, žmones, aplinkos pasikeitimus.	<ul style="list-style-type: none"> •Veido išraiška, kūno kalba, balsu reaguoja į 5 pojūčiais patiriamą realybę. Pastebi ir gyvai, skirtingai reaguoja į tą patį daiktą, žmones, veidus, garsus, vaizdus, skonius, lytėjimo potyrius, suklusdamas ar aktyviai, kartais triukšmingai, reaguodamas kūno kalba (veido išraiška, judesiais, balsu). •Domisi savo kūnu, atrasdamas vis ką nors naujo. 	<ul style="list-style-type: none"> •Pasirūpinti, kad vaikas nuolat patirtų vis naujų įspūdžių. Aplinkoje turėtų atsirasti smalsumą žadinančių dalykų – garsų, spalvų, žaislų, meno kūrinų – kurie keltų smalsumą ir atkreiptų dėmesį. •Reikėtų išnaudoti visus 5 pojūčius (uoslės, skonio, regos, klausos, lytėjimo), suteikiant galimybę apžiūrinėti aplinką, klausytis, skonėtis, uosti, paliesti ir pajusti įvairių žaislų medžiagų paviršius. •Duoti žaisti su įvairių spalvų, tekstūros, formų žaislais, leisti klausytis įvairių garsų, suteikti galimybę užuosti įvairius kvapus.
2-asis žingsnis		
•Domisi naujais daiktais, vaizdais, garsais, judesiais.	<ul style="list-style-type: none"> •Tyrinėja visus daiktus, patekusius į jo rankas. •Tyrinėja žaislus, norėdamas suprasti, kas vyksta, kai jį kratai, barškini, rideni. Domisi, kas yra žaislų viduje, juos išardydamas. •Judesiais, veido ir kūno išraiškomis reaguoja į naujus vaizdus, garsus, objektus. 	<ul style="list-style-type: none"> •Parūpinti įvairių, atkreipiančių dėmesį, naujus potyrius žadinančių žaislų, medžiagų (skirtingų formų, tekstūros, spalvų), objektų, skleidžiančių garsus. •Medžiagų ir žaislų nuolatinis atnaujinimas, kaitaliojimas turėtų būti vaikams įprastas reiškinys. •Aplinka ir joje esantys žaislai, priemonės, naudojami veiklos metu, turėtų lavinti visus pojūčius.

<ul style="list-style-type: none"> •Atranda naujus veiksmus (tapyti ant veidrodžio, ridenti nardinti į vandenį ir kt.) ir taiko juos daiktams tyrinėti. 	<ul style="list-style-type: none"> •Tyrinėja naujų objektų dydžius, savybes, formas, paviršių įvairiais būdais – liesdamas, skanaudamas, apžiūrinėdamas, mėtydamas. •Atsiranda vis įvairesni veiksmai su tuo pačiu daiktu. •Emocingai reaguoja į naują patirtį (stebisi, džiaugiasi, sunerimsta). •Spontaniškais, atsitiktiniais ir nesąmoningais judesiais, piešimo priemonėmis ar pirštais palieka netikėtus pėdsakus popieriaus lape. Pajutęs džiaugsmą noriai juos kartoja. 	<ul style="list-style-type: none"> •Naudoti žaislus, kuriuos galima išardyti, išbandyti jų formas, pritaikant tinkamiausią, taip pat garsus skleidžiančius žaislus. •Parūpinti priemonių ir skatinti veiklą, grindžiamą visų 5 pojūčių panaudojimu aplinkai tyrinėti. •Pasiūlyti žaisti dailės priemonėmis ir medžiagomis, kad eksperimentavimo metu įgyta patirtis taptų pirmuoju žingsniu kūrybos link.
3-iasis žingsnis		
<ul style="list-style-type: none"> •Atranda vis naujus dalykus artimiausioje įprastoje aplinkoje. 	<ul style="list-style-type: none"> •Nuolat tyrinėja aplinką (ima, iškrausto, pabando), veikia bandymų ir klaidų keliu, džiaugiasi naujais atradimais, pažindamas tai, ko iki tol nebuvo regėjęs, patyręs. •Domisi dar nematytais, naujais daiktais ir reiškiniiais, aptinka naujas neįprastas daiktų savybes. •Gamtoje nori išbandyti tai, ko nepatyrė – taškytis balose, voliotis sniege. •Dėlioja kaladėles, lego, sukurdamas iš jų naujus objektus. •Suteikus galimybę atranda namų reikmenų (šaukštų, puodų, kočėlių), maisto produktų (kruopų, miltų ir pan.), gamtos dovanų (gilių, kaštonų, kankorėžių ir kt.) naudojimo galimybes, sukurdamas iš jų naujus ir netikėtus produktus. •Savitai reaguoja į naują patirtį. 	<ul style="list-style-type: none"> •Kurti saugią, džiaugsmingą, laisvą aplinką, kurioje vaikas gali eksperimentuoti su įvairia saugia medžiaga. •Siūlyti žaidimų su vandeniu. Vaikai jį gali pilstyti, sverti, semti, laistyti (prižiūrimi suaugusiųjų). •Lauke nesmarkiai lyjant ir nesant šaltam orui, tinkamai aprengus vaikus leisti braidyti po balas, taškyti vandenį, semti jį kibirėliais. •Skatinti klausti, domėtis, į klausimus atsakyti trumpai, bet aiškiai, siekiant sudominti ir skatinti toliau tyrinėti. •Vaikus skatinti daryti taip, kaip iki šiol nedarė, pasirenkant kuo įvairesnį sprendimą. •Veiklą organizuoti ir patalpose, ir lauke.
<ul style="list-style-type: none"> •Įsivaizduoja gyvūnus, augalus, daiktus, apie kuriuos jam pasakojama, skaitoma. Žaisdamas atlieka įsivaizduojamus 	<ul style="list-style-type: none"> •Įdėmiai klausosi pasakojimų apie gyvūnus, augalus, daiktus, jų išorines savybes, užduoda apie juos klausimus, pats pasakoja apie juos. •Piešdamas įvardija, ką nupiešė: 	<ul style="list-style-type: none"> •Skatinti vaikus savarankiškai, be suaugusiųjų pagalbos, statyti smėlio pilis, joms dekoruoti naudoti gamtos dovanas (kankorėžius, smilgas, kaštonus, medžių žiedus ir pan.), piešti, tapyti, žaisti.

simbolinius veiksmus.	<p>–Cia truputį geltona. Cia visciukas.</p> <ul style="list-style-type: none"> •Žaisdamas vaizduoja, kad pila arbatą į puodelius. 	
4-asis žingsnis		
<ul style="list-style-type: none"> •Ižvelgia naujas įprastų daiktų bei reiškinių savybes. 	<ul style="list-style-type: none"> •Žaidimuose realybę paverčia nauja tikrove, geba panaudoti kasdien naudojamus daiktus pagal kitą paskirtį, iš daiktų sukurti savo, naują produktą. •Derina įvairias medžiagas, buitines daiktus, baldus ir sukuria naujus objektus, išbando ir jungia įvairią veiklą (pvz., iš kėdės ir lovos užtiesalo pastato kaitaliojamą pagal poreikius dekoraciją spektakliui, kurį sukuria ir vaidina kartu su kitais vaikais). 	<ul style="list-style-type: none"> •Skatinti išbandyti įvairią veiklą, įvairius daiktų panaudojimo būdus, siekiant, kad vaikai pastebėtų, jog tą patį daiktą, priemonę, dalyką galima panaudoti įvairioms reikmėms ir tikslams (žaisti, vaidinimui kurti, dekoracijoms puošti), kaip galima pakeisti jo funkcijas, išvaizdą, skirtingai jį panaudojus. •Suteikti laisvės, erdvės, laiko, pasiūlant naudoti įvairius suneštus butaforinius daiktus, kuriuos vaikai gali panaudoti kurdami vaidinimus, rinkdamiesi jiems patinkančią veiklą, režisuodami savo pačių sugalvotas istorijas. •Lavinti kūrybinį mąstymą – lankstumą, gausumą, detalumą, originalumą. •Klausti: „Kaip dar kitaip galėtum pasakyti, padaryti, ką dar tai galėtų reikšti?“ (mąstymo lankstumas). •Prašyti kuo tiksliau apibūdinti kūrinį, išdailinti piešinį. (mąstymo detalumas). •Užduodant netikėtus, fantastinius klausimus, skatinti vaiką išsakyti originalias mintis (mąstymo originalumas). •Vaiko prašyti drąsiai išsakyti visas į galvą atėjusias idėjas: nupiešti, išvaidinti, atlikti kuo įvairesnius judesius, sukurti melodijas ir t. t.
<ul style="list-style-type: none"> •Pasitelkia vaizduotę ką nors veikdamas: žaisdamas, pasakodamas, judėdamas, kurdamas. 	<ul style="list-style-type: none"> •Žaisdamas persikūnija į įvairius veikėjus, sugalvoja nebūtų personažų. •Pasakodamas apie šeimą, save, prikuria nebūtų įvykių, nutikimų. •Sumanęs tampa antimi, gyvate, žirgu ir vaizduoja jų judėjimą. 	<ul style="list-style-type: none"> •Skatinti džiaugtis savo kūriniais, aptarti, kokias sugalvotas idėjas, originalius sprendimus galima pritaikyti ar išbandyti realiame gyvenime. •Aptarti, ką naujo, originalaus pavyko sukurti, svarstyti, kaip galėtų patobulinti panašų kūrinį kitą kartą.
<ul style="list-style-type: none"> •Sugalvoja įdomių idėjų, skirtingų veikimo būdų. 	<ul style="list-style-type: none"> •Atlieka įvairius eksperimentus su jau žinoma medžiaga: maišo spalvas ir žiūri, kas išeis. •Mėgsta improvizuoti, kurti naujas, netikėtas, originalias fantastines istorijas, užsiimti 	<ul style="list-style-type: none"> •Girti, įdomiausias posakius, klausimus, veiklos būdai užrašyti, skatinti idėjomis pasidalyti grupėje, kad vaikai pajustų, jog originalūs atsakymai ir mintys yra vertinami.

	nauja veikla, kurioje gali atrasti ir iširti dar nepažintus dalykus.	
5-asis žingsnis		
<p>•Klausinėja, aiškindamasis jam naujus, nežinomus dalykus.</p>	<p>•Išgirdęs naują žodį, pamatęs naują daiktą ar kūrinį, apie jį klausinėja, aiškinasi jam rūpimus dalykus. Mėgsta aiškinti kitiems tai, kas ir jam pačiam nelabai aišku, mėgsta aiškintis tyrinėdamas, eksperimentuodamas.</p> <p>•Inicijuoja naują veiklą aplinkai tyrinėti.</p> <p>•Mielai atsako, gavęs originalių, negirdėtų klausimų. Atsakymai būna netikėti, neįprasti, itin išryškėja vaizduotės ir fantazijos gebėjimai.</p> <p>•Supranta, domisi ir geba atsakyti į fantastinius, neįprastus klausimus, turi idėjų ir netikėtų (nestandartinių) atsakymų. Siūlo įvairius (dažnai neįprastus) problemų sprendimo būdus. Geba kelti klausimus, pastebėti trūkstamą informaciją ir t. t.</p>	<p>•Skatinti <i>kūrybiškumą</i>, laisvai reikšti idėjas, užduoti daug atvirojo tipo klausimų: „Kaip?..“ „Ką dar?..“ „Kas būtų?..“ ir pan.).</p> <p>•Klausti ir drąsinti, kad idėjų būtų kuo daugiau. Ugdyti <i>mąstymo lankstumą</i> – skatinti išsakyti, pavaizduoti kuo įvairesnes idėjas.</p> <p>•Ugdyti <i>originalumą</i> – prašyti išsakyti idėjas taip, kad niekas kitas taip nesugebėtų, drąsinti fantazuoti, kurti, nebijoti savo idėjų, sakyti visa, kas tik ateina į galvą.</p>
<p>•Savitai suvokia ir vaizduoja pasaulį.</p>	<p>•Išradingai ir kūrybingai naudoja įvairias medžiagas, priemones, atlikdamas užduotis ar kurdamas projektus. Įprastus dalykus atlieka neįprastai (sugalvoja, kaip panaudoti įvairias turimas priemones netikėtu būdu, pvz., žaislus į lentyną nuveža lėlės vežimu).</p> <p>•Realybę paverčia nauja tikrove, atkartoja ir interpretuoja savo veikloje – vaidindamas, piešdamas, fantazuodamas, kurdamas istorijas ir pan.</p> <p>•Geba kurti naujus žodžių, garsų, objektų spalvų, judesių, istorijų derinius.</p>	<p>•Ugdyti fantaziją, žaidžiant ir kuriant nerealias, bet prasmingas situacijas (įsivaizduokime, kad mes einame džunglėmis...).</p> <p>•Prašyti sugalvoti, kaip būtų galima detaliam išstobulinti savo „objektą“, įsivaizduojant, papasakojant, išreiškiant judesiu, piešiant, kad jis būtų kuo labiau išbaigtas, dar tobulesnis.</p> <p>•Suteikti galimybę ir skatinti atrasti skirtumus tarp fantazijos ir realybės.</p> <p>•Pasiūlyti įdomios veiklos ir patirties, skatinant patirti naujų išgyvenimų.</p> <p>•Skatinti dalytis praeityje išgyventa įdomia patirtimi, veikla, kelionių įspūdžiais ir nuotykiomis su kitais vaikais.</p> <p>•Vengti vertinti, „rūšiuoti“ vaikus „pagal pasiekimus. Priimti ir palankiai vertinti visokius atsakymus, bet kokio lygio veiklos rezultatus, visais atvejais surandant, pastebint ir išsakant tai, už ką būtų galima juos pagirti.</p>

<ul style="list-style-type: none"> • Išradingai, neįprastai naudoja įvairias medžiagas, priemones. Lengvai sugalvoja, keičia, pertvarko savitas idėjas, siūlo kelis variantus. • Džiaugiasi savitu veiksmo procesu ir rezultatu. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kūrybiškai naudoja įprastus objektus savo veiklai (pvz., bananas tampa telefonu, o pagaliukas sunkvežimiu). Mėgsta savitai kuriamus vaidmenų žaidimus, pasirinkdamas ir interpretuodamas auklėtojos, tėvų, brolių, seserų, įvairių profesijų atstovų vaidmenis. • Išbando įvairius piešimo būdus (vašku, dažymą pirštais ir pan.), sukuria naujus savo sugalvotus siužetus, tyrinėja ir išbando naujus žaislus, atrasdamas naujas jų savybes ir paskirtį. • Aktyviai dalyvauja kuriant ir pristatant bendrą produktą. Sėkmingai dirba su kitais. Tariausi su grupe, moka pateikti savo idėjas ieškodamas bendro sprendimo (neužgožiant kitų ar neliekant nuošalyje). • Dalijasi išpūdžiais, kaip sekėsi dirbti kartu, kaip pavyko sukurti naują kūrinį. 	<ul style="list-style-type: none"> • Pateikti įvairių medžiagų, žaislų priemonių, skatinant vaiką kurti iš jų naujus produktus po vieną ar grupelėse. Skatinti dalytis idėjomis, dirbant porose ir (ar) grupelėse, kartu priimti sprendimus. • Organizuoti projektus, grupinę veiklą. Mokyti mokyti ir dirbti grupėje, kalbėtis apie tai, kaip jaučiasi kiti vaikai, jei vienas neleidžia kitiems nieko pasakyti. • Mokymo dalytis idėjomis. pavyzdys: – Jūs abu norite piešti šia spalva, bet ji yra tik viena. Ką jūs galite padaryti, kad ją pasidalintumėte? • Tokie pokalbiai turėtų vykti nedidelėse grupelėse.
6-asis žingsnis		
<ul style="list-style-type: none"> • Nori atlikti ir suprasti vis daugiau naujų, nežinomų dalykų. 	<ul style="list-style-type: none"> • Nori išmokti dar daugiau, patinka diskutuoti, aptarti kilusias idėjas, temas, užduotis. • Geba kelti klausimus, pastebėti trūkstamą informaciją ir t. t. • Patirčiai plėsti ir žinioms įgyti naudojami tokiais šaltiniais, kaip knygos, internetas ar suaugusieji, galintys praplėsti vaiko akiratį. 	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinti tolesnį divergentinį mąstymą. Užduoti klausimus: „Kas būtų, jeigu?..“ • Siūlyti įvairios veiklos ne tik patalpoje, bet ir lauke, skatinant pamatyti naujus, iki tol nepastebėtus įvairius gamtos reiškinius skirtingais metų laikais, stebėti augalų, paukščių gyvenimą. • Nuolat atkreipti dėmesį į visus žmogaus pojūčius. Mokyti pastebėti, išiklausyti, užuosti, paliesti ir pajusti.
<ul style="list-style-type: none"> • Kelia probleminius klausimus, diskutuoja, svarsto, įsivaizduoja, fantazuoja. 	<ul style="list-style-type: none"> • Smalsus, kelia klausimus, svarsto: „O kas bus toliau?“ „Kas iš to išeis?“ ir pan. Atlieka įvairius eksperimentus. • Supranta, domisi ir geba atsakyti į fantastinius, neįprastus klausimus, turi netikėtų (nestandartinių) idėjų ir nori naudotis anksčiau išbandyta medžiaga, bet ją perkuria, panaudoja kitaip, remdamasis 	<ul style="list-style-type: none"> • Taikyti įvairius metodus ir būdus: <ul style="list-style-type: none"> – <i>smegenų audrinimas</i> (pvz., klausimas, ką daryti, kad žmonės būtų laimingi, kad nebūtų karo?); – fantastiniai <i>klausimai</i> (pvz., kas būtų, jei nustotų šviesti Saulė, jei išnyktų visi suaugusieji?); – prašymas išvardyti kuo daugiau daikto naudojimo būdų (pvz., kaip dar galima panaudoti šaukštą, plastikinius butelius?);

	ankstesne patirtimi, taip nuolat tobulindamas veiklos galimybes.	– kūrybiniai vaidinimai (prašoma suvaidinti kokia nors tema trumpą siužetą, padalijus vaikus į dvi grupes (vieni vaidina, kiti spėja, kas ten vaidinama); – pasakos kūrimas sėdint ratu; – fantastinio gyvūno piešimas (po vieną ar grupelėse). •Prieš tai vaikams paaiškinama, kad galimi patys įvairiausi atsakymai, ir kuo jie įdomesni ir labiau netikėti, tuo geriau.
•Ieško atsakymų, naujų idėjų, netikėtų sprendimų, neįprastų medžiagų, priemonių, atlikimo variantų, lengvai, greitai keičia, pertvarko, pritaiko, siekia savito rezultato.	•Turi daug neįprastų, netikėtų idėjų, bando ir ieško būdų, priemonių, kaip jas įgyvendinti, nuolat jas tikrina, tyrinėja, pasiekia naujų, originalių rezultatų. •Bando nuspėti kasdienos įvykius pagal tai, ką pastebi (pvz., pagal dangaus ženklus, bando nuspėti ar lis, ar bus vaivorykštė).	•Kurti žaidybines ir tyrinėjimo aplinką suteikiant įvairių reikiamų priemonių ir medžiagų.
•Drąsiai, savitai eksperimentuoja, nebijo suklysti, daryti kitaip.	•Žinomas istorijas pakeičia naujais herojais ar charakteringais veikėjais. •Daug žinomų pasakų vietų pakeičia naujomis, tyrinėdamas paveikslus, piešdamas piešinius ar vaidindamas, improvizuodamas įvairias istorijas.	•Skatinti perkurti pasakas (pvz., klausiant, kas būtų, jei pasakoje vilkas taptų geras, o Raudonkepuraitė – klatinga?).
7-asis žingsnis		
<ul style="list-style-type: none"> •Greitai pastebi ir renkasi tai, kas nauja, sudėtinga. •Išvelgia dar neišbandytas veiklos, saviraiškos galimybes, kelia probleminius klausimus, diskutuoja, svarsto. •Pasineria į kūrybos procesą, įsivaizduoja, fantazuoja, remiasi vidine nuojauta, turimas patirtis jungdamas į naujas idėjas, simbolius, naujus atlikimo būdus. •Pats ir kartu su kitais ieško atsakymų, netikėtų idėjų, savitų sprendimų, neįprastų medžiagų, atlikimo variantų, lengvai, greitai keičia, pertvarko, pritaiko, siekia savito rezultato. •Nebijo daryti kitaip, būti kitoks, drąsiai, savitai eksperimentuoja. 		

18. MOKĖJIMAS MOKYTIS

Vertybinių nuostata. Noriai mokosi, džiaugiasi tuo, ko išmoko.

Esminis gebėjimas. Mokosi žaisdamas, stebėdamas kitus vaikus ir suaugusiuosius, klausinėdamas, ieškodamas informacijos, išbandydamas, sprenddamas problemas, kurdamas, įvaldo kai kuriuos mokymosi būdus, pradeda suprasti mokymosi procesą.

Pasiekimai	Vaikų veiklos pavyzdžiai	Ugdymo gairės
1-asis žingsnis		
•Reaguoja į kalbinimą,	•Sutelkia dėmesį į žaislus,	•Palaikyti priežiūros tvarką kuri sudaro

<p>mimiką, žaislus, daiktus. Stebi ką nors ir susitapatina su juo, mėgdžioja, siekia išgauti tą patį rezultatą. Pradeda tyrinėti žaislus ir daiktus visais pojūčiais.</p>	<p>daiktus, žmones, reaguoja kūno judesiais, mimika, garsais, šypsena. •Žiūrėdamas į besišypsančio suaugusiojo veidą ir pats pradeda šypsotis. Stebi ir kartoja garsus, judesius. •Žaislus deda į burną, ima, meta, perima iš rankos į ranką, barškina, daužo.</p>	<p>galimybes žaidybinei sąveikai . •Kalbinti kūdikį, rodyti jam įdomius žaislus ar daiktus, sudaryti galimybę judėti, praktikuotis, džiaugtis, kai kas nors pavyksta, girti. •Maitinant, maudant, žaidžiant su kūdikiu kalbėtis su juo, rodyti ir įvardyti daiktus, veiksmus su žaislais. •Parūpinti žaislų, kurie skatina tyrinėti visais pojūčiais.</p>
2-asis žingsnis		
<p>•Nori naujų įspūdžių, todėl aktyviai domisi aplinkos daiktais – juda, norėdamas paimti, pasiekti, išbandyti žaislus ar daiktus.</p>	<p>•Juda spontaniškai ir turėdami tikslą ką nors pasiekti, pajudinti, pabandyti. Tai daro sutelkęs dėmesį, nors pamatęs, pvz., naują žaislą, lengvai pereina prie kitos veiklos.</p>	<p>•Pripažinti, kad viskas, kas vyksta, gali būti naudinga žaidimui ir mokymuisi. •Pastebėti vaikų ketinimus, juos įvardyti: –Tu nori paimti smėlio formelę ir iškepti pyragą? •Jei reikia, padėti įgyvendinti.</p>
<p>•Patraukia, pastumia, paridena, įdeda daiktus ir stebi, kas vyksta, bando pakartoti pavykusį veiksmą. Stebi, mėgdžioja, klausia.</p>	<p>•Mėgsta kelis kartus iš eilės žiūrėti, klausytis to paties, pvz., skaitomos pasakos, dainos ar filmuko. •Pastebėję suaugusiuosius, vyresnius ar bendraamžius vaikus ką nors darant, patys bando daryti taip pat. Klausia: „Kas čia?“ „Kur?“, prašo parodyti.</p>	<p>•Duoti tokių žaislų, kurie skatintų stumti, traukti, imti, čiupinėti pirštais, kišti į burną, kuriais galima įvairiais būdais manipuliuoti, esant minimaliai suaugusiojo pagalbai. •Leisti vaikams žaisti ir mokytis individualiu tempu. Į vaiko individualias pastangas, smalsumą ir tyrinėjimus žiūrėti pozityviai, išklausti vaikus, skatinti, džiaugtis tuo, ko jie išmoko, jų mažais atradimais. •Žaislai ar žaidimui tinkamus daiktus parinkti taip, kad būtų ir tokių, su kuriais lengva veikti, ir tokių, kurie keltų iššūkius ir galėtų būti įvairiai panaudojami.</p>
3-iasis žingsnis		
<p>•Veikia spontaniškai ir tikėdamasis tam tikro rezultato.</p>	<p>•Žino, kad paspaudus dėžutės dangtelį, iššoka varlytė. Daug kartų kartoja veiksmą, krykštaudamas, kai sulaukia rezultato. Nustemba, apžiūrinėja dėžutę, jeigu varlytė neiššoka.</p>	<p>•Atkreipti dėmesį į vaiko ketinimus, norą ką nors išbandyti, pažinti, ir kurti sąlygas vaikui mokytis.</p>
<p>•Klausia, kaip kas nors vyksta, kaip veikia, atidžiai stebi, bando. Modeliuoja veiksmus ir siužetinio žaidimo epizodus.</p>	<p>•Klausia, kaip ir kodėl kas nors vyksta, kaip veikia, atidžiai stebi, bando, pvz., pastato bokštą iš kaladėlių, jį sugriauna ir žiūri, kas įvyksta. •Sugalvoja ir žaidžia siužetus su žaislais, kviečia aplinkinius pažaisti kartu parduotuvę ar</p>	<p>•Vaikams padėti suprasti savo galimybes ir apribojimus, sudaryti visas sąlygas tobulinti savo gebėjimus individualiu tempu. •Leisti vaikams patiems pajusti ir nuspręsti, kada jiems reikalinga pagalba. •Vaikus drąsinti inicijuoti žaidimus. Kurti prasmingas ir, kur įmanoma, tikrovišką</p>

	<p>daktarą, mėgdžioja suaugusiojo kalbą, veiksmus, žaidimą kartoja keletą kartų, sugalvoja naujų veikėjų, veiksmų.</p> <ul style="list-style-type: none"> •Norai imasi įvairių suaugusiųjų darbų, padeda tvarkyti, valyti, padengti stalą. 	<p>žaidimo ir darbo kontekstą. Pvz., šluota šluojamas takelis, o šlapia šluoste valoma siena</p>
•Džiaugiasi tuo, ką išmoko.	•Vaikas giriasi: –Paziūlėk, aš moku nusukti! Ir nušoka nuo laiptelio.	•Kartu su vaiku pasidžiaugti tais dalykais, kurių jis jau išmoko: užsisėgti sagas, bėgioti, sudėlioti dėlionę.
4-asis žingsnis		
•Pasako, parodo, ką nori išmokti.	•Paėmęs žirkutes ir neatkirpęs popieriaus, auklėtojai sako: „Man nepavyko“ ir tiesia rankutes, kad auklėtojas jį pamokytų.	•Pastebėti situacijas, kuriose vaikas nori ko nors išmokti. Skatinti pasakyti, ko jis nori išmokti, sudaryti sąlygas mokytis to, ko jis nori.
•Mėgsta kūrybiškai žaisti, veikti, siūlo žaidimų ir veiklos idėjas, imasi iniciatyvos joms įgyvendinti, pastebi ir komentuoja padarinius.	•Patys žaidžia ir stengiasi įtraukti kitus į vis sudėtingesnio siužeto žaidimus. •Kai kurie vaikai mėgsta dėlioti dėlionės, statyti namus, bokštus, konstruoti, išardyti, sugriauti ir stebėti, kas atsitinka. Stebi, kaip tai daro kiti ir stengiasi pakartoti.	•Netrukdyti, kai vaikas įsitraukia į žaidimą, ko nors mokosi, tačiau stebėti ir padėti ar padrasinti, kai vaikas prašo ir kai tai būtina.
•Pasako, ką veikė ir ką išmoko.	•Pasakoja, kad su muzikos mokytoja dainavo ir išmoko padainuoti dainelę.	•Kalbėtis su vaikais apie tai, ką veikė per dieną ir ko iš jų išmoko.
5-asis žingsnis		
•Norėdami ką nors išmokti pasako, ko nežino ar dėl ko abejoja.	•Pasako, ko nori išmokti, pvz., nupiešti žmogų, gyvūną, drąsiai klausia suaugusiųjų, pasako, kad nemoka nupiešti katės, nes išeina panaši į žmogų.	•Vaikus drąsinti sakyti „Aš nežinau“, nebijoti suklysti ką nors darant, iškelti klausimus, problemas, galvoti, kaip rasti atsakymą ar sprendimą. Pvz., kaip iš aplinkinių daiktų pasistatyti namą, kaip nulipdyti iš plastilino norimą daiktą.
•Drąsiai spėja, bando, klysta ir taiso klaidas, klauso, ką sako kiti, pasitiksina.	•Įsitraukia į mokymąsi žaisdami, konstruodami, piešdami, lipdydami, pilstydami, grupuodami daiktus.	•Pripažinti, kad vaikų sugebėjimas išlaikyti dėmesį ir domėjimasis aplinkiniu pasauliu didėja. Todėl planuojant ugdymo programą numatyti įvairios veiklos, kuri padeda mokytis tyrinėti ir pažinti aplinką.
•Aptaria padarytus darbus, planuoja, ką darys toliau, spėlioja, kas atsitiks, jeigu...	•Suaugusiesiems ir kitiems vaikams aiškina, ką norėjo padaryti, ką padarė, ką darys toliau. •Kalba apie tai, kas gali atsitikti, jeigu pasirinks vienokią ar kitokią veiklą: jeigu iš didesnio indo pils vandenį į mažesnę, jeigu gatvę pereis ne per perėją.	•Skatinti kalbėti apie savo žaidimus, kitą veiklą ir taip plėtoti jų refleksijos gebėjimus.

6-asis žingsnis		
<ul style="list-style-type: none"> •Kalba apie tai, ką norėtų išmokti, ką darys, kad išmoktų, numato, ką veiks toliau, kai išmoks. Laiko save tikru mokiniu, atradėju. 	<ul style="list-style-type: none"> •Vaikas pasako, kad nori išmokti rašyti, skaityti, skaičiuoti, išsiaiškinti, tyrinėti aplinką. 	<ul style="list-style-type: none"> •„Ryto rato“ ir kitos veiklos metu pasikalbėti su vaikais, ko jie nori išmokti, kaip jie gali mokytis, pastebėti vaiko norą ir sudaryti sąlygas to išmokti.
<ul style="list-style-type: none"> •Drąsiai ieško atsakymų į klausimus, rodo iniciatyvą iškeliant ir sprendžiant problemas. Išsiaiškina, kokios informacijos reikia, randa reikiamą informaciją įvairiuose šaltiniuose, pvz., enciklopedijose, žinyuose. •Siūlo ir jungia idėjas bei strategijas joms įgyvendinti. 	<ul style="list-style-type: none"> •Klausinėja suaugusiųjų, kas, kaip, kodėl vyksta, pats savarankiškai bando ieškoti atsakymų. •Norai žaidžia įvairius tinkamus jo amžiui stalo ir kompiuterinius žaidimus, mėgsta klausyti skaitomų knygų, patys mielai jas varto, suranda atsakymus į iškilusius klausimus. •Savarankiškai ieško sprendimų, o pagalbos į suaugusiųsius kreipiasi tik tada, kai pats negali išspręsti. 	<ul style="list-style-type: none"> •Leisti, siūlyti vaikams naudotis imitaciniams žaidimams tinkamomis priemonėmis (pvz., spausdinimo mašinėlė ar kompiuterio klaviatūra, skaičiuotuvi, šluotos, tuščios dėžės, kartonas, liniuotės, stiklinės, vamzdeliai, žarnelės). •Sudaryti sąlygas vaikui žaisti sudėtingus žaidimus ir kartu mokytis tyrinėti daiktus, medžiagas, jų savybes ir kitų dalykų. •Supažindinti vaikus su enciklopedijomis, internetu, leidžiama, siūloma bei mokoma jais naudotis.
<ul style="list-style-type: none"> •Pasako, ką jau išmoko, ką dar mokosi, paaiškina, kaip mokėsi, kaip mokysis toliau. 	<ul style="list-style-type: none"> •Sako, kad darbelį padarė, žiūrėdamas į darbelių knygos paveikslėlius. 	<ul style="list-style-type: none"> •Kalbėtis su vaikais ne tik apie tai, ką jie jau išmoko ar mokysis, bet ir apie tai, kaip jie mokosi, kaip dar galima mokytis.
7-asis žingsnis		
<ul style="list-style-type: none"> •Samprotauja apie mokymąsi mokykloje, išsako savo požiūrį į mokymąsi, jo prasmę. •Kelia nesudėtingus mokymosi tikslus ir numato, kaip jų sieks, samprotauja apie tai, kaip pavyko. •Kalba apie tai, kad daug sužinoti ir daug ko išmokti apie žmones, daiktus, gamtą galima klausinėjant, stebint aplinką, iš spaudos ir knygų, enciklopedijų, interneto, TV ir kt. •Savarankiškai susiranda nesudėtingą informaciją, klausinėja draugus, suaugusiųsius, kai reikia, prašo suaugusiųjų pagalbos. •Siūlo idėjas, ko ir kaip galima būtų mokytis kartu, imasi iniciatyvos joms įgyvendinti. Mokosi iš kitų. •Apmąsto ir samprotauja, ko mokėsi, ką išmoko, ko dar norėtų išmokti. 		

4.3. Ugdymo metodai

Vaikų ugdymosi metodai atspindi veiklos būdus, stimuliuojančius ir nukreipiančius pačių vaikų aktyvią veiklą, apjungiančius pedagogų ir vaikų bendras pastangas tikslo siekime. Lopšelio-darželio pedagogai renka įvairius, į vaiką orientuotus, aktyvius ugdymosi metodus:

*Žaidimas – pagrindinis vaiko ugdymo metodas, juo siekiama sudaryti kuo daugiau galimybių rinktis vaikams įdomią ir prasmingą veiklą: diskutuoti, klausinėti, ieškoti, bandyti.

**Projektinė veikla* – tai veikla, apimanti daugelį veiklos sričių ir skatinanti įgimtą vaikų smalsumą bei norą tyrinėti pasaulį.

**Pokalbis, diskusija* – tai galimybė pasidalyti savo mintimis, jausmais ir nuomone, pagrįsti ją, išklausti kito nuomone, diskutuoti.

**Probleminiai klausimai* – tai kritinį mąstymą skatinantis problemų sprendimas, „minčių lietus“, idėjų kūrimas, išeičių ieškojimas bei jų pagrindimas.

**Kūrybinės užduotys* – tai įvairių veiklos sričių (ypač meninės veiklos) užduotys, naujų sumanymų įgyvendinimas, skatinantys vaikų kūrybiškumą bei saviraišką.

*Namų užduotys – tai siekis įtraukti tėvus į ugdymo procesą, paskatinti juos bendrai veiklai su savo vaikais.

**Stebėjimas, tyrinėjimas* – tai aplinkos pažinimo būdai, kurių metu vaikas turi galimybę stebėti ir suprasti aplinkinį pasaulį, pajusti žmonių, daiktų, reiškinių ryšį, vieningumą.

*Eksperimentai – dar vienas aplinkos pažinimo būdas, kuris skatina vaiką aktyviai veikti, patirti atradimo džiaugsmą, kaupti patirtį, daryti atradimus, išmokyti naujų sąvokų.

**Išvykos, ekskursijos* (ir pasirengimas joms), praturtinančios vaiko patirtį, praplečiančios jo akiratį.

**Kasdienis praktikavimas* – tai tam tikrų gebėjimų bei įgūdžių formavimas, ypač sietinas su vaiko sveikatos saugojimo įgūdžių ugdymu.

**Atsipalaidavimo valandėlės* – tai svarbi ugdymo proceso grandis, padedanti vaikams išmokyti atsipalaiduoti esant įtampą keliančioms nepalankioms aplinkybėms.

Metodai nėra statiški, jie papildomi, atnaujinami atsižvelgiant į vaikų norus, pedagogų sumanymus, šeimos poreikius, pedagogų gerąją patirtį.

4.4. Ugdymo priemonės

Lopšelio-darželio „Giliukas“ aplinka dar nėra pakankamai aprūpinta įvairiomis priemonėmis, skatinančiomis vaiko aktyvumą. Tačiau turimos priemonės: natūrali gamta, bandymų ir stebėjimų sklypelis, šiltnamis - skatina norą pažinti, stebėti, kurti, tyrinėti, ieškoti, atrasti, bendrauti ir bendradarbiauti.

4.5. Ugdymo formos

Ikimokykliniame amžiuje pagrindinė ugdymo(si) forma yra įvairi vaikų veikla. Tai:

**Visos grupės veikla* – žaidimai, ryto ir popietės ratas, vaikų sveikatinimo ir atsipalaidavimo valandėlės, muzikos ir kūno kultūros valandėlės, varžybos, išvykos, renginiai, šventės.

*Veikla grupelėse – žaidimai, bendri kūrybiniai darbai ir projektai, tyrinėjimai, diskusijos, kalbos korekcijos valandėlės.

**Individuali veikla* – savarankiška vaiko veikla ir žaidimai; individualių gebėjimų lavinimo užsiėmimai; loginės ir rašto pradmenų bei kalbinės pratybos; lavinamoji veikla ant kilimėlių ir prie staliukų; individualus bendravimas su auklėtoja ir kitais specialistais.

5. VAIKŲ UGDYMO SI PASIEKIMAI IR JŲ VERTINIMAS

Vaikų ugdymosi pasiekimai – tai ugdymo procese įgyti vaikų gebėjimai, žinios ir supratimas, nuostatos, apie kuriuos sprendžiame iš vaikų veiklos ir jos rezultatų. Vaikų ugdymosi pažanga – tai vaikų pasiekimų ūgtelėjimas per tam tikrą laikotarpį.

Vaiko pasiekimų vertinimas – tai nuolatinis informacijos apie vaiką, jo ugdymo(si) ypatumus bei daromą pažangą kaupimas, interpretavimas ir apibendrinimas.

5.1. Vertinimo situacijos, vertintojai, informacijos pateikimas

Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų stebėjimas ir vertinimas yra atliekamas vadovaujantis Birštono lopšelio-darželio „Giliukas“ Ikimokyklinio ugdymo programoje išdėstytais esminiais vaiko pasiekimais, kurie apima aštuoniolika vaiko ugdymosi pasiekimų sričių.

Vaiko pasiekimai vertinami ne specialiai sukurtose, bet realaus kasdieninio vaiko gyvenimo situacijose.

Vaiko pasiekimų vertintojai yra: grupės pedagogai, tėvai, vaikas, įstaigos specialistai (logopedas, meninio ugdymo pedagogas), lopšelio-darželio administracija.

Vaiko pasiekimai aptariami Mokytojų tarybos posėdžiuose. Informacija kolegoms apie vaiką pateikiama, bet reikšmingu tekstu.

Vaikų, turinčių kalbos ir kitų komunikacijos sutrikimų, vertinimo duomenys aptariami Vaiko gerovės komisijos posėdžiuose.

Informacija tėvams apie vaiką pateikiama individualiuose pokalbiuose jiems suprantama kalba.

5.2. Vaiko pasiekimų vertinimo dažnumas

Pirminis vertinimas atliekamas vaikui pradėjus lankyti įstaigą (vaiko pažinimas, jo pasiekimų lygio nustatymas bei jo ugdymo kryptį ir uždavinių numatymas).

Tas pats vaikas vertinamas kasmet siekiant nustatyti jo ugdymosi pažangą, tai yra sritis, kuriose pasiekimai yra labai ženkliūs ir sritis, kuriose pasiekimai nežymūs:

**Mokslo metų pradžioje* (spalio mėn.).

**Mokslo metų pabaigoje* (balandžio mėn.).

Vaikai, turintys kalbos ir kitų komunikacijos sutrikimų, vertinami rugsėjo ir sausio mėnesį, pagal kalbos vertinimo korteles, patvirtintas Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2004 m. rugpjūčio 9 d. įsakymu Nr. ISAK-1233. Vertinimą vykdo logopedas.

5.3. Vaiko pasiekimų vertinimo metodai ir būdai

*Stebėjimas, pokalbiai su vaiku natūralioje kasdieninėje veikloje.

*Vaiko veiklos ir kūrybos produktų analizė.

*Esant poreikiui atskiros ugdymo srities tyrimai.

*Pokalbiai su vaiko tėvais.

5.4. Vaiko pasiekimų dokumentavimas

Vertinimo medžiaga dokumentuojama Vaiko pasiekimų aplankale, kuriame kaupiama:

**Informacija apie vaiko savęs identifikaciją* (vaiko dalyvavimo veikloje nuotraukos, vaizdo įrašai, vaiko saviraiškos, išraiškos liudijimai: samprotavimai, klausimai, piešiniai ir kt.).

**Informacija apie vaiko emocinę būseną* (auklėtojos pastebėjimai, kaip vaikas išgyvena nerimą, stresą, džiaugsmą, nusivylimą ir kt.).

**Informacija apie vaiko judesius* (auklėtojos užrašai, vaizdo įrašai, nuotraukos ir kt.).

**Informacija apie vaiko žaidimus* (žaidimo nuotraukos, auklėtojos užrašai, pastebėjimai ir kt.).

**Informacija apie vaiko elgesį* (auklėtojos užfiksuoti atvejai, kaip padeda, užjaučia, dalijasi, sprendžia konfliktines situacijas ir kt.).

**Informacija apie vaiko pažinimo ypatumus* (auklėtojos pastebėjimai, nuotraukos, garso ir vaizdo įrašai apie vaiko domėjimąsi aplinka, interesus, matematinius, konstravimo gebėjimus ir kt.).

**Informacija apie vaiko kalbą* (vaiko kalbos įrašai, keverzonės, raidžių elementai, raidės, žodžiai, sukurtos pasakos, pasakojimai, knygelės ir kt.).

**Informacija apie vaiko meninius gebėjimus* (piešiniai, aplikacijos, lankstiniai, pynimai, mezginiai, siuvinėjimai, lipdinių, drožinių nuotraukos ir kt.).

**Informacija apie vaiko vaidybinius gebėjimus* (nuotraukos, vaizdo ir garso įrašai, kalbos įrašai ir kt.).

Kaupiant pasiekimų aplanką labai svarbi yra vaiko nuomonė. Tegul jis atrenka, kuri savo darbelį, kurią nuotrauką norėtų įdėti į aplanką ir pakomentuoja, kodėl. Taip vaikas mokosi pamatyti savo gebėjimų tobulėjimą, pasakyti suaugusiesiems, kas jam svarbu.

5.5. Vaiko pasiekimų vertinimo rezultatų panaudojimas

*Kiekvieno vaiko pažinimui, ugdymo individualizavimui.

*Ugdymo proceso koregavimui ir planavimui.

*Informacijos apie vaiko ar vaikų grupės ugdymąsi pateikimui tėvams, specialistams, įstaigos administracijai.

*Pedagogo kompetencijų tobulinimo sričių numatymui.

6. NAUDOTA LITERATŪRA IR INFORMACIJOS ŠALTINIAI

*Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas, 2011 m. kovo 17 d. Nr. XI-1281.

*Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcija, Lietuvos Respublikos Seimo 2003 m. gegužės 20 d. nutarimas Nr. IX-1569.

*Valstybinės švietimo 2013–2022 metų strategija, Lietuvos Respublikos Seimo 2013 m. gruodžio 23 d. nutarimas Nr. XII-745.

*Lietuvos higienos norma HN 75:2016 „Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programų vykdymo bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“, Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2016 m. sausio 26 d. įsakymas Nr. V-93.

*Vaiko teisių konvencija. Prieiga internetu:

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=19848&p_query=&p_tr2=.

*Montessori pedagogikos Lietuvoje samprata, Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2004 m. birželio 23 d. įsakymas Nr. ISAK-1009.

*Alkoholio, tabako ir kitų psichiką veikiančių medžiagų vartojimo prevencijos programa, Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2006 m. kovo 17 d. įsakymas Nr. ISAK-494.

*Rengimo šeimai ir lytiškumo ugdymo programa, Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007 m. vasario 7 d. įsakymas Nr. ISAK-179.

*Metodinės rekomendacijos Ikimokyklinio ugdymo programai rengti. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2006.

*Dodge D.T., Colker L. J., Heroman C. Ikimokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymas. Vilnius: Presvika, 2007.

*Dodge D.T., Rudick S., Berke K. Ankstyvojo amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymas. Vilnius: Presvika, 2008.

*Priešmokyklinio ugdymo bendroji programa. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2014. Prieiga internetu: <http://www.ikimokyklinis.lt/index.php/naujienos/ipup-projekto-naujienos/patvirtinta-naujapriesmokyklinio-ugdymo-bendroji-programa/17933>.

- *Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2014.
  - *Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. Ikimokyklinio ugdymo metodinės rekomendacijos. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2015.
  - *Ankstyvojo ugdymo vadovas / Monkevičienė O. (sud.). Vilnius: Minklės leidyba, 2001.
  - *Verseckienė O. Marcinkas F., ir kt. Po tėviškės dangum. Etninio ugdymo gairės. Vilnius: Almanachas „Tautodailė“, 1995.
  - *Piliuvienė A., Dailidienė N., Jakučiūnienė D. ir kt. Ikimokyklinio amžiaus vaikų saugios gyvenamosios įgūdžių ugdymo programa. Vilnius: Leidybos centras, 1997.
  - *Bulotaitė L., Gudžinskienė V. ir kt. Gyvenimo įgūdžių ugdymo programa. Ikimokyklinis amžius. Vilnius, 2004.
-

SUDERINTA

Lopšelio-darželio „Giliukas“
tarybos 2018 m. spalio 29 d.
posėdyje, protokolo Nr. TP-1